

EESTI PANK

EESTI PANGA
2001. AASTA ARUANNE

TALLINN 2002

MÖÖDUNUD AASTA oli edukas nii Eesti majandusele kui ka Eesti Pangale. Eesti majandus säilitas maailmajanduse kasvu aeglustumisele vaatamata kiire arengutempo ning aasta teisel poolel pidurdus ka inflatsioon. Me suutsime hoida ka oma majanduspoliitika usaldusväärset, mis omakorda toetub Eesti eelseisvale ühine-misele Euroopa Liiduga. Usku Eesti majanduspoliitika jätkuvusse tõendab nii viimase kümne aasta suurim välisinvesteeringute sissevool kui ka üldine investeerimisaktiivsuse tõus. Seda kinnitab ka Eesti riigireitingu tõstmine uuele, Euroopa Liidu kandidaatriikide jaoks märkimisväärsele tasemele. On rõõmustav, et majanduse ja investeeringute kasv tõi praktiliselt esimest korda pärast taasiseseisvumist aasta kokkuvõttes kaasa ka tööga hõivatud inimeste arvu suurenemise.

2001. aastal majanduses saavutatud edu aluseks olid eelkõige meie eelmiste aastate tasakaalus majanduspoliitilised reformid. Majanduse sisemised riskid ega jooksevkonto suhteline puudujääk ei suurenenud ning eelarve oli üle pika aja ülejäägiga. Teenuste ekspordi stabiilne kasv jätkus ja ehkki väliskaubanduse nominaalkasv oli väike, õnnestus lõigata esimesi vilju neis tööstusharudes, mida varasemate investeeringutega on rahvusvahelisel turul konkurentsivõimelisemaks muudetud.

EESTI PANGA PÕHIÜLESANNE on tagada Eesti krooni stabiilsus, tema väärtuse säilimine. Selleks on meile antud ulatuslikud õigused, millega kaasneb ka suur vastutus riigi elanike ees. Edukas majandusaasta võimaldas meil senisest enam pühenduda igapäevaülesannete tulemuslikumale täitmisele ja oma tegevuse kaasajastamisele. Seetõttu on ka 2001. aasta aruande sissejuhatus tavapärasest mõnevõrra erinev: keskendugem neile ülesannetele, mida me riigi keskpangana krooni väärtuse tagamiseks täidame.

Eesti Panga poolt ringlusse lastud kroonid ning kommertsbankade arved Eesti Pangas peavad olema igal ajal tagatud Eesti välisreservidega. Eesti krooni väärtus sõltub sellest, kuidas ja kuhu need krooni kattevaraks olevad välisreservid paigutatakse. 11. septembril 2001 toimunud Ameerika Ühendriikide vastaste terrorirünnakute järelmõju pani proovile ka Eesti Panga välisreservide haldamise põhimõtted nii finantsriskide kui ka muude tegevusriskide suhtes. Pärast sellise testi edukat läbimist võime kindlalt öelda: terrorirünnakust tingitud ebastabiilsus maailmajanduses ja finantsturgudel ei ohustanud ühelgi hetkel Eesti välisreserve ega nende likviidsust. Samal ajal oli möödunud aasta maailma finantsturgudel aga majanduskasvu üldise aeglustumise ja 11. septembri sündmuste tõttu eelmistest heitlikum ja intressitase langes oodatust enam. Et vältida sellest tingitud võimalikku negatiivset mõju, vähendas Eesti Pank novembris veelgi oma investeerimisportfelli niigi madalat riskiastet. Peamiselt lühiajaliste intresside languse tõttu ületas välisreservidelt 2001. aastal teenitud tulu prognoositu rohkem kui viiendiku võrra.

Eesti välisreservide säilivus ja nende likviidsus on krooni usaldusväärse üks aluseid. Kuid krooni väärtuse püsivus sõltub eelkõige sellest, kui võrd hästi täidab Eesti kroon meie elanike ja ettevõtete arvates raha põhi-funktsioone. Suhtumine krooni oleneb sellest, kui võrd on raha kasutatav käibevahendina. Kuid veelgi enam määravad suhtumise kroonisse ootused Eesti majanduse suhtes – kui majandusel läheb hästi, kui Eestisse tahetakse investeerida ja kui luuakse uusi töökohti, siis usaldatakse ka krooni.

EESTI PANGA OTSENE KOHUSTUS on tagada pangasüsteemi ja rahaturu likviidsus. Me kasutame selleks kahte peamist rahapoliitika vahendit. Esiteks on kommertsbankadel iga hetk võimalik välisraha eest osta Eesti Pangast Eesti kroone ja neid välisraha saamiseks keskpangale tagasi müüa. Teiseks peavad Eesti kommertsbankad hoidma teatud osa oma varadest kohustusliku reservina likviidsena, st vabalt kaubeldavana.

Koos Eesti panganduse ja rahaturu arenguga on viimastel aastatel muutunud ka kohustuslike reservide süsteem. Panga nõukogu poolt 2000. aastal kinnitatud rahapoliitika raamistiku reformi strateegia alusel jätkusid muutused ka 2001. aastal. Alates 1. juulist võivad kommertsbankad paigutada kuni poole kohustuslikust reservist likviidsetesse, kõrge krediidireitinguga eurodes nomineeritud välisvõlakirjadesse. Teise poole reservist

hoiavad pangad endiselt Eesti Pangas asuvatel arvetel. Eesti pankade likviidsusjuhtimine on nüüd senisest enam kooskõlas Eesti majanduse ja finantssüsteemi jätkuva integreerumisega Euroopa Liitu. Samuti vähenevad pangasüsteemi kulud, mis tähendab, et omakorda kahaneb ka laenu- ja hoiuseintresside vahe.

OLULINE OSA USALDUSE PÜSIMISEL EESTI KROONI VASTU on ka kindlustundel krooni kui maksevahendi suhtes, seda nii kontorahaga arveldades kui ka sularahas igapäevaseid makseid tehes.

2001. aastal jõudis Eesti Pank lõpule uue pankadevahelise arveldussüsteemi rajamisega. 21. jaanuaril 2002 käivitunud uus süsteem võimaldab suuri makseid arveldada reaalajas ning väikemakseid eraldi netoarveldussüsteemis. Uus maksesüsteem vastab parimatele rahvusvahelistele tavadele ja vähendab oluliselt süsteemi riske.

Eesti pangatähtede kvaliteet on kogu rahareformist möödunud aja jooksul olnud kõrge. Et tagada meie sularaha turvalisus, jätkasime möödunud aastal uue põlvkonna rahatähtede väljatootamist. Lisaks 1999. aastal käibele lastud uutele 100kroonistele ja aasta hiljem ringlusse jõudnud uutele 500kroonistele valmistasime 2001. aastal ette uue 25kroonise pangatähe spetsifikatsiooni. Uus 25kroonine jõuab ringlusse 2002. a juunis.

Eesti ühiskonna sularahanõudluse rahuldamise aspektist väärib märkimist ka meie keskpanga aktiivne tegevus seoses euro sularaha kasutuselevõtuga 1. jaanuarist 2002 tosinas Euroopa Liidu liikmesriigis. Eesti Pank tagas selle, et Eesti kommerts pangad olid euro sularahaga varustatud kohe 2002. aasta esimestel tööpäevadel. Suur oli ka keskpanga roll elanike teavitajana uue raha käibeletuleku korrast ning pangatöötajate väljaõpetamisel eurode käitlemiseks.

FINANTSTURU INFRASTRUKTUUR JA KVALITEETNE SULARAHA on vajalikud tingimused krooni väärtuse hoidmiseks. Kuid ainult tehnilisest valmisolekust ei piisa. Kindlustunde krooni püsivuse suhtes tagab siiski usaldus Eesti majanduse vastu. Majanduse ja selle tegevuskeskkonna pidev analüüs on Eesti Panga kõige olulisem töövaldkond. Analüüsil põhineb meie valmisolek konkreetseteks, vajadusel kiireteks raha- ja finantspoliitilisteks otsusteks. Keskpanga majandusanalüüsi kvaliteet ning tulemuslik otsustusmehhanism on Eesti krooni usaldusväärseuse peamine tagatis nii praegu kui ka eelolevatel aastatel.

2001. aastal muutus majandusanalüüsi korraldus pangas oluliselt. Eesti Panga otsused põhinevad nüüd kvartali ja kuu majanduspoliitilistel analüüsidel, mis sisaldavad Eesti majandusolukorra hinnangut, selle võrdlust prognoosiga ning raha- ja finantspoliitilisi järeldusi. Analüüsi dokumendid valmistatakse ette panga võtmeosakondade vahelises töörühmas ja esitatakse seejärel rahapoliitika komiteele seisukohavõtuks. Analüüside aluseks on üha põhjalikum ja täpsem raha-, pangandus- ja maksebilansistatistika. Majandusolukorra hinnangu kokkuvõtte avaldab keskpank kord kvartalis kohe pärast rahapoliitika komitee koosolekut pressiteatena. Põhjaliku majandusanalüüsi esitame avalikkusele jätkuvalt neli korda aastas ilmuvas rahapoliitilises ülevaates.

2001. aasta kevadel ja sügisel koostasime ja avaldasime tavapärase Eesti majanduse põhinäitajate prognoosi. Vahetult pärast 11. septembri sündmusi Ameerika Ühendriikides koostatud sügisprognoosis nägime 2002. ja 2003. aastaks ette kahte võimalikku arengutsenaariumi – lisaks põhiarengukavale ka tunduvalt madalamal majanduskasvul põhinevat riskistsenaariumi. Õnneks viimane ei saanud teoks.

FINANTSSÜSTEEMI USALDUSVÄÄRSUSE SÄILITAMINE on lahutamatu osa raha väärtuse tagamisel. Kommerts pangad vahendavad säästjate raha laenuvõtjatele, tagades seega suures ulatuses uute investeringute ja tarbimise finantseerimise. Ainult tugev, nüüdisaegse turumajanduse reegleid järgiv ja hea järelevalvega pangandus- ja finantssüsteem täidab selle ülesande tulemuslikult.

Olulisim muutus finantssüsteemi poliitika korraldamisel 2001. aastal oli Finantsinspektsiooni moodustamine Eesti Panga juures tegutseva asutusena. Sel moel eraldati pangandus- ja finantspoliitika institutsionaalselt vahetust järelevalvest. Pangandus- ja finantspoliitika kujundamine, sealhulgas vastavate õigusaktide väljaandmine on nüüd Eesti Panga ja Rahandusministeeriumi kompetentsis ning Finantsinspektsioon teostab vahetut kontrolli pankade ja teiste riikliku järelevalve alla kuuluvate finantseerimisasutuste üle.

Järelevalvefunktsioonide koondamine ühtsesse struktuuri annab Eesti Pangale võimaluse suunata senisest suuremaid ressursse panganduspoliitika kujundamisse Euroopa Liiduga ühinemise eelsel perioodil. See on

eriti oluline, kui arvestada pangandus- ja finantsturu seadusandluse kiiret arengut Euroopa Liidus viimase kahe aasta jooksul. 2001. aastal tehtud muudatused Eesti krediitiasutuste seaduses ühtlustasid meie pangandusseadusandluse Euroopa Liidu *acquis*'ga, võimaldades jälgida ja reguleerida pankade poolt võetavaid riske. Nüüd võime öelda, et Eesti pangandust reguleerivad seadusandlikud aktid on täielikult kooskõlas Euroopa Liidu omadega, üksnes mõned normatiivid on meil esialgu rangemad.

VALUUTAKOMITEE SÜSTEEMI RAKENDAMINE ja krooni kursi seotus euroga ei ole eesmärk omaette, vaid vahend madala inflatsioonitaseme saavutamiseks ning seeläbi Eesti majanduse arengu toetamiseks. Olen kindel, et sarnaselt teiste arenenud Euroopa riikidega on ka Eesti jaoks kõige tulemuslikum tee eelolevatel aastatel hinnastabiilsuse ja kiire majanduskasvu saavutamiseks ühinemine Euroopa Liidu, Euroopa Keskpankade Süsteemi ja europiirkonnaga.

Eesti Panga seisukohalt jaguneb raha- ja finantspoliitiline integreerumine Euroopa Liiduga kaheks oluliseks etapiks. Pärast Euroopa Liiduga ühinemist fikseeritakse Eesti krooni ja euro vaheline kurss Euroopa Liidu ja Eesti vahelise lepinguga. Sellega ühineb Eesti euro ja europiirkonda mitte kuuluvate liikmesriikide valuutade vahelise vahetuskursimehhanismiga ERM2. Euroopa Liit on kinnitanud, et Eesti praegune fikseeritud vahetuskursil põhinev poliitika on kooskõlas ERM2 nõuetega. Seetõttu ei muutu ka pärast Euroopa Liiduga ühinemist ei Eesti krooni ja euro vaheline kurss ega valuutakomitee süsteem.

Vahetuskursimehhanismis ERM2 peab liikmesriik osalema vähemalt kaks aastat. Kui selle perioodi lõpuks meie majandus täidab euro kasutuselevõtuks vajalikud kriteeriumid (nn Maastrichti kriteeriumid), saab Eestist Euroopa Majandus- ja Rahaliidu täisliige, Eestis tuleb kasutusele euro ja Eesti Pank hakkab täieõigusliku liikmena osalema Euroopa Keskpanga juhtorganite töös.

ÜHINEMINE EUROOPA KESKPANKADE SÜSTEEMIGA on Eesti Pangale mitmes mõttes tõsine väljakutse. Me peame kolme aasta pärast olema valmis osalema Euroopa ühtse rahapoliitika elluviimisel, mis nõuab valmistumist Eesti jaoks uute rahapoliitika vahendite kasutamiseks, samuti senisest põhjalikuma statistika kogumiseks. Me peame olema valmis täieõigusliku liikmesriigina osalema Euroopa Keskpanga juhtorganite ja komiteede tegevuses, mis esitab meie analüüsidele ja otsustusmehhanismile täiesti uued nõudmised. Me peame niisama tulemuslikult kui seni täitma oma praegusi ülesandeid – tagama Eesti maksesüsteemide töö, kujundama osana Euroopa ühisturust panganduspoliitikat ja tagama ühiskonnale sularaha – siis juba euro sularaha – kättesaadavuse.

Kõik see nõuab keskpanga töötajatelt pidevat enesearendamist ning meie organisatsioonilt senisest veelgi tulemuslikumat ja läbimõeldumat tegutsemist. Eesti Pank on selleks läbi viinud oma organisatsiooni reformi ja ümber korraldanud panga juhtimise. Seetõttu võime öelda, et keskpank täidab efektiivselt kõik põhiseadusega meie ette seatud ülesanded. Täiendava impulsi tegutsemiseks on andnud panga osakondade ühendamisega saavutatud sünergia, loodud rahapoliitika komitees aga sünnivad otsused kiiremini, paremal tasemel ja kooskõlastatumalt.

Ajal, mil käesolev aruanne teieni jõuab, tähistab kogu Eesti meie iseseisva riigi majandusedule aluse pannud rahareformi ja krooni taaskasutuselevõtu 10. aastapäeva. Olgu see märkimisväärne daatum Eesti riigi lähiajaloo meile kõigile mitte üksnes võimalus tehtust rõõmu ja rahulolu tunda, vaid lisagu tähtpäev ka jõudu ja energiat eesseisvate suurte ülesannete edukaks lahendamiseks.

Head krooni aastapäeva!

Vahur Kraft
Eesti Panga president

SISUKORD

MAJANDUSE ARENG 2001. AASTAL

I. MAAILMAMAJANDUS	11
Ameerika Ühendriigid	11
Jaapan	12
Euroopa	13
Soome ja Rootsi	14
Kesk- ja Ida-Euroopa riigid	14
Läti ja Leedu	16
Venemaa	16
Arenevad turud	17
Arenenud riikide finants- ja toormeturud	18
II. EESTI REAALMAJANDUS JA FINANTSSEKTOR	20
Reaalsektor	20
Monetaarkeskond	20
Välis- ja sisenõudlus	21
Finantseerimine ja selle katteallikad	22
Valitsussektor	23
Inflatsioon	24
Finantssektor	24
Pangandus	25
Institutsionaalne areng	25
Pankade varad ja kohustused	27
Tulukus ja riskid	28
Väärtpaberiturg	29
Investeeringufondid	30
Kindlustusturg	31
Liising	32

EESTI PANK RAHVUSVAHELISES MAJANDUS- JA FINANTSSÜSTEEMIS

III. KESKPANGA RAHVUSVAHELINE TEGEVUSKESKKOND	35
Euroopa Liidu majandus- ja finantspoliitika	35
Lõplik üleminek eurole	35
Eesmärgid ja tegevus finantsturgude integreerimisel	36
Euroopa Liidu ja kandidaatriikide vahelise majanduspoliitilise koostöö raamistik	36
<i>Euroopa Liidu ja kandidaatriikide vahelise majanduspoliitilise dialoogi ajagraafik alates 2002. aastast</i>	37
Kandidaatriikide edusammud	38
Reaalne ja nominaalne ühildumine	38
Rõhuasetus haldussuutlikkusele	39
Euroopa Keskpanga ja kandidaatriikide suhted	39
<i>Rahapoliitika ja vahetuskursipoliitika ühinemisel Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga – üldine raamistik</i>	40
Rahvusvaheline Valuutafond raha- ja pangapoliitilise keskkonna kujundajana	40
Rahapesu ja terrorismi finantseerimise tõkestamise alane rahvusvaheline tegevus	41
Finantstegevuses Rahapesu Tõkestamise Töörühm	42
<i>FATFi 40 soovitus võitlemiseks rahapesuga ja erisoovitused võitlemiseks terrorismi finantseerimisega</i>	42
ÜRO	43
Rahvusvaheline Valuutafond	43
Euroopa Liit	43
IV. RAHAPOLIITILISE STABIILSUSE TAGAMINE	44
Majanduspoliitika põhijooned rahapoliitilise stabiilsuse vaatekohast	44

Rahapoliitika	45
Järjepidevus	45
Rahaliit – Eesti rahapoliitika strateegiline eesmärk	46
Rahapoliitika ülekandumine Eestis	46
Igapäevane rahapoliitika ja valmistumine rahaliidu raamistiku kasutuselevõtuks	47
<i>Valmistumine rahaliidu rahapoliitilise raamistiku kasutuselevõtuks</i>	48
Rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reform	50
Majandusanalüüs ja -prognoos	51
Majandusanalüüs	51
Prognoos	51
Majandusuuringud	52
Statistikaalane tegevus	52
Rahapoliitikaga seotud finantsstatistika arendamine	52
Finantssektorile kehtestatud aruandluse täiendamine	53
Maksebilansistatistika arendamine	53
V. FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE JA PANGANDUSPOLIITIKA	54
Panganduspoliitika järjepidevus	54
Keskpank kui finantsstabiilsuse tagaja	54
Asjakohane regulatiivaktide raamistik	55
Usaldusväärne teave finantssektori kohta	55
Finantssüsteemi turvavõrgustik kui süsteemiriski vähendavate	
turvameetmete süsteem	55
Põhilised arengutendentsid finantsstabiilsuse kindlustamisel 2001. aastal	56
Finantssektori regulatiivaktide täiendamine	56
Pankade kapitali adekvaatsuse raamistik	56
Finantssektori tagatisskeemide täiendamine	56
Ühendatud finantsjärelevalve loomine	57
Rahvusvaheline hinnang Eesti finantssektori järelevalvele	57
<i>Eesti finantssektor teiste kandidaatriikide finantssektori arengu taustal</i>	58
Rahapesu- ja terrorismivastase võitluse korraldus Eestis	58
VI. MAKSE- JA ARVELDUSSÜSTEEM	60
Uus pankadevaheline arveldussüsteem	60
Makse- ja arveldussüsteemide alaste õigusaktide täiendamine	60
Maksevahendid	61
Sularahanõudluse rahuldamine	63
Ringlusse lastud pangatähed ja mündid ning nende struktuur	63
Sularaha liikumine	64
Uute rahatähtede kasutuselevõtt ja sularahaekspertiis	65
Euro vahendamine	65
VII. RESERVIHALDUS	67
Reservihalduse korraldus	67
Välisvaluutareservi struktuur	67
Kuidas toimub investeerimine	68
2001. aasta investeerimistulemusi mõjutanud tegurid	68
Turgude ootuste erinevus tegelikkusest	69
Ühendriikide-vastase terrorirünnaku järelmõju	69
Rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformi mõju	70
Investeerimis põhimõtete täiendamine 2001. aastal	71
<i>Normportfell</i>	71
Väline varahaldur	72
VVRi investeerimistulemused 2001. aastal	73
KOOSTÖÖ, SUHTLUS JA ORGANISATSIOONI ARENG	
VIII. MAJANDUSPOLIITILINE KOOSTÖÖ EESTIS JA VÄLISMAAL	77
Eesti Panga tegevus integreerumisel Euroopa Liiduga	77
Eurointegratsiooni üldpoliitilised dokumendid	77
Ühinemisläbirääkimised Eesti Panka puudutavate peatükkide üle	77
Dialog Euroopa lepingu üle	78
Majanduspoliitilise dialoogi vormid	78
Haldussuutlikkuse hindamise missioonid 2001. aastal	79
Koostöö Euroopa Keskpannaga	79

Eesti ja Rahvusvahelise Valuutafondi majanduspoliitiline koostöö	80
Valmisolekulaenuga seotud majandusprogrammi lõpetamine	80
Eesti osalemine suure võlakoormusega vaeste riikide abiprogrammis	80
Uued vastavushinnangud	81
Koostöö statistika alal	81
Koostöö Põhja- ja Baltimaade valijaskonnas	81
Koostöö reitinguagentuuridega	82
Koostöö muude rahvusvaheliste organisatsioonidega	82
Ühisseminarid teiste riikide keskpankadega	83
Koostöö majandusuuringute vallas	83
IX. KESKPANGA AVALIKUD SUHTED	84
Üldpõhimõtted	84
Infoteenused	85
Üritused	85
Osalemine euro sularaha tutvustamises	85
X. EESTI PANGA ORGANISATSIOON	87
Panga juhtimine ja vastutusvaldkonnad	87
Organisatsiooni struktuuri ümberkorraldamine ja juhtimistegevuse täiustamine	88
Strateegiline plaanimine	88
Panga töötajad	88
Personalipoliitika	88
Koolitus	90
Harrastused ja traditsioonid	90
EESTI PANGA 2001. AASTA FINANTSARUANNE	91
Selgitused Eesti Panga finantsaruande juurde	96
Audiitori järelaudusotsus	111
LISAD	113
2001. aasta kroonika	114
Eesti Panga missioon, peaeesmärgid ja arengukava	118
Eesti Panga regulaarsed infoväljundid	120
STATISTIKA	123

I. MAAILMAMAJANDUS

2001. aastal jätkus maailmamajanduse kasvu aeglustumine. Esialgse hinnangu kohaselt kasvavad arenenud riikide kogutoodang ca 1,2% – seega ligikaudu kolm korda aeglasemalt kui 2000. aastal (3,9%). 2002. aastaks prognoositakse majanduse järkjärgulist elavnemist, kuid kasv võib endiselt jääda tagasihoidlikuks (1,2%; vt tabel 1.1).

Tabel 1.1. Sisemajanduse koguprodukti reaalkasvu ja tarbijahinnaindeksi muudu prognoosid

	Reaalne SKP (%)				THI (%)			
	2001		2002		2001		2002	
	RVF ¹	Muud analüütikud ²	RVF	Muud analüütikud	RVF	Muud analüütikud	RVF	Muud analüütikud
Arenenud riigid	1,2	1,2	1,2	1,4	2,3	1,2	1,2	1,4
Ameerika Ühendriigid	1,1	1,2	1,4	2,1	2,8	2,8	1,4	1,4
Jaapan	-0,4	-0,5	-1,0	-1,1	-0,7	-0,7	-1,1	1,1
Europiirkond	1,5	1,4	1,2	1,2	2,7	2,6	1,6	1,8
Arenevad riigid	4,0	2,2	4,3	3,0	5,7	6,7	6,2	7,6
Ladina-Ameerika	0,7	0,5	1,1	0,3	6,4	5,5	6,8	13,3
Aasia arenevad riigid	6,7	3,8	5,8	5,0	2,6	2,0	2,9	1,5
Euroopa Liidu kandidaadid	3,1	2,3	3,0	3,0	9,6	-	7,0	-

¹ Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) prognooside aluseks on *World Economic Outlook*, märts 2002

² Muude analüütikute hinnangu aluseks on Consensus Forecast, Lehman Brothersi ja JP Morgani andmed

2001. a alguses arvati, et tänu suhteliselt vähestele kaubandussidemetele ei mõjuta Ameerika Ühendriikide majanduslangus märkimisväärselt Euroopa arenenud riike. Aasta jooksul toimunud areng kinnitas aga, et tihenend finantssidemete tõttu sõltub eurotsooni ja eelkõige Saksamaa majandus Ühendriikidest nüüd oluliselt rohkem kui 1990. aastate alguses. Kiirema majanduskasvu saavutamist Euroopas takistab ka majanduse ning tööturu küllaltki suur jäikus.

Majanduskasvu aeglustumine 2001. aastal oli ulatuslikum kui oodati. Põhilistes majanduspiirkondades oli see ka sünkroonsem kui eelnenud majandusstüklite puhul. Arenenud tööstusriikidest oli nõrgimas seisus taas Jaapan. Lühiajalist langust ei õnnestunud vältida ka Ameerika Ühendriikides ja euroalal. Ettevõtete kasumi langus ja majanduskasvu ootuste alanemine peegeldus aktsiaturgudel jätkuva langustrendina. Majanduse nõrkusega kaasnes tööpuuduse suurenemine. Positiivseks teguriks oli globaalse inflatsioonitempo langus aasta lõpuks mitme aastakümne madalaimale tasemele. See oli peamiselt tingitud nafta odavnemisest.

Majanduse elavdamiseks rakendati paljudes riikides ekspansiivset raha- ja eelarvepoliitikat. Nende abinõudega õnnestus kasvu aeglustumist pidurdada ja aasta lõpul ilmnes mitmes riigis märke majanduse stabiliseerumisest, mis ühtlasi ennustasid elavnemisaasi saabumist 2002. a kevadel ning tööstustoodangu kasvu taastumist.

AMEERIKA ÜHENDRIIGID

2001. aastal oli Ühendriikide majanduse suurimaks proovikiviks tehnoloogiatsükli madalseisu ja 11. septembri terrorirünnaku mõju ületamine. Mitmed vastuolulised trendid muudavad USA

majanduse kasvutempo lähiajal ebakindlaks, kuid kiirema arenguga kaasneb eeldatavalt sünkroonne kasv ka Euroopa ja Aasia riikides.

USA majanduskasv aeglustus kogu aasta vältel ning SKP suurenes vaid 1,2% (2000. aastal 4,1%). Põhjuseks olid varasemate perioodide üleinvesteeringud ning kuhjunud laovarude realiseerimine. Aasta teisel poolel, just pärast seda, kui ilmnisid langusperioodi lõpu tunnused, toimus terrorirünnak Maailmakaubanduskeskusele jt objektidele. See halvas omakorda tarbijate kindlustunde ning põhjustas languse aktsiaturul. Vaatamata kasvu aeglustumisele, jäi eratarbimine siiski majanduskasvu toetavaks teguriks. Sellele aitasid kaasa intresside kiire langus, mis ergutas püsikaupade tarbimist ja elamuturgu, maksude vähendamine ning inflatsioonitempo alanemine aasta teisel poolel.

Föderaalreserv ja valitsus reageerisid majanduskasvu aeglustumisele ekspansiivse majanduspoliitika kaga. Keskpang alustas baasintressi alandamist jaanuaris, aasta lõpuks oli intressitase langenud aasta alguse 6,5%lt 1,75%le. Valitsus omalt poolt alandas makse ja suurendas riiklikke kulutusi, mistõttu riigieelarve ülejääk vähenes aastaga 2,2%lt 0,7%ni SKP suhtes. 2002. aastal baasintressi edasist alandamist ei oodata, eelarveraha aga kasutatakse majanduse toetamiseks. Seetõttu on 2002. aastaks plaanitud ca 0,2%line eelarve puudujääk.

Välis- ja sisenõudluse nõrgenemise tõttu vähenes nii ekspordi kui ka impordi maht ning jooksevkonto puudujääk alanes 4,1%ni SKP suhtes. Aasta lõpus sisenõudlus suurenes, kuid sellele ei järgnenud veel ettevõtete tootmismahu korrektsiooni. Langusfaasi peatselt lõppemisele viitavad ärikliima indikaatorid, kuna paljudes firmades kasvab tellimuste maht. Kui need suundumused osutuvad püsivaks, võib edaspidi oodata majanduskasvu järkjärgulist lähenemist tavapärasele trendile.

Inflatsioonitempo jäi energiahindade alanemise ja nõudluse nõrkuse tõttu madalamaks kui 2000. aastal – keskmiselt 2,8% tasemele. Selline tendents võib veel mõnda aega jätkuda (vt tabel 1.2). Tootmise langus põhjustas paljudes ettevõtetes koondamiste laine ja töötuse kiire kasvu – aastaga suurenes tööpuudus 4%lt 4,8%le.

Tabel 1.2. *Arenenud riikide majandusnäitajaid¹*

	SKP (%)		THI (%)		Töötus (%)		Riigieelarve üle- või puudujääk (% SKP suhtes)		Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Maailm	4,7	2,5								
Ameerika Ühendriigid	4,1	1,2	3,4	2,8	4,0	4,8	2,2	0,7	-4,5	-4,1
Jaapan	2,2	-0,4	-0,8	-0,7	4,7	5,1	-7,6	6,3	2,5	2,1
Europiirkond	3,4	1,5	2,4	2,7	9,0	8,4	0,5	-0,9	-0,2	-0,7
sh Saksamaa	3,0	0,6	2,1	2,4	7,5	7,4	1,2	-2,6	-1,0	0,5
Prantsusmaa	3,6	2,0	1,8	1,8	9,5	9,0	-1,4	-1,0	1,8	2,5
Soome	5,7	0,6	3,0	2,6	9,8	9,2	6,9	4,0	7,4	7,0
Euroopa Liit	3,4	1,7	2,3	2,6	8,1	7,6	1,0	-0,7	-0,4	-0,2
sh Suurbritannia	3,0	2,4	2,1	2,1	5,6	5,1	4,3	4,6	-1,9	-1,3
Rootsi	3,6	1,3	1,0	2,6	4,7	4,0	4,3	4,6	2,9	2,8

¹ 2001 aasta andmed on esialgsed

Allikas: Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, märts 2002

JAAPAN

2001. aastal süvenesid Jaapani majanduses möödunud kümnendi jooksul juurdunud probleemid. Kasvu taastumine sõltub suuresti sellest, kuidas kulgevad finantssektori korrastamisele suunatud reformid.

SKP kasv aeglustus 2000. aasta 2,2%lt 2001. aastal -0,4%le. Säästmiskaldumus püsis jätkuvalt kõrge, aga suur osa kapitalist paigutati välisriikide aktsiaturgudele. Juba teist aastat kestva deflatsiooni tingimustes kasvas konkurents ning ettevõtted loobusid täiendavatest investeeringutest. Reaalsektori majandusraskused võimendusid panganduses, mida koormavad halvad laenud. Eeldused klassikalise deflatsiooni-võlakriisist väljumiseks seisnevad tehnoloogiasektori tugevnemises ekspordimahu taastumise kaudu ning valitsuse jõulistes reformides finantssektori korrastamisel. Kuna struktuursete muutuste elluviimine ning tehnoloogiasektori taastumine on pikaajalised protsessid, siis prognooside kohaselt 2002. a lõpuks majanduskasvuni veel ei jõuta.

Kogutoodangu vähenemine algas II kvartalis ja kestis aasta lõpuni. Tööstustoodang vähenes võrreldes 2000. aastaga 7,8% ja ka eratarbimise kasv pidurdus. Deflatsioon väljendus nii firmade kui ka kodumajapidamiste väheses tarbimises. Teravad probleemid Jaapani majanduses ja finantssektoris tõid aasta lõpus kaasa jeeni kiire nõrgenemise.

2001. a alguses langetas Jaapani keskpank baasintressi taas nullini, kuid üldiselt on riigil vähe rahapoliitilisi vahendeid majanduse toetamiseks: eelarvepoliitika lõdvendamist raskendab arenenud maa-de seas suurim riigivõlg (ligikaudu 140% SKP suhtes) ja pangandust rõhub halbade laenude koorem.

Kui varasemal aastail toetas majandust ekspordinõudlus, siis 2001. aastal vähenes eksport 4,9%, mis oli üks majanduskriisi süvendavaid tegureid. Seoses väljaveo mahu vähenemisega olid investeringutulud esmakordselt kaubandusbilansi saldost suuremad.

EUROOPA

Majanduskasvu pidurdumine USAs on avaldanud Euroopa riikide arengule prognoositust suuremat mõju. Euroopa Liidus jätkus 2001. aastal integreerumine, mille käigus tehti ettevalmistusi euro kasutuselevõtuks ning laienemiseks.

Euroopa Liidu (EL) ja europa piirkonna majanduskasv aeglustus 2001. aastal – pärast viimase kümnenendi edukaimat aastat – enam kui kaks korda (ELis 1,7%ni ja europa piirkonnas 1,5%ni). Kui aasta alguses loodeti, et Ameerika Ühendriikide majanduskasvu aeglustumine mõjutab euroala majandust vähe, siis tegelikkus seda ei kinnitanud. Alates II kvartalist tootmise kasv praktiliselt seiskus ja viimases kvartalis tootmine kahanes. Nagu Ühendriikideski, nii olid ka euroalal majanduskasvu aeglustumise põhitegureiks investeringute ja laovarude vähenemine, samuti eratarbimise kasvu aeglustumine.

Ka euroalal võis aasta lõpus täheldada ärikliima paranemise märke. See näitab, et majanduslanguse põhi oli ilmselt käes ning 2002. a alguses on võimalik elavnemine. 2002. aastal oodatakse majandusaktiivsuse järkjärgulist tõusu, potentsiaalse kasvutasemeni jõutakse eeldatavasti 2003. aastal.

Euroala riigid reageerisid majanduskasvu aeglustumisele ekspansiivse raha- ja eelarvepoliitikaga. Euroopa Keskpank alustas baasintresside alandamist mais ja langetas nende taset aasta jooksul 1,5 protsendipunkti võrra. Fiskaalabinõude tulemusel suurenes eelarve puudujääk 0,7%ni SKP suhtes ja 2002. aastal kasvab see eelduste kohaselt 1,8%ni.

Keskmine inflatsioonitempo tõusis 2001. aastal 2,6%le, kuid nafta hinna languse ja võrdlusbaasi efekti tõttu langes see detsembriks 2,1%le. Seevastu alusinflatsioon, mille arvutamisel ei arvestata energia ja toiduainete hindu, kasvas kogu aasta jooksul ja jõudis detsembriks 2,3%ni. 2002. aastal üldise inflatsioonitaseme langus esialgu jätkub.

Vaatamata välisnõudluse nõrgenemisele jäi netoeksport endiselt majanduskasvu toetavaks teguriks. Väliskaubandusbilansi ülejääk suurenes (osaliselt tänu euro nõrgenemisele) ja jooksevkonto puudujääk vähenes ca 0,7%ni SKP suhtes. Euroala riikidest oli kasv väikseim Saksamaal, kus SKP vähenes alates II kvartalist ja aastakasv ulatus vaid 0,6%ni.

Majanduskasvu aeglustumise tõttu katkes tööpuuduse kahanemistrend, kuid töötuse keskmine tase alanes sellele vaatamata 9,0%lt 8,4%le. Tööpuuduse kasvu pärssis euroala tööturu suhteline jäikus. Samas töid majanduskasvu aeglustumine ja tööturu nõrgenemine kaasa tarbijate kindlustunde märgatava languse.

SOOME JA ROOTSI

Maailmamajanduse jähinemine kajastus **Rootsi** ekspordi mahu vähenemises küllalt teravalt juba 2001. a alguses. Ekspordi keskmisest suurem osakaal kogutoodangus alandas aga märkimisväärselt SKP kasvu, mis ulatus hinnanguliselt 1,3%ni, st oli kolm korda väiksem kui 2000. aastal. Koos eksporditulu vähenemisega pidurdus ka eratarbimise kasv – esimese kolme kvartaliga olid tarbimiskulutused koguni 0,2% väiksemad kui 2000. a samal ajal. Vähenenud lõpptarbimine koos tööstussektori kahaneva nõudlusega vahetarbekaupade järele kajastus väiksemas impordinõudluses. Esmakordselt üle kuue aasta vähenes kaubaimport (2,4%).

Ekspansiooniline eelarve- ja rahapoliitika koos valuuta nominaalkursi nõrgenemisega suutsid märkimisväärselt kompenseerida nõrgenevat nõudlust. Kuna mitmel varasemal aastal kasvas Rootsi majandus ELi keskmisest kiiremini, siis on senine konservatiivne eelarvepoliitika teinud selle tsüklilise lõdvendamise kergemaks. Sisemaise nõudluse kasvu soodustati maksude alandamise ning eelarveliste kulutuste struktuurse muutmise kaudu. Jõulise fiskaalpoliitilise sekkumise eesmärk on siluda majanduse tsüklilist arengut. Selle raames on keskpikal perioodil eesmärgiks säilitada riigieelarve keskmiselt 2%line ülejääk SKP suhtes. Majanduslanguse korral suunatakse varasemal perioodidel kuhjunud reservid tööjõuturule, kus ühe protsendipunkti suurust tööpuuduse kasvu kavatakse tasakaalustada täiendavate ülekannetega 6–7 mld krooni väärtuses.

Vaatamata välis- ja sisenõudluse kahanemisele, oli Rootsi tööpuuduse tase endiselt üks madalaimaid Euroopas. Aasta keskmine töötuse määr püsis hinnanguliselt 4% lähedal, mis on ligikaudu kaks korda väiksem euroala vastavast näitajast. Samas avaldasid kohalike traditsiooniliste tööstusharude ettevõtete juhid korduvalt rahulolematust tööjõu kõrge maksukoormuse suhtes. Tekkinud müügi- ja ekspordisektori negatiivset mõju Soome majandusele pole võimalik alahinnata, kuna firma genereeris 2000. aastal kolmandiku Soome SKP kasvust ning tegi 43–47% erasektori investeeringutest uurimis- ja arendustegevusse.

2001. a kolme kvartali jooksul kasvas **Soome** SKP 0,6%, tuginedes soodsale laenuvõtmisele põhinevale tugevale eratarbimisele. Kohalik töötlev tööstus, mis on oma osakaalult SKP suhtes (26%) Euroopas teisel kohal, sattus raskustesse juba aasta alguses, nagu enamikus avatud majandusega riikides. Telekommunikatsiooni ja puidutööstuse keskmisest suurema osakaalu tõttu kujunes Soome majanduse korrigeerimine üheks suurimaks euroalal. Lisaks nõrgale välismaisele nõudlusele mõjutas tööstus- ja ekspordisektorit negatiivselt ka Nokia otsus viia riigist välja üks keskseid tootmisliine. Nokia ja tema allhankijate käitumise mõju Soome majandusele pole võimalik alahinnata, kuna firma genereeris 2000. aastal kolmandiku Soome SKP kasvust ning tegi 43–47% erasektori investeeringutest uurimis- ja arendustegevusse.

Soome hinnakasv järgis 2001. aastal peaaegu täpselt euroala hindade arengut. Mais saavutas 12 kuu THI kasv oma kõrgtaseme (3,4%), alates aasta teisest poolest aga alandas kütuse ja toiduainete hinna langus ka inflatsioonitempot. Aasta kokkuvõttes tõusid tarbijahinnad Soomes euroalaga samas tempos – 2,6%.

KESK- JA IDA-EUROOPA RIIGID

2001. aastal toimusid Kesk- ja Ida-Euroopa riikide (KIE) jaoks mitmed olulised poliitilised sündmused. Lähimurre saavutati NATO idasuunalise laiendamise osas ning liitumisläbirääkimistel ELiga jõudis osa kandidaatriike majanduslike võtmeküsimusteni.

Struktuursete reformide abil on KIE riigid suutnud arengu stabiliseerida. Ostuvõime pariteedi järgi moodustas SKP elaniku kohta 13 kandidaatriigis 2001. aastal 38,2% ELi keskmisest. Kiire hinnaühildumisega on ootuspäraselt kaasnenud mõningane inflatsioonitempo tõus. Oluliseks probleemiks on kandidaatriikide kõrge tööpuuduse tase.

2004. aastaks ELi pürgivate kandidaatriikide läbirääkimised *acquis communautaire*'i 31 peatüki osas peaksid jõudma lõpule 2002. aastal. Enim – 26 peatükki – on suletud Sloveenia, Eesti, Läti ja Leedu on pingerea esimeses pooles.

Maailmamajanduse negatiivsed arengutendentsid jätsid 2001. aastal oma jälje ka KIE riikide arengule, kuigi neid mõjutas USA ja Euroopa muude maade majanduslangus suhteliselt vähem kui teisi arenevaid riike (vt tabel 1.3). Neljandas kvartalis avaldus aga vähenenud ekspordinõudluse mõju. Rahapoliitikat mõjutas enim inflatsioonitempo aeglustumine, mille oli kaasa toonud majandusaktiivsus ning kütuse hinna langus. See lõi soodsad tingimused rahapoliitiliste intresside langetamiseks. 2002. a teisel poolel on oodata majanduskasvu taastumist, kuid see sõltub olulisel määral Euroopa tööstusriikide majanduse arengust.

Tabel 1.3. Kesk- ja Ida-Euroopa riikide ning Venemaa majandusnäitajaid¹

	SKP (%)		THI (%)		Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)		Töötus (%)		Riigieelarve ülevõi puudujääk (% SKP suhtes)	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
KIE riigid										
Eesti	6,9	5,4	4,0	5,8	-6,4	-6,5	13,7	12,6	-0,7	0,4
Läti	6,6	7,6	2,6	2,5	-6,9	-10,1	8,4	7,8	-2,8	-1,8
Leedu	3,9	5,9	1,0	1,3	-6,0	-4,8	11,5	12,9	-2,8	-1,7
Ungari	5,2	3,8	9,8	9,1	-3,3	-2,2	6,4	5,6	-2,9	-3,0
Poola	4,1	1,1	10,1	5,4	-6,3	-4,0	14,0	17,4	-2,2	-4,5
Tšehhima	2,9	3,6	4,0	4,7	-4,8	-4,8	9,0	8,9	-2,4	-3,2
Sloveenia	4,6	3,0	8,5	8,4	-3,2	-1,1	12,1	11,5	-1,4	-1,2
Slovakkia	2,2	3,0	12,0	7,3	-3,7	-9,2	18,2	18,6	-3,1	-2,9
Bulgaaria	5,8	4,5	10,4	7,5	-5,8	-6,4	18,1	17,5	-2,6	1,0
Rumeenia	1,6	4,8	45,7	34,5	-3,7	-6,0	11,7	8,9	-3,6	-4,0
SRÜ riigid										
Venemaa	8,3	5,0	20,8	20,7	18,0	11,2	10,5	8,9	4,7	4,3

¹ 2001. a näitajad on esialgsed

Allikad: Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, aprill 2002; Ecofin; BMI; Statistikaamet; Rahandusministeerium; Eesti Pank

Suurematest Kesk- ja Ida Euroopa majandustest iseloomustas **Ungari** majandust aasta lõpupoolel kasvukiiruse langus väliskeskkonna mõjul. Kui esimese kolme kvartaliga suurenes SKP 4%, siis IV kvartalis jäi kasv Euroopa majanduskliima halvenemise tõttu väiksemaks ning ulatus aastakokkuvõttes 3,8%ni. Tööstussektoris lükkub taastumine 2002. a teise poole. Jooksevkonto puudujääk vähenes 2001. aastal seevastu märgatavalt, olles 2,2% SKP suhtes (2000. aastal 3,3%). Tarbijahinnaindeks alanes 2001. aastal 10,1%lt 5,4%ni ning aasta teisel poolel langetas keskpang intressimäär 1,5 protsendipunkti võrra. Intresside alandamine jätkus ka 2002. a alguses. Oluliste rahapoliitiliste sammudena liberaliseeriti 2001. aastal kapitali liikumine ning loobuti libisevast vahetuskursist. 2002. a teisel poolel majanduskasv prognoosi järgi kiireneb ning saavutab kokkuvõttes 2001. aastaga sarnase taseme.

Tšehhima SKP kasv oli 2001. aastal suhteliselt kiire – aasta kokkuvõttes 3,6%. Tähelepanuväärne oli see, et IV kvartalis tööstustoodangu kasv, vastupidiselt üldisele trendile, hoopis kiirenes. Ekspordi kasv püsis 2001. a viimastel kuudel ning 2002. a alguses tugev. Jooksevkonto puudujääk oli sama suur kui 2000. aastal – 4,8% SKP suhtes. 2002. aastal oodatakse suuri välisinvesteeringuid erastami-

sest ning ka kapitalipaigutusi autotööstusse. Oodatav kapitali sissevool on tugevdanud rahvusvaluutat. SKP kasv võib tänu investeringutele tulla isegi veidi suurem kui 2001. aastal.

Poolas süvenes pärast rahapoliitika karmistamist 2000. aastal alguse saanud sisenõudluse kahane mine. Koos ekspordivõimaluste halvenemisega pidurdas see oluliselt majanduse arengut: 2001. aastal suurenes SKP 1,1%. Jooksevkonto puudujääk alan es 4%ni SKP suhtes (2000. aastal 6,3%), sest majandussurvis kahandas nõudlust importkaupade järele. Aina suuremaks probleemiks muutus kasvav tööpuudus. Detsembris ulatus töötus juba 17,4%ni ning kasv jätkus ka 2002. a alguses. Tööturu probleemiks on vähene mobiilsus ning kõrge miinimumpalk. Kooskõlas majandusaktiivsuse langusega aeglustus ka hinnatõus, kuid eelarvepoliitika nõrkusele viidates hoidus keskpank hoolimata alanevast inflatsioonisurvest pikka aega intresse alandamast. 2002. a eelarve puudujäägiks on kavandatud isegi 6% SKP suhtes, mis sunnib fiskaalpoliitika nõrkust ka edaspidi kompenseerima rahapoliitiliste meetmetega. Majanduskasvu kiiret taastumist ei ole 2002. aastal oodata.

LÄTI JA LEEDU

Lätis ja Leedus ületas majanduskasv 2001. aastal tunduvalt Kesk-Euroopa riikide oma. See viitab teostatud reformide edukusele ning konvergen si kiirenemisele. Väliskeskkonna halvenemise mõjusid kompenseeris poliitiliste ja majandussuhete paranemine Ida-Euroopa riikidega.

Lätis ulatus SKP kasv 7,6%ni ning oli ELi kandidaatriikide seas kiireim, hoolimata sellest, et tempo aasta teisel poolel aeglustus. Majanduskasv toetus enamjaolt tugevale sisenõudlusele ning teenuste ekspordile. Kuid halveneva väliskeskkonna ning kasvava kodumaise nõudluse tõttu suurenes majanduse sisemine tasakaalustamatus. Impordi kasvutempo ületas aasta kokkuvõttes ekspordi oma (vastavalt 13,8 ja 11,1%) ning suurendas kaubanduspuudujääki. Väliskaubandusbilansi saldo kiire halvenemine aasta lõpul põhjustas jooksevkonto puudujäägi suurenemise 10,1%ni. Majandusaktiivsuse kasv tõi kaasa ka inflatsiooni kiirenemise, kuid aasta keskmine THI kasv oli siiski küllalt mõõdukas – 2,5%. Lisaks kütuse hinna langusele aitas hinnatõusu ohjeldada lati seotus SDRiga.

Leedu majandus toibus lõpuks Vene kriisi järelmõjudest ning aasta kokkuvõttes suurenes SKP 5,9%. Majanduskasv toetus peamiselt välisõudlusele, kuid ka sisenõudlus on alates 2000. a lõpust tugevnenud. Jooksevkonto puudujääk kahan es tänu aasta vältel püsinud suurele ekspordi kasvule 4,8%ni. Aasta kokkuvõttes ületas ekspordi kasvutempo (20,3%) tunduvalt impordi oma (15,1%). Seejuures suurenes märkimisväärselt väljavedu Venemaale. Kodumaise nõudluse tugevnemisele viitab muuhulgas ka erasektori laenukasv 2001. aastal. Liti seotus dollariga aitas impordihindade kaudu hoida madalat inflatsioonitempot – 2001. a keskmine THI kasv oli kõigest 1,3%.

Oluliseks rahapoliitilise sündmuseks oli see, et Leedu keskpank kehtestas 2. veebruaril 2002 liti uueks ankurvaluutaks euro, kursiga 3,4528 LTL/EUR. Ankurvaluuta muutmise ajendiks olid suurenev kaubavahetus ELi riikidega ning eelseisev liitumine Euroopa Liiduga. Euro võimaliku tugevnemise negatiivset mõju Leedu konkurentsivõimele piiravad tootlikkuse kiirem kasv võrreldes kaubanduspartneritega ning ELi järjest suurenev osakaal kaubanduses.

2001. a eelarvepoliitikat iseloomustas nii Lätis kui ka Leedus ekspansiivsus, mis jätkub ka 2002. aastal, toetades omalt poolt majanduskasvu. Lätis on eelarve puudujäägiks kavandatud 2,5% SKP suhtes, Leedus 1,5%. Rahvusvaheline Valuutafond (RVF) on Läti eelarvekava suhtes olnud küllaltki kriitiline, pidades plaanitud defitsiiti liiga suureks. Liitumisläbirääkimistel ELiga on Läti ja Leedu olnud edukad.

VENEMAA

2001. aasta oli Venemaa arengule soodus: tänu saavutatud stabiilsusele jäi riik maailmamajanduse languse suhtes suhteliselt immuunseks.

Venemaa SKP kasvas Statistikakomitee esialgseil andmeil 5,0%. Eelkõige ergutas arengut siseturule suunatud tootmine, mille kasv ületas tööstuse kogutoodangu (4,9%) oma. Sisetarbimist (jaekaubanduse käive suurenes aastaga 10,8%, kusjuures aasta sees kiirenevalt) hoogustas elanike reaaltulude ennakasv, mis aastaarvestuses ulatus 5,9%ni.

Häid tulemusi andis eelarvereform. Astmeline tulumaksusüsteem asendati ühtlase 13%lise tulumaksuga eraisikutele ja 35%lise (alates 1. jaanuarist 2002 25%lise) tulumaksuga ettevõtetele. Kõik sotsiaalsuunitlusega maksud koondati ühtseks regresseeruvaks sotsiaalmaksuks. Selle tulemusel laekus maksutulud kolmandiku võrra rohkem, kui eelarve koostamise ajal prognoositi. Maksukorralduse lihtsustamise kõrval on selles oma osa ka finantsdistsipliini pideval karmistamisel. Samas olid ka eelarvekulud planeeritust 15,3% suuremad. Vaatamata riigi rahanduse heale seisule, ei edenenud märkimisväärselt struktuurireformid, eriti panganduse, veonduse ja energeetika valdkonnas.

Välisõudluse nõrgenemise tõttu ilmnas 2001. a lõpus siiski mitmeid märke majanduse jahtumisest. Alates septembrist oli Venemaa ekspordi aastakasv negatiivne ning detsembris koguni 20,2% väiksem kui 2000. a lõpus. Ekspordivõimet pärssisid peamiste eksporditüüpide – kütuste (eelkõige toornafta) ning metallurgiatoodangu (teras ja alumiinium) – hinna langus maailmas ning välisõudluse kahanemine. 2002. a jaanuaris vähenes märgatavalt ka tööstustoodangu aastakasv – 2,2%ni. Tänu suurele sisenõudlusele säilis aga impordi enam kui 10%line kasv aasta lõpuni, kahandades netoekspordi ülejääki. Detsembrikuu väliskaubanduse saldo – 2,55 mld USD – oli väiksem alates 1999. a juunist ning IV kvartali saldo – 9,27 mld USD – väiksem pärast 1999. a kolmandat kvartalit. Aasta kokkuvõttes vähenes netoekspordi osakaal 7,2 protsendipunkti võrra – 12,9%ni SKP suhtes.

ARENEVAD TURUD

Ladina-Ameerika riikidest halvenes majanduskeskkond 2001. aastal märgatavalt **Argentinas**. Süvenev langus jätkus juba neljandat aastat: SKP kahanes koguni 4,5% ja tööpuudus suurenes seetõttu ligi 20%ni. Samuti on Ameerika dollari tugevus ning Brasiilia ja riigi teiste kaubanduspartnerite valuutade nõrgenemine märkimisväärselt kahandanud Argentina konkurentsivõimet. Usalduse langust pangasüsteemi vastu peegeldab see, et 2001. aastal vähenesid hoiused ca 20–25%. President ja valitsus olid sunnitud tagasi astuma. Argentina peatas oma välisvõla teenindamise ning kehtestas piirangud kapitali liikumisele. 2002. a veebruaris lasti peeso kurss lõplikult vabaks. Täiendava finantsabi saamiseks peab valitsus rakendama Rahvusvahelise Valuutafondi nõuetele vastava majandusprogrammi. Majandusplaani nõrgimad lülid on liigne optimism eelarvetulude suhtes ning kapitali liikumisele seatud piirangud.

Tagantjärele võib öelda, et Argentinas 2001. aastal kulmineerunud kriis küpses terve viimase aastakümne vältel. Sellel oli põhiliselt kaks olulist põhjust – **lõdva eelarvepoliitika tõttu elati laenude toel pikka aega üle tegelike võimete ning majanduse konkurentsivõimet suurendavaid eba populaarseid struktuurseid reforme lükati aina edasi**. Argentina majandusraskuste õppetund seisneb selles, et **sõltumata valitud rahapoliitilisest süsteemist** (ka Argentina kasutas valuutakomiteed), **on majandust võimalik edukalt arendada üksnes koordineeritud ja pikaajalistele eesmärkidele suunatud poliitika abil** (eelarve-, raha- ja kaubanduspoliitika ning struktuursed reformid).

USA kahanenud impordinõudluse ning kapitalivoogude vähenemise tõttu aeglustus majanduskasv 2001. aastal ka teistes Ladina-Ameerika riikides. Erainstitutsioonide hinnangul suurenes regiooni SKP kõigest 0,7% (2000. aastal 4,1%). Kui Ameerika Ühendriikide majandus 2002. aastal tugevneb, siis taastub kasv piirkonna suuremates riikides suhteliselt kiiresti. **Brasiilia** on seni pääsenud Argentina

negatiivsest mõjust ning majanduskasvu väljavaade 2002. aastaks on positiivne. Regiooni kasvu-prognoosid jäävad ligikaudu 1% tasemele.

Majanduskasv aeglustus 2001. aastal ka **Aasia arenevates riikides**, kuid see ei olnud võrreldav 1998. aastaga. Kasvu pidurdumist tingis eelkõige nõudluse vähenemine kõrgtehnoloogiatoodete järele ning seetõttu järsult vähenenud ekspordi maht. Võrreldes arenenud riikidega, oli aastakasv siiski mõõdukas, ulatudes hinnanguliselt 3,5%ni. Teisel poolaastal võis mitmes riigis täheldada juba märke majanduse elavnemisest: eksport stabiliseerus, tööstustoodangu kasv taastus ja aktsiaturgudel toimus tõus. Esialgu põhines elavnemine peamiselt uute laovarude soetamisel, kuid globaalse majandusaktiivsuse tõus mõjub regioonile soodsalt.

Võrreldes enamiku muude Aasia riikidega, suutis **Hiina** 2001. aastal säilitada kiire majanduskasvu, mis ulatus 7,3%ni. Sisemine tarbimine ja ekspordikasv oli jätkuvalt suur. Hiina ekspordi osakaal maailma koguekspordis suureneb pidevalt, samuti suunduvad Aasia regiooni tehtavad investeeringud üha enam Hiina majandusse.

ARENENUD RIIKIDE FINANTS- JA TOORMETURUD

Majanduskasvu aeglustumine "suure kolmiku" riikides ei muutnud oluliselt **valuutaturgudel** juba 2000. aastal valitsenud trende. Jätkus Ameerika dollari tugevnemine, mis oli kõige märgatavam (ca 15%) Jaapani jeeni suhtes. Majanduskriisi süvenemise tõttu Jaapanis nõrgenes jeen eriti kiiresti aasta lõpus – samal ajal, kui USA majandusandmed viitasid üha enam elavnemisfaasi peatsesele algusele. Vähem nõrgenesid dollari suhtes euro ja Inglise nael (vt tabel 1.4), kusjuures teisel poolaastal need valuutad isegi mõnevõrra tugevnesid.

Tabel 1.4. Põhivaluutade kursimuutused

	29.12.00	31.12.01	Muut (%)
JPY/USD	114,41	131,66	15,1
USD/EUR	0,9427	0,8895	-5,6
USD/GBP	1,4930	1,4546	-2,6

Aktsiaturgude nõrgenemine 2001. aastal jätkus, kuna majanduskasvu oodatud aeglustumise asemel toimus arenenud riikides otsene langus. Septembris toimunud terrorirünnak USA-le tõi täiendavalt kaasa paljude aktsiaindeksite järsu languse kogu maailmas (vt tabel 1.5). Järgnevate kuude jooksul šokist küll toibuti, kuid majanduse nõrkuse tõttu jäid turud aasta lõpus ettevaatlikuks, oodates igas riigis andmeid majanduse elavnemisest ja ettevõtete kasumiväljavaadete paranemisest.

Tabel 1.5. Suuremate aktsiaturgude indeksid

	29.12.00	31.12.01	Muut (%)
Ameerika Ühendriigid (SP 500)	1 320,28	1 148,08	-13,0
Ameerika Ühendriigid (Nasdaq'i koondindeks)	2 470,52	1 950,40	-21,1
Jaapan (Nikkei 225)	13 785,69	10 542,62	-23,5
Europiirkond (Eurotop 300)	1 533,47	1 261,06	-17,8
Suurbritannia (FTSE 100)	6 222,50	5 217,40	-16,2

Võlakirjaturgudel muutus oluliselt lühiajaliste intresside tase. Majanduse elavdamiseks rakendasid keskpangad ekspansivset rahapoliitikat. Kõige enam ja kiiremini alandas baasintressi USA Föderaal-

reserv. Euroopa Keskpang hakkas baasintressi alandama mais, Jaapanis pöörduti tagasi nullintressimäära juurde. Pikaajaliste intresside langustrend Ühendriikides ja euroalal pöördus novembris. Muutuse põhjuseks olid majandusnäitajate paranemine ja rahapoliitika karmistumise ootused. Aasta summaarne muut jäi väikseks (vt tabel 1.6).

Tabel 1.6. Suuremate võlakirjaturgude intressid

	3 kuu intress			10 aasta intress		
	29.12.00	31.12.01	Muut (baaspunkti)	29.12.00	31.12.01	Muut (baaspunkti)
Ameerika Ühendriigid	5,90	1,73	-417	5,11	5,05	-6
Jaapan	0,42	0,01	-41	1,65	1,37	-28
Europiirkond	4,70	3,38	-132	4,85	5,00	15

Toormeturgudel tõi 2001. aasta kaasa hindade languse. See oli tingitud maailmamajanduse kasvu aeglustumisest ja nõudluse vähenemisest tooraine järele. Toormehindu peegeldav CRB indeks langes 16,3% ja jõudis oktoobris taas viimaste aastakümnete madalaima taseme lähedale. Toornafta hind langes veelgi enam (26%) ning jäi aasta viimastel kuudel püsima vahemikku 18–20 USD barreli kohta. Peamiselt just sellega seotud energia hinna alanemise tõttu toimus arenenud riikides 2001. a teisel poolel inflatsioonitempo kiire langus.

II. EESTI REAALMAJANDUS JA FINANTSSEKTOR

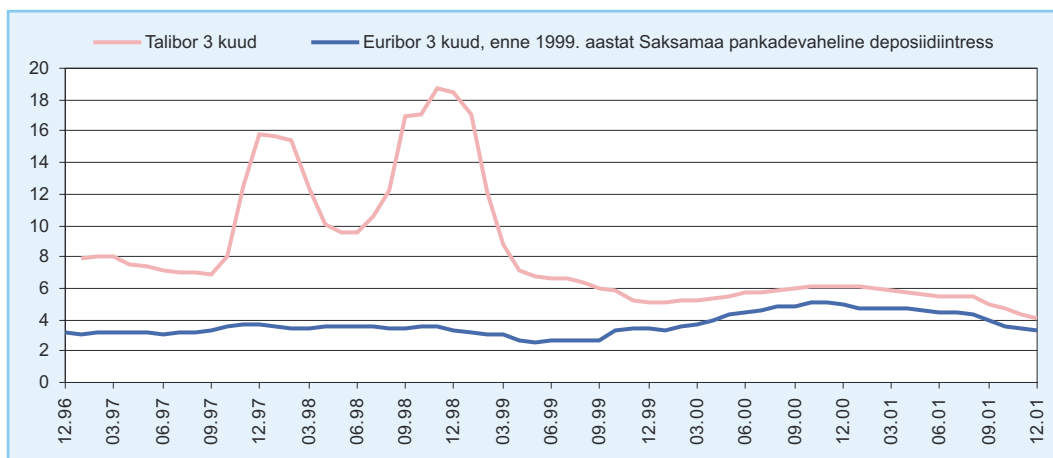
REAALSEKTOR

Vaatamata enamiku kaubanduspartnerite majanduse kasvutempo aeglustumisele, kujunes Eesti majanduskasv 2001. aastal küllaltki suureks, ulatudes esialgsel hinnangul 5,4%ni. Kasvutempo ületas euroala vastavat näitajat ligikaudu 4 protsendipunktiga. Kasv tugines suuremal tootlusel ning sisemised riskid Eesti majanduses ei suurenenud. Majandus oli jätkuvalt tasakaalus. Jooksevkonto puudujääk säilis 6,5% tasemel SKP suhtes, saavutati 0,4%line eelarve ülejääk. Inflatsioonitempo ajutine kiirenemine 5,8%ni oli eelkõige tingitud välismaisest hinnasurvest.

2001. aasta kinnitas, et Eesti majanduse alused on juba piisavalt tugevad säilitamiseks tasakaalustatud areng ka maailmamajanduse nõrgenemise tingimustes. Tänu tugevale finantssektorile ning pikaajalistele eesmärkidele suunatud tasakaalustatud eelarvepoliitikale ei avaldanud 11. septembril toimunud USA-vastane terrorirünnak ning sügav kriis Argentinast Eesti finantsüsteemile mingit mõju. Majanduse usaldusväärse kasvu iseloomustab kõige paremini reitinguagenduuride Standard & Poors ja Fitch poolt 2001. a sügisel Eestile antud kõrge krediidiusalduse reiting (A-).

MONETAARKESKKOND

Eesti majanduse tasakaalustatud aastakeskmise arengu tõttu mõjutasid siinset rahapoliitilist keskkonda 2001. aastal peamiselt välistegurid ning intresside osas oli areng ekspansiivne. Eesti rahaturuintressid järgisid kogu aasta jooksul väikese viitajaga euroala intresside suunda (vt joonis 2.1). Usaldusväärse majanduspoliitika tulemusena langes Eesti ja eurointresside vahe kõigi aegade madalaimale tasemele. Pankadevaheline tihe konkurents laenubaasi laiendamiseks viis ajalooliselt madalaimale tasemele ka Eesti reaalsektorile väljastatava krediidi hinna.

Joonis 2.1. Eesti ja euroala rahaturuintressid (%)

Koos majanduskasvu pidurdumisega alanes 2001. aastal ka rahapakkumise kasvutempo keskmiselt 7,3 protsendipunkti võrra – 24,2%ni. Suhteliselt aeglasemalt suurenesid eraisikute tähtajalised hoiused

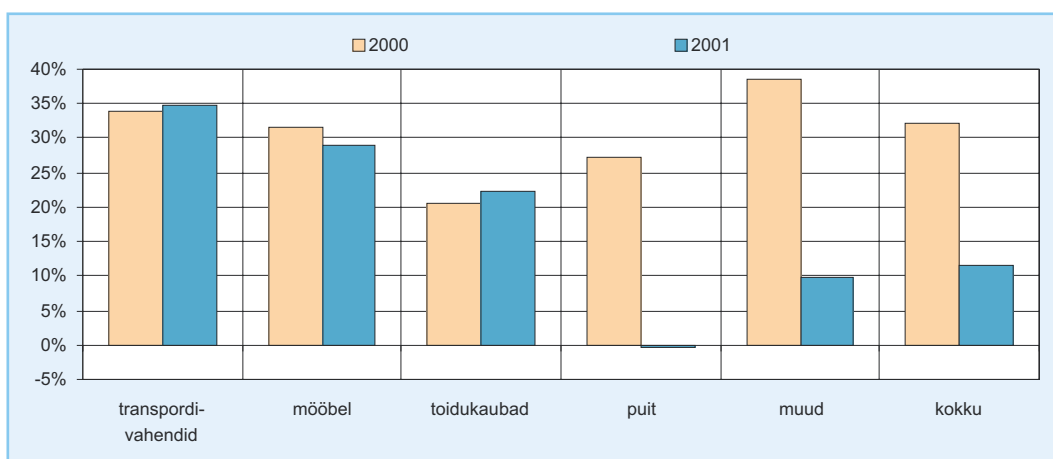
ning välisvaluutahoiused. Rahapakkumise kasvu hoidsid ülal ettevõtete ja eraisikute nõudmiseni hoiused. Kodumaine laenukate oli piisav finantssektori poolt reaalsektorisse vahendatud krediidi finantseerimiseks. Välismaist ressursi kaasati välisvõlakohustuste tagasimaksmiseks ja finantssektori tegevuse laiendamiseks Lätis ning Leedus.

VÄLIS- JA SISENÕUDLUS

Koos maailmamajanduse kasvu aeglustumise ja rahvusvaheliste kaubavoogude vähenemisega aeglustus 2001. aastal märkimisväärselt ka Eesti ekspordi kasv. Kaubaekspordi nominaalkasv vähenes 3,6%ni. Kõige teravamalt peegeldas välismaise nõudluskeskkonna halvenemist madalama lisandväärtusega masinate ja seadmete allhangete vähenenud maht – 2001. aastal kahanes masinate ja seadmete reeksport 7%. See oli otseselt seotud langusega Põhjamaade peenelektroonikatööstuses. Ent kuigi ekspordi kasvutempo aeglustus, suutsid Eesti ettevõtted keskmiselt oma konkurentsivõimet nõrgenevatel välisurgudel isegi suurendada.

Ehkki ekspordi kasv aeglustus enamikus tööstusharudes, oli areng kaubagrupiti küllaltki erinev. Näiteks toiduainetööstus suutis 2001. aastal ekspordit isegi varasemast kiiremini suurendada. Soodne välisnõudlus oli selles harus seotud eelkõige taastuva nõudlusega idaturul. Toiduainete väljavedu otse Venemaa turule kasvas 87% ning ekspordi osakaal toiduainetööstuse kogutoodangus suurenes 2001. aastal 1,2 protsendipunkti võrra – 28,6%ni. 2001. aastal jätkus ka toiduainete ekspordikvootide suurenemine Euroopa Liitu – osa tootegruppide kvoodid kasvasid isegi kuni kolmandiku võrra. Euroopa nõudluskeskkonna üldine halvenemine aasta teisel poolel ei võimaldanud eraldatud kvootide mahtu veel täielikult täita.

Vaatamata tootmise märgatavale langusele kõigis suuremates puitu eksportivates riikides, suurenes Eesti ekspordis märgatavalt keskmisest suurema lisandväärtusega puidutoodete (eelkõige mööbli) osakaal (vt joonis 2.2). See näitab, et varasemal aastal tehtud mahukad investeeringud annavad tulemusi.

Joonis 2.2. Otseeksporti nominaalkasv kaubagrupiti

Väliskaubandusaktiivsuse languse taustal jätkus teenuste ekspordi stabiilne kasv. Aastarvestuses ületas teenuste eksport 2000. a vastavate perioodide taseme ligikaudu 10%. Kasvu taga oli eelkõige ehitus- ja äriteenuste ekspordi suurenemine enam kui kolmandiku võrra. Transiitkaubanduses ei põhjutanud Venemaa-poolsed administratiivsed sammud kütuseveo soodustamiseks läbi Venemaa sadamate (2001. aastal alandati raudteetarifeid ekspordil kohalike sadamate kaudu) ning uute sadamate valmimine Venemaa loodeosas kardetud tagasilööki.

Vaatamata Eestit külastavate turistide koguarvu mõningasele langusele 2001. aastal (kokku külastas riiki ligikaudu 3,7 miljonit turisti), jätkus reisiteenuste ekspordi kasv kahe eelnenud aastaga võrreldavas tempos. Selle tagas turistide keskmise reisikestuse pikenemine, mis kajastus eelkõige majutusasutuste käibe kiires kasvus – aastaga suurenes lisandväärtus hotellide ja restoranide tegevusalal 8,8%.

Välisnõudluse kasvutempo aeglustumisele reageeris adekvaatselt ka sisenõudlus, suurenedes üheksa kuu kokkuvõttes rohkem kui protsendipunkti võrra aeglasemalt kui 2000. a samal perioodil. Toimus ka märkimisväärne struktuurimuutus – sisenõudluse kasv rajanes peamiselt investeerimisaktiivsuse kasvul. Seda soodustasid ettevõtete vabade tootmisressursside ammendumine ning head laenuitingimused. **Aasta kokkuvõttes ületas investeringute osakaal taas 25% SKP suhtes.** Era- ja avalikus tarbimises kasv pidurdus. Eelkõige hoidsid eratarbimist tagasi aasta alguses välissurve toel kiirenenud inflatsioonitempo ning palgatulu ja riigielarvest saadavate siirete suhteliselt aeglane suurenemine.

Investeerimisaktiivsuse ja laenuõudluse kasv kajastus kogu 2001. a jooksul ka SKP tootmise poolel. Finantsvahenduse kasv edestas 2001. aastal SKP kasvu 3,6 protsendipunkti võrra. SKP kasvust 3,5 protsendipunkti kiirem töötleva tööstuse kasv näitas eelkõige seda, et otseeksporti konkurentsivõime on säilinud (vt tabel 2.1).

Tabel 2.1. Lisandväärtuse muut tegevusalati 2001. aastal

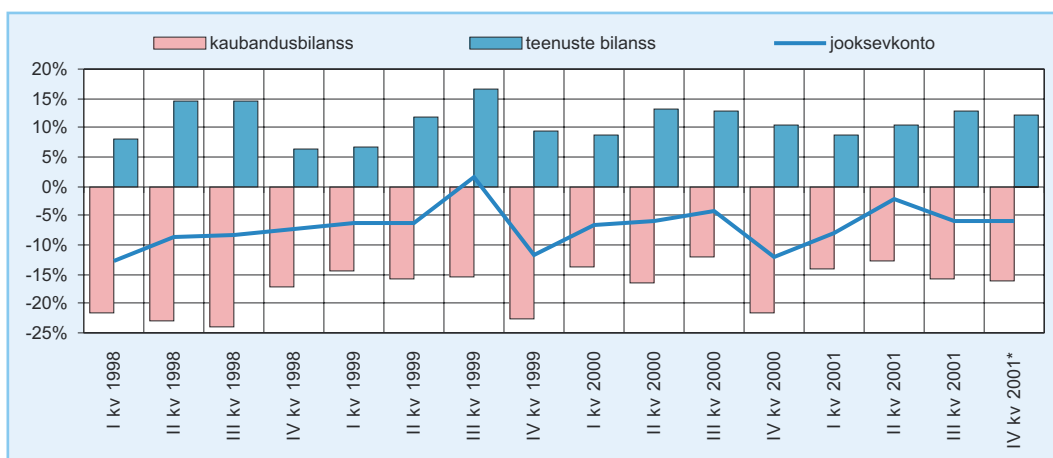
Põllumajandus, jahindus	5,3%
Metsamajandus	1,8%
Kalandus	5,0%
Mäetööstus	6,0%
Töötlev tööstus	7,9%
Energeetika, gaasi- ja vesivarustus	0,3%
Ehitus	5,5%
Hulgi- ja jaemüük	6,5%
Hotellid ja restoranid	8,8%
Veondus, laondus, side	6,8%
Kinnisvara-, üürimis- ja äriteenindus	5,5%
Finantsvahendus	9,0%
Riigivalitsemine	0,8%
Haridus	1,1%
Tervishoid ja sotsiaaltöö	-2,8%
Muud teeninduse liigid	2,9%
SKP kokku	5,4%

Tööturul tähistas 2001. aasta tõenäoliselt enam kui kümme aastat väldanud siirdeprotsessi lähenemist lõpule. See kajastus nii tööhõive tasemes kui ka tööpuuduse üldmahus. Praktiliselt esimest korda pärast taasiseseisvumist kasvas aasta kokkuvõttes tööga hõivatud inimeste arv ja tööpuudus vähenes hinnanguliselt 1,1 protsendipunkti võrra – 12,6%ni. Edaspidi peaksid tööpuuduse näitajad varasemast selgemalt järgima majanduse tsüklilist arengut.

FINANTSEERIMINE JA SELLE KATTEALLIKAD

Vaatamata investeerimisaktiivsuse kasvule oli vajadus kaasata Eesti majandusse välismaist finantsressurssi 2001. aastal sama suur kui aasta varem, sest säästmise ja investeringute puudujääk ei muutunud, st jooksevkonto puudujääk säilis SKP suhtes 2000. a tasemel – 6,5% (vt joonis 2.3).

Säästmine suurenes eelkõige valitsussektori tasandil (1,2 protsendipunkti võrra SKP suhtes), kus saavutati esmakordselt pärast 1997. aastat taas eelarve ülejääk. Erinevalt valitsussektorist suurendasid

Joonis 2.3. Jooksevkonto ja selle osabilansid

* hinnangulised andmed

erasisikud oma kulutusi 2001. aastal rohkem kui kasvasid nende sissetulekud. Eratarbimise täiendavaks katteallikaks olid eelkõige pangalaenud, mille hind langes taasiseseisvusaja madalaimale tasemele.

Peale valitsussektori suurendas 2001. aastal säästmist ka ettevõtlussektor. Vaatamata ekspordivõimaluste ahenemisele, suutsid ettevõtted hoida kulutusi kontrolli all ning efektiivsust tõstes suurendada ka kasumlikkust. Kõige otsesemalt viitab sellele investeerimistulude kasvanud väljavool jooksevkonto kaudu – 2001. aastal ulatus see 7,8 mld kroonini, millest ligikaudu pool investeeriti tagasi Eesti majandusse.

Lisaks laenudele kodumaisest finantssektorist olid ettevõtluse finantsressursi vajaku peamiseks katteallikateks 2001. aastal otseinvesteeringud. Kogu 2000. a jooksul ja 2001. a esimesel poolel aktiivselt toimunud reaalsektori otselaenamine pidurdus aasta teisel poolel. Otseinvesteeringute brutosissevool ületas esimest korda pärast taasiseseisvumist 9 miljardi krooni taseme. Otseinvesteeringute netosissevool (6,11 miljardit krooni) kattis praktiliselt kogu jooksevkonto puudujäägi, mis oli 6,16 mld krooni.

Pangasektor jätkas oma tegevuse laiendamist Lätis ja Leedus. Seetõttu suunati osa välismaalt kaasatud kapitalist taas Eestist välja. Tänu paranenud finantsseisule ja välisressursi kättesaadavusele laiendas välisriikides oma tegevust ka tööstussektor. Kõige selle tulemusena saavutasid 2001. aastal senise kõrgeima taseme ka Eesti ettevõtete otseinvesteeringud välismaale, ületades 3 miljardit krooni.

Et Eesti ettevõtete majandustegevuse laiendamine Lätis ja Leedus toimus peamiselt välisressursi arvel, kasvas 2001. aastal taas ka majanduse välisvõlakoorumus. Aastaga suurenes välisvõlg 7,4 mld krooni võrra (60,7%le SKP suhtes). Samal ajal jäi netovõlgnevus suhtena SKPsse aga praktiliselt muutumatuks.

VALITSUSSEKTOR

2001. aastal saavutas valitsus oma peamise eelarvepoliitilise eesmärgi – esmakordselt pärast 1997. aastat oli üldvalitsuse eelarve taas ülejäägiga, mis aasta kokkuvõttes ulatus 0,4%ni SKP suhtes. Ülejääk saavutati tänu prognoositust paremale maksude laekumisele ja rangele kulutuste juhtimise poliitikale keskvalitsuse tasandil. Aasta kokkuvõttes laekus valitsussektori eelarvesse maksutulud 2% plaanitust enam. Samas oli ka nominaalne majanduskasv hinnanguliselt 1 protsendipunkti võrra suurem kui eelarve koostamise ajal prognoositud. Seega oli suurem maksu-

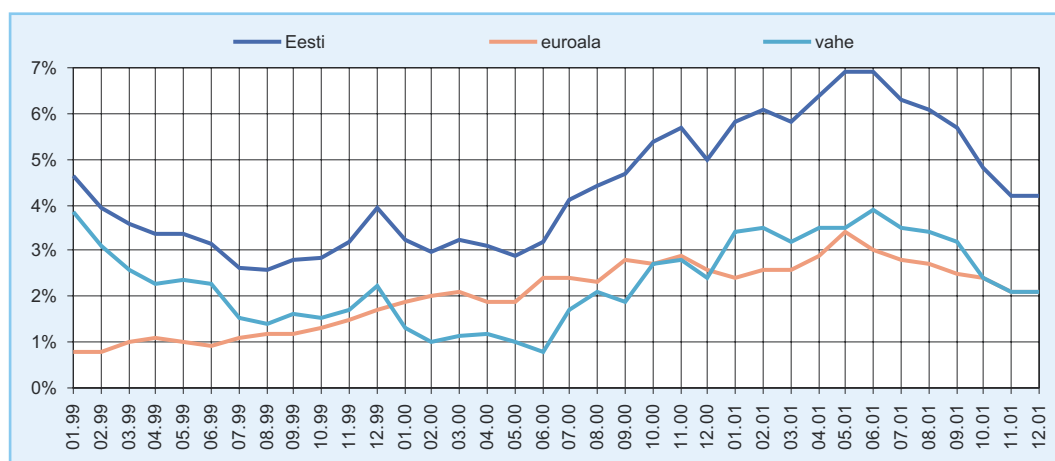
laekumine lisaks aktsiiside efektiivsemale kogumisele seotud ka üldise maksubaasi oodatust kiirema kasvuga. Tasakaalule orienteeritud eelarvepõhimõtete järgimine toetas sisenõudluse stabiilset arengut.

Erinevalt keskvalitsusest kasvas kohaliku tasandi eelarvete puudujääk 0,6%ni SKP suhtes. Seejuures suurenesid kulutused aastaga ligikaudu 40%. Jooksevtuludest suuremaid kulutusi finantseeriti peamiselt ühekordsetest erastamistest laekunud kapitalituludest. Seetõttu ei toimunud märkimisväärset valitsus-sektori võlakoozumise kasvu ning suhtena SKPsse see isegi alanes 0,3 protsendipunkti võrra – 4,8%ni.

INFLATSIION

Hindade arengut mõjutavad Eestis kaks peamist tegurit – välismaalt sisseostetud kaupade hinna muutus ja erinevast tootlusest tingitud hindade kiirem kallinemine suletud sektoris võrreldes avatud sektoriga. 2001. aasta võib sisseostetud kaupade hinnamuutuse osas jagada kaheks – aasta alguses leidis Eestis aset välisteguritest (eelkõige toiduainete kallinemine) tingitud hinnakasvu tempo märkimisväärne kiirenemine, aga alates III kvartalist hakkas välise hinnasurve vaibumisel langema ka Eesti inflatsioonitempo. Seejuures järgis Eesti hinnakasv ankurvaluuta piirkonna majanduste (euroala) vastavat näitajat ligikaudu kuupikkuse viitajaga – saavutas maksimumi juunis ning seejärel alanes küllaltki kiiresti kuni aasta lõpuni. **Inflatsiooni selline areng kinnitab, et Eesti majandus on nii kaubandus- kui ka finantssidemete kaudu muu Euroopaga äärmiselt tihedalt seotud.** Aasta kokkuvõttes kasvasid tarbijahinnad 5,8%, detsembriks alanes 12 kuu hinnakasv 4,2%ni.

Lisaks välismaisele hinnasurvele mõjus 2001. a alguses Eesti hindu tõstvalt ka riigisisene majanduse areng koos mitmesuguste administratiivsete aktsioonidega. Üle kahe aasta tõusis 26% elektrienergia hind. Lisaks kallinesid ka soojusenergia ning ühisveonduse piletid. Välisele toiduainete hinnasurvele lisandus ka kodumaisest vähenenud pakkumisest tulenenud piimatoodete hinnakasv. Viimane oli eelkõige seotud taas kasvanud ekspordivõimalustega nii ida- kui ka lääneturule, mis osutusid kohati kodumaistest tootmisvõimsustest suuremaks. Kõige selle tulemusena oli Eesti ja euroala hinnakasvude vahe suveks viimaste aastate suurim – 3,9 protsendipunkti, kuid alanes sisemaise tasakaalu säilimise toel aasta lõpuks uuesti hinnangulise tasakaalutaseme lähedale – 2,1 protsendipunkti (vt joonis 2.4).

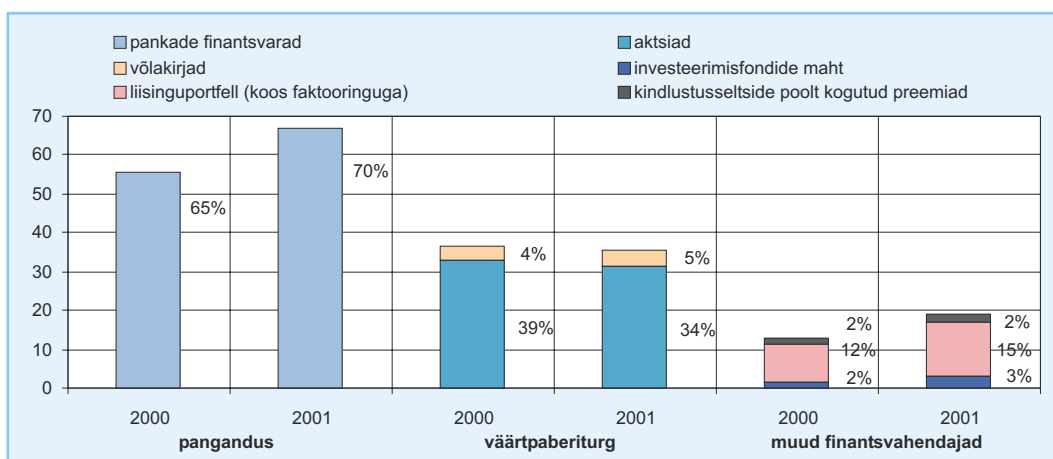
Joonis 2.4. Eesti ja euroala 12 kuu tarbijahindade kasv

FINANTSSEKTOR

2001. aastal jätkas finantssektor stabiilsel alusel. Viimase nelja aasta jooksul on stabiilselt jätkuvalt suurenenud. Seda on toetanud eelkõige panganduse konsolideerumine ja strateegiliste

tuumikinvestorite kaasamine. **Panganduses** avaldub see pankade kasumlikkuse kasvus, mida on toetanud juhtimise ja riskihalduse paranemine. Samuti iseloomustab pangandust kõrge kapitaliseeritus ja likviidsus. Ka **kindlustussektori** tugevnemise märksõnadeks on konsolideerumine ja strateegiliste tuumikinvestorite kaasamine, mis läbi on suurenenud kasumlikkus ja efektiivsus. **Väärtpaberitur**u arengut on toetanud paranenud seadusandlik raamistik ja järelevalve ümberkorraldamine.

Eesti finantssektori struktuuri iseloomustab suurte finantsgruppide domineerimine, mille keskseks institutsiooniks on kommertsbank. Kontsernide poolt pakutavad teenused hõlmavad lisaks klassikalistele pangateenustele ka liisingifinantseerimist, elukindlustust, väärtpaberivahendust ja investeerimisfondide haldust. 2001. aastat iseloomustab finantssüvenemise kiirenemine pangavälises finantsvahenduses ehk peamiselt kontsernide tütarettevõtetes. Kui pankade varade suurenemine ületas nominaalse majanduskasvu 4%, siis liisingu- ja faktooringuportfelli kasv oli peaaegu 27% ning investeerimisfondide varade oma isegi rohkem kui 92% majanduse nominaalkasvust suurem (vt joonis 2.5). Kontsernisisese tööjaotuse optimeerimisest annab tunnistust mõningate pangalaenutoodete kasutuselevõtt liisingufirmades. Pangavälise finantsvahenduse kiiremat arengut on toetanud erinevate finantsteenuste laialdane kasutamine ettevõtete poolt ning laenuitingimuste soodsamaks muutumine eraisikute jaoks.

Joonis 2.5. Eesti finantsvahendajate struktuur (mld kr ja % SKP suhtes)

PANGANDUS

Institutsionaalne areng

Pankade arv aruandeperioodil ei muutunud, endiselt jagavad turgu kuus krediidasutust – AS Eesti Ühispank, AS Eesti Krediidipank, AS Hansapank, AS Preatoni Pank, AS Sampo Pank ja Tallinna Äripanga AS. Ainsa välismaise krediidasutuse filiaalina jätkab tegevust Nordea Bank Finland Plc Eesti filiaal. Aasta lõpul kuulus välisomanikele üle 85% pankade aktsiakapitalist (vt tabel 2.2).

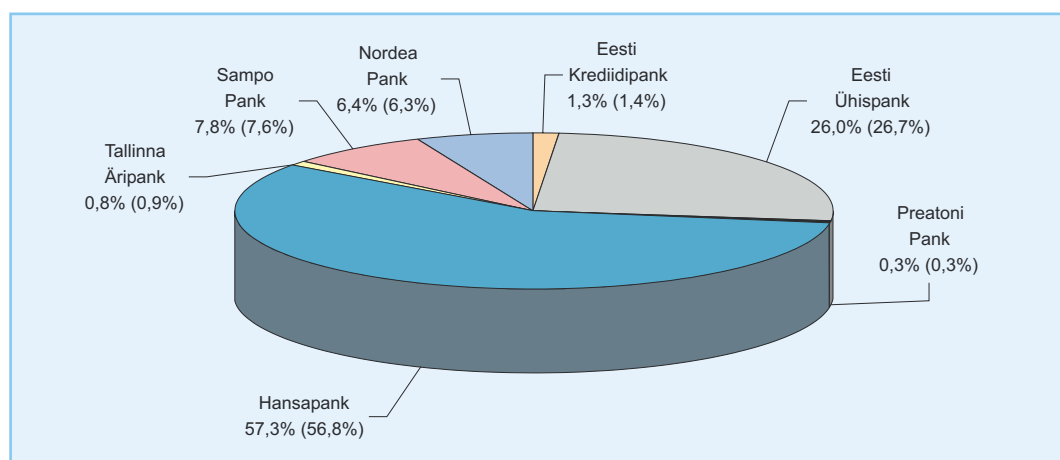
Välisriikide krediidasutuste esinduste arv 2001. aastal aga kahekordistus. Senistele esindustele – Landesbank Schleswig-Holstein Girozentrale (Saksamaa), Osuuspankkien Keskuspankki OYJ (OKOBANK; Soome) ja Svenska Handelsbanken (Rootsi) – lisandus kolm uut. Oma ukseid avasid kahe Saksa panga – Norddeutsche Landesbank Girozentrale (Nord LB) ja Vereins- und Westbank AG – esindused ning Läti suurima panga – Parekss Banka esindus. 2002. a veebruaris lisandus International Bank of St Petersburg Eesti esindus.

Tabel 2.2. Eesti krediidasutuste omanikud (%)

	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Vabariigi Valitsus sh kohalikud omavalitsused	0,45	0,27	0,01	0,00
Eesti Pank	13,14	11,37	0,00	0,00
Välisriikides registreeritud krediidasutused	45,50	52,58	66,99	63,28
Välisriikides registreeritud investeerimisfondid/finantsasutused ¹	2,18	1,94	0,51	17,18
Välisriikide muud juriidilised isikud	7,32	7,03	16,21	5,15
Eestis registreeritud krediidasutused	1,46	4,62	0,63	0,09
Eestis registreeritud finantsasutused	0,74	0,34	0,15	0,36
Eestis registreeritud äriühingud	20,05	10,12	5,99	5,08
Eestis registreeritud mittetulundusühingud	0,04	0,07	0,02	0,03
Eesti füüsilised isikud	8,39	10,84	9,06	8,53
Välisriikide füüsilised isikud	0,49	0,68	0,20	0,14
Muud aktsiad (eelisaktsiad)	0,24	0,13	0,23	0,16

¹ 2001. aasta lõpu seisuga kajastuvad kirjel lisaks välisriikide investeerimisfondidele kindlustusseltside ja investeerimisühingute osalused, mis sisaldasid eelnevatel aastatel välisriikide muude juriidiliste isikute all.

Pangandusturu jaotuses 2001. aastal märkimisväärseid korrektsioone ei toimunud. Hansapanga ja Eesti Ühispanka valduses on 83% sektori koguvarast. Kahe suuropanga mitmes tegevusvaldkonnas pakuvad arvestatavat konkurentsi Sampo Pank ning Nordea Panga filiaal, mis mõlemad kindlustasid oma positsioone, pakkudes klientidele personaalsemat lähenemist (vt joonis 2.6).

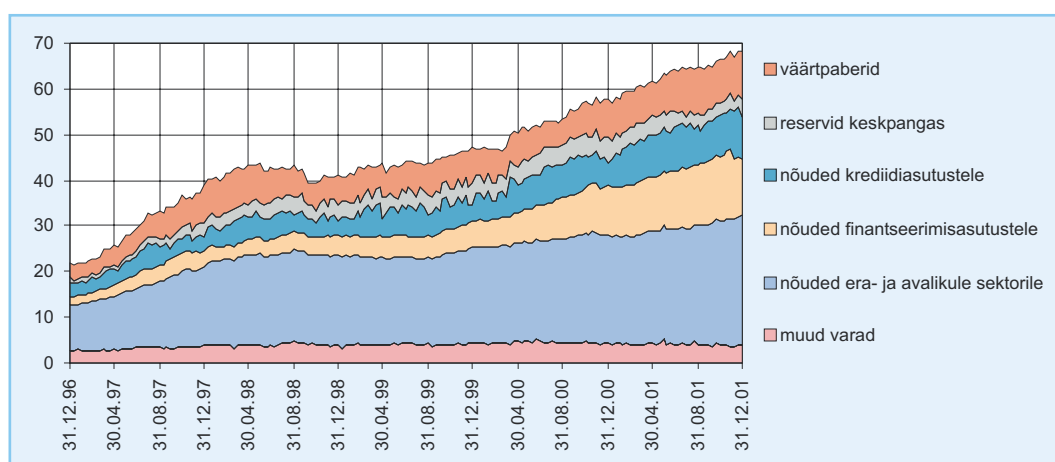
Joonis 2.6. Pankade turuosad 2001. aasta lõpul (sulgudes turuosad 2000. aastal)

Kui kodumaine pangandusturg oli stabiilne, siis naaberriikides võideti turuosa juurde. Mais omandas Hansapank Leedu Hoiupanga (Lietuvos Taupomasis Bankas) ning laiendas selle kapitali. Detsembris müüdi Hansa Capitalile kuulunud Läti liisingutähterettevõtte SIA Hansa Lizings Hansapanga Läti tütar-pangale Hansabanka.

Reitinguagentuuride tõusnud hinnangute kaudu sai Eesti pangandus 2001. aastal taas rahvusvahelise tunnustuse osaliseks. Veebruaris tõstis Standard & Poor's Eesti Ühispanka avalikul informatsioonil tugineva (pi) pikaajalise kohaliku valuuta krediidireitingu tasemele BBBpi. Selle aluseks oli Skandinaaviska Enskilda Bankeni osaluse suurenemine Ühispangas ning panga ulatuslik restruktureerimine ja laenuportfelli puhastamine. Aprillis kohandas Moody's Investors Service vastavalt meetodika ulatuse ja definitsiooni täpsustumisele Eesti Ühispanka, Hansapanga ja Sampo Panga finantstugevuse reitingut. Uueks tasemeks sai C. 2002. a jaanuaris andis Moody's Hansapangale uue võlakohustuste reitingu A2 varasema Baa1 asemel.

Pankade varad ja kohustused

Aktiivse laenugevuse tulemusena suurenesid pankade varad 2001. aastal üle 10,5 miljardi krooni. Detsembri lõpuks moodustasid krediidasutuste koondaktivad 68,4 miljardit krooni, millest kaks kolmandikku ehk 41 mld krooni olid laenu. Keskmiselt kasvas laenu maht 25%, kuid finantseerimisasutuste laenukasvu pidurdumine alates II kvartalist vähendas aastase juurdekasvu detsembris 19%ni (vt joonis 2.7).

Joonis 2.7. Pankade koondvarade struktuur (mld kr)

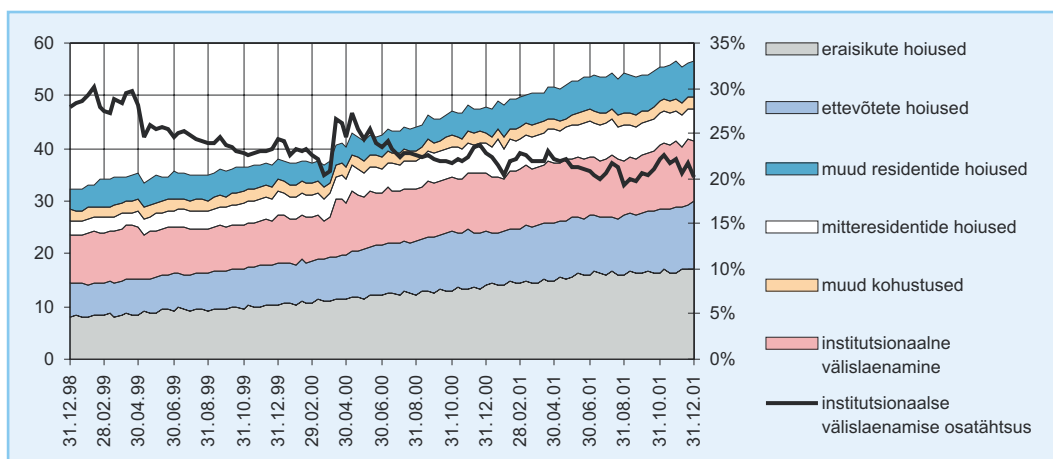
Laenuportfelli kujunemist iseloomustasid 2001. aastal pikaajalised, peamiselt kinnisvara soetamise ja arendamisega seotud laenu. Aasta lõpuks moodustasid kinnisvaralaenu pankade avaliku ja reaalsektori 28 miljardi kroonises laenuportfellis 40%. Juriidiliste isikute kinnisvaralaenude jääk oli seejuures 5,6 mld krooni ja eraisikute oma 6 mld krooni. Vaatamata viimaseil aastail toimunud eraisikute laenukoormuse kiirele kasvule, on see Eestis endiselt madal, ulatudes hinnanguliselt ühe kuudikuni kasutatava olevast tulust. Arenenud tööstusriikides on see keskmiselt neli korda suurem. Seetõttu ei kujutanud 2001. aastal hoogustunud eraisikute laenuvõtmine otsest ohtu majanduse tasakaalule. Majandussektoritest finantseeriti 2001. aastal aktiivselt tööstust, kaubandust ja transiiti. Suletud sektoritesse – ehitus, energeetika, hotelli- ja restoraniteenindus – suunatud vahendid kahanesid võrreldes varasemate aastatega.

Laenuportfelli kvaliteet oli stabiilselt hea kogu aasta vältel ja seda vaatamata väliskeskonna ebakindluse suurenemisele seoses 11. septembri tragöödiaga USAs. Üle 60päevased viivislaenu moodustasid keskmiselt 3% avaliku ja reaalsektori laenujäägist. Proviseeritud laenuõuded küündisid püsivalt vaid 2%ni laenuportfelist.

Normatiivse tegurina mõjutas **väärtpaberiportfelli** koosseisu välisvarade arvestatavuse piirmäära kehtestamine kohustuslike reservide nõude rakendamisel. Alates likviidsusportfelli võimaluse (välisvõlakirjade ja pöördrepostega kaetud kohustuslik reserv) kehtestamisest on pangad seda tarmukalt kasutanud, mis läbi võlakirjade osakaal krediidasutuste väärtpaberiportfellis kasvas kauplemise eesmärgil hoitavate aktsiate arvel.

Panganduse väärtpaberiportfelli struktuuri mõjutas selgelt ka Hansapanga laienemine Leetu Lietuvos Taupomasis Bankase (LTB) omandamise kaudu 2001. a mais. Tehingu tagajärjel suurenes tütar-ettevõtete aktsiaportfell kahekordseks ning seoses augustis toimunud LTB aktsiakapitali laiendamisega koguni neljakordseks võrreldes 2000. aastaga.

Kuigi **hoiuste** kasv aasta esimeses kolmes kvartalis aeglustus, toimus alates novembrist taas ajutine kiirenemine. Ressursside struktuuris suureneb jätkuvalt kohalike eraisikute hoiuste osakaal, mis 2001. aastal ületas 30% künnise. Kuigi aasta alguses tähtajaliste hoiuste osakaal kasvas, suurendas nende intresside alandamine taas nõudmiseni hoiuste osa 48%ni kõigist hoiustest. Vastukaaluks hoiuste kasvule kahanes institutsionaalsete väliskohustuste jääk viiendikuni pankade poolt kaasatud vahenditest. Esimesel poolaastal hangiti märkimisväärne osa välisressursse võlakirjadena, kuid teisel poolaastal kaldus vaekauss laenude kasuks (vt joonis 2.8). Eesti pangasektori usaldusväärset ja tugevust tõestab võime kaasata ressursse hoolimata väliskeskonna riskide suurenemisest.

Joonis 2.8. Pankade ressursside struktuur (mld kr, vasak telg) ja välislaenamise osatähtsus (parem telg)

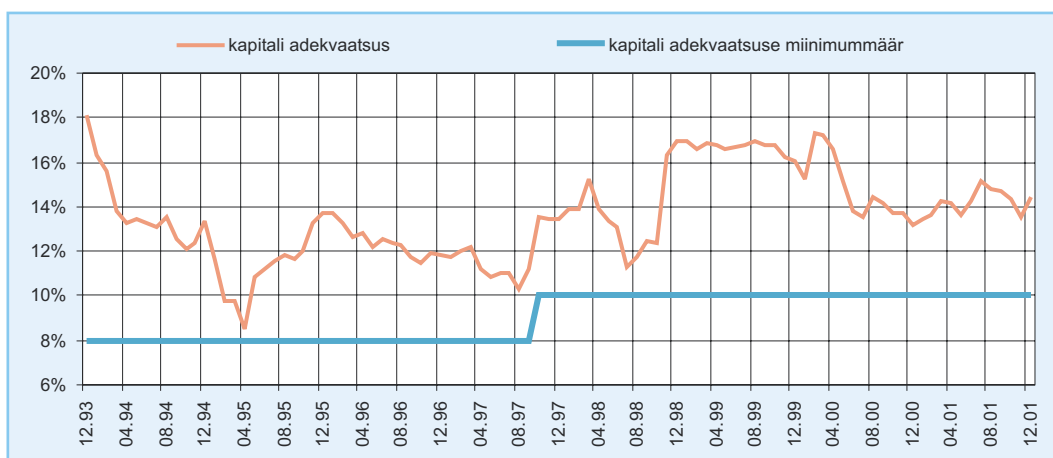
Tulukus ja riskid

Auditeerimata andmeil teenis pangasektor 2001. aastal rekordilise 1,69 miljardit krooni **kasumit**, millest pool saadi neljandas kvartalis seoses erakorralise tulu – Hansapanga grupisisesest tehingust tuleneva kasumi – realiseerimisega. Puhastulikus ületas 2000. a näitajat rohkem kui kaks korda, sest tulud kasvasid rohkem kui kulud – aastaga vastavalt 35 ja 46%. Ka arvestamata erakorralisest tulust tingitud hüpet, oli puhastulikus viimase kolme aasta kõrgeim – ligikaudu 15%. Üldine intresside langus toimus kokkuvõttes pankade kasumit toetavalt, kahandades intressikuluseid intressituludest viiendiku võrra enam. Hinnavahe siiski vähenes ja seda eeskätt intressikandvate varade olulise kasvu tõttu, mis ületas intressikandvate kohustuste kasvu.

Kuigi pankade likviidsed varad on vähenenud ja positsioonid tähtaja järgi pingestunud, on pangasektori riskid tervikuna 2001. aastal alanenud, mida iseloomustab kapitali adekvaatsuse paranemine. Varasem likviidsete varade suhteliselt suur osatähtsus oli pigem probleemiks – tekkis olukordi, kus kapitali tootluse tagamiseks eelistati kõrgema tulususega ning riskantsemad laenu- ja investeerimisprojekte. Lisaks pankade endi riskijuhtimise paranemisele on ka majanduskeskkonna stabiilsus positiivselt mõjunud pankade tuludele ja vähendanud nende riske.

Kapitali adekvaatsus tõusis 2000. a detsembri 13,2%lt 12 kuu möödudes 14,3%le (vt joonis 2.9). Põhjuseks oli siin asjaolu, et netoomavahendite juurdekasv ületas enam kui poole võrra riskiga kaalutud varade juurdekasvu. Omakapitali suurendasid allutatud laenud, laienenud aktsiakapital ja eelmiste perioodide kasum. Varade kategooriate järgi toimus suurim juurdekasv 50%lises riskikaalu vahemikus, mis viitab tagatud kinnisvaralaenude rohkele väljastamisele.

Seoses välisvarade arvestatavusvõimaluse kehtestamisega kohustusliku reservi täitmisel muutus 2001. aastal **likviidsuse struktuur**. Krediidiasutuste poolt Eesti Pangas deponeeritud vahendid vähenesid

Joonis 2.9. Pankade kapitali adekvaatsus (%)

välismaiste pöördrepose ning võlakirjade kasuks. Pankade likviidsus oli I poolaastal kõrge ning likviidsed varad hõlmasid keskmiselt 22% koguvarast. Aasta teisel poolel langes likviidsus allapoole viiendikku koguvarast, kuid stabiliseerus novembris-detsembris 19% tasemel.

Pankade varade poolel suurenes pikaajalise laenuportfelli osakaal, eeskätt kinnisvaralaenu osas. Kohustuste poolel jätkasid positiivse majandusarengu ja finantssüvenemise taustal kasvu peamiselt reaalsektori nõudmiseni hoiused. Nõudmiseni kohustused ületasid nõudeid seetõttu 30% ulatuses bilansimahust, 2000. aastal oli see näitaja 23%. Üle 2aastase tähtaja lõikes suurenes aga nõuete ülekaal 32%lt 37%le pankade koguvaradest.

Avatud valuutaposisioon kasvas 2001. aastal peamiselt laenu arvel, millest valdav osa on seotud euroga. Välisvaluutahoiuste osakaal vähenes kroonideposiitide kasuks, st seoses euro sularaha käibeletulekuga arvestati muudes valuutades hoiuseid rohkem ümber kroonideks kui eurodeks. Seetõttu oli välisvaluutahoiuste juurdekasv välisvaluutalaenu juurdekasvust väiksem. Aasta-aastalt on kasvanud bilansiväliste tehingute, eeskätt *swap*- ja *forward*positsioonide roll valuutariski maandamisel, kuigi nende suurusjärk pole bilansiliste tehingutega täielikult võrreldav.

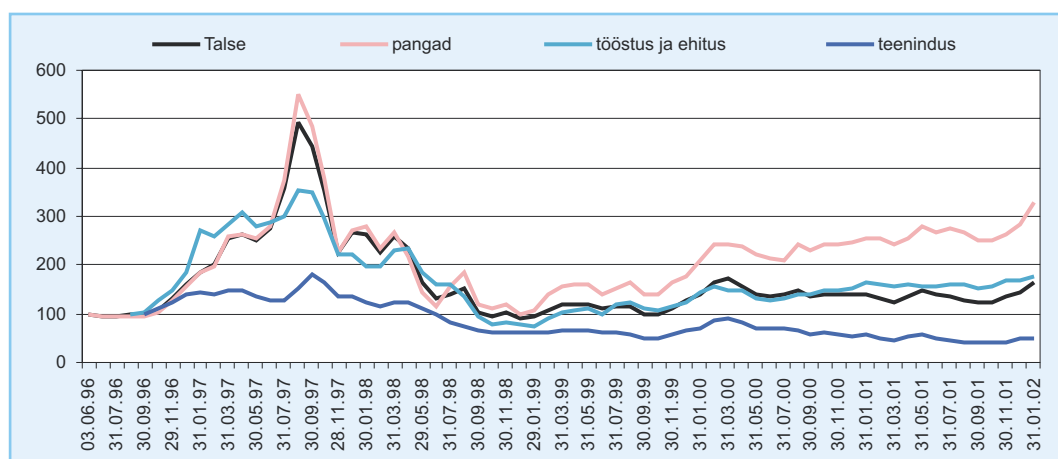
VÄÄRTPABERITURG

Võlakirjaturu kapitalisatsioon oli 2001. aastal suurem kui eelmisel aastal keskmiselt (vt tabel 2.3). Emissioonide maht peaaegu kahekordistus – 2000. aastal emiteeriti võlakirju kogumahus 3,96 miljardit krooni ning 2001. aastal 6,56 mld krooni. Maht suurenes tänu mitteresidentidele, kes emiteerisid 82% kõikidest võlakirjadest. 2001. aastal välja lastud võlakirjades toimus selge nihe kolmekuulise tähtajaga emissioonidelt kuni aastase tähtajaga emissioonide poole. Keskmine intress alanes aasta jooksul 5,3%lt 4,0%ni.

Aktsiaturg alustas 2001. aastat langusega, kuid aprillis algas tõus, mis kulmineerus mai lõpus börsiindeksi Talse aasta kõrgeima tasemega – 150,6 punkti. Suvel aktsiaturu käive soikus ning augustis hakkasid aktsiahinnad maailmamajanduse nõrkuse mõjul langema. Septembris maailma väärtpaberiturge raputanud USA-vastase terrorirünnaku mõjud viisid börsiindeksi aasta madalaimale tasemele, kuid seoses jätkuva majandussurutisega Ameerika Ühendriikides ja Euroopas hakkas arenevate turgude populaarsus IV kvartalis oodatava kõrgema tulususe tõttu kasvama. Selle mõjul algas Tallinna Väärtpaberibörsil novembris uus tõusutsükel, mis 2002. a alguses jätkus (vt joonis 2.10).

Tabel 2.3. Väärtpaberituru koondnäitajad (mld kr)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Väärtpaberituru kapitalisatsioon	3,2	13,4	24,5	15,1	34,3	37,0	36,8
sh mitteresidentsed investorid	31%	35%	39%	37%	63%	66%	62%
Instrumendid							
Aksiad	2,2	10,5	18,9	10,8	29,9	32,8	31,3
Võlakirjad	0,9	2,3	4,0	3,7	3,2	3,7	4,4
Investeeringufondide osakud ja aksiad	0,1	0,5	1,5	0,4	1,2	0,4	0,9
Märkimistunnistused	-	-	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
Kogu turu käive	0,01	4,1	34,1	33,7	15,2	14,1	12,1
Tallinna Väärtpaberibörsi kapitalisatsioon	-	9,0	16,4	8,3	28,3	31,0	26,4
Tallinna Väärtpaberibörsi käive	-	2,3	22,0	13,4	4,5	5,5	4,1
Kogu turu kapitalisatsioon/SKP	8%	26%	39%	20%	45%	44%	39%
Kogu turu käive/kapitalisatsioon	3%	31%	139%	223%	44%	38%	33%
Börsi käive/kapitalisatsioon	-	26%	134%	161%	16%	18%	16%

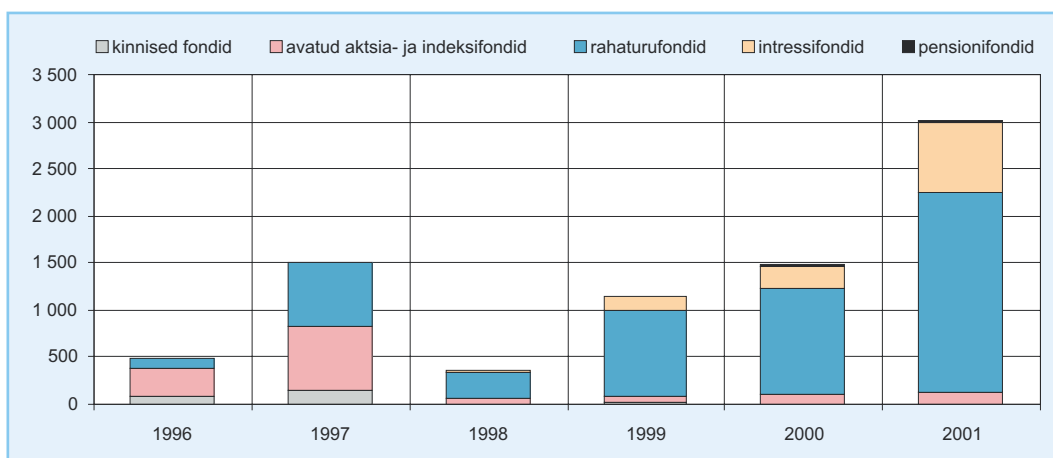

Joonis 2.10. Talse ja Tallinna Väärtpaberibörsil kaubeldavate aktsiate indeksid majandussektorite järgi (punkti)

2001. aasta veebruaris omandas Soome väärtpaberibörs Helsinki Exchange Group (HEX) strateegilise osaluse Tallinna Väärtpaberibörsi ASis eesmärgiga alustada Eesti väärtpaberitega kauplemist HEXi süsteemis ning teha sellega kauplemine Eesti börsil noteeritud väärtpaberitega välisinvestoritele lihtsamaks. Kauplemine Eesti väärtpaberitega algas HEXi süsteemis 25. veebruaril 2002. Olulisim muudatus on see, et hindade noteerimine ja kauplemine toimub nüüd paralleelselt nii Eesti kroonides kui ka eurodes, rahaliste kohustuste arveldamine aga endiselt Eesti kroonides. HEXi kauplemissüsteemi kasutuselevõtuga kaasneb Tallinna Väärtpaberibörsi reglemendi põhjalik muutmine, millega suurendatakse aktsiaturu läbipaistvust ja usaldusväarsust.

INVESTEERIMISFONDID

Investeeringufondide turg sisenes 2001. aastal kiire kasvu faasi, mille tulemusena fondide maht suurenes aastaga rohkem kui 1,5 miljardi krooni võrra (vt joonis 2.11). Intressifondide osatähtsus fondide kogumahus suurenes aastaga 17%lt 25%le, seda põhiliselt rahaturu- ja aktsiafondide arvel, mille osatähtsus on vastavalt 70 ja 4% fondide kogumahust. Intressifondide mõningane eelisareng on seotud nende kõrgema keskmise tulususega võrreldes rahaturu- ja aktsiafondidega.

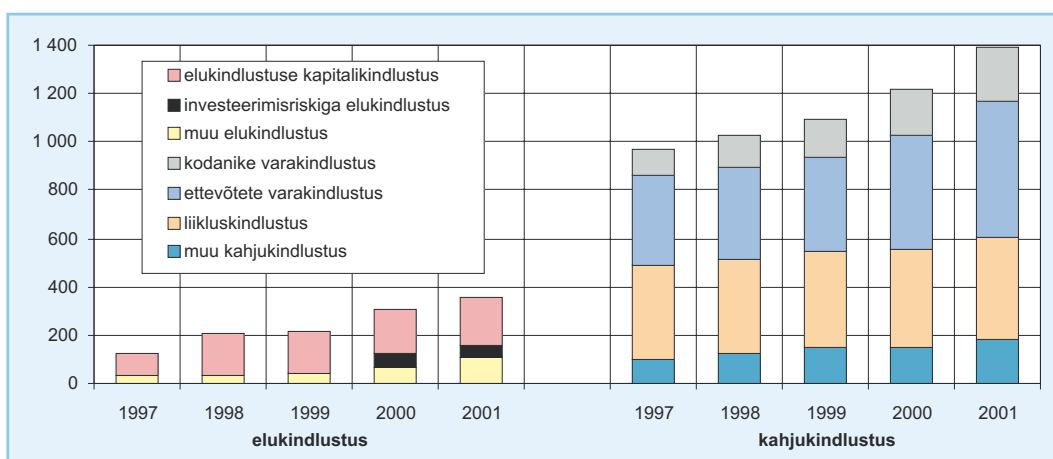
Joonis 2.11. Investeeringufondide maht ja struktuur (mln kr)

Investeeringufondide kasvuga on kaasnenud uute fondide moodustamine, millele on hoogu lisanud kogumispensionide seaduse vastuvõtmisega saabunud selgus pensionifondide edasiste arengusuundade kohta. 2001. aastal loodi kuus uut investeeringufondi, millest üks küll lõpetas tegevuse veel enne aasta lõppu. Uutest fondidest kaks põhinevad Ameerika dollari instrumentidel, kaks on moodustatud vabatahtlike pensionifondidena ning üks on Läänemere piirkonnas tegutsevate aktsiaturgude baasil loodud fond. Samas pole vabatahtlike pensionifondide lisandumisega pensionifondide osatähtsus fondide kogumahus suurenenud, ulatudes pisut üle 1%.

KINDLUSTUSTURG

Kahjukindlustusturul jätkus ümberstruktureerumine, mille tulemusel üks seni valdavalt Eesti investorite omanduses olnud kahjukindlustusselts sai uue strateegilise välisomaniku. Muudatuste ühisjooneks on seni koos tegutsenud kahjukindlustusüksuste strateegiline eraldamine elukindlustusseltsidest. Omandisuhete muutumise tulemusena omavad mitteresidentidest strateegilise osalusega kahjukindlustusseltsid üle 85% kahjukindlustusturust.

2001. aastal kogusid kahjukindlustusseltsid preemiaid 1,39 miljardit krooni ehk 14% rohkem kui 2000. aastal. Enim suurenes sõidukite vabatahtlik kindlustus, mis andis 35% kogupremiatest. Hoolimata kinnisvara- ja laenu turu kasvust ei suurenenud varakindlustuse kogutud preemiate maht.

Joonis 2.12. Kindlustusseltside poolt kogutud brutopremiad (mln kr)

Elukindlustusturg on stabiliseerunud. Kogutud preemiad kasvasid mõõdukalt kogu aasta jooksul. Elukindlustusseltsid kogusid preemiaid 360 miljonit krooni, mis on 17% rohkem kui 2000. aastal. Põhiline preemiate kasv toimus pensionikindlustuses, mille osatähtsus elukindlustuse kogupreemiates suurenes aastaga 13%lt 20%le. Muudest kindlustusliikidest on enam levinud kapitalikogumiskindlustus ja investeerimisriskiga elukindlustus, mis kogusid aastaga vastavalt 55 ja 15% elukindlustuse kogupreemiatest (vt joonis 2.12).

LIISING

Liisingfinantseerimine tegi 2001. aastal läbi tugeva kasvu, mis toetus põhiliselt sõiduautode ja kinnisvara liisimise suurenemisele. Selle tulemusena suurenes liisinguportfell aastaga 3,2 miljardi krooni võrra ning selle kogumaht ulatub rohkem kui 12,4 mld kroonini. Kinnisvaraliisingu ja spetsiaalsete järelmaksutoodete kiire arengu tõttu jätkus järelmaksuga müügi osatähtsuse suurenemine kapitalirendi vähenemise arvel. Paralleelselt liisingfinantseerimise kasvuga suurenes 2001. aastal märkimisväärselt faktooringuportfell – 900 miljoniilt kroonilt 1,7 miljardi kroonini.

Liisitavaatest objektidest on endiselt kõige populaarsemad sõiduautod, mille osa liisinguportfellis ületab 30%. Sõiduautode kõrval on portfellis kasvanud kinnisvara osatähtsus, mis jääb pisut alla 30%. Majandussektoritest on liisinguportfelli jääki kõige enam suurendanud kinnisvara-, üürimis- ja äriteenindus, mille osatähtsus koguportfellis ulatub 22%ni, samuti tööstus ja veondus. Suur osa kinnisvaraliisingusse suunatud vahenditest on antud eraisikutele, kelle kinnisvaraportfell suurenes aastaga rohkem kui 400 miljoni krooni võrra – 1,2 miljardi kroonini. Siiski on selle osatähtsus portfellis tunduvalt väiksem kui eraisikute kinnisvaralaenude oma pangaportfellis.

III. KESKPANGA RAHVUSVAHELINE TEGEVUSKESKKOND

Eesti on osa geograafilisest, majanduslikust ja kultuurilisest Euroopast. Seega on kõigiti loomulik, et Eesti integratsioon Euroopa Liiduga (EL) süveneb pidevalt¹. Eestit mõjutavad vahetult kõik ELi majanduslikud ja poliitilised protsessid. 2001. aastal võtsid ELi liikmed vastu olulisi otsuseid nii laienemise kui tulevikudebati algatamise osas, laialdast tähelepanu äratanud sündmuseks oli euro sularaha kasutuselevõtt 2002. a jaanuaris. Süvenev integratsioon laiendab Eesti majandusalase koostöö väljavaateid, kuid samas kohustab järjest enam andma ka oma panust riikidevahelise koostöö edendamisse ning rahvusvaheliselt tunnustatud heade tavade rakendamisse. Rahvusvahelise koostöö vallas oli pärast 11. septembri rünnakut USA-le aasta olulisimaks märksõnaks terrorismivastane võitlus. Terrorismi finantseerimise ja sellega seonduva rahapesu aspektid on nii ÜRO, Rahvusvahelise Valuutafondi kui Euroopa Liidu teravdatud tähelepanu all.

EUROOPA LIIDU MAJANDUS- JA FINANTSPOLIITIKA

Euroopa Liidu majandus- ja finantspoliitika lähtub 2000. a märtsis Lissaboni Ülemkogul² fikseeritud pikaajalistest eesmärkidest. Eelseisva aastakümne strateegiline eesmärk on muuta EL kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadusel baseeruvaks majanduspiirkonnaks maailmas. Selle eesmärgi saavutamise vahendid on tööhõive suurendamine, majandusreformid ja sotsiaalne ühtekuuluvus ehk Euroopa sotsiaalse mudeli moderniseerimine. Võtmeküsimus on siseturu lõplik ülesehitamine, mis hõlmab ELi finantsturgude integreerimist, aga ka mitme muu valdkonna, sh elektri- ja gaasituru liberaliseerimist. Siseturu loomisele aitab kaasa lõplik üleminek eurole, mis muudab hinnad liikmesriikides läbipaistvamaks ja soodustab seeläbi edasist majanduspoliitika ühtlustamist. Finantsturgude integreerimise eesmärki teenib eelkõige 1999. aastal vastu võetud ja Lissaboni Ülemkogu poolt prioriteediks seatud finantsteenuste alane tegevusplan.

Euroopa Liidu majanduspoliitika oluline osa on selle regulaarne koordineerimine liikmesriikide vahel, mis lähtub stabiilsuse ja kasvu pakti järgimisest ja mille aluseks on liikmesriikide koostatavad ühildumise- ehk konvergentsiprogrammid (väljaspool euroala asuvatele riikidele) ja stabiilsusprogrammid (euroala riikidele). Majanduspoliitika koordineerimise põhjuseks on arusaam, et ühisturu ja eriti ühise rahapoliitika tingimustes avaldab ühe riigi majanduspoliitika mõju kogu piirkonnale.

LÕPLIK ÜLEMINEK EUROLE

2002. aasta algul jõudis lõpule oluline etapp Euroopa ühise turu ja riikide majanduse arengus – ühisvaluuta euro hakkas 12 Euroopa Majandus- ja Rahaliidu liikmesmaas ringlema ka sularahana. Kolm ELi liikmesriiki (Rootsi, Suurbritannia ja Taani) ei võtnud veel ühisraha kasutusele.

Lõplik üleminek eurole süvendab veelgi neid protsesse, mis said alguse ühise arveldusraha kasutuselevõttuga 1999. aastal – hindade suurem läbipaistvus soodustab konkurentsi ning ressursside

¹ Vt Eesti Panga tegevus integreerumisel Euroopa Liiduga, lk 77–79.

² Euroopa Ülemkogu (European Council) – koosneb riigipeadest ja valitsusjuhtidest ning Euroopa Komisjoni presidendist. Ülemkogu mitteformaalne kohtumine toimub vähemalt korra eesistumisperioodi jooksul eesistujariigis.

efektiivsemat paigutust, avardab europiirkonna investeerimisvõimalusi ja suurendab majandusalast koostööd riikide vahel. See mõjub positiivselt euroala majanduse arengule. Arvestades Eesti tihedat seotust ELi majandusruumiga, kanduvad need positiivsed signaalid väliskaubanduse ja finantsturgude kaudu ka Eestisse.

EESMÄRGID JA TEGEVUS FINANTSTURGUDE INTEGREERIMISEL

Ühtse rahapoliitika tingimustes muutub eriti oluliseks ELi-sisese integratsiooni saavutamine ka muudes majandusvaldkondades. Sellepärast on liidu viimase aja prioriteetide seas olulisel kohal struktuurireformid ja finantsturgude, eriti aga väärtpaberiturgude integratsioon, mille puudumine võib raskendada rahapoliitika sujuvat elluviimist. Kiideti heaks Euroopa Komisjoni 1999. aastal välja töötatud finantsteenuste alane tegevusplaan³, mis peaks tagama ELi finantsturgude täieliku integratsiooni 2005. aastaks, sh väärtpaberiturgude osas 2003. aastaks.

See tegevusplaan koosneb 42 punktist, hõlmates juriidiliste instrumentide (direktiivid, määrused) vastuvõtmist, aga ka uuringuid ja soovitude väljatöötamist mitmes finantssektori valdkonnas. Vastavalt 2001. a detsembris Laekenis Ülemkogule esitatud raportile on tegevusplaanist täidetud 25 punkti, sh võeti 2001. a teisel poolel vastu uus rahapesu tõkestamise direktiiv, saavutati kokkulepe eurodes teostatavate maksete teenustasu ühtlustamise osas, saavutatud on poliitiline konsensus väärtpaberituru alase seadusandluse kiiremat menetlemist võimaldava mehhanismi rakendamiseks.

Olulise osa finantsteenuste tegevusplaanist moodustavad finantsstabiilsuse tagamisele suunatud sammud ehk finantssektori järelevalve tugevdamine selliselt, et see vastaks rahvusvahelistele standarditele. Tähtsamad märksõnad tulevikuks on rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite (IAS) kohustuslik rakendamine kõigi börsifirmade puhul, finantskonglomeraatide (erinevates finantsteenuste valdkondades tegutsevate ettevõtete gruppide) tõhusam järelevalve ja rangemad usaldatavusnormatiivid, tõhusamad mehhanismid võimalike pahatahtlike turumanipulatsioonide tõkestamiseks.

Koos finantsturgude integreerituse süvenemisega on tihenunud koostöö nii erinevate finantssektorite kui ka liikmesriikide järelevalveinstitutsioonide vahel. Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks on ülemaailmsete foorumite kõrval esmaoluliseks ELi-sisene tegevus, mille keskmeks on liikmesriikide pangandus-, kindlustus- ja väärtpaberituru järelevalvajaid ühendavad komiteed. Järelevalvajate koostöö tähtsust tõstab esile Brouweri grupi⁴ 2000. aastal koostatud raport, mis on aluseks seisukohale, et liikmesriikide pädevuses olev finantssektori järelevalve on olnud ELi finantsstabiilsuse tagamisel edukas ning puudub vajadus tsentraliseeritud järelevalve järele. Lisaks ELi ühtse finantsturu ja selle järelevalve standardite loomise toetamisele on komiteedel tähtis roll infovahetuses ning finantsturu arengu alastes aruteludes. Üha olulisemaks on muutumas koostöö, mis põhineb seisukohal, et finantsturu eri segmendid moodustavad ühtse turu, tähtsustumas on finantskriiside ennetamise ja lahendamise põhimõtted.

EUROOPA LIIDU JA KANDIDAATRIIKIDE VAHELISE MAJANDUSPOLIITILISE KOOSTÖÖ RAAMISTIK

Integratsiooniprotsessi edenedes süveneb Eesti ja teiste kandidaatriikide majanduspoliitiline koostöö Euroopa Liidu ja selle liikmesriikidega, valmistamaks ette uusi liikmeid aktiivseks osalemiseks ELi majanduspoliitika koordinatsioonimehhanismis. 2001. aastal koostöövormid arenesid ja täienesid.

³ *Financial Services Action Plan.*

⁴ Brouweri grupp – Majandus- ja Finantskomitee (EFC) töögrupp, mis esitas majandus- ja rahandusministritele ELi järelevalvealase raporti aprillis 2000.

Esmakordselt osalesid kandidaatriigid ELi Majandus- ja Rahandusasjade Nõukogu (Ecofin) laiendatud istungil. Alates 2001. aastast toimub ka regulaarne majanduspoliitiline dialoog ELi Majandus- ja Finantskomitee liikmete ja asendusliikmete ning kandidaatriikide esindajate vahel.

ELi riikide ja kandidaatriikide dialoogi eesmärgid on:

- valmistada kandidaatriigid ette ELi liikmete vaheliseks mitmepoolseks jälgimisprotsessiks;
- hinnata kandidaatriikide eelarve-, majandus-, finants-, raha- ja vahetuskursipoliitika sobivust;
- juhendada tulevasi liikmesriike ELi majanduspoliitilise dialoogi jaoks vajalike institutsioonide loomisel.

Majanduspoliitiline dialoog toimub kandidaatriigi eelnevalt koostatud raamdokumendi – **liitumiseelse majandusprogrammi** alusel. See programm sätestab keskpika ajavahemiku (5 aastat) prognoositavad majandusnäitajad, sh eelarvepoliitika eesmärgid ja majandusreformide ajakava. Liitumiseelne majandusprogramm on põhiliselt suunatud Kopenhaageni kriteeriumide täitmisele. Ühtlasi peetakse silmas ka kandidaatriigi ettevalmistusi rahaliidu kriteeriumide täitmiseks, et saavutada valmisolek rahaliiduga ühinemiseks piiratud õigustega riigi staatuses. Majandusprogramm on täielikult kandidaatriigi enda ettevalmistatud dokument, mille täitmise tulemuslikkust hindavad ELi struktuurid. Sisu poolest on liitumiseelne majandusprogramm ühildumis- ja stabiilsusprogrammide⁵ eelkäija. Majanduspoliitika dialoog ELi ja kandidaatriikide vahel toimub kindla ajagraafiku alusel.

EUROOPA LIIDU JA KANDIDAATRIIKIDE VAHELISE MAJANDUS- POLIITILISE DIALOOGI AJAGRAAFIK ALATES 2002. AASTAST

Kandidaatriigid esitavad **15. augustiks** Euroopa Komisjonile liitumiseelsed majandusprogrammid. Euroopa Komisjon koostab esitatud programmide hinnangu **oktoobri keskel**, hinnangud kooskõlastatakse ELi Majandus- ja Finantskomitee asendusliikmete ning kandidaatriikide esindajate tasemel **oktoobri lõpuks**.

Novembris toimub ELi Majandus- ja Finantskomitee liikmete ning kandidaatriikide esindajate kohtumine, kus põhiteemaks on liitumiseelsed majandusprogrammid.

Detsembris osalevad kandidaatriigid ministrite tasemel Euroopa Majandus- ja Rahandusasjade Nõukogu (Ecofin) töös.

Lisaks liitumiseelse majandusprogrammi koostamisele ootab Euroopa Komisjon, et kandidaatriigid teavitaksid teda jooksvalt kõikidest olulistest majanduspoliitika muutustest ja suundumustest (sh eelarve puudujäägist, riigivõlast, kapitaliinvesteeringutest jmt)⁶. Samasugune nõue kehtib ka ELi liikmesriikidele.

Alates 2000. aastast avaldab Euroopa Komisjon kandidaatriikide kohta majandusprognoose kaks korda aastas. Alates 2001. aastast tehakse prognooside osas regulaarselt koostööd kandidaatriikide ekspertidega.

⁵ Ühildumis- ehk konvergentsiprogramme esitavad Euroopa Komisjonile ja Ministrite Nõukogule liikmesriigid, kes ei kuulu Eurosüsteemi, stabiilsusprogramme aga Eurosüsteemi riigid. Konvergentsiprogrammi eesmärk on Maastrichti kriteeriumide täitmine, stabiilsusprogrammi eesmärk aga stabiilsuse ja majanduskasvu pakti järgimine.

⁶ Eelarvest teatamise protseduur ehk *fiscal notification*.

KANDIDAATRIIKIDE EDUSAMMUD

2001. aasta suvel seadis Ülemkogu Göteborgis eesmärgi lõpetada läbirääkimised nende kandidaatriikidega, kes on selleks valmis, 2002. a lõpuks, võimaldamaks uuteli liikmetel võtta osa 2004. aastal toimuvatest Euroopa Parlamendi valimistest. 2001. a detsembris nimetas Ülemkogu kümme kandidaatriiki, kes võiksid olla valmis lõpetama ettevalmistused liitumiseks 2002. a lõpuks, eeldusel, et läbirääkimised ja reformid jätkuvad sama edukalt kui seni: Eesti, Küpros, Leedu, Läti, Malta, Poola, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik ja Ungari. Eesti Vabariigi Valitsus on seadnud endale eesmärgi lõpetada läbirääkimised 2002. a lõpuks.

Euroopa Komisjoni poolt 2001. a sügisel koostatud raportis kandidaatriikide edust liitumisprotsessis on märgitud, et poliitilist kriteeriumi täidavad jätkuvalt kõik kandidaatriigid peale Türgi. Majanduslikku kriteeriumi täidavad täielikult Küpros ja Malta. **Eestis, Leedus, Lätis, Poolas, Slovakkias, Sloveenias, Tšehhi Vabariigis ja Ungaris on toimiv turumajandus, mis peaks reformide jätkumisel tulema lähiajal toime ka ELi siseturul.**

Tähtsamad suunad kandidaatriikide jaoks on järkjärguline majandusstruktuuri ja -arengu taseme ühtlustamine Euroopa Liidu omaga, seadusandluse ülevõtmise lõpuleviimine ning seadusandluse efektiivne rakendamine, mis vajab eelkõige haldussuutlikkuse tõstmist.

REAALNE JA NOMINAALNE ÜHILDUMINE

Kandidaatriikide jaoks on lähiaastail majanduspoliitiliseks prioriteediks **majandusstruktuuri ja arengutaseme ühtlustamine ELi liikmesriikidega ehk stabiilse reaalse ühildumise (konvergensti) tagamine.**

Reaalsissetulekute ühtlustamine ei ole ega saagi olla ELiga ühinemise tingimuseks. Siiski on majanduspoliitikat kergem koordineerida olukorras, kus liikmesriikide vahel ei ole suuri sissetulekute ja hinnataseme erinevusi. Seetõttu pööratakse reaalsset ühildumist tagavatele protsessidele suurt tähelepanu. 2001. aastal ületas Eesti majanduskasv ELi oma, reaalsissetulekute vahe vähenes (vt tabel 3.1). Euroopa

Tabel 3.1. Euroopa Liidu kandidaatriikide põhilisi majandusnäitajaid 2000. aastal

Riik	Elanike arv (mln inimest)	SKP ühe elaniku kohta, ostujõu pariteedi alusel			SKP kasv	Väliskaubandus ELi riikidega (% kogu väliskaubandusest)	
		Eurodes		% ELi keskmisest		Eksport	Import
		2000	1999	2000			
Bulgaaria	8,2	5 400	22	24	5,8	51,2	44,1
Eesti	1,4	8 500	36	38	6,9	76,5	62,6
Küpros	0,8	18 500	81	83	4,8	47,7	55,9
Läti	2,4	6 600	27	29	6,6	64,6	52,4
Leedu	3,7	6 600	29	29	3,3	47,9	43,3
Malta	0,4	11 900	...	53	5,0	33,5	59,9
Poola	38,6	8 700	36	39	4,0	69,9	61,2
Rumeenia	22,4	6 000	27	27	1,6	63,8	56,6
Slovakkia	5,4	10 800	46	48	2,2	59,1	48,9
Sloveenia	2,0	16 100	71	72	4,6	63,8	67,8
Tšehhi Vabariik	10,3	13 500	59	60	2,9	68,6	61,9
Türgi	65,3	6 400	28	29	7,2	52,3	48,8
Ungari	10,0	11 700	51	52	5,2	75,1	58,4

Allikas: Euroopa Komisjoni 2001. aasta korraline aruanne kandidaatriikide edust Euroopa Liiduga ühinemisel, november 2001.

Komisjoni 2001. a korralises aruandes kandidaatriikide edust ELiga ühinemiseks valmistumisel on esile tõstetud Eesti, Läti, Poola, Sloveenia ja Ungari saavutusi selles valdkonnas.

Erinevalt reaalsest konvergenstist on nominaalne konvergens mõõdetav inflatsioonimäär, vahetuskursi jms näitajate kaudu. ELi majanduspoliitikas on nominaalsel ühildumisel ka otsene poliitiline väljund – sellest sõltub Euroopa Majandus- ja Rahaliidu täisliikmeks saamine ja liitumine Eurosüsteemiga. Selleks on vaja täita Maastrichti kriteeriumid, sh hoida inflatsioonimäär ja intressid ELi keskmise lähedal ning saavutada vahetuskursi stabiilsus euro suhtes.

RÕHUASETUS HALDUSSUUTLIKKUSELE

Läbirääkimiste praegusel etapil, mil kandidaatriigid on juba võtnud üle suure osa ELi seadusandlusest, on võtmeküsimuseks muutumas **haldussuutlikkus**: kandidaatriigid peavad tagama ka selle, et seadusandlus oleks täiel määral ja efektiivselt rakendatud. Vastavalt Ülemkogu otsusele hindab Euroopa Komisjon 2002. a alguses kandidaatriikide seisu liitumispartnerluse dokumendis prioriteetsetena välja toodud küsimustes. Vajadusel osutavad liikmesriigid kandidaatriikidele täiendavat abi probleemide lahendamisel.

Üheks kandidaatriikide haldussuutlikkuse hindamise vormiks on **Euroopa Komisjoni koordineeritavad programmid**⁷, kus hinnangu annavad liikmesriikide erialaekspertid. Nende kaasamine võimaldab lisaks regulatiivaktide vastavusele ELi nõuetele hinnata ka selliseid rakenduslikke aspekte, milles Euroopa Komisjonil ei tarvitse olla piisavalt kogemusi. Haldussuutlikkuse programmiga on juba alustatud finantsjärelevalve, justiits- ja siseküsimuste, eelarve, põllumajanduse, aatomienergia ohutuse ja keskkonna küsimustes.

EUROOPA KESKPANGA JA KANDIDAATRIIKIDE SUHTED

Euroopa Keskpangal (EKP) ja Euroopa Keskpankade Süsteemil (EKPS) on ELi ja liikmesriikide vahelises majanduspoliitilises dialoogis tähtis osa. EKPS on alates 2001. aastast kaasatud kandidaatriikide ja Euroopa Komisjoni vahelistesse läbirääkimistesse. Nimetatud dialoog pole siiski osa liitumiskõnelustest, vaid valmistab osalejaid ette ühtse rahapoliitika teostamiseks. Kandidaatriikide ja EKP koostöövormid hõlmavad nii majanduspoliitikat kui tehnilist koostööd.

Majanduspoliitilise dialoogi põhiteema on olnud finantssektori ning raha- ja vahetuskursipoliitika küsimused reaalse ja nominaalse ühildumise aspektist. 2001. a detsembris Berliinis toimunud EKP ja kandidaatriikide keskpankade presidentide kohtumisel ning seda ette valmistanud tippspetsialistide töökohtumisel oli vaatluse all eelkõige finantssektoriga seonduv⁸.

Keskpankadevahelise tehnilise kompetentsi ja koostöövõrgustiku loomisel osalevad valdkondade ekspertid ja spetsialistid töögruppides ja kursustel, mis hõlmavad maksesüsteemide ülesehitust, õigusküsimusi, majandusstatistikat ja pangajärelevalvet. Alates 2000. aastast on korraldatud rohkem kui 600 temaatilist üritust. 2001. aastal lisandus koostöö seoses ettevalmistustega euro kasutuselevõtuks praegustes liikmesriikides.

⁷ Peer Review Program.

⁸ Vt Koostöö Euroopa Keskpangaga, lk 79–80.

RAHAPOLIITIKA JA VAHETUSKURSIPOLIITIKA ÜHINEMISEL EUROOPA MAJANDUS- JA RAHALIIDUGA – ÜLDINE RAAMISTIK

Enne ühinemist ELiga ei ole kandidaatriikidele seatud otseseid piiranguid või kohustusi rahapoliitika ega vahetuskursirežiimi osas. Küll aga tuleb ELi liikmeks saamiseks täita rida tingimusi, nende hulgas ka selliseid, mis on seotud tulevase rahaliidu liikme staatuse ettevalmistamisega.

ELiga ühinemise hetkest saab kandidaatriigist Euroopa Majandus- ja Rahaliidu (EMU) piiratud õigustega liikmesriik. Sellise staatusega kaasnevad mitmed õigused ja kohustused:

- riigi keskpanga president osaleb Euroopa Keskpanga Üldkogu töös;
- igal aastal koostatakse ühildumisprogramm, mis keskendub Maastrichti kriteeriumide täitmisele;
- riik on kohustatud järgima ELi liikmetele kehtestatud eelarvepiiranguid⁹;
- vahetuskursipoliitika allutatakse ELi ühishuvidel¹⁰

Pärast ELiga ühinemist, kuid mitte tingimata kohe – täpne ajahetk sõltub uue liikmesriigi valmisolekust – fikseeritakse europiirkonna liikmesriikide, Euroopa Keskpanga ja konkreetse riigi kokkuleppel riigi valuuta keskkurs euro suhtes ja riik hakkab osalema euro ning Majandus- ja Rahaliidu piiratud õigustega liikmesriikide valuutade vahelises vahetuskursimehhanismis ERM2. Suurim lubatud kõikumisvahemik euro suhtes on 15% fikseeritud keskväärtusest, kuid on võimalik kokku leppida ka kitsamates vahemikes.

Vahetuskursimehhanismis ERM2 peab riik osalema vähemalt kaks aastat. Kui piiratud õigustega liikmesriik kaheaastase perioodi lõpuks täidab täisliikmeks saamiseks vajalikud kriteeriumid ning esitab europiirkonna liikmeks saamise taotluse, otsustab Euroopa Ülemkogu tema vastuvõtmise EMU täisliikmeks. Täisliikmeks saanud riik hakkab Euroopa Keskpankade Süsteemi kaudu teostama ühtset rahapoliitikat, ka muutuvad talle kohustuslikuks stabiilsuse ja majanduskasvu pakti nõuded.

RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND RAHA- JA PANGAPOLIITILISE KESKKONNA KUJUNDAJANA

2001. aastal jätkas Rahvusvaheline Valuutafond (RVF) juba eelmistel aastatel prioriteetsete finantsüsteemi stabiilsuse teemade käsitlemist. Jätkus liikmesriikide majandusolukorra regulaarne seire, põhirõhk finantssektori ning rahvusvahelise finantsüsteemi stabiilsuse tagamisel. Oluliseks edasiminekkuks 2001. aastal tuleb pidada saavutusi eelhoiatusindikaatorite väljatöötamisel nii mikro- kui makrotasandil. Samuti liitub üha enam RVFi liikmesriike fondi algatatud finantssektori läbipaistvuse ning stabiilsuse hindamise projektidega.

Eelhoiatusindikaatorite väljatöötamine finantssektori stabiilsuse hindamiseks ning finants- ja reaalmajanduslik stabiilsusanalüüs on RVFi huviorbiidis olnud ka varem, kuid vajadus nende järele tugevnes pärast Aasia ja Venemaa finantskriisi. Peamiselt arenevate turgude makromajanduslikust või poliitilisest ebastabiilsusest alguse saanud probleemid jõuavad kiiresti finantssektorisse ning

⁹ Piiratud õigustega liikmesriigi suhtes eelarvepiirangute rikkumise korral sanktsioone siiski ei rakendata.

¹⁰ EL on seisukohal, et selle etapi jaoks ühtset kohustuslikku vahetuskursimudelit välja töötada ei ole võimalik; kursi valik sõltub riigi majandusolukorrast. Nn liibisev vahetuskurs, kus valuuta odavneb-kallineb mõne teise valuuta suhtes teatud kindla graafiku alusel, ja kursi fikseerimine mõne muu valuuta suhtes peale euro on siiski vastuolus *acquis communautaire* i põhimõtetega. Eestil puhul on nii Euroopa Komisjon kui ka Euroopa Keskpank kinnitanud, et meie valuutakomitee raamistik on sellel etapil kasutamiseks kõigiti sobiv.

puudulik järelevalve, rahvusvahelistele nõuetele mittevastav raamatupidamistava ning vähene läbi-
paistvus võivad põhjustada finantssektori ettevõtete maksejõuetuse. Eelhoiatusindikaatorid aitaksid
varakult märgata sektori võimalikke probleeme ning analüüs tooks selgemalt esile reaalmajanduse ja
finantssektori omavahelised seosed ning võimalikud probleemide ülekandumise kanalid. Selle töö
hõlbustamiseks töötas RVF liikmesriikide kogemustele toetudes välja baasnäitajate ja soovituslike
majandusnäitajate kogumid. Fondi juhatus kiitis need heaks 2001. a juunis. Järgmine etapp on nende
indikaatorite omavaheliste suhete analüüsi suunamine väljatöötamine.

**Liikmesriikides läbiviidavad finantssektori stabiilsuse hindamise programmid ja heale tavale
vastavuse hinnangud** on muutumas üha populaarsemaks, sest mõistetakse, et finantskriise on palju
odavam ennetada kui püüda neist välja tulla. Finantssektori hindamise programm¹¹, mida Valuutafond
ja Maailmapank koostöös korraldavad, on üks võimalus aidata riigil määratleda probleemseid valdkon-
nad ning soovitada võimalikke muudatusi seadusandluses ja tururegulatsioonis. Eesti oli nende 12
esimese riigi hulgas, kus selline hindamine 2000. aastal edukalt läbi viidi. 2001. aasta lõpuks aga oli
hinnatud kokku 36 riiki.

Viimaseil aastail on RVF pidanud tegelema nii Venemaa, Brasiilia, Argentina kui ka Türgi ülisuurte
abipaketidega. Siit saadud kogemusele tuginedes on fond asunud välja töötama raamistikku **erasektori
kreditoride kaasamiseks riigivõla restruktureerimisse**. Riigid, kelle võlakoorem on muutunud
tasakaalustamatuks, peavad võimaluse omaenese erasektori kreditoridega samamoodi kindla
korra kohaselt läbi rääkida, nagu see on korraldatud institutsionaalsete investoritega. Keerukamaks
on olukord muutunud just seetõttu, et oluliselt on laienenud investorite hulk – eraisikutest suurte
rahvusvaheliste pankadeni – ning kõigi nende kreditoride üheaegset otsust võlg restruktureerida on
praegu võimatu saavutada.

Koostöös Maailmapanga jt rahvusvaheliste kreditoridega on RVF viimaseil aastail teinud olulisi
edusamme **suure võlakoormusega vaeste riikide**¹² **abiprogrammi** elluviimiseks. Vaeste riikide võla-
koormuse vähendamise tingimus on, et need järgivad majanduskasvu toetava ja tsiviilühiskonna arengut
soodustava majandusprogrammi¹³ nõudeid. Seda jälgivad abiandjad tähelepanelikult. Tänu abi-
programmile on võimalik tasakaalustada maailma majandusarengut, vähendada vaesust ning ühtlasi
võimalike pingekollete arvu.

HIPCI riikide hulka kuulub 42 maad. Abiprogrammi elluviimine läheb prognooside kohaselt maksma
ligikaudu 33 miljardit Ameerika dollarit ja vabastab vaesed riigid 54 mld dollari suurusest võlakoormast.
RVF on loonud spetsiaalse fondi programmi toetuseks. Programmi on otsustanud toetada 93 liikmesriiki,
sh ka Eesti¹⁴. Riikideks, kes on kiirendanud reforme ja järginud kokku lepitud majandusprogramme,
on näiteks Uganda, Tansaania ja Boliivia.

RAHAPESU JA TERRORISMI FINANTSEERIMISE TÕKESTAMISE ALANE RAHVUSVAHELINE TEGEVUS

2001. a 11. septembril USAs aset leidnud terrorirünnakute järel ühines kogu rahvusvaheline üldsus
selleks, et ära hoida niisuguste sündmuste kordumine. Siiski oleks vale väita, et kõrgendatud tähelepanu
rahapesu ja terrorismi finantseerimise tõkestamisele on uus asi, millega alustati 2001. a teisel poolel.
Näiteks sama aasta kevadel otsustasid Valuutafond ja Maailmapank laiendada oma tegevust selles
valdkonnas. Rahapesu tõkestamise vahendeid on arendatud pidevalt ka Euroopa Liidus ja muudes
rahvusvahelistes organisatsioonides.

¹¹ *Financial Stability Assessment Program*; FSAP.

¹² *Heavily Indebted Poor Countries*; HIPC.

¹³ *Poverty Reduction Strategy Paper*; PRSP.

¹⁴ Vt Eesti osalemine suure võlakoormusega vaeste riikide abiprogrammis, lk 80–81.

FINANTSTEGEVUSES RAHAPESU TÕKESTAMISE TÖÖRÜHM

Rahapesu tõkestamise eesmärkidel 1989. aastal G-7 riikide poolt ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni egiidi all loodud **Finantstegevuses Rahapesu Tõkestamise Töörühm**¹⁵ on põhiline rahapesu tõkestamisele keskenduv rahvusvaheline organisatsioon, mis töötab välja vastava võitluse poliitikat ja metodoloogilisi soovitusi. FATFi liikmeks on 29 riiki ja territooriumi¹⁶, lisaks FATFile on loodud ka regionaalsed samadel põhimõtetel töötavad organisatsioonid. Eesti on Euroopa Nõukogu juures tegutseva vastava komitee liige.

FATFi 40 soovitus rahapesu tõkestamiseks¹⁷ on tähtsaim rahvusvaheline standard selles valdkonnas. Lisaks avaldab FATF alates 2000. aastast perioodiliselt nimekirja riikidest ja territooriumidest, kus võimud ei pööra piisavat tähelepanu rahapesuvastasele võitlusele¹⁸ ning seetõttu võivad tehingud nende piirkondadega sisaldada suuremat rahapesu ohtu. Vajadusel rakendavad FATFi liikmed selliste riikide ja territooriumide suhtes meetmeid. 2001. a detsembris otsustati rakendada meetmeid Nauru suhtes.

Oma erakorralisel kohtumisel 2001. a oktoobri lõpul otsustasid FATFi liikmed laiendada organisatsiooni mandaati selliselt, et oleksid kaetud ka terrorismi finantseerimise vastu võitlemise küsimused. Samal erakorralisel kohtumisel võtsid FATFi liikmed vastu kaheksa soovitus terrorismi finantseerimise tõkestamiseks.

FATFi 40 SOOVITUST VÕITLEMISEKS RAHAPESUGA JA ERISOOVITUSED VÕITLEMISEKS TERRORISMI FINANTSEERIMISEGA

Praegune redaktsioon 40 soovitusest rahapesuga võitlemiseks võeti vastu 1996. aastal. Soovitused hõlmavad järgmisi aspekte:

- üldine raamistik (ÜRO 1988. a konventsiooni ratifitseerimine ja finantsinstitutsioonide saladust reguleerivate seaduste modifitseerimine selliselt, et need ei takistaks rahapesuga võitlemist);
- seadusandlikud aspektid (rahapesu kriminaalkuriteoks kuulutamine vastavalt ÜRO 1988. a konventsioonile; seadusandlikul tasemel sätestatud võimalused "musta raha" külmutamiseks ja konfiskeerimiseks);
- kogu finantssüsteemi kattev rahapesuvastase võitluse raamistik (klientide identifitseerimine ja informatsiooni säilitamise nõuded, mis kehtivad lisaks pankadele ka mittepangandusliku finantssektori asutustele; finantsettevõtete siseste protseduurireeglite fikseerimine; kõrgendatud tähelepanu tehingutele piirkondadega, kus võimud ei rakenda piisaval määral rahapesuvastast poliitikat jm);
- tõhus riigisisene ja rahvusvaheline koostöö.

31. oktoobril 2001 võtsid FATFi liikmed oma erakorralisel kohtumisel vastu 8 erisoovitus terrorismi rahastamise tõkestamiseks, mis sisaldavad järgmisi nõudeid:

- ÜRO 1999. a konventsiooni ratifitseerimine ja ÜRO Julgeolekunõukogu vastavate resolutsioonide (eelkõige resolutsiooni 1373/2001) rakendamine;
- terrorismi rahastamise kriminaalkuriteoks kuulutamine ning seadusandlikud võimalused sellise raha külmutamiseks ja konfiskeerimiseks;
- finantssektori kohustus esitada vastavale riigivõimuorganile informatsiooni tehingute kohta, mille puhul on alust kahtlustada terrorismi rahastamist;
- rahvusvaheline koostöö;
- kõrgendatud tähelepanu mittepanganduslikele raha ülekandmisteenust pakkuvaile asutustele ja mittetulundusühingutele.

¹⁵ Financial Action Task Force on Money Laundering; FATF.

¹⁶ Põhilised OECD liikmed, lisaks tähtsamad Aasia ja Ladina-Ameerika finantskeskused.

¹⁷ FATF 40 recommendations.

¹⁸ Non-Cooperative Countries and Territories List.

ÜRO

ÜRO on võtnud vastu mitmeid konventsioone rahapesu ja terrorismi tõkestamiseks. Need on selle valdkonna põhilised rahvusvahelised õigusaktid. Kriminaalkuritegude tulemusena omandatud vahendid legaliseerimise (rahapesu) vastu võitlemiseks võeti 1988. aastal vastu **narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane konventsioon** (Viini konventsioon)¹⁹. Terrorismi rahastamise seisukohalt on olulisem 1999. a 9. detsembril ÜRO poolt vastu võetud **terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon**²⁰.

Lisaks konventsioonidele on ÜRO Julgeolekunõukogu vastu võtnud mitmeid resolutsioone terrorismivastase võitluse kohta. Vastavalt Julgeolekukomitee resolutsioonile nr 1373, mis võeti vastu 28. septembril 2001, edastavad riigid ÜRO vastavale komiteele raportid, mis kirjeldavad riigis rakendatavaid meetmeid. Eesti saatis raporti ÜRO-le 27. detsembriks 2001 ning see on avaldatud organisatsiooni veebilehel²¹ koos teiste riikide analoogiliste raportitega.

RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND

Et rahapesuvastane võitlus seostub otseselt finantssektori poliitika heade tavade ja läbipaistvusega, on see teema olnud Rahvusvahelises Valuutafondis arutlusel juba viimase paari aasta jooksul. Erinevate organisatsioonide koostöö rahapesu ja terrorismi finantseerimise tõkestamise küsimustes tihenes järsult pärast terrorirünnakut USA-le. Ottawas 17. novembril kogunenud Rahvusvaheline Raha- ja Finantskomitee²² otsustas tugevdada fondi rahapesu tõkestamise alast seiret. Alates 2002. aastast tugevdab RVF riikide rahapesu tõkestamise alase tegevuse jälgimist iga-aastaste majanduspoliitiliste konsultatsioonide käigus. Erilise tähelepanu all on maksuvabades piirkondades toimuv rahapesu ja terrorismi finantseerimine, kuid rahapesule suunatakse senisest olulisemat tähelepanu kõigi riikide puhul. Fondil on kavas pilootprojektina läbi viia ka põhjalik rahapesu ja terrorismi finantseerimise võitlemise uuring valitud liikmesriikides. Eesti on samuti andnud nõusoleku selles projektis osaleda.

EUROOPA LIIT

Pärast 11. septembri terrorirünnakut ühines Euroopa Liit kõigi rahvusvahelisel tasemel algatatud terrorismivastase võitluse aktsioonidega. Koostöö rahvusvahelise üldsusega hõlmab julgeoleku, majandus- ja rahandusküsimusi, humanitaarabi ja välispoliitikat, kusjuures ELi tasandil rakendatav poliitika täiendab liikmesriikide samme neis valdkondades, kus ühine koordineeritud tegevus on tulemuslikum. Euroopa Ülemkogu võttis 2001. a detsembris Laekenis vastu ühisseisukohad terrorismiga võitlemise küsimustes. Nende seisukohtadega ühinesid ka kandidaatriigid, sh Eesti²³.

Ühisseisukohtade aluseks on Ülemkogu erakorralisel istungil Brüsselis 21. septembril 2001 vastu võetud terrorismiga võitlemise tegevusplaan, mis hõlmab Euroopa ühtse vangistuskäsu vastuvõtmist, terrorismi ühtse definitsiooni ja ühtsete karistusmeetmete viimist liikmesriikide seadusandlusesse, Euroopa ühtse terroristlike organisatsioonide nimekirja väljatöötamist (täiendab vastavaid USA julgeolekuorganite poolt koostatavaid nimekirju Euroopa territooriumil tegutsevate terroristlike organisatsioonide osas) ja muid samme.

¹⁹ Selle konventsiooni ratifitseerimine on esimene FATFi rahapesu tõkestamise alastest soovistest. Eestis ratifitseeriti konventsioon 2000. aastal. Eesti on ratifitseerinud ka Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsiooni.

²⁰ Konventsiooni ratifitseerimisseadus on Riigikogu menetluses.

²¹ Internetilehekülje aadress on <http://www.un.org/Docs/sc/committees/1373/>

²² International Monetary and Financial Committee; IMFC.

²³ Vt Rahapesu- ja terrorismivastase võitluse korraldus Eestis, lk 58–59.

IV. RAHAPOLIITILISE STABIILSUSE TAGAMINE

Eestis täidab keskpank oma põhiseaduslikku ülesannet – säilitada riigi vääringu stabiilsus – fikseeritud vahetuskursisüsteemil põhineva rahapoliitika abil. Muutumatu vahetuskurss ja tuginemine rangetele rahapoliitilistele põhimõtetele oli Eesti krooni kehtestamise järel lähtealuseks majanduse ümberkorraldamisele. Nende koosmõju hakkas kiiresti avalduma nii hindade stabiliseerumises kui ka intressitaseme alanemises. Nüüdses majanduspoliitilises keskkonnas toetab vahetuskursisüsteem ka Eesti majanduse sujuvat nominaalset ja reaalselt ühildumist Euroopa Liidu majandusega. Eesti rahapoliitilised põhimõtted vastavad toimetehhanismi avatuse ja selguse poolest rahvusvaheliselt aktsepteeritud heale tavale¹. See omakorda on loonud usaldusväärse aluse riigi üldise majanduspoliitika kujundamisele.

MAJANDUSPOLIITIKA PÕHIJONED RAHAPOLIITILISE STABIILSUSE VAATEKOHAST

Stabiilse ning jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks peab majanduspoliitika moodustama ühtse terviku. Ka rahapoliitika saab olla edukas vaid niivõrd, kuivõrd tema eesmärgid on kooskõlas kogu majanduspoliitikaga.

Eesti majanduspoliitika üldeesmärk on saavutada jätkusuutlik, sotsiaalselt ja piirkondlikult tasakaalustatud areng. Majanduspoliitika konkreetsem eesmärk on toetada tootluse suurenemist ning seeläbi Eesti ja Euroopa Liidu vaheliste arenguerisuste vähenemist, kindlustades seega ELiga ühinemiseks vajalike majanduskriteeriumide täitmise ja tulutasemete järkjärgulise ühtlustamise².

Nii Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga liitumisele eelneval ettevalmistusperioodil kui ka pärast Eesti saamist rahaliidu liikmeks on hinnastabiilsuse ning jätkusuutliku majanduskasvu saavutamise kõige olulisemaks eelduseks üldine makromajanduslik stabiilsus. Viimane eeldab konservatiivset, turgude paindlikkust soodustavat majanduspoliitikat ning erasektori tasakaalulist ja efektiivsuse kasvule suunatud arengut.

Seatud eesmärkide saavutamiseks tehtud majanduspoliitilised valikud on püsinud muutumatuna juba vähemalt 10 aastat. Kogu taasiseseisvumisjärgse aja jooksul on majanduskasvu tagamisel lähtutud liberaalse kaubanduspoliitika ja soodsa investeerimiskliima tagamise, valuutakomitee ning tasakaalus eelarvepoliitika põhimõtetest. Tasakaalus eelarvele on valitsus pannud erilise rõhu nii makrotasakaalu kui ka soodsa investeerimiskliima tagamise vahendina. Lihtne, laia baasiga maksusüsteem toetab kodumaiste ning välisinvestorite investeerimisotsuseid.

Nende majanduspoliitiliste põhimõtete järgimise lahutamatu osa on majanduse konkurentsivõimet suurendavate struktuursete reformide läbiviimine. 2001. aasta ei olnud selles mõttes erand. Suhteliselt kiire majanduskasv ning välisinvestorite usalduse säilimine halveneva väliskeskkonna tingimustes võimaldas valitsusel jätkata kavandatud reformide elluviimist.

¹ Report on Observance of Standards and Codes (ROSC). Estonia.

² Vt Reaalne ja nominaalne ühildumine, lk 38–39.

- Vähendamaks valitsuse tulevasi kohustusi, töötati välja eelfinantseeritava pensionisüsteemi käivitamiseks vajalik seadustepakett;
- töötute toetuse suurendamiseks hakati rakendama kohustuslikku töötuskindlustust;
- majanduse konkurentsivõime tugevdamiseks jätkati ettevõtluse tugisüsteemide korrastamist;
- hõive tõstmiseks ning tööturu paindlikkuse suurendamiseks töötas valitsus välja vastava riikliku tegevuskava;
- lõppes raudtee ja suuremate linnade vesivarustuse erastamine, jätkati riigimaa müüki ning maaomandi kinnistamist.

Suures strateegilise arengukava roll majanduspoliitika järjepidevuse tagamisel. Et toetada majanduse pakkumise poolset paindlikkust, uuendas valitsus keskpikaks perioodiks väljatöötatud reformikava. See aastaks 2001–2005 koostatud programm, mis on aluseks ka liitumiseelsele majandusprogrammile, põhineb seniste majanduspoliitika põhimõtete järgimisel ja keskendub ELiga ühinemise eelsele perioodile. Kavandatud reformid peavad ühtaegu säilitama nii sise- kui välistasakaalu ning tagama võimalikult kiire tulutaseme ühtlustumise ehk reaalse konvergenti.

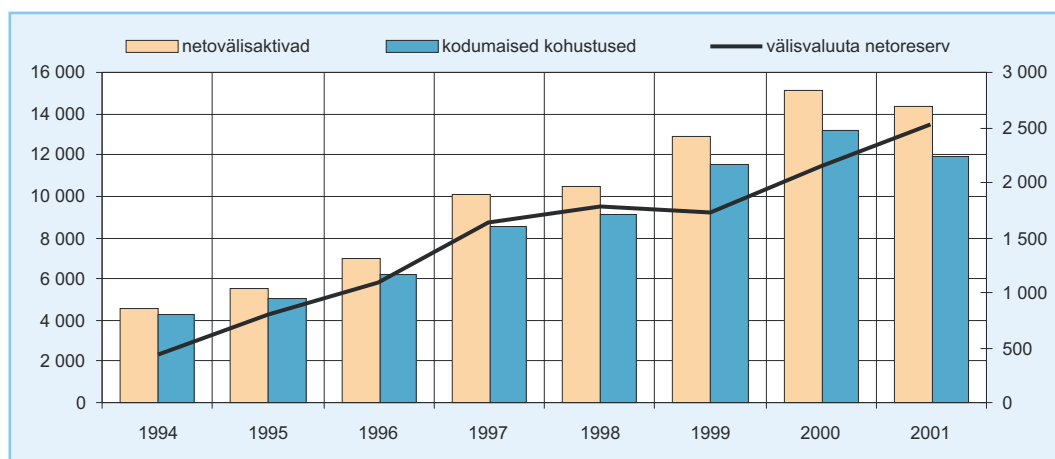
Konservatiivne (valuutakomitee ja tasakaalustatud eelarve põhimõtteid arvestav), kuid samas ka liberaalne (jooksev- ning kapitalikonto piiranguteta) majanduspoliitika on loonud Eestis soodsa investeerimiskeskonna ning aidanud kaasa majanduse jätkusuutlikule kasvule. Sellise suuna jätkumine toetab Eesti majanduse sujuvat nominaalset ja reaalselt ühildumist Euroopa majandusega.

RAHAPOLIITIKA

JÄRJEPIDEVUS

2002. aastal täitub 10 aastat Eesti rahareformist, mille tulemusena võeti kasutusse kroon, loodi valuutakomitee süsteem ning fikseeriti krooni vahetuskurs Saksa marga suhtes (1 DEM = 8 EEK). **Alates 1. jaanuarist 1999 on Eesti krooni kurs fikseeritud ka Euroopa Majandus- ja Rahaliidu valuuta euro suhtes (1 EUR = 15,6466 EEK).** Eesti kroon on vabalt konverteeritav, st puuduvad piirangud kapitali vabale liikumisele Eesti ja välisriikide vahel.

Valuutakomitee süsteem on seotud vahetuskursisüsteemi eriliik, mille puhul baasraha (sularaha ringluses ning krediidiasutuste hoiused keskpangas) emissiooni ülempiir sõltub keskpanga välisreservi suuruselt. Sellega on kroonile kindlustatud n-ö automaatne kaitse, kuivõrd keskpanga reservi vähenemine ei sea ohtu vahetuskursi säilitamise võimet (valuutakomitee kattereserv ei nõrgene; vt joonis 4.1).

Joonis 4.1. Eesti Panga netovälisaktivad, kodumaised kohustused (mln kr, vasak telg) ja välisvaluuta netoreserv (mln kr, parem telg)

Eesti Panga põhiseaduslik ülesanne seista hea riigi vääringu stabiilsuse eest tähendab sisuliselt **pikaajalisele hinnastabiilsusele orienteeritud rahapoliitika** kujundamist. Väikese avatud majanduse ja fikseeritud vahetuskursi korral sõltub hindade (sh intressimäärade) areng valdavalt välismõjudest. Rahapoliitilise raamistiku ülesanne on seejuures tagada väliste signaalide moonutatusteta jõudmine kodumaistesse hindadesse ning võimaldada seega hinnataseme ja -struktuuri sujuvat kohandumist arenenud turumajandusriikide omaga. Rahapoliitiline järjepidevus koos kindlate strateegiliste eesmärkidega on üks olulisemaid tegureid majandusele arengusuuna andmisel, sh ka inflatsiooniootuste kujundamisel.

RAHALIIT – EESTI RAHAPOLIITIKA STRATEEGILINE EESMÄRK

Arvestades Eesti majanduse väiksust ja avatust Euroopa Liidu suunas, vastab Euroopa Majandus- ja Rahaliidu ning Eurosüsteemiga liitumine kõigist võimalustest kõige paremini Eesti rahapoliitika strateegilistele eesmärkidele. Eesti osalemine rahaliidus majanduslikult olulise partneri – Euroopa Liiduga toetab Eesti pikaajalist stabiilset majanduskasvu, kindlustades samal ajal riigi vääringu stabiilsuse, madala inflatsioonitaseme ning osalemise rahaliidu tulevikku puudutavates majanduspoliitilistes diskussioonides. Enne ühinemist rahaliiduga ei ole Eestil ei tehnilist ega ka majanduslikku vajadust muuta rahapoliitilisi lähtealuseid. Euro suhtes fikseeritud krooni vahetuskursus toetab majanduse jätkuvat integratsiooni Euroopa majandusruumiga, seejuures loob valuutakomitee täiendavaid garantiisid usaldusväärse majandus- ja rahapoliitika teostamiseks.

Kui Eesti saab ELi liikmeks, muutub vahetuskursipoliitika liikmesriikide ühishuvi³ objektiks. **Eesti rahapoliitika jääb muutmatuks kuni Eesti ühinemiseni Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga.** 2000. aastal kinnitasid nii Ecofin, Euroopa Komisjon kui ka Euroopa Keskpang, et europõhine valuutakomitee raamistik on põhimõtteliselt kooskõlas ERM2 nõuetega. Valuutakomitee ei asenda küll nõuet osaleda ERM2s, kuid valuutakomitee põhimõtteid tulemuslikult rakendanud riik ei pea enne Eurosüsteemiga ühinemist vahetuskursisüsteemi muutma: jätkusuutliku majanduskasvu puhul ei ole see vajalik.

Selge suund ELiga ühinemiseks ja tingimused, mida selleks tuleb täita, toetavad rahaliiduga ühinemise eelset fikseeritud vahetuskursi poliitikat ning suurendavad Eesti majandus- ja rahapoliitiliste sammude usaldusväärset. ELi ja ERM2ga liitumise olulised eeltingimused – seadusandluse kooskõlastamine ning majanduse ühildumiseks vajaliku arengu tagamine – annavad nii kodumaistele majandusagentidele kui ka rahvusvahelisele avalikkusele signaali, et riik eelistab pikaajalist arengustrateegiat lühiajalistele majanduspoliitilistele eesmärkidele.

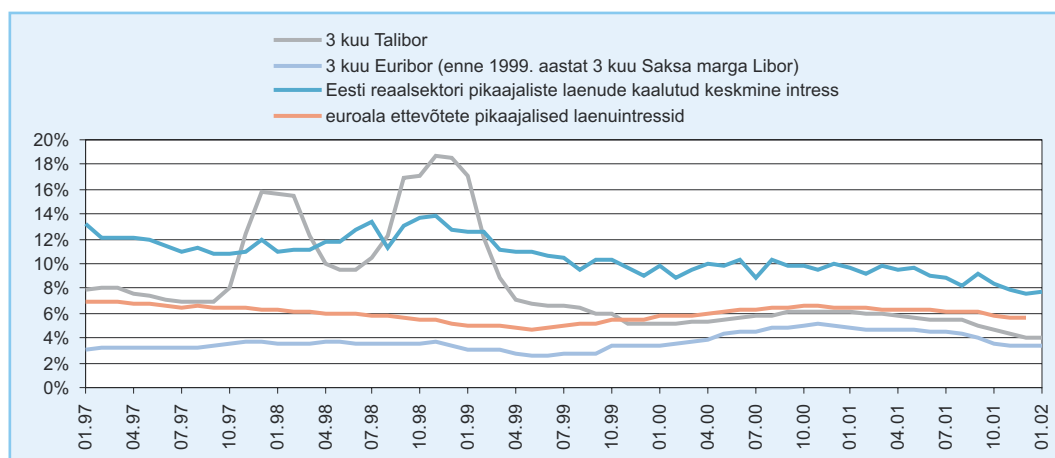
Euro sularaha kasutuselevõtt rahaliidu liikmesriikides 2002. a alguses ei muutnud Eesti rahapoliitika strateegiat: liitumine Eurosüsteemiga toimub reeglipäraselt, kolmes etapis ning enne liitumist valuutakomiteest ei loobuta. Euro saab Eesti seaduslikuks maksevahendiks Eesti liitumisel Eurosüsteemiga.

RAHAPOLIITIKA ÜLEKANDUMINE EESTIS

Valuutakomitee põhimõtetest tulenevalt on Eesti Panga rahapoliitikas keskne koht vahetuskursil. Keskpangal pole valuutakomitee tingimustes iseseisvat intressimäära eesmärki ning kodumaised intressimäärad ja ringluses olev rahamass kujunevad iseseisvalt, põhinedes turumehhanismil ning ankurvaluuta intresside mõjul kodumaistele intressidele.

Valuutakomitee põhimõte seob seega intressipariteedi abil Eesti monetaar keskkonna tingimused EKP teostatava rahapoliitikaga. Selle tulemusena järgivad Eesti rahaturuintressid vastavaid suundumusi europiirkonnas (vt joonis 4.2). Välise intressitaseme ülekandumist Eesti rahaturule soodustab ka Eesti

³ *Matter of common concern* – Majandus- ja Rahaliiduga liitumise järel peavad liikmesriigid kooskõlastama oma vahetuskursipoliitikat teiste liikmesriikidega.

Joonis 4.2. Kolme kuu Talibor ja Euribor ning Eesti ja euroala pikaajalised laenuintressid

finantsturgude tihenev integratsioon välismaiste turgudega ning Eesti valuutakomitee operatsiooniline raamistik, mis soodustab välisvaradel tugineva likviidsuse juhtimist Eesti finantssektoris.

Empiirilised uurimused näitavad, et europiirkonna rahapoliitiliste sammude mõju kandub Eesti rahaturule ning ulatub üpris kiiresti ka deposiidi- ning laenuintressideni. EKP rahapoliitilised otsused mõjutavad Eesti reaalsektori laenuintresse praktiliselt kohe, avaldades reaalsektori investeerimis- ja säästmiskäitumisele maksimummõju paari kvartali pikkuse viitajaga. Ka Eesti inflatsioonitempot mõjutab inflatsiooni areng europiirkonnas.

Tulevikus peab kõigi praeguste kandidaatriikide majandus hakkama adekvaatselt reageerima EKP rahapoliitilistele signaalidele, et olla valmis euro lõplikuks kasutuselevõtuks. Seetõttu on eriti oluline, et tänu valuutakomitee süsteemile ja fikseeritud vahetuskursile kandub EKP rahapoliitika mõju Eesti reaalsektorisse juba praegu, suunates ettevõtete ja eraisikute majandusotsuseid. Veelgi enam, EKP rahapoliitiline mõju kandub Eestisse suhteliselt sarnaselt euroala siseselt toimuvale rahapoliitika ülekandumisele.

IGAPÄEVANE RAHAPOLIITIKA JA VALMISTUMINE RAHALIIDU RAAMISTIKU KASUTUSELEVÕTUKS

Eesti Panga ülesanne on luua eeldused avalikkuse usalduse säilimiseks rahapoliitika vastu ning kujundada selline rahapoliitika raamistik, mis tagab valuutakomitee sujuva toimimise. Oluline on ka see, et rahapoliitika vahendid ja nende rakendamise põhimõtted arvestaksid Eesti finantsturgude jätkuvat integratsiooni rahvusvaheliste turgudega ning eesseisvat ühinemist rahaliiduga.

Eesti Panga peamine rahapoliitika vahend on kommertspankadele pakutav **välisvaluuta ostu-müügi püsivõimalus**. Sellega tagatakse krooni ja euro vaheline vahetuskurs, sest Eesti Pank on valmis igal hetkel rahuldama valuutaturu nõudluse krooni või välisvaluuta järele ning seega tasakaalustama turu fikseeritud kursil. Vastavalt finantskeskkonna arengule on Eesti Pank pidevalt täiustanud rahapoliitika operatsioonilist raamistikku (vt tabel 4.1).

Arvestades eesseisvat ühinemist Euroopa Liidu ning Majandus- ja Rahaliiduga, on ka Eesti rahapoliitika raamistik lähenemas rahaliidu omale. Kapitali täieliku liikumisvabaduse ning usaldusväärse raha- ja finantspoliitika tingimustes on Eesti krediidasutuste rahapoliitiline keskkond ja likviidsusjuhtimine juba praegu paljuski sarnane Eurosüsteemi omale. EKP intressisignaalide ülekandumine Eestisse toimub

VALMISTUMINE RAHALIIDU RAHAPOLIITILISE RAAMISTIKU KASUTUSELEVÖTUKS

Kuidas muutuvad Eesti Panga funktsioonid ja roll siis, kui Eestist saab Euroopa Liidu liikmesriik

Kui Eestist saab Euroopa Liidu liige, siis see ei tähenda keskpanga funktsioonide kohest muutumist. Muutused saavad tulla alles pärast Eesti ühinemist Eurosüsteemiga.

Enne ühinemist Eurosüsteemiga jääb liikmesriigi keskpanga (st Eesti Panga) ülesandeks endiselt ellu viia riigi raha- ja vahetuskursipoliitikat, aga ühtlasi ka valmistada finantssüsteemi ette ühiseks rahapoliitikaks ja euro kasutuselevõtuks. Seega laienevad Eesti Panga ülesanded pärast ELiga ühinemist võrreldes praegustega üsna oluliselt.

Kohe pärast seda, kui Eestist on saanud ELi liikmesriik, lisandub keskpangale mõningaid uusi kohustusi: Eesti Panga president hakkab osalema Euroopa Keskpanga Üldkogus, mille kompetentsi kuuluvad näiteks rahapoliitiline infovahetus, konsultatsioonid Eurosüsteemi kuuluvate ja mittekuuluvate liikmesriikide keskpankade vahel; statistilise info kogumispõhimõtete määratlemine; uute liikmesriikide Eurosüsteemiga ühinemise ettevalmistamine jms.

Pärast Eurosüsteemiga ühinemist määrab Euroopa Keskpanga liikmesriikide funktsioonid ja tööjaotuse Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikiri. Euroopa Keskpanga omanikud on liikmesriikide keskpangad, seega tuleb igal liikmesriigil maksta sisse oma osa Euroopa Keskpanga kapitalist. Iga liikmesriigi keskpanga osaluse ja EKP kapitali sissemakse suurus sõltub riigi SKPst ja rahvaarvust (mõlema osakaal on 50%).

Osalemine Euroopa Keskpanga tähtsaimate rahapoliitiliste otsuste tegemisel

Iga Eurosüsteemi riigi keskpanga president kuulub Euroopa Keskpanga nõukogusse. EKP nõukogu on Eurosüsteemi kõrgeim rahapoliitiline organ, mis kujundab kogu poliitika raamistiku ja võtab vastu peamisi rahapoliitilisi otsuseid. Viimastest on rahapoliitilise keskkonna jaoks tähtsaimad Euroopa Keskpanga intressimäärade muutmise otsused.

Kõik EKP nõukogu liikmed peavad oma otsustes arvestama Eurosüsteemi kui terviku majandusolukorda, mis eriti väiksematele liikmesriikidele toob kaasa täiendavaid nõudmisi majandus- ja rahapoliitika analüüsi ning oskusteabe vallas.

Eurosüsteemiga liitudes väikeste riikide keskpankade suhteline rahvusvaheline mõju kasvab. Väikeriikide keskpankadele tähendab see täiendavaid nõudmisi teiste riikide majanduse ja finantskeskkonna analüüsi ulatuse osas ning ka uusi nõudmisi rahapoliitilise analüüsi osas.

Igapäevane komiteetöö Euroopa Keskpangas

Lisaks koostööle EKP nõukogus osalevad kõigi liikmesriikide keskpankade spetsialistid ka EKP igapäevatöös: EKP juurde on loodud 13 komiteed (nt rahapoliitika komitee, turuoperatsioonide komitee, makse- ja arveldussüsteemide komitee jms), mis koosnevad EKP ja liikmesriikide keskpankade ekspertidest ja mille ülesanne on konsulteerida EKPd tema põhiülesannete täitmisel.

Eurosüsteemi keskpankade rahapoliitika infrastruktuuri puudutavad funktsioonid määrab Euroopa Keskpanga ja liikmesriikide keskpankade vaheline tööjaotus. Rahapoliitika osas on see järgmine: Euroopa Keskpank langetab rahapoliitilised otsused ja viib need liikmesriikide keskpankade vahendusel ellu. Nii näiteks on EKP ja liikmesriikide keskpankade vaheline tööjaotus peamise avaturuoperatsiooni korraldamisel järgmine: EKP määrab kindlaks regulaarsete oksjonite toimumise ajagraafiku ja EKP nõukogu intressimäära; liikmesriikide keskpangad edastavad kommertsbankade pakkumised EKPlle; EKP määrab pakkumiste põhjal kindlaks turule antava likviidsuse kogumahu; vastavalt EKP otsusele krediteerivad liikmesriikide keskpangad kommertsbanku. Teise olulise ülesandekompleksina haldavad Eurosüsteemi keskpangad nii oma riigi kui ka EKP ametlikke välisresERVE ja teostavad operatsioone valuutaturul vastavalt EKP põhimõteteliste juhtnööridele.

Liikmesriikide keskpangad täidavad ka Eurosüsteemis kõiki tavapärasele keskpangale omaseid maksesüsteemidega, sularaha emissiooniga ja statistika kogumisega seotud funktsioone. Maksesüsteemide osas määrab EKP liikmesriikide maksesüsteeme ühendava üldstandardi, kuid keskpangad vastutavad igas liikmesriigis suurmaksete süsteemi loomise ja haldamise eest. Liikmesriikide keskpangad vastutavad ka euro sularaha emissiooni ja ringluse korraldamise eest oma riigi territooriumil. Samuti vastutavad liikmesriikide keskpangad ühise rahapoliitika teostamiseks vajaliku statistilise informatsiooni kogumise ja töötlemise eest.

Eurosüsteemi liikmesriikide keskpangad võivad täita ka ülesandeid, mis on neile pandud rahvusliku seadusandlusega. Siin on olulisemaks näiteks finantssektori järelevalve, mis on ELis jäetud liikmesriikide korraldada, ning milles suuremal või vähemal määral osaleb enamik keskpanku. Ollakse üksmeelsel arvamusel, et keskpanga osalemine järelevalves on kriitilise tähtsusega.

Tabel 4.1. Eesti Panga rahapoliitika operatsioonilise raamistiku kujunemine

	1998 ¹	1999	2000	2001
1. Välisvaluuta ostu-müügi püsivõimalus	Eesti Pank kohustub piiranguteta vahetama Eesti krediidiasutustega USD, JPY, SEK, GBP, EUR ja ühisrahamaade rahvusvaluutasid kroonideks ja vastupidi			
Välisvaluuta ostu- ja müügitheingute kursierinevus	Eesti Panga ja krediidiasutuste vaheliste DEM-EEK valuuta ostu- ja müügitheingute kursierinevus puudub (1 DEM = 8 EEK). Alates 1. juulist 1996	Eesti Panga ja krediidiasutuste vaheliste EEK-EUR ning EEK ja ühisrahamaade omavaluutaühikute vaheliste valuuta ostu- ja müügitheingute kursierinevus puudub (1 DEM = 8 EEK; 1 EUR = 15,6466 EEK). Alates 1. jaanuarist 1999		
2. Kohustuslikud reservid	Eesti krediidiasutused on kohustatud teatud osa kaasatud võõrvahenditest hoidma likviidsena Eesti Panga poolt määratud varades.			
1) Kohustusliku reservi arvestusbaas	a) Võlgnevused klientidele; b) pankade poolt emiteeritud võlakirjad; c) netovõlgnevus välismaistele krediidiasutustele. d) finantsgarantiid finantseerimisasutustele ja mitteresidentidest krediidiasutustele. Alates 1. septembrist 1998 ²			
2) Kohustusliku reservi kuu miinimumnõude suurus	10% kohustusliku reservi arvestusbaasist Alates 1. jaanuarist 1993	13% kohustusliku reservi arvestusbaasist Alates 1. juulist 2000		
Lisalikviidsusnõude suurus	3% kohustusliku reservi arvestusbaasist ³ Ajavahemikul 1. november 1997 - 30. juuni 2000	–		
3) Kohustusliku reservi nõude täitmiseks kõlblikud varad	a) Hoiused Eesti Pangas b) krediidiasutuste sularahakassa - kuni 20% kuu miinimumnõude suurusest Alates 19. juunist 1998	a) Hoiused Eesti Pangas b) krediidiasutuste sularahakassa - kuni 20% krooni-reservinõude suurusest c) kvaliteetsed välismaised väärtpaberid - kuni 50% kohustusliku reservi nõude suurusest ⁴ Alates 1. juulist 2001		
4) Kohustusliku reservi kuu miinimumnõude täitmise arvestuspõhimõte	Kuukeskmise täitmise järgimine. Keskmise arvutamine algab iga kuu esimesel ja lõpeb viimasel kalendripäeval Alates 1. juulist 1996			
Igapäevane miinimumnõue	40% kohustusliku reservi kuu miinimumnõudest Alates 1. novembrist 1997	40% kroonireservinõudest Alates 1. jaanuarist 2001		
5) Tasustamine	–	Euroopa Keskpannga deposiidiintress Alates 1. juulist 1999		
3. Hoiustamise püsivõimalus	Eesti Pank pakub krediidiasutustele võimalust teenida kuu miinimumnõude taset ületavalt arvelduskonto kuu keskmiselt saldolt Eesti Pangas intressi.			
	Saksa Liidupanga diskontomäär. Alates 1. novembrist 1997	Euroopa Keskpannga deposiidiintress. Alates 1. jaanuarist 1999		
4. Eesti Panga laenuertifikaadid (CD-d)	Eesti Pank korraldab üks kord kuus limiteeritud emissioonimahuga (kuni 30 mln kr) Eesti Panga lühiajaliste (1 kuu) sertifikaatide oksjoneid. Ajavahemikul 19. märts 1993 - 19. mai 2000			–
5. Võimalus müüa välismaiseid väärtpabereid Eesti Pangale	–			Eesti Pank nõustub ostma krediidiasutustelt väärt-pabereid, mis vastavad kohustusliku reservi nõude täitmisele aktsepteeritavatele kvaliteedinõuetele. Alates 1. jaanuarist 2001

¹ Varasemate aastate operatsioonilise raamistiku nõudeid vaata Eesti Panga eelnenud aastaaruannete rahapoliitika peatükist.² Alates 1. augustist 1998 arvestati kohustusliku reservi baasi 50% ulatuses, alates 1. septembrist 1998 100% liselt.³ Alates 1. novembrist 1997 - 2%, alates 1. detsembrist 1997 - 3% kohustusliku reservi arvestusbaasist.⁴ Alates 1. jaanuarist 2001 - välisvarade arvestatavuse piirmäär 25%, alates 1. juulist 2001 - 50% kohustusliku reservi nõude suurus.

peamiselt vahetuskursimehhanismi vahendusel. Ka signaalide ülekandekanalite toime ei erine oluliselt sellest, milline see oleks siis, kui Eesti oleks rahaliidu täieõiguslik liige. Seetõttu ei ole Eesti rahapoliitika operatsioonilise raamistiku kiire täielik ühildamine Euroopa Keskpankade Süsteemis rakendatavaga omaette eesmärk. Arvestades Eesti finantsturgude rahvusvahelist integratsiooni ja laiemale tasandile viidud likviidsusjuhtimist, puudub ka vajadus intressimäärasid täiendavalt mõjutada.

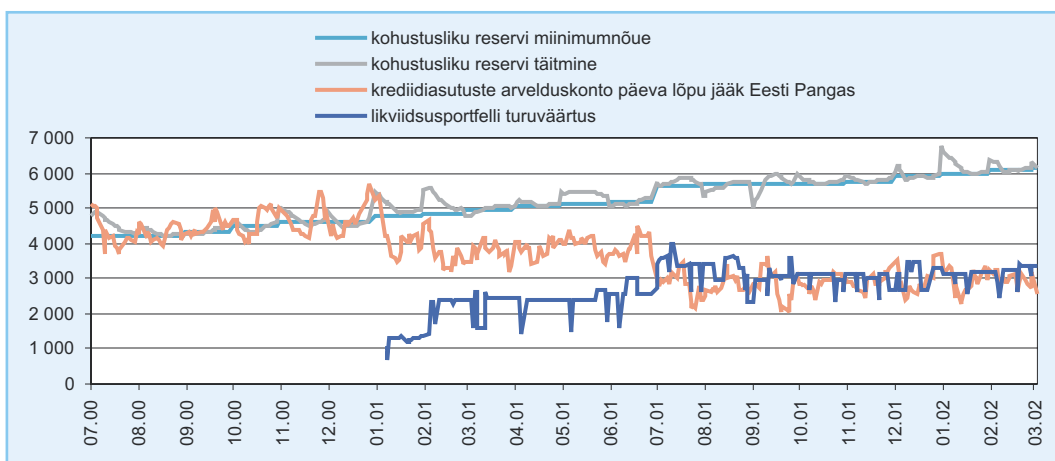
Eurosüsteemiga ühinemise kolmeetapilise kava kohaselt säilivad mõningad erinevused rahapoliitika instrumentide rõhuasetustes seni, kuni Eesti saab rahaliidu täisliikmeks. Seega jäävad kohustuslike reservide süsteem ja valuuta ostu-müügi püsivõimalus Eesti rahapoliitika elluviimisel jätkuvalt mõnevõrra tähtsamale kohale, kui nad on euroalal. Viimaseil aastail operatsioonilises raamistikus tehtud muudatuste puhul on aga arvestatud ka tulevikus toimuvat ühinemist rahaliiduga.

RAHAPOLIITIKA OPERATSIONILISE RAAMISTIKU REFORM

2000. a kevadel kinnitas Eesti Panga nõukogu Eesti rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformi strateegia, milles oli eristatud kaks selget eesmärki. Lähim ülesanne oli senise raamistiku ülevaatamine, et tagada fikseeritud kursi sujuv toimimine valuutakomitee süsteemis ning vähendada turumoonutusi. Selle ülesande lahendamine välisvarade arvestatavuse rakendamisega alates 2001. a algusest oli samas ka oluline ettevalmistav samm, kui pidada silmas kaugemat eesmärki – vajadust tagada tehniline ja operatsiooniline valmidus kõigi Eurosüsteemi rahapoliitiliste instrumentide sujuvaks juurutamiseks siis, kui Eesti ühineb euroalaga.

Reformi esimese etapi olulisim samm oli üleminek välisvarade osalisele arvestatavusele, millega kohustusliku reservi süsteem muudeti turupõhisemaks. Peamine muudatus seisnes selles, et kui varem pidid pangad kogu kohustusliku reservi hoidma keskpangas, siis alates 1. jaanuarist 2001 võimaldati neil täita kuni 25% kohustusliku reservi miinumnõudest kindlatele kvaliteedikriteeriumidele vastavate välisvaradega. Nõude täitmisel aktsepteeritakse ainult selliseid välismaiseid võlakirju, mis on nomineeritud eurodes ja omavad kõrget krediitireitingut (vähemalt S&P AA-/Moody's Aa3) ning mille emitendiks on arenenud riikide valitsused või riikideüleised krediidasutused (nt Maailmapank, Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank, Põhjamaade Investeeringuspank jt). Seega on reservinõude täitmisel aktsepteeritavate varade kriteeriumid võrreldavad krooni kattevarale seatud kvaliteedinõuetega.

Ülemineku välisvarade arvestatavusele võttis pangasektor hästi vastu. Juba jaanuaris oli uue süsteemiga liitunud kolm krediidasutust, märtsi alguses lisandus neile neljas. Esimese kvartali lõpuks oli Eurocleari ja Clearstreami kontodel hoitav likviidsusportfell kasvanud 2,5 miljardi kroonini. Pärast välisvarade arvestatavuse piirmäära tõstmist 1. juulist 2001 50%-le kohustusliku reservi nõudest, kasvas likviidsusportfelli maht 3,3 miljardi kroonini, ning püsis selle taseme lähedal aasta lõpuni (vt joonis 4.3). Kuivõrd reformi esimese etapiga kaasnev kvaliteetsete välisvarade kasv ja samaaegne krooni-reservi nõude kahanemine toimus praktiliselt ühesuguses mahus, siis oli **reformi monetarne mõju aasta kokkuvõttes neutraalne** – likviidsuspuhvrite kogumaht jäi endiseks.

Joonis 4.3. Pankade kohustusliku reservi nõue ja selle täitmine (mln kr)

Välisvarade arvestatavusega kaasnenud kroonireservi nõude alanemine peegeldus ka **baasraha ja Eesti Panga brutoreservi vähenemises**. Krooni kattevara ei muutunud, küll aga mõjutas kohustusliku reservi struktuurne muutus maksebilansi reserve, finantskonto saldot ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni struktuuri.

Välisvarade arvestatavus etendas olulist rolli kvaliteetsete välispuhvrite loomisel. Avardades Eesti krediidasutuste võimalusi likviidsuse juhtimiseks europiirkonna rahaturgudel, kujundati sellega tugev

baas valuutakomiteel põhineva rahapoliitika efektiivistamiseks. Oluline on ka see, et loodud on raamistik, millest lähtuvad edasised eurotsooniga ühildumiseks tehtavad sammud.

Reformi teise etapi eesmärk on tagada tehniline ja operatsiooniline valmidus kõigi Eurosüsteemi rahapoliitiliste instrumentide sujuvaks kasutuselevõtuks hetkel, mil Eesti ühineb euroalaga.

Valuutakomiteele omane rahapoliitika operatsiooniline raamistik koos valuutaturule ja välisvaradele tugineva likviidsusjuhtimisega muudavad kiire ja täieliku operatsioonilise ühildumise Eurosüsteemiga väheotstarbekaks. Ka Eurosüsteemi likviidsuspuhvritest kindlamate puhvrite säilitamine on valuutakomiteele omane. Seega, arvestades vajadust säilitada valuutakomitee põhimõtetele tuginev terviklahendus seni, kuni Eestist saab rahaliidu täieõiguslik liige, tuleb operatsioonilise konvergensti protsessis pidada tähtsaimaks tehnilise valmiduse saavutamist kõikide Eurosüsteemi rahapoliitikainstrumentide osas. See hõlmab neid ühildumiseks vajalikke muudatusi, mis on rakendatavad valuutakomitee raamistikus (sh kohustusliku reservi baasi muudatused, ettevalmistused püsivõimaluste ja avaturutehingute rakendamiseks jmt), samal ajal kui täieliku operatsioonilise konvergenstini jõutakse – sarnaselt varem Eurosüsteemiga liitunud riikidele – vahetult ühinemise eel.

MAJANDUSANALÜÜS JA -PROGNOOS

MAJANDUSANALÜÜS

On äärmiselt oluline, et iga konkreetse rahapoliitilise otsuse (aga ka laiemalt – majanduspoliitilise otsuse) langetamisel arvestataks majandustsükli hetkeseisu ning hinnataks õigesti otsuse mõjusid. Eesti Panga jooksev majandusanalüüs peab andma võimalikult täpse ülevaate Eesti ja maailmamajanduse olukorrast ning arenguperspektiividest. Eesti Pangas rakendatud majandusanalüüsi süsteem baseerub regulaarsetel kuu- ja kvartaliülevaadetel. Kuuülevaated sisaldavad Eesti Panga analüütikute hinnanguid majanduspoliitilisele olukorrale, millele kvartaliülevaates lisanduvad ka majanduspoliitilised soovitusel. Kord kvartalis avaldatav majanduspoliitiline kommentaar on Eesti Panga olulisim majanduspoliitiline väljund avalikkusse.

Ülevaadetele lisanduvad ühekordsed analüüsid mitmesugustel olulistel teemadel. 2001. aastal analüüsiti euro sularaha käibeletuleku võimalikku mõju Eesti majandusele. Analüüsi tulemusel leidis kinnitust, et euro sularaha kasutuselevõtu otsene ja lühiajaline mõju nii euroala kui ka Eesti majanduse arengule oli väike, pigem omavad tähendust rahaliidu kui terviku mõjud, mis väljenduvad pikema aja jooksul. Neist peamine on stabiilse hinnataseme tagamine kogu Euroopas.

2001. aastal täpsustati kuist ja kvartaalset analüüsimeetodikat ning seati sisse erinevate osakondade vahelist majandusanalüüsiga seonduvat tööd koordineeriv süsteem. Võimalikult operatiivse ja efektiivse majandusanalüüsi tagamiseks laiendas Eesti Pank selles süsteemis osalevate osakondade ringi.

PROGNOOS

Rahapoliitiliste otsuste kavandamisel on viimaseil aastail üha olulisema rolli omandanud arengutendentside prognoosimine. Majandusprognoosid on võimaldanud argumenteeritumalt osaleda ka laiemas majanduspoliitilises diskussioonis. 2001. aasta sügisel osales Eesti Pank aktiivselt 2002. a eelarvediskussioonis, analüüsides maailmamajanduse surutise võimalikku mõju Eesti majandusele, sh eelarvetuludele. Eesti Panga prognoose avaldatakse kaks korda aastas – kevadel ja sügisel –, vajadusel ka sagedamini.

Prognoosimudeli jätkuv täiustamine on olnud Eesti Panga majandusuuringute üks prioriteete. Sellesse töösse on kaasatud ka panga külalisuurijaid. Tuginedes saavutatud tulemustele, oli 2001. aastal võimalik parandada prognoosimudelit pikaajalise majanduskasvu hinnangu osas ja paremini analüüsida Eesti

seoseid peamiste kaubanduspartneritega. Täiustati ka prognoosi meetodikat ja täpsustati selle ajakava, tööjaotust, menetlemise kulgu ning avalikustamist.

MAJANDUSUURINGUD

Eesti Panga majandusuuringute peamine eesmärk on toetada keskpanga põhitegevusvaldkondi, eeskätt rahapoliitika operatsioonilise raamistiku kohandamist ja Euroopa Liidu ning rahaliiduga ühinemise sõlmküsimate lahendamist. Kõrgel tasemel uuringud on olulised ka Eesti Panga praeguses ja tulevases suhtluses Euroopa Keskpanga ning rahaliidu liikmesriikide keskpankadega. Majandusuuringutega seotud ökonomistide kompetentsi kasv on eelduseks, et ELiga ühinemisel suudetakse osaleda Eesti Pangale oluliste küsimuste lahendamisel.

Vastavalt Eesti Panga strateegilisele uurimisplaanile olid 2001. aastal põhilised uurimisvaldkonnad **Eesti majanduse analüüs ja modelleerimine, ELiga ühinevate riikide reaalne ja nominaalne konvergens ning monetaarse ülekande probleemistik valuatakomitee ja fikseeritud kursi tingimustes.** Võrreldes varasemate aastatega, süvendati keskpangale spetsiifilist uurimissuunda: muuhulgas valmisid uurimused valuatakomiteest, raha neutraalsusest ja tulukõverast ning inflatsioonist Eestis. Tavapäraselt analüüsiti ka muid valdkondi: vahetuskursi ja konkurentsivõime temaatikat, tööpuudust ja tööjõu mobiilsust, ELi mõju Eesti väliskaubandusele, kapitalivooge mõjutanud tegureid, Skandinaavia riikide ja Eesti majanduse seoseid ning riigireitingut mõjutanud tegureid. ELiga liituvate riikide reaalse ja nominaalse konvergens valdkonnast uuriti majandusstruktuuri ühildumist. Valminud uurimusi tutvustatakse Eesti Panga Toimetiste sarjas. Neid on esitletud ka rahvusvahelistel konverentsidel Viinis, Budapestis, Ljubljanas jm ning laiemale publikule Eestis.

STATISTIKAALANE TEGEVUS

Majandusanalüütik vajab nüüdisajal üha laialdasemat ning põhjalikumat statistikat finantssektori arengu kohta. Seetõttu tegeldakse ka Eesti Pangas jätkuvalt statistiliste vaatlustega hõlmatud finantsasutuste ja -valdkondade ringi laiendamisega. Lähtuvalt finantssektori arengust mitmekesistatakse samal ajal ka kogutavate andmete hulka. Koostöös Finantsinspeksiooniga on keskpangal praegu väljatöötamisel investeerimisühingute aruandlus.

Viimaseil aastail on maailmas pööratud suurt tähelepanu statistikaandmete kvaliteedile ning selle mõõtmisele. RVF on välja töötanud riikide statistika kvaliteedi hindamise meetodika. Maikuus külastas Eestit fondi missioon, mille eesmärk oli nimetatud meetodika abil välja selgitada, kas Eesti statistika vastab rahvusvahelisele praktikale ja heale tavale, nii nagu seda käsitleb Valuutafondi andmelevistandard (SDDS). Kokkuvõttes andis RVF Eesti Panga vastutusvaldkonnas olevale raha-, pangandus- ning maksebilansistatistikale kõrge hinnangu. Missiooni aruandes kinnitati, et Eesti Pank järgib SDDSi nõudeid nii andmete ajakohasuse, kättesaadavuse kui ka avaldamise osas.

RAHAPOLIITIKAGA SEOTUD FINANTSSTATISTIKA ARENDAMINE

Statistika teenib nii rahapoliitika kui ka finantsstabiilsuse huve. Raha- ja pangandusstatistika arengut mõjutas 2001. aastal, nagu ka paaril eelneval, Eesti soov liituda ELiga. Oluline samm Eesti raha- ja pangandusstatistika ühildamisel EKP nõuetega oli Eesti rahaloomeasutuste⁴ (RA) sektori piiritlemine ning nende andmete avaldamine koos teiste kandidaatriikide omadega EKP veebilehel. EKP statistikakontseptsioonis on RA del keskne roll – kogu raha- ja pangandusstatistika kogumine ning analüüs põhineb mitte ainult krediidasutuste, vaid kõigi nimetatud sektorisse kuuluvate finantseerimisasutuste andmeil. Edaspidi täiendatakse RA de nimekirja regulaarselt.

Varasemal aastail keskendus Eesti Pank EKP statistika vallas näitajate koostamismetoodika tundmaõppimisele ning vajalike täienduste tegemisele olemasolevasse andmekogumissüsteemi. 2001. aastal alustati ettevalmistusi andmete edastamiseks EKPsse: õpiti tundma vastavaid tehnilisi vahendeid ning lepiti kokku edastatavate andmete mahus ja sisus. 2002. a jaanuarist alanud tegelik andmeedastus on statistika valdkonnas oluline samm EKP statistikasüsteemiga ühinemise suunas.

Väga oluline on ka koostöö Statistikaametiga rahvamajanduse arvepidamise finantskonto⁵ koostamisel. Veebruaris kirjutati alla tegevuskava ühendamaks mõlema institutsiooni sellealased teadmised ja oskused. Finantskonto on oluline komponent ELi liikmesriikide majanduse hindamiseks, võrdluseks ja analüüsiks. Kuna finantskontol on oluline roll ka Eurostati statistikasüsteemis, siis on nõuetele vastava konto olemasolu tähtis ka ELiga ühinemise aspektist.

FINANTSSEKTORILE KEHTESTATUD ARUANDLUSE TÄIENDAMINE

Finantssektori kohta adekvaatse informatsiooni kogumisel oli 2001. aastal keskseks ülesandeks mittepangandusliku finantsstatistika valdkonnas arendada edasi liisingtegevuse statistikat. Vajadus liisingtegevuse statistika arendamiseks kerkis esile seoses liisingusektori kiire kasvuga, mille tõttu senine kvartaalne aruandlus osutus ebapiisavaks – saadud andmed ei võimaldanud anda sektoris toimuvale adekvaatset hinnangut. Täienduste tulemusena lisandus rida aruandeid ning tihendati nende laekumise sagedust. Finantssektori stabiilsuse tagamise seisukohalt oli eriti oluline spetsiaalse aruande kehtestamine liisinguportfelli kvaliteedi kohta. See sarnaneb pankade laenuportfelli aruandega.

MAKSEBILANSISTATISTIKA ARENDAMINE

Eesti majanduse välissektori statistika arendamine on Eesti Pangas toimunud samuti muu statistikaalase töö täiustamisega sarnaste põhimõtete järgi. Selle metodoloogiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon. Maksebilansi koostamisel kasutab keskpank kombineeritud süsteemi – küsitlusi ning rahavoogude analüüsi.

2001. aastal käivitus projekt, mille eesmärk on luua maksebilansi koostamise integreeritud infosüsteem, ühendades seni iseseisvalt funktsioneerivad andmebaasid ühtseks tervikuks, tagades alginformatsiooni parema kvaliteedi ja kättesaadavuse ning võimaldades saada erineva agregeerituse tasemega andmevaateid. Uue süsteemi juurutamine vastab enam ka Eurostati ja EKP poolt maksebilansi koostamisele esitatavaile nõudeile⁶. Projekt jätkub 2002. aastal.

Alates 1998. aastast on Eesti Pangas käinud ettevalmistused kuu maksebilansi koostamiseks. 2001. a lõpul võimaldas saavutatud tase teha otsuse hakata kuu maksebilanssi avaldama alates 2002. a jaanuarist.

⁴ Rahaloomeasutused (RA) – residentsed krediidasutused nagu need on määratletud krediidasutuste seaduses, samuti kõik teised residentsed finantseerimisasutused, kelle tegevusalaks on hoiuste ja/või hoiustele sarnaste instrumentide kaasamine mitte-RAdele ning krediitide väljastamine ja/või investeerimine väärtpaberitesse. Eestis kuuluvad RAde hulka Eesti Pank, krediidasutused, hoiu-laenuühistud ning Euroopa Keskpanga kriteeriumidele vastavad rahaturufondid. Eesti RAde nimekiri on internetis aadressil: <http://www.ecb.int/mfi/pdf/mfiac-es.pdf>

⁵ Finantskonto on rahvamajanduse arvepidamise kontode süsteemi osa, mis kirjeldab majandussektorete lõikes riigis tehtud tehinguid finantsvarade ning -kohustustega. Konto koostamise tulemusena selgub neto-laenuvõtmine/andmine majandussektorete lõikes.

⁶ Üksikasjaliku ülevaate Eesti maksebilansi koostamise meetodikast annab maksebilansi aastaraamat, mis esimest korda koostati 2001. aastal eelnenud aasta kohta.

V. FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE JA PANGANDUSPOLIITIKA

Stabiilne, turvaline ning jõudsalt arenev finantsüsteem on üks Eesti Panga tegevuse peaesmäärke. Keskpanga ülesanne on tagada rahasüsteemi stabiilsus ja selle oluliseks eelduseks on stabiilne ning turvaline finantskeskkond. Eesti finantsvahenduse kõige tähtsam osa on pangasüsteem. Seetõttu on Eesti Panga jõupingutused finantskeskkonna arendamisel seni olnud suuresti keskendatud Eesti pangasüsteemi arenguks vajaliku raamistiku loomisele ja ajakohasena hoidmisele.

PANGANDUSPOLIITIKA JÄRJEPIDEVUS

Eesti Panga tegevus stabiilse ja efektiivse finantskeskkonna kujundamisel on kogu viimase kümne aasta jooksul lähtunud samadest põhialustest. **Valutakomiteel põhinev rahasüsteem, avatus ning suurte kogemustega, usaldusväärse taustaga ja äriliste otsuste eest selget vastutust kandvad tugevad tuumikomanikud** – nendel põhimõtetel rajanev poliitika on toonud Eesti finantskeskkonda stabiilsust ja läbipaistvust.

Strateegiline eesmärk – ühinemine Euroopa Liiduga – ja sellega kaasnev Eesti finantsturgude rahvusvaheline integratsioon on mõjutanud keskpanga poliitikat seadusandluse ja pangandusnormatiivide väljatöötamisel ning kehtestamisel, aga seadnud ka nõudeid finantsjärelevalve ning finantsasutuste juhtimise kvaliteedile. Lähenev liitumine ELiga on rõhu finantssektori arengus asetanud konkurentsi tõhustamise kaudu toimuvale efektiivsuse suurendamisele. Eesti jaoks on tähtis saavutada finantsinstitutsioonide selline tugevus, mis võimaldab neil Euroopa integratsiooniga kaasnevas rahvusvahelises konkurentsisis toime tulla.

Lisaks kahele eelmainitud põhitegurile on keskpanga finantspoliitiliste otsuste kujundamisel olulist rolli mänginud **vajadus arvestada üleminekumajanduse eripära**, mis mõnel juhul tingib vajaduse kehtestada karmimad nõuded ja normid, kui seda oleks vaja stabiilse arenenud majanduse korral.

2001. aasta olulisemad märksõnad olid kapitali adekvaatsuse raamistiku täiendamine ning finantssektori tagatisskeemide laiendamine.

KESKPANK KUI FINANTSSTABIILSUSE TAGAJA

Finantsstabiilsus saab tugineda üksnes Eesti Panga, Rahandusministeeriumi ja Finantsinspeksiooni koostööle ja läbimõeldud tööjaotusele. Eesti Pangal riigi keskpanگانa on sealjuures täita kindel osa. Nagu eelpool öeldud, tuleneb keskpanga tegutsemine finantsstabiilsuse tagajana otseselt tema rollist rahastabiilsuse säilitajana. Keskpanga eesmärk on kujundada finantssektori poliitika abil finantsüsteemile sobilik keskkond, aga tagada ka tõhus järelevalve finantssektori kui terviku üle.

Kuni 2001. a lõpuni oli vastutus finantssektori osas jaotatud Eesti Panga ja Rahandusministeeriumi vahel nii, et pangasektori poliitika ja järelevalve eest vastutas Eesti Pank, kindlustus- ja väärtpaberisektori poliitika ja järelevalve eest aga Rahandusministeerium. Finantssektoris toimunud konsolideerimine tekitas vajaduse koondada vastutus järelevalve eest ühtse järelevalveinstitutsiooni – Finantsinspeksiooni kätte.

ASJAKOHANE REGULATIIVAKTIDE RAAMISTIK

Eesti Pank saab finantsstabiilsuse kindlustamise eest hea seista, suurendades finantssüsteemi usaldusväarsust, muutes süsteemiriski võimaluse võimalikult väikeseks, aidates tõsta finantssüsteemi efektiivsust ning tagades finantssüsteemi piisava läbipaistvuse. Finantssüsteemi efektiivsuse ja usaldusväarsuse aluseks on **rahvusvaheliselt tunnustatud reeglite ja hea tavaga kooskõlas olev ning kohalikke vajadusi arvestav asjakohane regulatiivaktide raamistik**. Eesti Pank annab välja pangasüsteemi tegevust reguleerivaid määrusi ning kujundab Eesti panganduspoliitikat. Üks osa keskpanga tegevusest finantsstabiilsuse tagamisel ongi seetõttu otseselt suunatud pangasektorile sellise tegevusraamistiku loomisele. Sarnaselt mitmete teiste Euroopa keskpankadega on ka Eesti Panga ülesanne **makse- ja arveldussüsteemide reguleerimine ning järelevaataja rolli täitmine**.

USALDUSVÄÄRNE TEAVE FINANTSSEKTORI KOHTA

Oluline osa Eesti Panga tegevuses finantsstabiilsuse kindlustamisel on ka sellel, et **Eesti pangasektori kohta oleks pidevalt kättesaadav õigeaegne ja usaldusväärne teave**. Teabe hankimine peab olema korraldatud nii, et selle kogumiseks tarvilik aruandlus ei oleks pankadele koormaks ega pärsiks nende efektiivset tegevust, kuid saadav informatsioon lubaks siiski piisavalt hinnata finantssüsteemi hetkeseisu ja võimalikke arengusuundi. Nõuetekohase finantsstatistika kogumiseks on välja töötatud aruandluspaketid, mis lähtuvad rahvusvahelistest standarditest ja heast tavast ning tarbijate soovidest ja vajadustest. Kogumise järel on vaja saadud andmestik kättesaadavaks muuta, et anda adekvaatset informatsiooni finantssektoris toimuvatest protsessidest ja turudistsipliini parandamise abil suurendada finantssektori stabiilsust.

Pankadele kehtestatud aruandlus hõlmab nii varade kui ka ressursi struktuuri erinevates lõigetes, ülevaadet bilansivälisest tehingutest, erinevate riskide kaetust ning teisi pankade tugevust ja struktuuri iseloomustavaid andmeid. Valdavalt laekuvad aruanded kord kuus, kasumi kujunemist ja konsolideerimisgrupi tegevust iseloomustavad andmed kord kvartalis.

Finantssektori regulaarne seire ja analüüs aitab astuda samme ja teha otsuseid, mis kindlustavad finantsstabiilsust. Süsteemiriski ohu hindamiseks hoiab Eesti Pank end pidevalt kursis finantssektoris toimuvaga, omades ülevaadet sektori toimimisest ja efektiivsusest, olulisematest institutsionaalsetest muutustest, finantsvahendaja rolli täitmisest, Eesti finantsturgude rahvusvahelisest integreeritusest ja seotusest.

FINANTSSÜSTEEMI TURVAVÕRGUSTIK KUI SÜSTEEMIRISKI VÄHENDAVATE TURVAMEETMETE SÜSTEEM

Finantssüsteemi kaitseks väljaarendatud turvameetmete süsteem peab tagama, et riskide realiseerumisel mõne üksiku finantsvahendaja suhtes talitleb süsteem kui tervik tõrgeteta edasi. Teisisõnu – turvameetmete süsteem välistab süsteemiriski realiseerumise. Seetõttu on Eesti Panga tegevus finantsstabiilsuse säilitamisel suunatud **süsteemiriski realiseerumist vähendavate turvameetmete süsteemi loomisele**. Pikas perspektiivis on see ühiskonnale odavam lahendus finantssüsteemi turvalise ja tõrgeteta toimimise tagamiseks.

Turvameetmete süsteem hõlmab väikehoiustajate hoiuste hüvitamise selgelt määratletud põhimõtteid ehk hoiusekindlustuse skeemi, süsteemse kriisi ennetamise vahendeid ja kriisi avaldumise puhuks eelnevalt kokkulepitud tegevuspõhimõtteid probleemide kiireks ja asjatundlikuks lahendamiseks keskpanga ja valitsuse koostöös. Kuigi enamik nüüdisaegse turvameetmete süsteemi lülisid on juba olemas, vajab kogu turvaraamistik finantssektori arenedes ka edaspidi pidevat täiustamist.

PÕHILISED ARENGUTENDENTSID FINANTSSTABIILSUSE KINDLUSTAMISEL 2001. AASTAL

FINANTSSEKTORI REGULATIIVAKTIDE TÄIENDAMINE

Pankade kapitali adekvaatsuse raamistik

Panganduse arenemisega kaasnevate uute riskide paremaks jälgimiseks täiendati senist panganduse riske käsitlevat ja pangajärevalve tegevuse põhialuseks olevat **krediidiasutuste kapitali adekvaatsuse arvutamise korda**, mis kehtis 1999. aastast. Muudatuste üks eesmärke oli harmoneerida kapitali adekvaatsuse regulatsioon ELi uuenenud direktiividega, muuta ebatäpseid ning mitmeti tõlgendatavaid sõnastusi ja definitsioone ning teha korrektiive tagamaks kooskõla muude Eesti siseriiklike õigusaktidega.

Seni kehtinud kapitali adekvaatsuse arvutamise korda analüüsidis formuleeriti rida krediidiasutuste seaduse muudatusettepanekuid. Adekvaatsuse uue raamistiku jaoks vajalikud seadusemuudatused kiitis Riigikogu heaks 2001. aasta sügisel ning kapitali adekvaatsuse arvutamise uus juhend kinnitati Eesti Panga presidendi määrusega 2002. a jaanuaris. Normatiivakt jõustub pärast testperioodi 1. juulist 2002.

Olulisim muudatus kapitali adekvaatsuse arvutamise juhendis on võimalus kasutada tähtaegade ja muude tunnuste alusel sarnaste instrumentide puhul tasaarvestust krediidiriskile avatud positsiooni vähendamiseks. Samuti on lisatud seni puudunud kauba (nafta, erinevad metallid, toorained jne) ja selle tuletisinstrumentide riski arvestus vastavalt ELi direktiivis sätestatud põhimõtetele. Maa- ja ülekanderiski paremaks hindamiseks on muudetud krediidiasutustele kehtestatud aruandlust. Viimane iseloomustab pankade partnerite ja klientide päritolumaast tulenevaid riske.

Uus kapitali adekvaatsuse juhend viib krediidiasutuste ja nende konsolideerimisgruppide riskide arvestuse ja hindamise järelevalvemethodika nüüdisaegseimale rahvusvaheliselt tunnustatud tasemele. Reguliivakt vastab täielikult ELi uuenenud direktiividele.

Lisaks adekvaatsuse raamistiku ja teiste usaldatavusnormatiivide täpsustamisele muudeti krediidiasutuste seaduse täiendustega allutatud laenude arvestuse, samuti tegevusloa andmise ja selle tühistamise korda. Vastavalt seadusele on Finantsinspeksioonil õigus tunnistada kehtetuks Eesti kommertsbanka välisriigis asuva filiaali tegevusluba, kui filiaali tegevus ei vasta sätestatud nõuetele või filiaal ei esita nõuetekohaseid aruandeid.

Finantssektori tagatisskeemide täiendamine

Eesmärgiga täiendada finantssektori turvavõrgustikku, eelkõige aga suurendada väikehoiustajate ja -investorite usaldust finantssektori vastu, koostati 2001. aastal Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga osalusel **Tagatistfondi seaduse** eelnõu. Riigikogu võttis seaduse vastu 2002. a alguses. Tegemist on olulise sammuga finantssüsteemi tugevdamiseks loodud turvameetmete süsteemi arendamisel. 1998. aastast kehtib Eestis hoiuste tagamise skeem. Hoiuste tagamise direktiivi 94/19/EEC osas on aga Eesti ja Euroopa Liit kokku leppinud, et tagatud hoiuste piirmäär suurendatakse Eestis järk-järgult ning ELi miinumtasemeni – 20 000 eurot – jõutakse 2007. aastal.

Uue seadusega loodi lisaks hoiuste tagamisele veel investorikaitse- ja pensionikaitsskeemid. Vastavalt seadusele toimivad need osafondidena, millel on eraldi arvestus, erinevad sissemaksed ja hüvitamisepõhimõtted. Investorikaitse eesmärk on suurendada eelkõige väärtpaberitesse investeeriva väikeinvestori kindlustunnet. Pensionikaitsskeem on mõeldud nn teise samba ehk kohustusliku kogu-

mispensioni fondiosakute hoidjate rikkumistega kaasnevat kahjude hüvitamiseks. See on oluline eeldus pensionireformi edukaks käivitamiseks. Mõningaid täiendusi ja täpsustusi tehti ka 1998. aastast toimiva hoiusekindlustuse osas. Eelkõige puudutab see fondi tehtavate regulaarsete maksete arvutamise põhimõtteid.

ÜHENDATUD FINANTSJÄRELEVALVE LOOMINE

2001. aasta tähtsündmuseks finantssektori järelevalve alal oli **Finantsinspektsiooni seaduse vastuvõtmine** Riigikogus 9. mail 2001. See seadus sätestas ühendatud finantsjärelevalve loomise, mille tegevuse alustamine 2002. aastast on suur proovikivi senistele järelevalveorganitele – Pangainspektsioonile, Kindlustusinspektsioonile ja Väärtpaberinspektsioonile. Ühendatud teadmiste, oskuste ja kogemustega pannakse alus finantssektori terviklikule järelevalvele.

Ettevalmistused Finantsinspektsiooni käivitamiseks algasid juba 2001. a teisel poolel. Suurema sünergia saavutamiseks on uus järelevalveinstitutsioon Eesti Panga juurde asutatud, oma eelarve ja autonoomse pädevusega asutus, mis annab oma tegevusest aru Riigikogule. Finantsinspektsiooni nõukogu esimeheks on rahandusminister ning liikmeteks Eesti Panga ja Rahandusministeeriumi esindajad ning finantssektori eksperdid. Inspektsiooni eelarvelise sõltumatuse valitsusest ja keskpangast tagab rahastamisskeem, mille järgi järelevalvealused asutused on kohustatud järelevalveorgani tegevust finantseerima proportsionaalselt litsentsijärgse miinimumkapitali nõudega ja oma varaga¹.

Inspektsiooni järelevalvetegevuse valdkond hõlmab krediidasutusi, kindlustusandjaid, investeerimisfonde, pensionifonde, fondivalitsejaid ja nende institutsioonide põhitegevusvaldkondi – hoiuste kaasamist, laenugevust, kindlustust ja väärtpaberivahendust. Lisaks finantsinstitutsioonidele tuleb inspektsioonil vastutada ka väärtpaberituru järelevalve eest. Finantsinspektsiooni seadusega määratletud eesmärk on klientide ja investorite kaitse kaudu toetada Eesti rahasüsteemi stabiilsust, mille aluseks on finantssektori stabiilsuse, usaldusvääruse, läbipaistvuse ja efektiivsuse suurendamine, süsteemsete riskide maandamine ja kuritegelike tehingute ärahoidmine. Finantsinspektsioonile seadusega pandud ülesannetega on kooskõlas ka organisatsiooni struktuur: inspektsiooni kuuluvad kapitalijärelevalve, turgude ja fondide järelevalve, kindlustusjärelevalve ning üldjärelevalve divisjon.

Finantsinspektsiooni lühiajaliste eesmärkide hulka kuulub seniste järelevalveasutuste ühendamise lõpuleviimine, organisatsiooni väljaarendamine ja finantsjärelevalve meetodika ning protsesside ühtlustamine. Oluline on luua raamistik koostööks Eesti Panga ja Rahandusministeeriumiga. Selles määratletakse finantssektori regulatiivaktide väljatöötamise, aruannete kogumise ja infovahetuse kord ning käitumis- ja infovahetusreeglid võimalike kriisisituatsioonide lahendamiseks.

RAHVUSVAHELINE HINNANG EESTI FINANTSSEKTORI JÄRELEVALVELE

Kui 2000. aastal korraldasid Eestis finantssektori hindamise programmi (FSAP) raames oma missiooni Rahvusvaheline Valuutafond ja Maailmapank, siis 2001. aastal hindasid Euroopa Liit ja liikmesriigid Eesti finantssektori järelevalve haldussuutlikkust², samuti rahapesu tõkestamise alast olukorda³. Keskenduti peamiselt sellele, kuivõrd finantssektori eri järelevalveorganid järgivad oma tegevuses rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtteid. Peatähelepanu oli suunatud aasta jooksul toimunud muutustele.

Missioon pühendas palju tähelepanu süsteemsete riskide hindamisele ja nende maandamisvõimalustele, samuti suutlikkusele lahendada finantssektori süsteemseid kriise. Haldussuutlikkuse

¹ Lisaelarve korral kohustuvad Eesti Pank ning valitsus tagama Finantsinspektsioonile täiendavad vahendid.

² Peer Review.

³ Vt Rahapesu- ja terrorismivastase võitluse korraldus Eestis, lk 58–59.

hindamise programmi järeldest märgiti, et Eestis on finantssektori kriisijuhtimise poliitikal nii vajalik õiguslik raamistik kui ka vastavad vahendid.

EESTI FINANTSSEKTOR TEISTE KANDIDAATRIIKIDE FINANTSSEKTORI ARENGU TAUSTAL

Euroopa Liidu liikmesriikide ja kandidaatriikide keskpankade presidentide 2001. aasta kohtumisel pühenduti peamiselt finantssektori arengule. Nagu Frankfurdi eelkohtumisel, millest võtsid osa keskpankade spetsialistid, võrreldi ka seal kandidaatriikide finantsturgude arengut nende tugevuse ja probleemide seisukohalt.

Kohtumiste ülddokumentides tõdeti finantssektori arengu positiivset mõju majanduskasvule ja -konvergensile. See avaldub nii investeringuteks säästude kogumises ja vahendamises kui ka finantsriskide vastastikusel tasandamises. Eesti Panga koostatud taustmaterjalid olid esile toodud seosed viimase kümnendi finantssüvenemise ning nominaalse ja reaalse ühildumise vahel, mis peaks iseloomustama finantssektori toetavat mõju majanduse arengule.

Eesti finantssektori osas joonistusid välja järgnevad iseloomulikud jooned:

- finantssektori struktuur on kandidaatriikides finantsvahenduse tunnustelt Mandri-Euroopa tüüpi, st domineerib pangandus. Eestis lisandub sellele universaalpangandus ehk erinevaid finants-tooteid ja -teenuseid pakkuvad suured pangandusgrupid;
- pangasektori areng on olnud kandidaatriikides üldiselt sarnane – seda iseloomustavad aeg-ajalt kerkivad probleemid, erastamine, ühinemised ja strateegiliste välisinvestorite kaasamine. Erinevalt teistest riikidest on Eesti areng olnud mõnevõrra kiirem ja osaliselt teedrajav;
- viimastel aastatel saavutatud kõrge kapitaliseerituse ja likviidsusega tugevam pangandus on keerulise arengu tulemus. Ühelt poolt iseloomustab seda protsessi nõrgemate pankade turult väljalangemine, teisalt aga järelevalve ja regulatiivaktide pidev täiendamine, mis ongi Eestis olnud põhiliseks poliitiliseks eesmärgiks finantsstabiilsuse tagamisel;
- raha- ja väärtpaberiturg on kandidaatriikides arenenud veidi tagasihoidlikumalt kui pangandus. Turgude väiksus tingib integratsiooni vajaduse. Heaks näiteks on siin Tallinna Väärtpaberi-börsi kauplemise ühendamine Helsingi Börsiga;
- Eesti erineb teistest kandidaatriikidest ka rahaturu osas – valuutakomitee tõttu on Eesti pangad hakanud likviidsuse juhtimiseks kasutama europa piirkonna rahaturgu, ühtaegu on aga Eesti krooni rahaturg rahvusvahelistunud, kuna sellel osalevad Põhjamaade pangad;
- süvenevat rahvusvahelist integratsiooni iseloomustab Eesti majanduse finantseerimise struktuur, mille osas Eesti finantssektor konkureerib rahvusvaheliste institutsioonidega, kuna paljud ettevõtted kaasavad vahendeid emafirmadest otseinvesteringutena või suuremad ettevõtted otse rahvusvahelistelt turgudelt.

RAHAPESU- JA TERRORISMIVASTASE VÕITLUSE KORRALDUS EESTIS

Tõhus finantssektori regulatsioon ja selle efektiivne rakendamine on esmatähtsad selleks, et hoida ära riigi finantssüsteemi kasutamist rahapesuks ja terrorismi finantseerimiseks. Eesti rahapesu tõkestamise seadus jõustus 1999. aastal ning seda täiendati 2000. aastal. Seadus vastab täielikult praegu kehtivatele ELi nõuetele selles valdkonnas.

Rahapesu tõkestamise seaduse järgi on Eesti Pank kohustatud kehtestama krediidasutuste sisemiste turvameetmete korra. Eesti Panga presidendi määruse kohaselt on krediidasutused kohustatud moodustama vajalikud struktuuriüksused ja looma vajalikud ning piisavad protseduurireeglid kahtlaste ja ebaharilike tehingute ning toimingute tuvastamiseks. Krediidasutused on kohustatud uurima kõiki

ebaharilikke tehinguid ja toiminguid ning teatama vastavas näidisloetelus loetletud tunnustega tehingutest või toimingutest rahapesu andmebüroole.

Tulenevalt seadusest on üks 2002. aastast tegevust alustanud Finantsinspektsiooni tegevuse olulisi eesmärke minimeerida risk, et finantssektorit kasutatakse rahapesuks.

Pangainspektsioon edastas pärast 2001. a septembris toimunud Ühendriikide-vastast terroriakti krediitiasutustele ja teistele turuosalistele informatsiooni USA valitsuse poolt vastu võetud otsustest ja terroristlike organisatsioonidega seotud isikutest, kelle rahaliste vahendite suhtes USA rakendab sanktsioone ning palub selles teiste riikide ametiasutustelt kaasabi. Edastati ka Euroopa Ülemkogu otsustel tuginev teave isikute kohta, keda seostatakse terroriaktide korraldamisega või nendele kaasaaitamisega. Vastavalt turuosaliste kinnitusele ei ole ükski mainitud nimekirjades sisaldunud isik ega organisatsioon omanud arvet Eesti krediitiasutustes ega sooritanud makseid läbi nende.

2001. aasta detsembris hindas Euroopa Liidu missioon Eesti finantssektori järelevalve, regulatiivaktide ja praktika vastavust ELi normidele rahapesu tõkestamise valdkonnas. Eesti Panga vastutusvaldkonnas käsitles missioon eelkõige ametkondadevahelise koordineerimiskomitee tegevust Eesti seadusandluse vastavusseviimisel ELi rahapesu tõkestamise direktiivi nõuetega, rahapesu tõkestamist reguleeriva Eesti Panga määruse ajakohasust ja valuutavahetuspunktide järelevalvega seonduvat. Tõdeti, et Eesti riigivõimud arvestavad võimalikke rahapesust tulenevaid riske finantsstabiilsusele ning lähtuvad soovist ära hoida võimalust kasutada Eesti finantssüsteemi rahapesu eesmärgil. Positiivselt on aruandes esile tõstetud riigivõimu ja erasektori (eriti panganduse) koostööd. Kõrgelt hinnati ka Eesti Panga määruse rolli, mille alusel on korraldatud rahapesuvastane tegevus panganduses. Raporti kohaselt on probleemiks otsese järelevalve puudumine valuutavahetuspunktide üle ning rahapesu andmebüroo inim- ja tehnilise ressursi ebapiisavus.

VI. MAKSE- JA ARVELDUSSÜSTEEM

Eesti Panga eesmärkidena sätestatud rahastabiilsus ning efektiivne ja stabiilne finantssektor eeldavad kindlatel alustel toimivat makse- ja arveldussüsteemi. Igal keskpangal, sealhulgas ka Eesti Pangal on eduka rahapoliitika elluviimiseks vaja tõhusat arveldussüsteemi maksete arveldamiseks baasrahas. Seepärast on Eesti Pank viimaseil aastail pööranud tähelepanu arveldussüsteemi arendamisele. Nüüdisaegne ja efektiivne arveldussüsteem on finantssektori infrastruktuurina samas ka makse- ja arveldussüsteemi kui terviku tõhusa ja turvalise toimimise eelduseks, tagades nii finantssektori stabiilsuse ning jätkusuutliku arengu kui ka efektiivse raharingluse riigis. Usaldust rahasüsteemi vastu suurendab ka ühiskonna korralikult toimiv varustamine sularahaga.

UUS PANKADEVAHELINE ARVELDUSSÜSTEEM

Uus pankadevaheline arveldussüsteem käivitati 21. jaanuaril 2002, ent 2001. aastat võib lugeda eelnenud aastate ideede realiseerimise ning aastatepikkuse suurprojekti lõpuleviimise aastaks. Aastail 1998–2001 tehtud tööde tulemuseks on rahvusvahelistele nõuetele vastav arveldussüsteem, mis rahuldab Eesti finantssüsteemi ja kogu ühiskonna vajadusi vähimate võimalike kuludega.

Erinevalt vanast pankadevahelisest arveldussüsteemist, milles arveldati nii suur- kui ka jaemakseid, koosneb uus arveldussüsteem kahest alamsüsteemist – reaalaajalisest bruto- ja tähtajalisest netoarveldussüsteemist. Reaalaajaline brutoarveldussüsteem, kus makseid arveldatakse reaalaajas, on mõeldud eelkõige suurmaksete (üle 15 mln krooni) ja kiireloomuliste maksete jaoks. Tähtajalises netoarveldussüsteemis, mis on mõeldud jaemaksete arveldamiseks, toimub netoarveldus samuti pidevalt, kuid laekunud maksejuhiseid raha saaja pangale edastatakse kolm korda päevas (kell 11.00, 14.00 ja 16.00). Maksete arveldamisest netoarveldussüsteemis tekkinud pankadevahelised rahalised nõuded ja kohustused arveldatakse kord päevas, kell 16.15, reaalaajalises brutoarveldussüsteemis.

Oma ülesehituselt vastab uus pankadevaheliste maksete arveldussüsteem täielikult rahvusvahelistele nõuetele ja heale tavale. Samuti puudub uues süsteemis krediidirisk. Viimase maandamine on reaalaajalises brutoarveldussüsteemis tagatud sellega, et saaja pank teavitatakse ainult neist maksetest, mis on arveldatud keskpangas olevatel maksja panga ja saaja panga arvelduskontodel. Tähtajalises netoarveldussüsteemis maandatakse krediidirisk aga sel moel, et panga algatatud maksetest tekkivad rahalised kohustused ei saa kunagi ületada tema poolt süsteemi tagatiskontole sissemakstud tagatist.

Uue arveldussüsteemi juurutamine võimaldab kommertsbankadel laiendada klientidele pakutavate teenuste ringi ning paindlikumalt juhtida oma likviidsust. Panga klientidele tähendab uue süsteemi käikuminek ennekõike teisest kommertsbankast algatatud makse kiiremat laekumist oma arvelduskontole. Süsteemi arendamine jätkub ka kogu 2002. a jooksul.

MAKSE- JA ARVELDUSSÜSTEEMIDE ALASTE ÕIGUSAKTIDE TÄIENDAMINE

2001. aastal ajakohastas Eesti Pank makse- ja arveldussüsteemide alaseid õigusakte. Uuendamist leidsid need õigusaktid, mis käsitlesid krediidasutuste vahendusel teostatavate sularahata arvelduste korda. Sularahata arveldusi käsitlevad erinevail aastail jõustunud Eesti Panga presidendi määrused

ja käskkirjad vaadati üle ning nendes sisalduv tarvilik normistik koondati ühte ajakohasesse Eesti Panga presidendi määrusesse. Läbi viidud normatiivaktide korrastamine tagab tänu ajakohastatusele mitmete Euroopa Liidu direktiividega sätestatud põhimõtete rakendamise ka Eestis. Sularahata arveldusi käsitlevate normatiivide koondamine ühte õigusakti hõlbustab ühtlasi panga klientide ja pankade orienteerumist kehtivais õigusnormides.

MAKSEVAHENDID

Nagu varasemal aastal, nii ka 2001. aastal vähenes **sularahas** algatatud maksete kasutamine võrreldes muude maksevahenditega. Nende osatähtsus moodustas kõigest 1,4% krediitiasutuste vahendusel arveldatud maksete arvust ning 0,2% maksete käibest. Võrreldes 2000. aastaga vähenes sularahas algatatud maksete osatähtsus nende arvu järgi ligi kaks korda.

Sularahata maksevahenditest kasutati 2001. aastal kõige rohkem **maksekorraldust**, mis moodustas sularahata maksete arvust 58% ja käibest 97% (vt tabel 6.1). Paberil maksekorralduste asemel kasutatakse järjest rohkem mugavamat ja odavamamat **internetipangandust**. Võrreldes 2000. aastaga kasvas internetipanga maksekorralduste käive peaaegu kahekordseks, ulatudes 94 458 mln kroonini. Internetipanga maksekorralduste osatähtsus sularahata maksevahendites moodustas 2001. aastal 19,5% maksete koguarvust. Muudest elektroonilistest maksevahenditest oli **tele-** ja **telefonipanga** maksekorralduste käive vastavalt 459 563 mln kr ja 2 609 mln kr ning nende osatähtsus sularahata maksete koguarvust vastavalt 30 ja 1%.

Tabel 6.1. **Maksed maksevahendite lõikes 2001. aastal**

	Käive (mln kr)	Maksete arv (tuh tk)	Keskmine suurus (tuh kr)
Sularahamaksed	4 698,6	984,0	4,8
Sularahata maksed	1 984 325,9	67 159,6	29,5
Tšekid	247,2	23,8	10,4
sh reisitšekid	23,1	6,1	3,8
muud tšekid	224,1	17,7	12,6
Kaardimaksed	8 818,7	23 382,6	0,4
Otsekorraldused	50 463,5	4 967,9	10,2
Maksekorraldused	1 924 796,5	38 785,2	49,6
sh püsikorraldused	9 474,9	1 123,2	8,4
paberil maksekorraldused	173 068,6	3 481,2	49,7
telepanga maksekorraldused	459 562,9	20 204,9	22,7
telefonipanga maksekorraldused	2 609,2	742,7	3,5
internetipanga maksekorraldused	94 457,5	13 122,8	7,2
SWIFT	1 185 623,3	110,4	10 736,3
Määramata	0,0	0,0	5,8
Kokku	1 989 024,5	68 143,5	29,2

Deebet-tüüpi maksevahenditest kasutati 2001. aastal endiselt kõige rohkem **maksekaarte**, mille abil sooritatud maksed moodustasid 35% sularahata maksete koguarvust ning mille käive ulatus 8 819 mln kroonini. Võrreldes 2000. aastaga suurenes kaardimaksete arv üle 53% ning käive ligi 37%. Maksetavade muutust iseloomustab pangateenuste kasutajate poolt väga kiiresti omaks võetud teine deebet-tüüpi maksevahend – **otsekorraldus**, mida kasutati 2001. aastal enam kui 4,9 miljoni makse teostamiseks. Võrreldes 2000. aastaga suurenes otsekorralduste arv kahe kolmandiku võrra ning nende osatähtsus maksete koguarvust tõusis aastaga 5,7%lt 7,4%ni.

2001. a lõpuks olid krediitiasutused kokku väljastanud üle 987 000 **pangakaardi** (vt tabel 6.2), millest 16% olid passiivsed, st sellised, millega ei tehtud ühtegi maksetehingut. **Deebetkaardid** moodustasid

Tabel 6.2. Eestis välja antud pangakaartide arv (tuh tk)

	1997	1998	1999	2000	2001
Kohalikud deebetkaardid	406,1	292,3	59,5	13,4	8,8
sh sularahakaardid	56,5	51	15,1	4,5	4,9
maksekaardid	349,6	241,5	44,3	9,0	3,9
Rahvusvahelised deebetkaardid	186,3	386,1	690,0	810,6	868,2
Deebetkaardid kokku	592,4	678,5	749,5	815,1	877,0
Kohalikud krediitkaardid	0,1	–	–	–	–
Rahvusvahelised krediitkaardid	14,9	19,2	20,5	43,3	110,1
Krediitkaardid kokku	15	19,2	20,5	43,3	110,1
Pangakaardid kokku	607,4	697,6	770,0	858,4	987,2

2001. a lõpus 89% väljastatud pangakaartidest. **Krediitkaarte** oli 2001. a lõpuks väljastatud üle 110 000. Tänu uut tüüpi krediitkaartide – aastamaksuta ja vaba tagasimaksega kaartide – juurutamisele ning aktiivsele müügitööle suurenes krediitkaartide arv võrreldes 2000. a lõpuga enam kui 2,5kordseks. Ainult kohaliku kasutusvõimalusega pangakaardid moodustasid vaid 0,9% kõikidest pangakaartidest. Käsikäes kaartide arvu kasvuga on suurenenud nende kasutusvõimalused. **Pangaautomaatide** arv Eestis suurenes aastaga 50 võrra ning ulatus 2001. a lõpuks 680ni (vt. tabel 6.3). 88% pangaautomaatidest võimaldab kasutada enamlevinud rahvusvaheliste kaubamärkide all mis tahes riigis väljastatud rahvusvahelisi pangakaarte. **Pangakaardiga tasuda võimaldavate müügikohtade arv** kasvas aasta jooksul peaaegu 29% ning küündis 2001. a lõpuks 5 260ni.

Tabel 6.3. Pangaautomaadid ja pangakaarte aktsepteerivad müügikohad

	1997	1998	1999	2000	2001
Pangaautomaadid kokku	427	490	591	630	680
sh riskasutuses olevad pangaautomaadid	331	433	530	564	600
sularaha sissemakse funktsiooniga pangaautomaadid	12	8	9	10	10
Sularahaautomaadid	279	307	203	203	210
Sularaha- ja makseautomaadid	110	126	327	361	390
Makseautomaadid	38	57	61	66	80
Müügikohad, kus saab tasuda pangakaardiga	2 153	2 586	3 267	4 084	5 260

Tabel 6.4. Eesti Panga kaudu arveldatud maksed

		Kokku	Muut võrreldes eelnenud aastaga (%)	Keskmiselt pangapäevas	Osatähtsus makse suuruse järgi (%)		
					0 - 50 000 kr	51 000 - 1 000 000 kr	üle 1 000 000 kr
1997	Maksekorralduste arv (tuh tk)	10 891,1	24,5	43,0	95,9	3,9	0,2
	Tehingute maht (mln kr)	323 830,6	52,6	1 280,0	14,0	21,1	65,0
	Makse keskmine suurus (tuh kr)	29,7	–	–	–	–	–
1998	Maksekorralduste arv (tuh tk)	11 096,9	1,9	43,9	96,3	3,5	0,2
	Tehingute maht (mln kr)	331 157,5	2,3	1 308,9	13,5	18,5	68,0
	Makse keskmine suurus (tuh kr)	29,8	–	–	–	–	–
1999	Maksekorralduste arv (tuh tk)	10 335,0	-6,9	41,2	97,3	2,6	0,1
	Tehingute maht (mln kr)	234 967,3	-29,1	938,9	15,3	18,4	66,4
	Makse keskmine suurus (tuh kr)	23,0	–	–	–	–	–
2000	Maksekorralduste arv (tuh tk)	10 918,8	5,7	43,2	97,4	2,4	0,2
	Tehingute maht (mln kr)	279 210,8	18,8	1 103,6	12,7	14,1	73,2
	Makse keskmine suurus (tuh kr)	25,6	–	–	–	–	–
2001	Maksekorralduste arv (tuh tk)	13 840,7	26,8	53,7	97,6	2,3	0,1
	Tehingute maht (mln kr)	347 785,2	24,6	1 359,0	12,8	14,0	73,2
	Makse keskmine suurus (tuh kr)	25,1	–	–	–	–	–

Koos majanduse elavnemise ja erinevate maksevahendite aktiivsema kasutamisega suurenes **Eesti Panga arveldussüsteemis arveldatud maksete arv ja maht** 2001. aastal vastavalt 26,8 ja 24,6% (vt tabel 6.4). Maksed vahemikus kuni 50 000 krooni moodustasid 97,6% maksete koguarvust ning 12,8% nende käibest. Üle miljonikroonised maksed moodustasid maksete koguarvust ainult 0,1%, kuid nende osatähtsus maksete käibes oli 73,2%.

2001. a lõpus tõid kommertspangad turule äriklientidele mõeldud **internetipõhise telepanga**, mis võimaldab ettevõtetel ühildada oma raamatupidamissüsteem internetipangaga. Uue instrumendi eelis seisneb selles, et ta toimib ilma spetsiaalse kliendipoolse tarkvarata.

SULARAHANÕUDLUSE RAHULDAMINE

Ühiskonna sularahanõudluse rahuldamine on üks Eesti Panga peaesmärke. Selle täitmiseks keskpank:

- väljastab nõudluse suurenemisel krediidasutustele sularaha;
- võtab krediidasutustelt nõudluse vähenemisel sularaha vastu;
- asendab ringluses kulunud pangatähed ja mündid uutega ning hävitab vanad.

Tulenevalt Eestis rakendatavast valuutakomitee süsteemist peab kogu ringluses lastav sularaha olema kaetud Eesti Panga välisreserviga.

Sularahaga seotud tegevuse tõhustamiseks ja juhtimise parendamiseks liideti 2001. aastal Eesti Panga senised sularahaosakond ja turvaosakond üheks osakonnaks. Siinjuures lähtuti sellest, et seniste eraldi osakondade tegevus oli suurel määral põimunud¹.

RINGLUSSE LASTUD PANGATÄHED JA MÜNDID NING NENDE STRUKTUUR

2001. a 31. detsembri seisuga oli sularaha ringluses kokku 8 066,5 mln kr, millest 1113,3 mln kr ehk 13,8 % oli Eestis tegutsevate krediidasutuste kassades ja 6953,2 mln kr ehk 86,2 % krediidasutuste välises majanduskäibes. Aasta jooksul suurenes ringluses oleva sularaha hulk 789,1 mln krooni võrra ehk 9,8%. Laiast rahamassist (M2) moodustas ringluses olev sularaha 2001. aasta lõpus 19,8%, aasta varem 22,1%.

Lisaks ringluses oleva sularaha summa pidevale ühtlasele kasvule olid 2001. aastal, nagu ka varasemal aastail, selgelt täheldatavad sesoonsed muutused raharingluses juunis ja detsembris. Nendel kuudel suurenes ringluses oleva sularaha summa kuu lõpuks ajutiselt ligikaudu 5% ulatuses. Selline tõus on seletatav juunis ja detsembris töötajatele vastavalt puhkusetasude ja aastalõpupreemiade väljamaksmisega.

2001. aastal jätkus seniste tendentside domineerimine ka ringluses oleva sularaha struktuuri osas (vt tabel 6.5). Oluliselt suurenes ringluses 500krooniste pangatähtede kogus, millega kaeti praktiliselt kogu ringluses oleva sularaha summa suurenemine. Kuid suurenes ka 2krooniste pangatähtede hulk, mis osaliselt asendavad ringlusest kõrvaldatavaid ühekrooniseid pangatähti. Muude pangatähtede ringluses olev kogus jäi suhteliselt stabiilseks.

Hoolimata sellest, et suurenesid kõigi Eesti Panga poolt ringlusesse lastud käibemüntide (v.a 5kroonised) kogus, moodustasid mündid ringluse kogusummas alla 1%.

¹ Vt ka Organisatsiooni struktuuri ümberkorraldamine ja juhtimistegevuse täiustamine, lk 88.

Tabel 6.5. Ringluses olevad pangatähed ja mündid aasta lõpu seisuga

Nimiväärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
1 kroon	11,1	7,5	5,8	5,1	11,1	7,5	5,8	5,1
2 krooni	13,9	16,6	18,9	20,7	7,0	8,3	9,4	10,3
5 krooni	30,5	30,9	33,0	34,1	6,1	6,2	6,6	6,8
10 krooni	61,9	61,3	62,5	63,6	6,2	6,1	6,3	6,4
25 krooni	126,9	144,3	154,9	162,0	5,1	5,8	6,2	6,5
50 krooni	72,4	61,7	57,0	51,1	1,4	1,2	1,1	1,0
100 krooni	1 058,9	1 082,9	1 055,8	1 065,9	10,6	10,8	10,6	10,7
500 krooni	3 970,5	5 185,9	5 818,2	6 583,6	7,9	10,4	11,6	13,2
Pangatähed kokku	5 346,1	6 591,1	7 206,2	7 986,0	55,4	56,3	57,6	59,9
5 senti	2,2	2,2	2,2	2,2	43,6	43,6	43,5	43,1
10 senti	6,8	7,7	8,3	9,0	67,8	77,0	83,5	89,6
20 senti	9,6	11,0	12,0	13,1	48,1	54,9	60,0	65,7
50 senti	8,4	9,3	10,4	11,5	16,7	18,7	20,7	23,0
1 kroon	4,1	14,1	25,0	31,8	4,1	14,1	25,0	31,8
5 krooni	8,8	8,6	8,2	7,9	1,8	1,7	1,6	1,6
Käibemündid kokku	39,8	52,9	66,1	75,5	182,1	210,1	234,4	254,7
Meenemündid	4,7	4,8	5,0	5,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Kõik kokku	5 390,7	6 648,8	7 277,4	8 066,5	x	x	x	x

Eesti sularaharingluse eripäraks võib pidada 500kroonise pangatähe suurt (moodustab ringluses olevast summast üle 4/5) ning müntide väikest osakaalu. Sealjuures on väikseimaks Eesti Panga poolt ringluseselastavaks pangatäheks 2kroonine (väikseima euro pangatähe nimiväärtus on näiteks 5 eurot ehk ca 78 krooni).

Seoses 500krooniste pangatähtede osatähtsuse kasvuga suurenes ringluses oleva pangatähe keskmine väärtus 2001. aastal 8,4 krooni võrra ja oli 31. detsembril 133,4 krooni. Ringluses oleva keskmise käibemündi väärtus oli samal ajal 29,6 senti.

Arvestades Euroopa Liiduga peetavaid ühinemisläbirääkimisi, ei plaani Eesti Pank ringluseselastavate pangatähtede ja müntide struktuuri muuta.

SULARAHA LIIKUMINE

2001. aastal väljastati Eesti Pangast krediidasutustele sularaha 14 627,1 mln kr ning Eesti Panka tagastati 13 836,2 mln kr (vt tabel 6.6). Koguseliselt väljastati Eesti Pangast 104,4 miljonit pangatähte ja 21,9 mln münti ning tagastati 101,8 mln pangatähte ja 1,5 mln münti. See tähendab, et iga ringluses olev pangatäht käis 2001. a jooksul Eesti Pangast läbi keskmiselt ligi kaks korda.

Tabel 6.6. Sularaha liikumine Eesti Panga ja krediidasutuste vahel

	Summa (mln kr)		Arv (mln tk)			
	Eesti Pangast väljastatud	Eesti Panka tagastatud	Eesti Pangast väljastatud		Eesti Panka tagastatud	
			pangatähed	mündid	pangatähed	mündid
1998	6 285,4	6 314,0	60,0	19,8	62,2	3,9
1999	8 245,8	6 986,5	61,6	28,3	60,7	1,2
2000	11 655,1	11 025,1	83,3	24,7	82,1	0,2
2001	14 627,1	13 836,2	104,4	21,9	101,8	1,5

Viimase kahe aasta jooksul on pangatähtede käive Eesti Panga ja krediidasutuste vahel oluliselt (ca 70%) suurenenud. Kõik Eesti Panka laekunud pangatähed ja mündid sorteeritakse sularaha- ja

turvaosakonna sorteerimiskassas. Käibekõlblik sularaha lastakse uuesti ringlusse, käibekõlbmatu hävitatakse. Kõik pangatähed (v.a ühekroonised) töödeldi 2001. aastal täisautomaatse sorteerimis- masinaga.

2001. aastal kõrvaldati ringlusest 22,4 miljonit käibekõlbmatut pangatähte (vt tabel 6.7).

Tabel 6.7. Ringlusest kõrvaldatud käibekõlbmatud pangatähed aasta lõpu seisuga

Nimiväärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
1 kroon	5,1	4,9	1,5	1,0	5,1	4,9	1,5	1,0
2 krooni	8,4	7,7	9,2	9,0	4,2	3,9	4,6	4,5
5 krooni	32,9	22,3	27,5	22,0	6,6	4,5	5,5	4,4
10 krooni	63,8	43,4	29,7	17,2	6,4	4,3	3,0	1,7
25 krooni	116,1	117,1	77,1	21,1	4,6	4,7	3,1	0,8
50 krooni	57,1	56,4	34,6	51,1	1,1	1,1	0,7	1,0
100 krooni	730,7	845,5	567,8	627,9	7,3	8,5	5,7	6,3
500 krooni	1 184,9	1 100,1	739,2	1 314,5	2,4	2,2	1,5	2,6
Kokku	2 199,0	2 197,40	1 486,7	2 063,8	37,7	34,0	25,5	22,4

UUTE RAHATÄHTEDE KASUTUSELEVÕTT JA SULARAHAEKSPERTIIS

Sularaha valmistamist planeerides on oluline leida optimaalne vahekord raha nimiväärtuse, valmistamishinna ja selle ühe olulise komponendi – turvaelementide maksumuse vahel. Maksimaalselt turvaline pangatäht või münt võib maksma minna kordi rohkem kui analoogiline vähem võltsimiskindel raha, väheste turvaelementidega pangatäht aga on hõlpsasti järeletehtav.

2001. aastal valmistati ette 25kroonise pangatähe uus tehniline spetsifikatsioon ning viidi läbi rahvusvaheline vähempakkumine nende tootmiseks. Uuel 25kroonisel võetakse kasutusele rida uusi turvaelemente, mis muudavad selle võltsingukindlamaks. Ka on vaegnägijail uusi rahatähti lihtsam eristada. Tehnoloogiliselt ja turvalisuselt kuulub uus 25kroonine pangatäht samasse põlvkonda 1999. a 100kroonise ja 2000. a 500kroonise pangatähega.

2001. aastal viidi läbi ekspertiis 2 068 ringluses füüsiliselt kulunud või rikutud ning 227 võltsitud Eesti pangatähe kohta. Osaliselt säilinud pangatähtede pinnaosade täpseks mõõdistamiseks kasutati 2000. aastal välja töötatud meetodit. Kommertspankade tellimisel määrati ka Austria, Hispaania, Hollandi, Itaalia, Kanada, Norra, Prantsuse, Rootsi, Saksa, Soome, Suurbritannia, Tšehhi ja USA pangatähtede ehtsust. Krediidiasutuste töötajatele korraldati kursus euro sularaha turvaelementidest ja võltsraha tuvastamisest.

EURO VAHENDAMINE

2001. aasta I kvartalis alustas Eesti Pank ettevalmistusi euro sularaha käibeletuleku tehniliseks ja teavitusalikaks toetamiseks Eestis².

Tavaolukorras hangivad kommertspankad välisvaluutat, sealhulgas euro sularaha otse, ilma keskpanga vahendusega. Arvestades Euroopa Keskpanga soovitusi, erinevate euro sularaha hankemeetodite tagatavat kiirust ja tarnetingimusi, sõlmis Eesti Pank 2001. aastal siiski lepingu euro sularaha hanki-

² Vt ka Osalemine euro sularaha tutvustamises lk 85–86.

miseks Euroopa Keskpankade Süsteemilt. Tegemist oli ühekordse erakorralise hankega, millega tagati varud ühissularaha vajaduse katteks 2002. aasta esimestel päevadel ning loodi reserv võimaliku erakorralise nõudluse rahuldamiseks paralleelkäibimisperioodil.

Keskpangas koostati analüüs Eestis ringlevate eurole üleminevate riikide rahvusvaluutade asendamiseks vajaliku eurode koguse kohta; tulemusi arutati ka Pangaliiduga. Selle analüüsi alusel ning arvestades kommertsbankade individuaalseid tellimusi, määratleti 2002. aasta alguspäevadeks Eestisse hangitud euro sularaha kogus. Pankade varustamine eurodega kulges vähimategi tõrgeteta ning aasta esimesel tööpäeval olid need saadaval kõigis Eesti kommertsbankades.

Eesti kommertsbankade sularahaspetsialistide mahukas koolitus euro pangatähtede turvaelementide ning võltsitud eurode avastamise meetodite alal korraldati põhiosas Eesti Panga vahenditega ning keskpanga spetsialiste kasutades³.

³ Vt Koolitus, lk 90.

VII. RESERVIHALDUS

Eesti Panga välisvaluutareservi (VVR) peaesmärk on tagada Eesti krooni stabiilsus. Valuutakomitee põhimõtete kohaselt peab VVR täielikult katma Eesti Panga kõik kroonikohustused, sh emiteeritud sularaha ja kommertsbankade arved Eesti Pangas. VVRi investeerimisel lähtub keskpank Eesti krooni kattevarale kohastest rangetest riskipiirangutest, mis seavad tulu teenimise ees prioriteetideks **vahendite säilivuse ja likviidsuse**. 2001. aasta lõpul oli VVRi suurus **14,6 miljardit krooni**. Aasta jooksul toimunud muudatused kohustusliku reservi arvestuses kahandasid VVRi kogumahtu ligikaudu 6%. Kohustustevaba ehk netoreserv moodustas **2,5 miljardit krooni**.

RESERVIHALDUSE KORRALDUS

VÄLISVALUUTARESERVI STRUKTUUR

Välisvaluutareserv on jaotatud kaheks osaks – **likviidsuspuhvriks** ja **investeeringusportfelliks**. Esimese moodustavad valuutakomitee funktsiooni täitmiseks vajalikud ülikviidsed vahendid, mida saab igal ajahetkel kasutada Eesti krooni ja välisvaluuta ostu-müügitehinguteks kodumaiste krediidi-asutustega. Teine ja suurem osa VVRist investeeritakse rahvusvahelistel finantsturgudel. Seatud piirangute raames, mis tagavad vahendite säilivuse ja piisava likviidsuse, on investeeringusportfelli eesmärgiks **saavutada globaalse majandustsükli jooksul optimaalne, rahaturu intresse ületav keskmine tulusus**. VVRi jaotamine kahte ossa on vajalik eelkõige seetõttu, et väga lühikese tähtajaga investeeringud ei anna rahaturu intressidest kõrgemat tulu. Kui aga kõik vahendid paigutada pikemaajalistesse instrumentidesse, võib valuutaturu nõudluse rahuldamine tuua kaasa ebasoovitava lisakulu. Seepärast ongi VVRist eraldatud likviidne osa, mille suurus katab 95%lise tõenäosusega pangasüsteemi igakuise välisvaluuta vajaduse ja mis moodustab umbes 5% kogu välisvaluutareservist. **Valdavalt on likviidsuspuhvri varad investeeritud üleöö-repotehingutesse, mille tagatiseks on riiklikud võlakirjad.**

Investeeringusportfelli paigutatakse peamiselt juhtivate tööstusriikide võlakirjaturgudel. Välisvaluutareservi paigutamisel võlakirjadesse on oluline saavutada optimaalne riski ja tulususe vahekord. Peamised VVRi investeerimisega seotud riskid on valuuta-, intressi-, krediidi- ja likviidsusrisk. Kõiki neid mõõdetakse ja juhitakse investeeringusportfelli struktuuri optimaalselt hajutades ning hoolikalt instrumente ja tehingupartnereid valides. Iga loetletud riski kohta on kehtestatud ka üldised raamreeglid, mis välistavad keskpangale sobimatute riskide võtmise. Riskilimiitide järgimist kontrollitakse pidevalt, enamasti reaalaajas. Väike osa reserve (ca 0,28%) hoitakse ka kullas.

Kõige raskemini prognoositavaks on osutunud **valuutakursside muutumine**. Seetõttu on VVRi juhtimisel otsustatud üldjuhul valuutariski üldse mitte võtta. Valuutarisk maandatakse täielikult sel teel, et **Eesti Panga varade ja kohustuste valuutastruktuur ühildatakse**. Kuna Eesti krooni kurs on jäigalt seotud euroga, siis praktikas tähendab see, et Eesti Panga VVRi baasvaluuta on euro, mis moodustab ka valdava osa reservi struktuurist. Kuigi osa investeeringuid on tehtud ka väljapoole euroturge, on valuutariski maandamiseks kasutatud tuletisinstrumente. Seetõttu avaldavad valuutade kursimuutused VVRi väärtusele üksnes väikest mõju.

Kuna Eesti Pangal ei ole võimalik **intressiriski**¹ vältida, siis juhitakse seda aktiivselt läbi **normportfelli, mis määrab keskmise riskitaseme, mida pank on valmis võtma** ning on ühtlasi VVRi juhtimise efektiivsuse tulemusetaloniks. Kehtestatud on ka limiidid, mille ulatuses võib tegelik investeerimisportfell normportfelli erineda ning mille raames on pangal prognoosidest lähtudes võimalik saavutada normportfelli tulususest erinevat tulemust.

Vaatamata sellele, et VVRist on eraldatud likviidsuspuhver, on ka investeerimisportfellile seatud kõrged likviidsusnõuded. Vajaliku likviidsuse tagamiseks kasutatakse vaid **aktiivseid ja laialdast teisest turgu omavaid instrumente**. Viimaste määramisel on kasutusel piirangud nii emissioonimahu kui ka osakaalu suhtes väärtpapieriväljalasetses, mida Eesti Pank võib omada.

Krediidiriski ehk ohtu, et Eesti Panga suhtes finantskohustusi omav osapool ei täida endale võetud kohustusi, juhitakse **väärtpaberi väljalaskjatele ja instrumentidele seatud koguseliste ning proportsionaalsete piirangute kaudu**, mille aluseks on juhtivate rahvusvaheliste reitinguagentuuride hinnangud. Enamik reservist investeeritakse riiklikesse võlakirjadesse ja nendel baseeruvatesse repotehingutesse, mille krediidirisk on minimaalne.

Kõigi loetletud riskide suhtes kehtestatud piirangud sõltuvad Eesti Panga kohustustevaba reservi suurusest. Mida väiksem on netoreserv, seda väiksem on ka välisvaluutavarade investeerimisel lubatud risk.

KUIDAS TOIMUB INVESTEERIMINE

Investeermistegevus on Eesti Pangas koondatud **finantsturgude osakonda**, kus mõeldakse ja juhitakse kõiki sellega seonduvaid riske. Aluseks on välisvaluutareservide investeerimiseks Eesti Panga presidendi käskkirjaga **kinnitatud üldpõhimõtted ning kehtestatud riskilimiidid**. Investeerimisotsus tähendab normportfelli erineva investeerimispositsiooni võtmist ning konkreetsete instrumentide valikut. Otsuseprotsess on jaotatud kaheks: strateegiliseks ja taktikaliseks.

Strateegiline otsus kujundatakse makromajandusliku analüüsi ja prognooside baasil. Strateegiline investeerimisotsus tehakse 3–6kuulise perspektiiviga ning see seisneb investeerimisportfelli jaotuses riikide vahel ja normportfelli suhtes suurema või väiksema riski võtmises.

Taktikaline investeerimisotsus tehakse lühemaajalise perspektiiviga ning selle juures arvestatakse turulähedasi näitajaid, nagu finantsturgude hetketase, viimase aja dünaamika, riikide intressimäärade erinevus jmt.

Investeerimisportfelli vastavust kehtestatud limiitidele kontrollitakse reaalajas. Regulaarseid aruandeid positsioonidest, riskidest ja tulemustest edastatakse nii panga juhtkonnale kui ka sisekontrolli osakonnale.

2001. AASTA INVESTEERIMISTULEMUSI MÕJUTANUD TEGURID

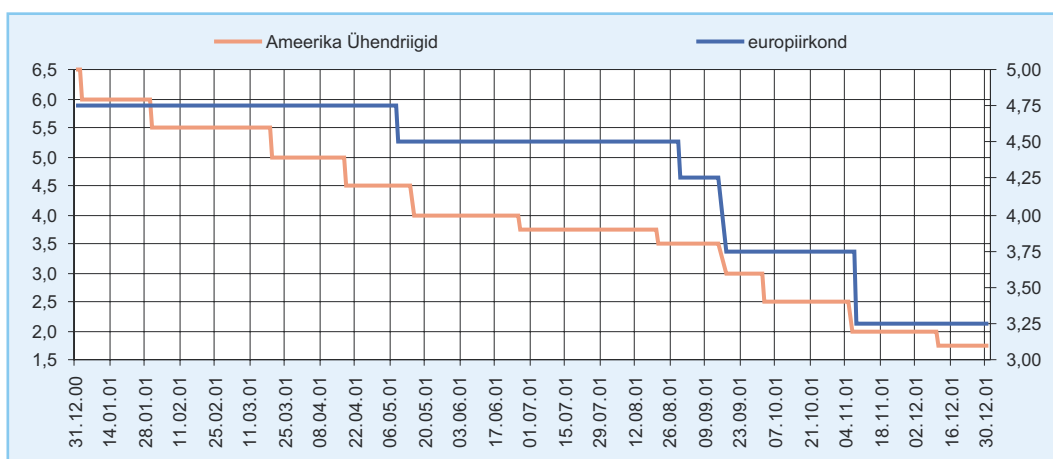
2001. aasta oli reservihalduse seisukohalt mitmes mõttes erakordne, mistõttu VVRi tootlus ületas prognoositu 23%. Investeerimistulemuste seisukohalt olulisemad mõjurid olid maailmamajanduse arengutendentsid, 11. septembri sündmused USA-s ning Eesti rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformi jätkumine.

¹ Intressirisk – risk, et teenitud tulu väheneb, kui intressimäärad muutuvad ebasoodsamaks.

TURGUDE OOTUSTE ERINEVUS TEGELIKKUSEST

2000. aasta lõpus oli olukord maailmamajanduses veel suhteliselt soodne, kuid mitmed näitajad viitasid juba lähenevale majanduskasvu kiirele aeglustumisele. Siiski valitses arvamus, et see piirdub I poolaastaga ning hiljem kasv stabiliseerub jätkusuutlikul tasemel. Tegelikult kujunes majanduskasvu aeglustumine arenenud riikides kestvamaks ja oodatust ulatuslikumaks. Prognoose korrigeeriti vähenemise suunas aasta vältel mitu korda. Kõige enam mõjutas üldist arengut Ameerika Ühendriikides toimuv, sest just sealset suurest sisenõudlusest oli seni olulisel määral sõltunud maailma majanduskasv tervikuna.

Keskpangad ja valitsused reageerisid kasvu aeglustumisele ekspansiivse majanduspoliitikaga. Lähtudes olukorrast 2000. aasta lõpus, prognoosis Eesti Pank 2001. aastaks intresside mõõdukat, 0,5%list langust nii USAs kui euroalal. Tegelikult alandati intresse aga kiiresti ja suures ulatuses: Ühendriikides aasta jooksul 4,75 protsendipunkti, ning Eurosüsteemis 1,5 protsendipunkti (vt joonis 7.1). Eelkõige tänu sellele õnnestuski Eesti Pangal teenida valuutareservilt rohkem tulu, kui algselt prognoositi².

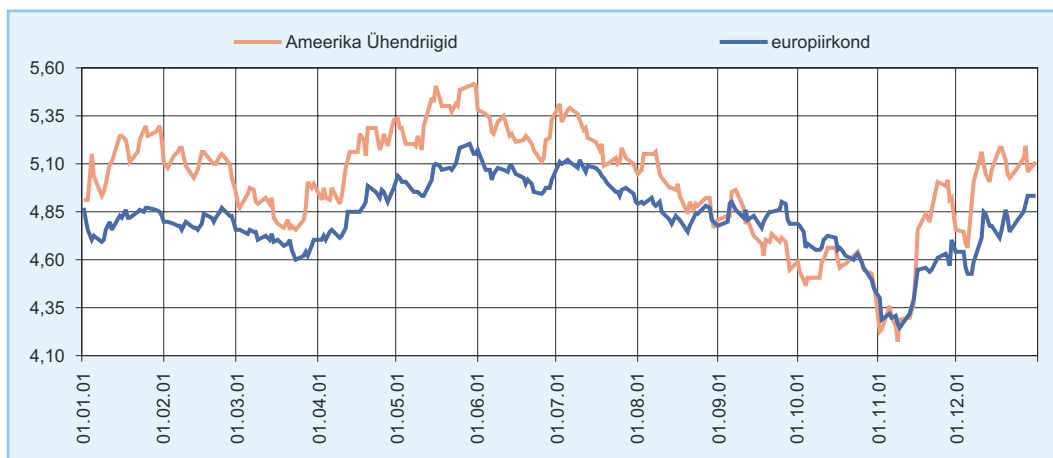
Joonis 7.1. Ameerika Ühendriikide (vasak telg) ja Euroopa Keskpannga (parem telg) baasintressid (%)

ÜHENDRIIKIDE-VASTASE TERRORIRÜNNAKU JÄRELMÕJU

11. septembri terrorirünnak USA vastu tõi endaga kaasa muutusi nii finantsturgude toimimises kui tarbijate käitumises (eelkõige ootustes). Välisvaluutareservi investeerimise seisukohalt olid määravad just viimased, kuna nende mõju oli suur ja sündmus ise prognoosimatu. Ühendriikide väärtpaberiturud oli ligi nädala suletud. Ka võlakirjadega ei kaubeldud Ühendriikides mitu päeva. Kuigi Euroopas jätkus kauplemine ka USA võlakirjadega, kadus turgude likviidsus. Viimane aga tähendas eelkõige moonutatud hindu, mille kujunemisel mängisid olulist rolli mitte majanduse fundamentaalnäitajad, vaid üksikud suurtehingud. Suure määramatuse tõttu laienenud ostu-müügihindade erinevused muutsid omakorda igasugused investeerimisportfelli muudatused kulukaks. Kõigele lisaks otsustasid maailma keskpangad turgude heitlikkuse ohjeldamiseks piirduda üksnes hädavajaliku kauplemisega. See kokkulepe pani septembris oma pitseri paljude keskpankade, sealhulgas ka Eesti Panga reservide tootlusele.

Kardetud langus leidis pärast turgude taasavamist loomulikult aset, kuid selle ulatus oli arvatust väiksem. Sellele aitasid kindlasti kaasa nii vahepeal muudetud kauplemisreeglid (keelati lühikesed aktsiapositsioonid ja lubati oma aktsiaid tagasi osta) kui ka laialt õhutatud patriotism. Terrorirünnaku mõju USA majandusele hindasid turud esialgu aga üle, mistõttu aasta lõpul toimus märkimisväärne pikaajaliste intresside langustrendi korrigeerimine (vt joonis 7.2). Kõik see suurendas keskkonna muutlikkust.

² Vt ka Maailmamajandus, lk 11–13.

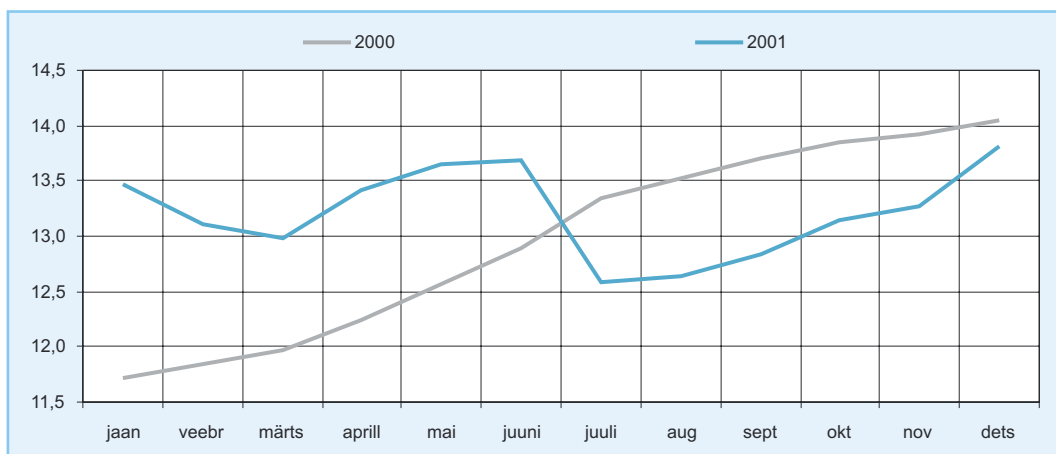
Joonis 7.2. 10aastaste võlakirjade intressid Ameerika Ühendriikides ja europiirkonnas (%)

Võib öelda, et 11. septembri terroriaktid testisid Eesti Panga varahalduse kaitstust äärmiselt raskesti prognoositavate ja kontrollitavate finants- ja operatsiooniliste riskide suhtes ning tulemused olid kokkuvõttes igati rahuldavad.

RAHAPOLIITIKA OPERATSIONILISE RAAMISTIKU REFORMI MÕJU

Rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformiga loodi pankadele võimalus vähendada kohustuslikke kroonihoiuseid Eesti Pangas. See muutus teostati kahes etapis: 1. jaanuarist oli lubatud neid vähendada kuni 25%, 1. juulist aga kuni 50%. Eeldati, et muutusega võib kaasneda välisvaluutareservide mahu kaks hüppelist vähenemist. Kuigi maksimaalset vähenemist oli võimalik planeerida, polnud siiski teada, kuidas pangad tegelikult käituvad. Selline määramatus sundis keskpanka hoidma tavapärasest tunduvalt suuremaid puhvreid.

VVRi tegelikku muutust kirjeldab joonis 7.3. Sellel on selgelt eristatavad mõlemad kohustuslike reservide muutmise etapid. Kui jaanuaris alanud esimene etapp võttis pankadelt aega kuni 3 kuud, siis juulist käivitunud teine etapp toimus otsekohe. Summaarselt vähenes VVR ca 2 miljardit krooni, mis moodustas 14% kogu välisvaluutareservist. Nimetatud muutusi arvestamata kasvas VVR tavapärasel tempos. Aasta lõikes oli reserv umbes 200 miljoni krooni võrra väiksem, kui 2001. aasta alguses.

Joonis 7.3. Välisvaluutareservi dünaamika (mld kr)

INVESTEERIMISPÕHIMÕTETE TÄIENDAMINE 2001. AASTAL

NORMPORTFELL

Normportfell on selline investering, mille riskitase on investorile veel sobilik ja tootlus vastab investori ootustele.

Eesti Panga normportfelliks oli 2001. aastal portfelli SSB³ võlakirjaturgude indeksitest, mis tagab 95%lise tõenäosusega kvartaalselt vähemalt positiivse tulemuse. Sellega on täidetud VVRile esitatav põhiline – **varade säilivus**.

Normportfell on ka **passiivne strateegia**, mida kasutatakse segases olukorras, kui investoritel puudub selge nägemus turgude edasise arengu kohta. Näiteks juhul, kui turgudel saabuvad vastandlikud signaalid või kui signaale interpreteeritakse erinevalt.

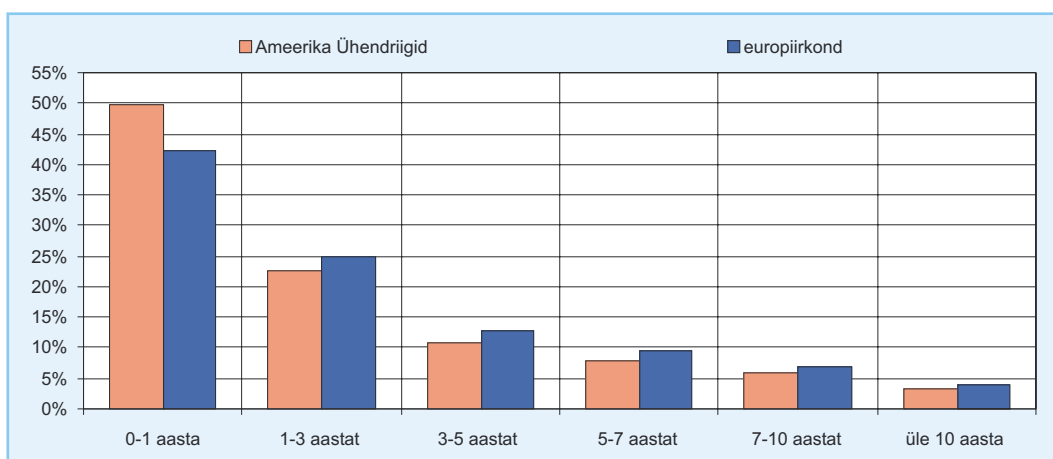
Intressituru baaselemendiks on **intressi- ehk tulukõver**, mis väljendab eri tähtajaga raha hinda laenajate jaoks, aga ka investeeritud raha tulusust investoritele. Kui intressikõver aasta jooksul ei muutuks, siis teeniks investor täpselt sellist tulu, mis vastab tema investeringu tähtajale.

Seda, kui palju erineva tähtajaga intressid tulevikus muutuvad, ei tea täpselt keegi. Küll aga on suure tõenäosusega võimalik hinnata vahemikku, millesse toimuvad muutused jäävad. Neid vahemikke (oodatava jaotuse standardhälbed) on võimalik määrata nii ajalooliste andmete abil (eeldusel, et turgude muutlikkus jääb samaks) kui ka vastavate intressitoodete optioonihindade abil (eeldusel et muutused turgudel vastavad prognoositule).

Sellise meetodiga on määratud Eesti Panga poolt investeeritava VVRi normatiivsed riskiparameetrid, mis 2001. aastal olid vastavalt 2,3 aastat europiirkonna maade ja 1,9 aastat USA puhul.

Optimaalne normportfell on hajutatud tulukõveral riski mõttes ühtlaselt. Parima tootluse saavutamiseks on portfelli koostatud eri turusegmentide kaalutud alaindeksitest. Selline kokkukaalumine sõltub segmentide muutustest ja pakutavast keskmisest tootlusest (intressist). Turuolukorra muutudes (intressid tõusnud/langenud, muutlikkus suurenenud/vähenenud) vajab seega uuendamist ka normportfell.

2001. aastal toimus intressiturgudel keskmiste intresside järsk langus, aga ka hinnakõikumiste märgatav kasv. Mõlemad parameetrid mõjutavad optimaalset passiivset investeerimisstrateegiat, mis on Eesti Panga normportfelli (vt joonis 7.4) koostamise aluseks. Novembris otsustas Eesti Panga rahapoliitika

Joonis 7.4. Normportfelli struktuur 2001. aastal

³ SSB – Salomon Smith Barney – investeerimispank, mis arvutab ja avaldab riiklike võlakirjaturgude keskmisi tootlusi ja nende baasil arvatud indekseid.

komitee kooskõlas turgudel toimunud muutustega muuta ka VVRi investeerimise aluseks oleva normportfelli struktuuri. Antud olukorras tähistas see **investeeringute keskmise kestuse vähendamist ehk normportfelli üldise riskitaseme alandamist**. Otsus oli igati põhjendatud, sest intressitase ehk keskmiselt teenitav tulusus oli aasta jooksul langenud. VVRi fundamentaalse kriteeriumi – kvartaalse mittenegatiivse tootluse – säilitamiseks tuli üldine riskitase viia vastavusse turu heitlikkusega. Ajastatud oli see otsus ülihästi, kuna samal kuul lõppes ka pikaajaliste intresside langus (vt joonis 7.2).

Tabelist 7.1 nähtub, et üldist riskitaset⁴ alandati üle 10%, mis novembri seisuga tagab kvartalis 95%lise tõenäosusega välisvaluutareservide positiivse tulususe. Koos üldise riskitasemega vähenes ka normportfelli kestusega mõõdetud tundlikus intressimuutuste suhtes ning suurenesid lühiajaliste investeeringupositsioonide osakaalud. USA puhul ei ole viimane ilmselt nähtav, kuna uues normportfellis ei ole enam üle 10aastase tähtajaga võlakirju. Põhjus on selles, et Ühendriikide keskpank otsustas ajutiselt lõpetada ülipikaajaliste võlakirjade emissiooni. Nõudlus selliste võlakirjade järele on suur praegu ja on ka edaspidi (nt pensionifondid), kuid majanduse olukorrast ja väljavaadetest lähtuvalt pole enam võimalik ülipikaajaliste intresside dünaamikat prognoosida.

Tabel 7.1. Normportfelli struktuurimuutus 2001. aastal

	- 1a	1-3 a	3-5 a	5-7 a	7-10 a	10+ a	Kestus	Üldine riskitase
Detsember 2001								
USD	46%	26%	13%	9%	7%		1,78	1,50
EUR	52%	21%	11%	8%	6%	3%	1,93	1,39
Kokku	49%	23%	12%	8%	6%	2%	1,87	1,43
November 2001								
USD	50%	22%	11%	8%	6%	3%	1,90	1,65
EMU	42%	25%	13%	9%	7%	4%	2,33	1,57
Kokku	45%	24%	12%	9%	6%	4%	2,16	1,60

Samasugune olukord oli mõned aastad tagasi Inglismaal, kus küll jätkati pikaajaliste võlakirjade emiteerimist, kuid hind sõltus eelkõige nõudlusest, mitte aga majanduses toimunud muutustest või nende ootustest. Ka siis loobus Eesti Pank Inglise ülipikaajaliste võlakirjade kasutamisest normportfellis.

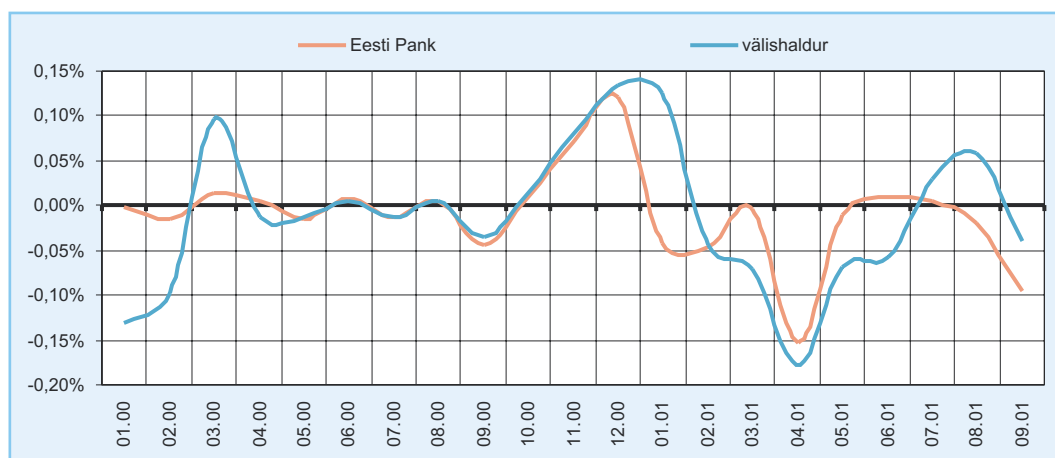
VÄLINE VARAHALDUR

Välisvaldajate kaasamisel oli Eesti Pank seni järginud mitut erinevat eesmärki: parandada tulemuslikkust, vähendada tulemuste heitlikkust ja hankida täiendavat oskusteavet. Raske on loetletud eesmärgi tähtsuse järjekorda seada.

Varasemate välisvaldajate perioodil oli eriti oluline tulemuslikkus, mis võimaldas hinnata keskpanka finantsturgude osakonna konkurentsivõimet võrreldes maailmas tunnustatud spetsialistidega. Kuna nii välisvaldajale kui finantsturgude osakonnale kehtestatud piirangud ja normid olid identsed, oli ka tulemuslikkus täielikult võrreldav ja sõltus ainult investeerimisotsustest. Hinnates paralleelselt töötatud perioodi, ei ole Eesti Pangal põhjust häbeneda. Kuigi välisvaldajad realiseerisid oma investeerimisotsuseid palju julgemalt, erines kumulatiivne tulusus vaid marginaalselt (vt joonis 7.5).

Seega võib väita, et Eesti Panga investeerimisalased oskused ja kogemused on tulemuslikkuse osas täiesti võrreldavad maailma paremikuga. Üks oluline erinevus siiski oli – riskiliimi kasutamise julguses. Välisvaldajad kasutasid ära suhteliselt suure osa talle eraldatud riskiliimist. Oluliselt paremat tulemust ta pikema perioodil sellega siiski ei saavutanud.

⁴ Value at risk – VAR.

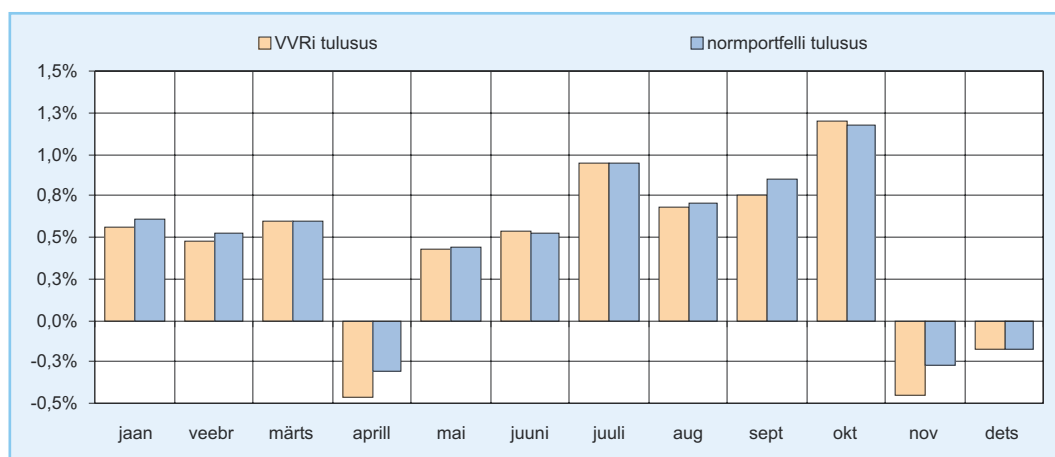

Joonis 7.5. Eesti Panga ja välise varahalduri saavutatud lisatulusus

Välishalduri rakendamisel saadud kogemuste alusel otsustas keskpang muuta välishaldurite edasise palkamise põhimõtteid. Peamised erinevused võrreldes varasemaga seisnevad selles, et varahaldurile antakse juhtida vaid normportfelli erinevad investeerimisotsused ning palgatakse mitu erinevat haldurit. Esimene põhimõte peaks tagama orienteerituse tulemuslikkusele, mida toetab ka viimasest sõltuma hakkav teenustasu. Teine erinevus peaks tagama pikema perioodil turu keskmisest suurema tootlikkuse ja väiksema heitlikkuse.

VVRI INVESTEERIMISTULEMUSED 2001. AASTAL

Brutotulemuste poolest sarnanes 2001. aasta 1999. aastaga. Samas olid intresside dünaamikat määravad tegurid oluliselt erinevad. Kui 2000. aastal jätkati maailmas veel mõõdukat rahapoliitika karmistamist, siis 2001 oli suure lõdvendamise aasta. Kui rahapoliitilised intressid ja nende muutumise ootused määravad tulukõvera lühikese otsa muutumise, siis pikemas otsas võivad toimuda hoopis vastupidised protsessid. Hea näide oli 2000. aasta, mil vastukaaluks lühiajaliste intresside tõusule aasta alguses langesid pikaajalised intressid kogu aasta jooksul. Vastupidine näide oli aga 2001. aasta, kui baasintresside suurele alandamisele vaatamata jäid pikaajalised intressid aasta lõpuks praktiliselt aasta alguse tasemele.

Joonis 7.6. Välisvaluutareservi tulusus 2001. aastal

Kui 2000. aastal teenis Eesti Pank täiendavat tulu eelkõige pikaajaliste intresside langusest, siis 2001. aastal lühiajaliste ja keskmiste intresside langusest. 2001. aastal oli VVRi investeeerimise aastatulusus 5,22% VVRi tulusust kirjeldab ka joonis 7.6. Tulemusi analüüses tuleb aga kindlasti arvestada, et, nagu eelpool juba märgitud, oli 2001. aasta reservihalduse seisukohalt mitmes mõttes erakordne.

VIII. MAJANDUSPOLIITILINE KOOSTÖÖ EESTIS JA VÄLISMAAL

Koostööl nii kodumaiste partnerite kui ka teiste riikide keskpankade ja rahvusvaheliste institutsioonidega on Eesti Panga põhitegevuse tulemuslikkuse seisukohalt iga aastaga järjest suurem tähtsus. Tulenevalt Eesti Vabariigi eesmärgist ühineda Euroopa Liiduga (EL) ning vajadusest jätkuvalt tugevdada ja kaasajastada Eesti finantssüsteemi, on keskpangal eriti tihedad tööalased sidemed ELi institutsioonidega ning Rahvusvahelise Valuutafondiga (RVF).

EESTI PANGA TEGEVUS INTEGREERUMISEL EUROOPA LIIDUGA

Viimaste aastatega on Eesti Panga ja ELi koostöövormid pidevalt arenenud ja täienenud, peegeldades Eesti süvenevat majanduslikku ning majandus- ja üldpoliitilist integratsiooni Euroopa Liitu. Keskpangal osaleb Eesti integratsioonialaste raamdokumentide ettevalmistamisel ja liitumisläbirääkimistel, lisaks sellele toimub regulaarne dialoog assotsiatsioonilepingu (nn Euroopa lepingu) raames. Süvenenud on majanduspoliitiline koostöö ning täienenud selle vormid. Muuhulgas tihenes 2001. aastal Eesti Panga koostöö Euroopa Keskpanga ja Euroopa Keskpankade Süsteemiga.

EUROINTEGRATSIOONI ÜLDPOLIITILISED DOKUMENDID

Eesti Pank koos teiste riigiasutustega osaleb riigi ELiga ühinemise tegevuskava koostamisel¹. Keskpangal on oluline roll teenuste vaba liikumise, kapitali vaba liikumise, Majandus- ja Rahaliidu ning statistika peatükkides käsitletavate küsimuste ettevalmistamisel. 2001. aasta lõpus koostatud tegevuskava eesmärk on lõpetada liitumiseks vajalikud sammud 2002. aastal, jättes 2003. aasta haldussuutlikkuse tõstmise aastaks. Aastail 2002–2003 on Eesti Panga põhilised sammud Euroopa Liiduga ühinemise ettevalmistamisel seotud pangasektori regulatiivaktide täiendamise ja rakendamise (eelkõige uus kapitali adekvaatsuse juhend), uue arveldussüsteemi ja selle toimimist reguleeriva rakendusliku dokumentatsiooni täiustamisega, Eesti Panga seaduse ajakohastamise ning rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformi jätkamisega.

Eesti annab igal aastal oma panuse ka teise eurointegratsiooni üldpoliitilisse dokumenti – Euroopa Komisjonile esitatavasse integratsioonialasesse aruandesse (nn eduaruanne). See dokument kajastab varasemates tegevuskavades võetud kohustuste täitmist ja muid arengutendentse integratsiooniga seotud valdkondades. Eesti Pank osaleb eduaruande majandusarengule pühendatud osa koostamises ning muidugi ülalmainitud läbirääkimispeatükke puudutavate küsimuste selgitamisel. Kandidaatriikide eduaruannete põhjal koostab Euroopa Komisjon igal aastal koondaruande nende riikide valmisolekust ELiga ühinemiseks.

ÜHINEMISLÄBIRÄÄKIMISED EESTI PANKA PUUDUTAVATE PEATÜKKIDE ÜLE

2002. aasta aprilliks oli Eesti ajutiselt lõpetanud läbirääkimised Euroopa Liiduga seadusandluse 24 peatüki üle. Eesti Pank osaleb ELiga peetavatel läbirääkimistel kolme peatüki üle: teenuste vaba

¹ Vabariigi Valitsuse tegevuskava Euroopa Liitu integreerumiseks. Inglisekeelne versioon sellest dokumendist (*National Program for the Adoption of Acquis*) esitatakse Euroopa Komisjonile. Dokumendi tervikteksti avaldab Riigikantselei Eurointegratsiooni büroo oma internetileheküljel aadressil <http://www.eib.ee/pages.php/01030103>

liikumine, kapitali vaba liikumine ning Majandus- ja Rahaliit. Lisaks on keskpank kaasatud ka statistika peatüki töögrupi tegevusse. Kõnelused kõigi nimetatud peatükkide üle on praeguseks ajutiselt lõpetatud.

Üks **teenuste vaba liikumise** peatüki alateemasid on seotud pangandusega. Pärast **krediidiasutuste seaduse muutmise seaduse** vastuvõtmist 13. detsembril 2001 vastab Eesti seadusandlus selles valdkonnas täielikult praegu kehtivale ELi *acquis*'le. Hoiuste tagamise direktiivi 94/19/EEC osas on kokku lepitud üleminekuperiood 2007. aastani. Läbirääkimised lõpetati ajutiselt 30. märtsil 2001.

Kapitali vaba liikumise osas puudutavad Eesti Panka eelkõige need selle peatüki alateemad, mis käsitlevad maksesüsteemi ja rahapesu tõkestamist. **Lepinguliste ja lepinguväliste kohustuste seaduse ning väärtpaberituru seaduse** vastuvõtmise järel 2001. a lõpus vastab Eesti seadusandlus makse- ja arveldussüsteemide valdkonnas täielikult *acquis*'le. 2002. a alguses käivitus ka uus maksesüsteem. Koos uue süsteemi juurutamisega luuakse ka selle ala ekspertide nõukogu, mis on võimalike vaidluste puhul vahekohtunikuks. Eesti seadusandlus vastab täielikult ka rahapesu tõkestamise direktiivi 91/308/EEC nõutele². Läbirääkimised kapitali vaba liikumise üle lõpetati ajutiselt 26. mail 2000.

Eesti majandus- ja rahapoliitilised põhimõtted ning seadusandlus vastavad suures osas **Euroopa Majandus- ja Rahaliidu** omadele. ELiga ühinemise ajaks on Eesti valmis üle võtma nimetatud peatüki *acquis* sellises ulatuses, mis võimaldab riigil osaleda rahaliidus mitte-ühisrahamaana³. 2002. aasta suuremaid prioriteete on paranduste tegemine Eesti Panga seadusesse.

DIALOOG EUROOPA LEPINGU ÜLE

ELiga ühinemise raames on tähtsal kohal Eesti ja ELi vahelise assotsiatsioonilepingu sätetest tulenev dialoog. See toimub igal aastal assotsiatsiooninõukogu, assotsiatsioonikomitee ja selle alamkomiteede tasemel. Eesti Panga esindajad osalevad assotsiatsioonikomitee, siseturu alamkomitee ning rahandus- ja finantsküsimumuste alamkomitee kohtumistel, mille käigus pooled informeerivad teineteist majanduse, rahanduse ja finantsteenuste turu valdkonna jooksvatest küsimustest.

2001. aastal toimus assotsiatsioonikomitee kohtumine 14. juunil Tallinnas. Eesti pool andis selle käigus ülevaate majanduse üldolukorrast ning lühiinformatsiooni finantssüsteemi arengust. Siseturu alamkomitee kohtumisel 31. mail puudutati muuhulgas ühendatud finantsjärelevalve moodustamist ning makse- ja arveldussüsteemide seadusandluse arengut. 9. novembril aset leidnud raha- ja finantsküsimumuste alamkomitee koosolekul vahetati informatsiooni Eesti ja Euroopa Liidu majanduse ja finantssüsteemi olukorrast.

Eesti Panga eksperdid osalesid ka Eesti majanduspoliitiliste seisukohtade (positsiooni) väljatöötamisel enne veebruaris toimunud Eesti ja ELi assotsiatsiooninõukogu kohtumist.

MAJANDUSPOLIITILISE DIALOOGI VORMID

Alates 2001. aastast on ELi ja kandidaatriikide majanduspoliitilise koostöö vormid üha enam lähenenud liikmesriikide omadele. Eesti Panga esindajad osalesid koos valitsusasutustega ELi majanduspoliitikat koordineerivate organite kohtumistel – Majandus- ja Rahandusajjade Nõukogu (Ecofin) laiendatud kohtumisel 21.–22. aprillil Malmös ning Majandus- ja Rahanduskomitee⁴ kohtumistel 27. juunil Stockholmis ning 27. novembril Brüsselis.

² Vt Rahapesu- ja terrorismivastase võitluse korraldus Eestis, lk 58–59.

³ *Country with derogation*.

⁴ Economic and Financial Affairs Council, Ecofin; Economic and Financial Committee, EFC.

Ecofini kohtumistel esindab Eesti Panka president Vahur Kraft, Majandus- ja Rahanduskomitee kohtumistel aga asepresident Märten Ross. Eesti Pank valmistab ette liitumiseelse majandusprogrammi raha- ja finantssektori poliitika osa ning teeb koostööd Eesti majandusprognoosi metoodika täiustamisel.

Traditsiooniliselt jätkas Eesti Pank osalemist Eurostati maksebilansi töögrupi ja raha-, finants- ning maksebilansistatistika komitee regulaarsetes töökohtumistes. Lisandus osalemine finantskonto töögrupis.

HALDUSSUUTLIKKUSE HINDAMISE MISSIOONID 2001. AASTAL

Eesti finantssektori järelevalve haldussuutlikkuse hindamiseks⁵ külastas 2001. aasta aprillis Eestit kuue ELi liikmesriigi ekspertidest koosnev missioon, mis hindas järelevalvet kolmes sektoris – panganduses, kindlustuses ja väärtpaberiturul. Lähtealuseks olid seejuures 2000. aastal Rahvusvahelise Valuutafondi ja Maailmapanga poolt vastava programmi käigus⁶ saadud finantssektori hindamise tulemused, sest ka aasta varem hinnati just finantssektori järelevalve vastavust rahvusvahelistele standarditele. Varasem hinnang võimaldas olusid sügavamalt analüüsida ja keskenduda Valuutafondi ning Maailmapanga missiooni poolt formuleeritud soovitude rakendamisele.

Arvestades vajadust hinnata ka rahapesu tõkestamist kandidaatriikides, mis muutus eriti aktuaalseks seoses 11. septembri terrorirünnakuga USA-le, korraldas Euroopa Komisjon 2001. a detsembris sama programmi raames lisamissiooni, mille eesmärk oli hinnata Eestis kehtivate rahapesu tõkestamise regulatiivkade ja institutsionaalse raamistiku piisavust⁷.

Euroopa Komisjon on muuhulgas märkinud Eesti *edu haldussuutlikkuse tõstmisel kõigis sektoreis, sh acquis' tulemuslikku juurutamist, mis on keerulisem, kulukam ja aeganõudvam kui lihtne seadusesätete parandamine.*

KOOSTÖÖ EUROOPA KESKPANGAGA

Alates 2000. aastast on tihenend Eesti Panga ja EKP majanduspoliitiline dialoog. Eesti Panga põhiosakondade spetsialistid on käinud kolleegide juures EKP kogemusi omandamas. Tihedam koostöö on toimunud eelkõige statistika, maksesüsteemide ja pangandusalase seadusandluse valdkonnas⁸.

Eesti Pank osales **Euroopa Keskpangade Süsteemi, EKP ja kandidaatriikide keskpangade esindajate tippkohtumisel** Berliinis 6.–7. detsembril 2001 ja sellele eelnenud tööseminaril Frankfurdis 24.–25. oktoobril. Eesti Pank koostas selleks põhjaliku ülevaate Eesti finantssektorist, mis on avaldatud ka eraldi väljaandena⁹.

EKP analüüsib regulaarselt kandidaatriikide pangandusõigust, juristide töökohtumised toimuvad 3–4 korda aastas. 7.–8. mail külastasid Eesti Panka EKP juristid. Visiidi eesmärk oli täiendada 2000. aastal koostatud kandidaatriikide seadusandluse hindamise aruannet, hinnata Eesti Panga seaduse uut redaktsiooni ning Eesti finantsturge reguleeriva seadusandluse arengut ja tutvuda loodava Finantsinspektsiooni ülesehituse ja toimimispõhimõtetega. Rahapoliitika seadusandliku raamistiku küsimusi analüüsiti ka 31. oktoobril Frankfurdis toimunud kahepoolisel kohtumisel.

⁵ Peer Review Program.

⁶ Financial Sector Assessment Program, FSAP.

⁷ Selle missiooni järeldusi vt Rahapesu- ja terrorismivastase võitluse korraldus Eestis, lk 58–59.

⁸ Vt Statistikaalane tegevus, lk 52–53; Põhilised arengutendentsid finantsstabiilsuse kindlustamisel 2001. aastal, lk 56–59.

⁹ "Finantssektori struktuur ja toimimine Eestis". Eesti Pank, Tallinn 2002.

Mitmel korral arutati 2001. aastal kandidaatriikide osalusel euro sularahale üleminekuga seonduvaid küsimusi. Koostöös EKPga valmistas Eesti Pank ette ning andis välja infomapi ja -voldiku¹⁰. Euro sularaha käibeletuleku perioodil edastas Eesti Pank EKPlle infot selle nõudluse kohta Eestis ja muude euro käibeletulekuga seotud küsimuste kohta. EKP osalusel toimus Eesti Panga ja kommertsbankade esindajatele 16. novembril Tallinnas seminar "Euro sularaha kasutuselevõtt ja võltsingute ennetamine".

2001. aasta aprillis jõudis lõpule esimene etapp ELi kandidaatriikide ja EKP ühisprojektist, mille raames koostati **kandidaatriikide raha- ja pangandusstatistika koostamise meetodite käsiraamatu esimene osa** ning avaldati see trükisena ja EKP veebilehel. Raamat sisaldab informatsiooni kandidaatriikide raha- ja pangandusstatistika korralduse kohta. Teine etapp sellest tööst viiakse läbi 2002. aastal. Käsiraamatule lisandub osa, mis kirjeldab intressimäärade, väärtpaberilase ja muu finantsstatistika kogumise ja koostamise praktikat kandidaatriikides.

Koostamisel on ka käsiraamat **kandidaatriikide maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni meetodika** kohta. Trükisena ilmub see 2002. a veebruaris, elektrooniliselt on aga kättesaadav samuti EKP veebilehel. Eesti osaleb ka selles projektis.

Toimus ka kolm makse- ja arveldussüsteeme käsitlevat seminari (14.–15. veebruaril, 19.–20. märtsil ja 3.–5. septembril) ning kandidaatriikidele mõeldud raamatupidamise ja finantsaruandluse alane seminar (4.–5. oktoobril).

EESTI JA RAHVUSVAHELISE VALUUTAFONDI MAJANDUSPOLIITILINE KOOSTÖÖ

Eesti riiklike institutsioonide vahelise tööjaotuse kohaselt suhtleb Rahvusvahelise Valuutafondiga eelkõige Eesti Pank, Maailmapangaga aga eelkõige Rahandusministeerium. Majanduspoliitiliste otsuste tegemiseks vajaliku ühise seisukoha väljatöötamiseks kooskõlastavad Eesti Pank ning teised riigi- ja valitsusasutused oma arvamused. 2001. aastal hõlmas koostöö Valuutafondiga eelkõige RVFi põhikirja IV artikli järgseid regulaarseid majanduspoliitilisi konsultatsioone, valmisolekulaenuga seotud majandusprogrammide lõpetamist ning koostööd Põhjamaid ja Balti riike ühendavas valijaskonnas¹¹.

VALMISOLEKULAENUGA SEOTUD MAJANDUSPROGRAMMI LÕPETAMINE

2001. a augustis lõppes RVFiga sõlmitud valmisolekulaenu kokkuleppe¹² kehtivus ning jõudis lõpule sellega kaasnenud poolteiseks aastaks kavandatud majandusprogramm (tuntud ka Valuutafondi memorandumini nime all). Viimase, järjekorras kuuenda põhiprogrammi pearõhk oli jätkusuutlikul eelarvepoliitikal ja avaliku sektori edasisel reformil. Valitsus ja Eesti Pank täitsid kõik peamised lubadused. Keskpanga puudutas kõige enam ühendatud finantsjärelevalve loomine ning rahapoliitika operatsioonilise raamistiku edasiarendamine tulenevalt eurointegratsioonist. Uut samalaadset majandusprogrammi RVFi laenukokkulepete raames enam ei koostata. Majanduspoliitiline koostöö Valuutafondiga jätkub kord aastas toimuvate konsultatsioonidena.

EESTI OSALEMINE SUURE VÕLAKOORMUSEGA VAESTE RIIKIDE ABIPROGRAMMIS

1999. aastal leppisid RVFi liikmesriigid kokku, et suure võlakoormusega vaeste riikide abiprogrammi HIPC finantseeritakse Valuutafondi kulla müügist laekuvatest tuludest ja liikmesriikide täiendavatest

¹⁰ Vt Osalemine euro sularaha tutvustamises, lk 85–86.

¹¹ Valijaskonda kuuluvad Eesti, Island, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Soome ja Taani.

¹² *Stand-by Arrangement*, SBA.

annetustest. Spetsiaalsesse fondi taheti koguda 2,1 miljardit dollarit. Kreditorriigid otsustasid finantseerida programmi vähemalt proportsionaalselt oma suhtelise kvoodiga.

Eesti on RVFi vaeste riikide toetamise programmis osalenud ka varem. 1997. aastal eraldas Eesti oma RVFi eriarvel olevad vahendid intressivaba laenuna ESAF krediidiini¹³ toetuseks. 2002. aasta märtsis toetasid Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank HIPCi programmi 372 000 SDRi¹⁴ suuruse summaga (ligikaudu 8,3 miljonit krooni), kasutades selleks osaliselt juba RVFis nimetatud eriarvel olevaid vahendeid (149 000 SDRi ehk ligikaudu 3,3 miljonit krooni). Täiendava 5 miljoni krooni suuruse toetuse otsustas Vabariigi Valitsus eraldada 19. märtsil.

UUED VASTAVUSHINNANGUD

Lisaks RVFi poolt 2000. aastal läbi viidud raha- ja finantssektori poliitika läbipaistvuse ning finantssektori järelevalvestandardite järgimise hindamistele hindas Valuutafond 2001. aastal Eesti eelarvepoliitika läbipaistvust ning statistika kättesaadavust ja kvaliteeti¹⁵. Mõlemad hinnangud on väga positiivsed. Eesti on üks esimesi riike, kes on edukalt läbinud enamiku fondi poolt teostatavaid rahvusvaheliste standardite ja hea tava järgimise hindamisi.

KOOSTÖÖ STATISTIKA ALAL

Rahvusvahelise Valuutafondi ettepanekul osaleb Eesti ligi 70 riiki hõlmavas statistikaalases uurimuses¹⁶, mille eesmärk on koguda detailset informatsiooni portfelliinvesteeringute kohta seisuga 31. detsember 2001. Edaspidi muutub selline uuring iga-aastaseks. 2001. aastal oli uuringu ettevalmistav etapp (kavandamine, küsitluslehtede koostamine jne), 2002. aastal kogutakse andmeid ja edastatakse need RVFile.

Keskpank osales ka RVFi ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni ühisprojektis, mille eesmärk oli saada ülevaade erinevate riikide poolt kasutatava otseinvesteeringute statistika kogumise metodoloogias ning standarditest.

KOOSTÖÖ PÕHJA- JA BALTIMAAD VALIJASKONNAS

Ühiseisukoha formuleerimiseks majanduspoliitilistes küsimustes koordineerivad valijaskonna riikide keskpangad ja rahandusministeeriumid oma tegevust. Selle eesmärk on tagada, et valijaskonna Valuutafondi juhatuses esindav direktor omaks ülevaadet oma valijaskonna riikide majanduspoliitilistest seisukohtadest. 2000. ja 2001. aastal juhtis Põhja- ja Baltimaade valijaskonnas seisukohtade koordineerimist Soome Pank. Eestis on riigi seisukoha väljatöötamiseks vajadusel kaasatud ka muid valitsusasutusi.

Lisaks tavapärasele seisukohtade kooskõlastamisele RVFi juhatuses arutlusel olevates küsimustes arutatakse kolm-neli korda aastas olulisemaid probleeme eelnevalt valijaskonna rahandus- ja finantskomitees ning asetäitjate komitees. Igast valijaskonna riigist kuuluvad komiteesse valitsuse ja keskpanga esindaja, reeglina Valuutafondi valdkonnaga tegeleva ministeeriumi (Eestis Rahandusministeeriumi) kantsler ja keskpanga asepresident.

¹³ ESAF (*Enhanced Structural Adjustment Facility*) uue nimetusega PRGF (*Poverty Reduction and Growth Facility*) – subsideeritud pikaajaline krediidiini IMFi vaestele liikmesriikidele.

¹⁴ *Special Drawing Rights*, Rahvusvahelise Valuutafondi arveldusühik.

¹⁵ Vt Statistikaalane tegevus, lk 52.

¹⁶ *Coordinated Portfolio Investment Survey*.

KOOSTÖÖ REITINGUAGENTUURIDEGA

Suhted reitinguagentuuridega on olulised maailma kõigi riikide jaoks, sest just riigireiting määrab konkreetsele maale ja selle suurettevõttele maailmaturgudel laenatava raha hinna. Eesti suhteid reitinguagentuuridega ning jooksvat infovahetust nendega koordineerib Eesti Pank. Keskpangal on reitingualased lepingud kõigi kolme suure agentuuriga (Standard & Poor's, Moody's Investors Service ning Fitch).

2001. aasta tähendas Eesti jaoks riigi usaldusvärsuse skaalal suurt sammu edasi. Fitch ning Standard & Poors tõstsid Eesti reitingu tasemele A- (2000. aastast oli see olnud BBB+). Moody's jättis Eesti reitingu tasemele Baa1. Väga olulist rolli mängivad reitingu määramisel Eesti majanduspoliitika stabiilsus, konservatiivne eelarvepoliitika, majanduskasvu jätkumine ning eelseisev ühinemine Euroopa Liiduga.

Kui varem tähendas riigireiting ka kõigi riigis asuvate ettevõtete reitingu ülempiiri, siis kapitali liikumispriirangute kadumine ning rahvusvaheliste finantsturgude integratsioon on pannud agenteure oma hindamismetodoloogiat muutma. Nüüd võivad tugevad rahvusvahelised korporatsioonid ning soliidse investoribaasiga ettevõtted pälvida ka kõrgema reitingu, kui on nende asukohariigil. Eestis on selle saanud näiteks Hansapank.

KOOSTÖÖ MUUDE RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDEGA

Rahvusvaheline Arvelduspank¹⁷ korraldas 2001. a juunis esmakordselt seminari "Rahapoliitika Ida-Euroopa riikides". Sellel käsitleti rahapoliitika eesmärgid ja nende saavutamise võimalusi kiiresti arenevates Kesk- ja Ida-Euroopa maades, samuti Majandus- ja Rahaliiduga liitumise võimalusi ning rahapoliitika ja finantssüsteemi vahelisi seoseid.

Arvelduspanga erakorraline üldkoosolek otsustas 8. jaanuaril 2001, et edaspidi võivad BISi aktsionärideks olla ainult keskpangad¹⁸. Lisaks sellele tegi BIS keskpankadele ettepaneku müüa tagasi need aktsiad, mis hääleõigust ei oma. Hääleõiguseta aktsiate tagasiostu hind oli 16 000 Šveitsi franki aktsia kohta. See on võrdne hinnaga, millega BIS ostab tagasi kõik erainvestorite omanduses olnud aktsiad.

Eesti Pangal oli 200 BISi hääleõigusega aktsiat ja 500 hääleõiguseta aktsiat, mille Eesti ostis Belgia keskpangale suunatud emissioonist 1932. aastal. BISi tegevdirektor tegi 20. septembril 2000 Eesti Pangale ettepaneku müüa eelnimetatud 500 hääleõiguseta aktsiat BISile tagasi. Eesti Panga president nõustus sama aasta 11. oktoobril need tagasi müüma. Tehing toimus 2001. aastal ning tõi Eesti Pangale 82 miljonit Eesti krooni erakorralist tulu.

Eesti Panga president osales 2001. aastal Arvelduspanga aastakoosolekul ja keskpangajuhtide igakuistel kohtumistel.

Ühistegevus Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga¹⁹ jätkus Eesti valitsusasutuste esindajatest koosneva töögrupi kaudu ning Balti regionaalprogrammi raames. 2001. aastal Eesti Pank otseselt projektides ei osalenud, kuid andis oma panuse regionaalprogrammi alase aastakohtumise raportit koostamisse.

¹⁷ Bank for International Settlements, BIS.

¹⁸ BISi poolt välja antud aktsiad jagunesid 2000. a alguseni kolmeks: keskpankade omanduses olevad hääleõigusega aktsiad (85%), keskpankade omanduses olevad hääleõiguseta aktsiad (1%) ja erainvestorite käes olevad hääleõiguseta aktsiad (14%). Keskpangad ja erainvestorid võisid osta BISi aktsiaid, kui mõni keskpank loobus osa temale ette nähtud aktsiate väljaostmisest. BISi põhikirja järgi jaguneb aktsiakapital 600 000 aktsia vahel, millest 2000. a lõpu seisuga oli emiteeritud 529 165 aktsiat. BISi aktsia nominaalväärtus on 250 kuldfranki ehk sõjaeelset Šveitsi franki.

¹⁹ Organization for Economic Cooperation and Development, OECD.

ÜHISSEMINARID TEISTE RIIKIDE KESKPANKADEGA

Jätkusid ühisseminarid Balti riikide keskpankadega ja Soome Pangaga. Arvult kaheksas **Balti keskpankade seminar** toimus 2001. aastal Riias. Seekord diskuteeriti kolmel keskpangandust puudutaval teemal: rahapoliitika, keskpanga avalikkussuhted ning välisreservi haldamine.

Järjekorras üheksas **Eesti Panga ja Soome Panga seminar** toimus Soomes, Oulus. Üks olulisemaid arutlustemasid on seminaril alati olnud Eesti ja Soome majanduse ning finantssektori hetkeseis. Seekord andsid soomlased lisaks ülevaate euro sularahale ülemineku tutvustuskampaaniast Majandus- ja Rahaliidu liikmesmaades (sh Soomes). Põhjanaanabrite suhteliselt värsked kogemused liitumisest rahaliiduga on Eesti jaoks väga väärtuslikud. Seminari teine oluline teema oli majandusuuringute osakonna roll keskpangas.

KOOSTÖÖ MAJANDUSUURINGUTE VALLAS

2001. aastal hoogustus Eesti Panga majandusuuringute alane rahvusvaheline koostöö. Eesti Panga töötasid külalisuurijad Prantsusmaalt ja Hollandist, lisaks sellele teostati mitmeid koostööprojekte teiste uurimisasutustega. Eesti Panga initsiatiivil sai esmakordselt teoks ühine uurimus Läti ja Leedu keskpangaga – koos kolleegidega analüüsi reaalkursi ja konkurentsivõime seost kolmes Balti riigis. Koostööpartneriteks olid ka Rahandusministeerium, Soome Majandusuuringute Instituut (ETLA), Inglismaa Majandus- ja Sotsiaaluuringute Instituut (NIESR), Inglise Panga Keskpangauuringute Keskus ning Rahvusvaheline Majanduskasvu Keskus (ICEG).

Ühekordsetest üritustest võib nimetada **Eesti Panga majandusuurijate seitsmendat teadusseminari**; Tartus toimunud rahvusvahelist konverentsi “**Majandus- ja rahaliit: väljakutsed ja riskid**”, mille korraldas Eesti Pank koos Tartu Ülikooli, TÜ Eurokolledži, Hansapanga ning Sampo Pangaga; rahvusvahelist konverentsi “**Ühendatud finantsjärelevalve ees seisvad ülesanded uuel aastatuhandel**”, mille korraldasid Rahandusministeerium, Eesti Pank ja Maailmapank; septembris toimunud seminari “**Eurole üleminek ja Eurosüsteemi rahvusvaluutade käibeltkadumine – mida see tähendab Eesti ja Euroopa jaoks?**”; Inglise Panga ja Eesti Panga ühisseminari “**Strateegia kujundamine ja plaanimine keskpangas**”; **Balti riikide keskpankade statistikaseminari**.

IX. KESKPANGA AVALIKUD SUHTED

Avatus ja läbipaistvus on kaasaegse raha- ja finantsüsteemi kujundamisel olulised nõuded, mille tähtsus kasvab lähiaastail ilmselt veelgi. Avatusel ja piisaval läbipaistvusel on oluline roll rahvusvaheliste finantskriiside ennetamisel. Ent kvaliteetsem teave ja finantspoliitiliste otsustusmehhanismide suurem läbipaistvus peaksid tooma kaasa ka kodumaiste majanduspoliitiliste ning praktiliste otsuste parema põhistatuse.

ÜLDPÕHIMÕTTED

Keskpannga tegevusele esitatavate nõuete seas on tähtsalt kohal **läbipaistvus**, sest keskpang saab oma rahapoliitilisi ja muid põhifunktsioone täita ainult oludes, kus avalikkuse (majandusagentide) käsutuses on piisavalt asjakohast ja hõlpsasti kasutatavat majandusinfot. Eriti oluline on piisav teave koos usaldusega keskpanga vastu valuutakomiteel põhineva rahapoliitilise süsteemi puhul.

Suhted avalikkusega aitavad Eesti Pangal seadusega ette nähtud ülesandeid täita, tagades keskpanga tegevusele üldsuse toetuse. Keskpannga eripärast tulenevalt on oluliste sihtrühmade seas lisaks kodumaisele üldsusele, erialaspetsialistidele ning ajakirjanikele väga tähtsal kohal ka välismaa erialaspetsialistid, ajakirjandusväljaanded ning majandusavalikkus. **Rahvusvahelise osakonna ja avalike suhete osakonna liitmine**, mis sai teoks 21. veebruaril 2001, annab seetõttu panga välis-suhtluse seisukohalt olulist sünergiat.

Eesti Panga kommunikatsioonipoliitika lähtub järgmistest eesmärkidest:

- tagada avalikkuse arusaam keskpanga rahapoliitikast ja piisav toetus sellele;
- tagada majandusotsuseid toetava taustinfo võimalikult hea kättesaadavus majandusagentidele;
- hoida ja väärtustada mainet Eesti Pangast kui pädevast, iseseisvast ja usaldusväärsest institutsioonist, kel on oluline roll riigi majanduspoliitika ja majanduse arengu suunamisel, kelle tegevus on läbipaistev ja kontrollitav ning kes on valmis kõigi ühiskonnagruppidega suhtlema.

Eesti Panga **otsused, normatiivaktid, analüüsitulemused, kommentaarid ja arvanded on nii trükistena kui ka elektroonses vormis kättesaadavad tasuta, kõigile kasutajale ühesugustel tingimustel ja ühel ajal**¹. Eesti Panga trükised on tasuta kättesaadavad kõigile Eesti keskraamatukogudele, maakonna- ja suuremate linnade ning loomulikult ka kõrgkoolide jm majandusõppeasutuste raamatukogudele – kokku ligi poolesajale raamatukogule. Suur osa Eesti Panga veebilehel avaldatavatest materjalidest on kasutusvalmis kindlal ette teada oleval kuupäeval ja kellaajal, mis hõlbustab tarbijal teda huvitava info hankimist².

Vastavalt väljakujunenud põhimõtetele jätkati 2001. aastal Eesti Panga majanduspoliitiliste põhisuhtekohtade põhjalikumalt ja taustinformatsiooniga täiendatud esitust trükisena ilmuva **rahapoliitilise ülevaate** vormis. **Kõige operatiivsemalt ja kokkuvõtlikumalt väljendub keskpanga ametlik seisukoht aga Eesti ja maailmamajanduse kvartaliülevaate kommentaarides.**

¹ Juhuhuvilised saavad Eesti Panga väljaandeid lugeda avalikes ja õppeasutuste raamatukogudes või Eesti Panga veebilehel (<http://www.ee/epbe>), vastilmunud trükiste endale saamiseks tuleb aga neid Eesti Panga muuseumist sümboolse hinna eest siiski osta. Trükise järgmise numbril ilmumisel on eelmine number aga kõigile sealgi tasuta.

² Eesti Panga regulaarsete infoväljundite kohta vt Lisad, lk 120–121.

INFOTEENUSED

Eraisikute, organisatsioonide ning meedia infovajaduste rahuldamisel lähtub Eesti Pank eelkõige operatiivsusest ja asjatundlikkusest. Keskpanga infoväljundite sisu ja vormi kujundamisel arvestatakse panka laekunud teabenõudeid, materjalide kasutamise statistikat ja muud tagasisidet.

Eesti Pangale laekus 2001. aastal avalikkuselt ligikaudu 8 500 päringut, neist enamik telefoni teel, aga ka e-posti ja veebilehe küsimuste-vastuste rubriigi kaudu. Neile lisandusid meediaväljaannete päringud. Kõik päringud, mis ei saa kohest vastust, registreeritakse teabenõudena ning vastatakse hiljem. Kokku oli 2001. a lõpu seisuga registreeritud 436 teabenõuet. Aasta jooksul ei registreeritud Eesti Pangas ühtki teabenõuet, mille täitmisest oleks ära öeldud.

Põhiliselt huvitas avalikkust 2001. aastal euro sularaha kasutuselevõtt, Eesti Panga päevakursside aritmeetiline keskmine, Euroopa Keskpanga noteeringud nende valuutade osas, mida Eesti keskpank ei noteeri, Eesti Panga enda tegevus, meie pangandust reguleerivad normdokumendid ning pangandus- ja majandusstatistika. Tunti huvi Eesti pangasüsteemi toimimise, riigi majandusolukorra ja rahapoliitiliste põhimõtete vastu. Oluliselt on päringute temaatika muutumist mõjutanud Eesti Panga veebileht, mille erinevate materjalide poole pööratakse ligikaudu 15 000 korda päevas. Päringud Eesti Panga poolt kehtestatavate valuutakursside kohta vähenesid 2001. aastal kolmandiku võrra. Selle põhjuseks on panga veebilehe üha ulatuslikum kasutamine. Siiski kuulusid päevakursid endiselt enimnõutud info hulka.

ÜRITUSED

2001. aastal korraldas Eesti Pank palju olulisi üritusi ning osales paljude ühisel korraldamisel.

Panga enda regulaarsetest teabeüritustest oli olulisim kord kvartalis toimunud rahapoliitilisi põhiseisukohti tutvustav infopäev, millel osalesid nii spetsialistid, õppurid kui ajakirjandus.

Tähistamiseks Eesti Panga 82. aastapäeva, korraldati interneti kaudu reaajas konverents üldhariduskoolide gümnaasiumiosa õpilastele. Osalejaid oli palju ning keskpank sai edasiste teavituspilannide täpsustamiseks olulist tagasisidet.

Eesti Pank oli oma väljapanekuga esindatud investeerimismessil "Rahakompass 2001", mis toimus Tallinnas Rahvusraamatukogus. Messi avaüritusel esitles Eesti Panga president Vahur Kraft pärast sissejuhatavat ettekannet esmakordselt Eestis euro rahatähti. Lisaks eurodega tutvumisele said messi külastajad Eesti Panga boksis informatsiooni Eesti raha ja panganduse kohta. Nagu esimesel messil, olid ka sel korral väga nõutud Eesti Panga trükised – aastaraamatud, rahapoliitilised ülevaated, bülletäänid ja toimetised.

Eesti Panga muuseum, mille püsiekspositsioon tutvustab Eesti raha ajalugu, korraldas Eesti Vabariigi 83. aastapäeva puhul koostöös kollektsionääride ja kommertsbankadega Eesti pangakaartide näituse ning koostöös Läti keskpanga ja Hansapangaga Läti maksevahendite näituse ja meenemüntide müügi. Eurot tutvustava kampaania käigus oli väljas näitus 12 Majandus- ja Rahaliidu liikmesriigi rahvusvaluutadest, mis kadusid käibelt 2002. aasta veebruari lõpuks. Panga muuseumi külastas aasta jooksul 4000 inimest.

OSALEMINE EURO SULARAHHA TUTVUSTAMISES

Euro sularahale üleminek kaheteistkümnnes Euroopa riigis tähendas Eesti Pangale osalemist teavituskampanias, millega alustati juba 2001. a kevadel. Avalikkust informeeriti ühisrahaga

seonduvaist muutustest europiirkonna riikides, tutvustati euro rahatähti ning münte, selgitati euro sularaha kasutuselevõtu mõjusid Eesti majandusele ja jagati muud praktilist ning majanduspoliitilist teavet nii kodumaisele avalikkusele kui välispartneritele.

Avalikkus sai enim informatsiooni Eesti Panga veebilehelt, mida kasutasid eraisikud ja ettevõtted ning mis oli teabeallikaks ka ajakirjandusele. Keskpanga veebilehe euro-teemaliste rubriikide poole pöördui aastavahetuse eel ja järel keskmiselt 100–150 korda päevas, tipppäevadel mitu korda rohkem. Detsembris toimunud *online*-konverentsil vastasid keskpanga spetsialistid ettevõtete tegev- ja finantsjuhtide küsimustele, mis puudutasid lõpliku eurole ülemineku mõju ettevõtte igapäevategevusele. Ettevõtjate seisukohast olulisemaid küsimusi käsitleti ka reas infokirjades, mis edastati ligikaudu kolmele tuhandele välismajanduslikult aktiivsemale ettevõttele; sama teavet vahendati ka Kaubandus-Tööstuskoja ning maakondade infokanalite kaudu.

Eesti Panga spetsialistid esinesid aasta lõpukuudel põhjalikumate euro sularaha käibeletuleku küsimustele pühendatud ülevaadetega rohkem kui kahekümnel teabepäeval või seminaril. Aktiivselt osaleti ka kommertsbankade sularahaspetsialistide ja teenindajate koolitamisel³.

Teabe jagamiseks laiale avalikkusele kasutas keskpank eritrükiseid. Ülevaates eurotsooni riikide lõplikust üleminekust eurole⁴ analüüsiti ühise sularaha käibeletuleku võimalikke kaudseid ja otseseid mõjusid euroala riikidele ja Eestile, nendega seonduvaid inflatsioonikartusi ning tutvustati raha muutumise seotud varasemaid analoogilisi rahvusvahelisi kogemusi. Eesti Pank koostas infovoldiku “Euroopas euro, Eestis kroon” ning analoogilise plakati. Välja anti Euroopa Keskpanga poolt koostatud infomapi ja -voldiku eestikeelsed versioonid. Osa voldikuid trükiti ka vene keeles. Teavituskampaania materjalide ettevalmistamisel tehti aktiivset koostööd Soome Panga, Saksa Liidupanga ning Euroopa Keskpangaga. Kommertsbankade, postkontorite, euro-infopunktide, raamatukogude, koolide ning ettevõtlusorganisatsioonide vahendusel levitati kokku üle 122 000 eksemplari mitmesuguseid euroalaseid trükiseid.

Euro sularaha teavituskampaania läbiviimisel olid toeks keskpanga tellimusel korraldatud küsitlused, millega uuriti ettevõtjate informeeritust euro tulekust ning seda, kuivõrd on Eesti elanikel vaja 12 riigi seniseid rahvusvaluutasid ümber vahetada. Uuringute tulemused võimaldasid teabekampanias operatiivseid korrektiive teha. 2001. a algul viidi varasema teavituse tulemuste selgitamiseks ja edasiste plaanide täpsustamiseks läbi täiendavad kvantitatiiv- ning kvalitatiivuuringud. Need kinnitasid, et euro-teabekampaania täitis sellele pandud ülesanded ning kasutatud meetodeid ja vorme on otstarbekas rakendada ka edasises Euroopa Majandus- ja Rahaliitu puudutavas teavitustegevuses.

Euroopa Keskpanga kutsel osales Eesti Pank koos teiste kandidaatriikide keskpankadega ka euro-teabekampaania kokkuvõtete tegemisel ning tulemuste arutelul.

³ Vt Koolitus, lk 90.

⁴ Vt Rasmus Pikkani “Eurotsooni riikide lõplik üleminek eurole ja selle mõjud Eestile”. Eesti Pank, Tallinn 2001.

X. EESTI PANGA ORGANISATSIION

2001. aastal jätkus panga organisatsiooni ümberkorraldamine, mille eesmärgiks on vastavus strateegilises arengukavas seatud eesmärkidele, tõhus tegutsemine ja läbipaistvus.

PANGA JUHTIMINE JA VASTUTUSVALDKONNAD

Eesti Panga kõrgeim organ on **panga nõukogu**. 5. oktoobrist 2001 taastasid **Mihkel Pärnoja** volitused panga nõukogu liikmena ning lõppesid **Kalle Jürgensoni** volitused nõukogu asendusliikmena. Seega on Eesti Panga nõukogu koosseis järgmine: esimees – **Mart Sörg**, liikmed – **Ants Järvesaar, Kalev Kukk, Vahur Kraft, Mati Meos, Hindrek Meri, Mihkel Pärnoja, Jüri Sepp** ja **Erik Terk**.

Eesti Panga juhatusse kuulusid 2001. aastal **president Vahur Kraft, asepresidendid Rein Minka, Märten Ross** ja **Andres Sutt**, kes alustas tööd 2. aprillil, pärast oma töökohustuste täitmist Rahvusvahelise Valuutafondi juures, ning **Pangainspektsiooni juhataja Andres Trink**.

Panga põhikirjas nõukogu poolt 19. detsembril 2000 tehtud muudatused andsid võimaluse panga juhtimise täiustamiseks. Muuhulgas muutus panga presidendi ja juhatuse pädevus – varasemast enam otsuseid teeb juhatus kollektiivselt. Tööd alustas ka panga **rahapoliitika komitee**, kuhu praegu kuuluvad **Vahur Kraft, Rein Minka, Märten Ross, Andres Sutt, Ilmar Lepik, Sven Meimer, Henn Oit, Rait Roosve** ja **Tanel Ross**, seega lisaks juhatuse liikmetele põhitegevusvaldkonna osakondade – keskpangapoliitika osakonna, finantsturgude osakonna, finantsvahenduse osakonna, sularaha- ja turvaosakonna ning rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonna – juhatajad. Rahapoliitika komitee ülesanne on **töötada välja raha-, majandus- ja finantssektori poliitika alased seisukohad ning kooskõlastada kogu panga tegevus neis küsimustes**.

9. mail 2001 võttis Riigikogu vastu otsuse **iseseisva Finantsinspektsiooni loomise kohta Eesti Panga juures**. Uue järelevalveasutuse moodustasid senine Eesti Panga Pangainspektsioon ning varem Rahandusministeeriumi valitsemisalasse kuulunud Kindlustusinspektsioon ja Väärtpaberinspektsioon.

Finantsinspektsiooni igapäevast tegevust juhib inspektsiooni **juhatus**, mille esimeheks sai endine Pangainspektsiooni juhataja **Andres Trink**. Finantsinspektsiooni tegevuse ülevaataja on inspektsiooni **nõukogu**, kuhu kuuluvad ka Eesti Panga president **V. Kraft** ja asepresident **A. Sutt**.

Seoses Finantsinspektsiooni moodustamisega arvati 31. detsembril panga juhatuse liikmete hulgast välja **A. Trink** ning **alates 1. jaanuarist 2002** kuuluvad seega panga juhatusse **president V. Kraft** ning **asepresidendid R. Minka, A. Sutt** ja **M. Ross**.

Eesti Panga tegevuse üldjuht on president Vahur Kraft. Tema ainupädevusse kuulub panganduse operatiivne korraldamine panga nõukogu poolt kujundatud raha- ja panganduspoliitika põhiseisukohtade alusel, nõukogu otsuste täitmise kontrollimine ning selleks vajalike meetmete rakendamine. **V. Kraft** kontrollib asepresidentide tööd ning vastutab juhtimismehhanismide ülevaatamise eest.

Asepresident Rein Minka vastutab sularaharinglust korraldava tegevuse koordineerimise ja töökeskkonna turvalisuse, Eesti Panga arveldussüsteemi töökindla, kulufektiivse toimimise ja tervikliku arengu juhtimise, infotehnoloogilise töökeskkonna ja õiguskeskkonna kujundamise ning personalitöö eest.

Asepresident Andres Sutt vastutab Eesti Panga rahvusvaheliste ja avalike suhete, finantssektori poliitika väljatöötamise ja elluviimise, finantssektorit käsitleva teabe kogumise, käitlemise ja avaldamise

koordineerimise, makse- ja arveldussüsteemide ülevaatamise, samuti Eesti Panga finantsarvestuse ja -aruandluse ning sisemise asjaajamise ja töökeskkonna eest.

Asepresident Märten Ross vastutab rahapoliitiliste otsuste ettevalmistamise ja elluviimise, Eesti Panga finantsvarade juhtimise, riikliku statistika kogumise, koostamise ja avaldamise koordineerimise ning majandusuuringute ja majanduslaselise täiendõppega seotud tegevuse koordineerimise eest.

ORGANISATSIOONI STRUKTUURI ÜMBERKORRALDAMINE JA JUHTIMISTEgevuse TÄIUSTAMINE

Suure osa panga organisatsiooni reformist 2001. aastal moodustasid **ettevalmistused Finantsinspektsiooni töö alustamiseks**. Lisaks senise Pangainspektsiooni eraldamisele Eesti Pangast tähendas Finantsinspektsiooni moodustamine keskpangale ümberkorraldusi nii oma põhitegevuses kui ka tugiteenuste pakkumises.

2001. aastal vähenes panga osakondade arv nelja võrra – 18-lt 14-le. Panga strateegilises arengukavas toodud eesmärkide saavutamiseks moodustati veebruaris rahvusvaheliste suhete osakonna ja avalike suhete osakonna baasil **rahvusvaheliste ja avalike suhete osakond** ning sularahaosakonna ja turvaosakonna baasil **sularaha- ja turvaosakond**. Aprillis moodustati sekretariaadi ja majandusosakonna baasil **haldusosakond**, septembris aga makse- ja arveldussüsteemide osakonna, pangastatistika ja analüüsi osakonna ning osa keskpangapoliitika osakonna baasil **finantsvahenduse osakond**.

Eesti Panga organisatsiooni skeem seisuga 1. jaanuar 2002 on leheküljel 89.

Juulist detsembrini viidi sularaha- ja turvaosakonnas läbi **juhtimis- ja kvaliteedisüsteemi korras-tamine**. Projekti eesmärk oli kaardistada osakonna tegevus, optimeerida juhtimis- ja kommuni-katsioonisüsteemi ning riskide juhtimist lähtuvalt rahvusvahelise kvaliteedistandardi ISO 9001:2000 nõuetest. Septembris ja oktoobris korraldati ka **ülepangaline juhtimiskvaliteedi uuring**.

STRATEEGILINE PLAANIMINE

2001. aastal toimusid **muudatused panga strateegilises plaanimes**. Traditsioonilisel sügisseminaril esitasid osakondade juhatajad arusaama oma osakonna strateegilistest ülesannetest eelseisval kolmel aastal ning neid eesmärke ühildades koostas panga juhatus **panga strateegilise arengukava aastateks 2002–2004**¹. Selles dokumendis on kirjas panga peamised tegevussuunad ühiskonna poolt seatud ülesannete täitmiseks. Arengukava väljendab sisuliselt kokkulepet keskpanga ja ühiskonna vahel.

2001. aastal tegeldi jätkuvalt **juhtimisarvestuse arendamisega**, jätkates eelmisel aastal alustatud põhi- ja tugitegevuskulude eristamist. Eriti aktuaalseks muutus **põhi- ja tugitegevusüksuste kulude eristamine** ning **tugiteenust osutavate üksuste teenuste hinna arvutamine** seoses Finantsinspektsiooni loomisega, kellele Eesti Panga tugitegevusosakonnad hakkasid teenuseid osutama alates 2002. aastast.

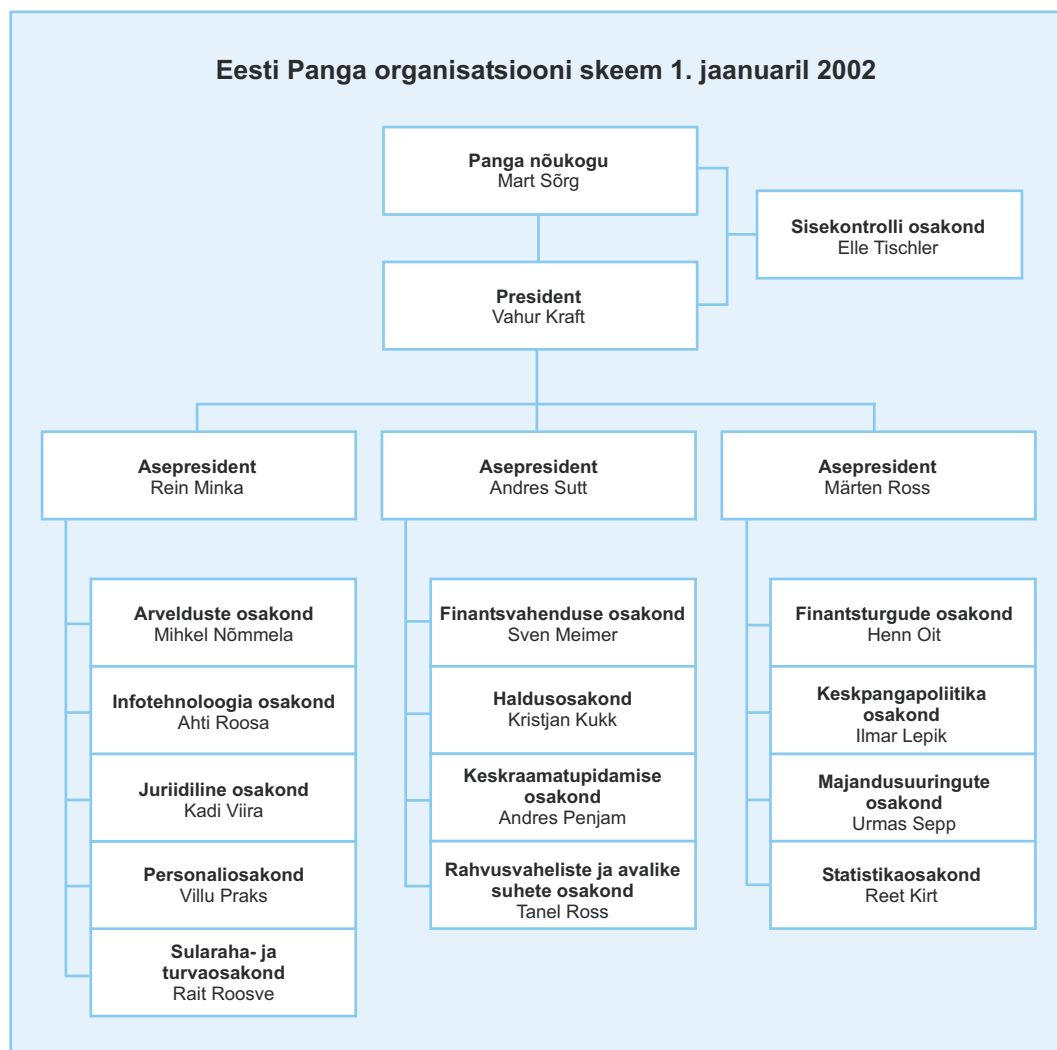
Novembris kasutusele võetud uus **raamatupidamise infosüsteem** võimaldab saada **juhtimis-arvestuseks** hõlpsamini kasutatava struktuuri ja liigendusega aruandeid.

PANGA TÖÖTAJAD

PERSONALIPOLIITIKA

Värbamisel juhi- ja muudele vastutusrikastele ametikohtadele rakendati uuendusena **ametikoha kompetentsimudelit**. Välispartneri abi kasutades hinnati kandidaatide pädevuse ja arengupotentsiaali

¹ Vt Lisad, lk 118–119.

vastavust mudelile. Uus meetod leidis üsna laialdast rakendamist, sest seoses struktuursete ümberkorraldustega toimus pangas mitmeid **sisekonkursside** uutele ametikohtadele. Kehtiva **karjääri- ja arenduspoliitika** raames said mitmed panga töötajad võimalusi nii vertikaalseks kui horisontaalseks karjääriks.

Töötajate kompenseerimisel järgitava poliitika üheks nõudeks on iga-aastane panga palkade võrdlemine konkureeriva tööturuga. 2001. aasta võrdlusest selgus, et pangas makstavate palkade tase on kooskõlas kompenseerimispoliitikas sätestatuga, milleks on finantssektori töötajate mediaanpalk Tallinnas. Palgavõrdluse usaldusväärset kinnitab asjaolu, et panga palgasüsteem põhineb järjepideval ametikohtade hindamisel rahvusvaheliselt tunnustatud meetodika alusel.

Panga nõukogu muutis detsembris töötajate eluaseme-, tarbimis- ja õppelaenu andmise tingimusi, sest Eesti Panga seaduse muudatus tühistas keelu, mis ei lubanud keskpanga töötajail krediidi-asutustest laenu võtta. Tingimuste muutmisel juhitud eelkõige majandusliku isetasuvuse põhimõttest ja laenuvõtmise tingimustest.

2001. aasta lõpul oli pangas tööl 257 inimest, 19 inimest olid kas lapsehoolduspuhkusel või nende tööleping oli peatatud rohkem kui 4 kuuks. 1. jaanuaril 2002 läks Eesti Pangast tööle Finantsinspektsiooni 23 töötajat, kes aasta lõpu seisuga olid töötanud Pangainspektsioonis.

Tööjõu voolavus 2001. aastal oli **7,16%**. Voolavus on arvatud aasta jooksul lahkunud töötajate arvu suhtena keskmisesse töötajate arvusse. **Tööjõu stabiilsus** 2001. aastal oli **94,6%**. Stabiilsus näitab aasta alguseks üle ühe aasta staaži omavate töötajate arvu suhet nende töötajate arvusse, kellega aasta tagasi oli tööleping sõlmitud.

KOOLITUS

Eesti Pank arendab õppivale ehk teadmispõhisele organisatsioonile omast personalipoliitikat, soodustades **järjepidevat iseõppimist ja täiendkoolitust**.

Ka 2001. aasta seadis töötajate ametialasele koolitusele mitmeid uusi ülesandeid. Muutused väliskeskkonnas tingisid väljaõppe seoses euro sularaha käibeletulekuga. Sel teemal jagasid teadmisi ja kogemusi Soome Pank, Euroopa Keskpank ja Saksa Liidupank. Väliskoolitustel saadud teadmisi andsid Eesti Panga spetsialistid omakorda edukalt edasi mahukate Eesti-siseste koolitusprogrammide raames – Euroopa Keskpangas väljaõppe saanud keskpanga töötajad olid põhilised kommertspankade sularahaspetsialistide ja teenindajate koolitajad euro sularaha alal.

Muutustega panga sees kaasnes ka mahukas **juhtimiskoolitus**. Siin oli Eesti Panga koostööpartneriks Inglise Pank ja selle praktikutest lektorid. Strateegilise juhtimise kursuse korraldamine spetsiaalselt Eesti Pangale väärrib märkimist seetõttu, et tavaliselt toimuvad sellised kursused regiooniti, st korruga mitmele keskpangale.

Tavapärasem töötajate koolitamine jätkus muudes valdkondades – majandusteoorias, keskpanganduse ning rahaturu ja finantssektori järelevalve teemadel. Õpiti ka suhtlemisteooriat, võõrkeeli, informaatikat jm. Kokku sai 2001. aastal koolitust üle 80% panga töötajatest.

Ka koolituse korraldamises leidsid aset mõningad muutused:

- rakendati töötaja ja panga vahelist koolituskokkulepet, mis annab pangale lisatagatise hinnatud oskusteabe säilitamiseks;
- töötajate õppimaasumist teaduskraadi omandamiseks soodustati panga antud õppelaenu abil.

2001. a oktoobri seisuga õppis erinevate ülikoolide magistri- või doktoriõppes 41 panga töötajat. Eesti Panga spetsialistid on ka ise hinnatud lektorid. Pakkumisi üksikloengute ja loengusarjade pidamiseks tehakse neile tihti, kusjuures temaatika ei piirdu üksnes majanduse ja rahandusega.

2001. aastal algas regulaarne majandusuuringute tulemuste tutvustamine seminari vormis. Oma töödest käis Eestis rääkimas hulk väliseksperte. Enamik neist oli naaberriikidest Soomest ja Rootsist, kuid esinesid ka spetsialistid Hongkongist, Ungarist, Austriast jm. Populaarseks kujunesid seminarid, kus käsitleti kandidaatriikide ELiga liitumiseks valmisoleku eri aspekte.

HARRASTUSED JA TRADITSIOONID

Eesti Panga töötajad on spordilembesed. Panga **spordiklubil** on 140 liiget. Rohkem harrastatakse aeroobikat, jõutreeninguid, korvpalli, seinatennist, tennist, ujumist ja vesivõimlemist. Traditsioonilised perespordipäevad toimusid nii talvel kui suvel Mõedakul. Peeti osakondade korvpallipäev. Kanuu- matkajad aerutasid Soomaal ning jalgratastel matkati Hiiumaa ja Saaremaa teedel.

Tavakohaselt võisteldi ka väljaspool panka. Eesti Pangaliidu turniiril sai esmakordselt esikoha Eesti Panga korvpallimeeskond, Euroopa keskpankade spordi- ja kultuurijuhtide nõupidamisel Portugalis aga lepitati kokku lähema kahe aasta ühisürituste suhtes.

2001 oli panga **kammerkoori** neljas tegevusaasta. Kooril oli 2002. a aprilliks 31 liiget. Lisaks panga üritustele käidi esinemas mitmel pool Eestis, aasta tähtsaim sündmus oli aga osalemine advendi- ja jõulumuusika festivalil Ungaris.

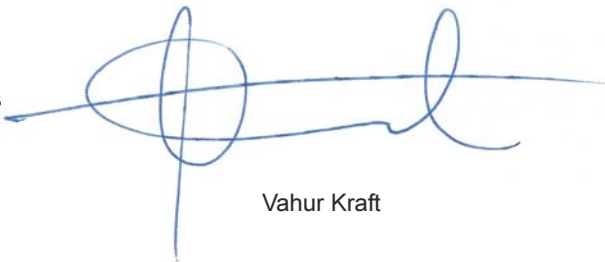
JUHATUSE KINNITUS 31. DETSEMBRIL 2001 LÖPPENUD MAJANDUSAASTA FINANTSARUANDELE

Juhatus on koostanud Eesti Panga finantsaruande, mis koosneb bilansist, kasumiaruandest, omakapitali liikumise aruandest ja selgitustest finantsaruande juurde. Juhatus on finantsaruande koos audiitori järelalusotsusega esitanud läbivaatamiseks Eesti Panga nõukogule, kes teeb otsuse majandusaasta tulemuste kohta ning esitab selle Riigikogule kinnitamiseks.

Finantsaruande koostamisel on järgitud Eesti Panga seadust ja Eesti Panga põhikirja ning muid Eesti Panga sisemisi finantsaruande koostamise põhimõtteid ning see kajastab õigesti ja õiglaselt Eesti Panga vara, kohustusi, omakapitali ja majandustegevuse tulemust.

Finantsaruandele on 5. aprillil 2002 alla kirjutanud kõik sellel päeval juhatusse kuulunud liikmed.

Juhatusesimees

Vahur Kraft

Juhatuseliikmed

Rein Minka

Märten Ross

Andres Sutt

BILANSID SEISUGA 31. DETSEMBER 2001 JA 2000 (TUH KR)

	Kirje	2001	2000*	2000
AKTIVA				
Välisaktivad		16 122 349	16 967 301	16 966 615
Kuld	1	40 438	37 890	37 890
Konverteeritav välisvaluuta	2	14 624 053	15 485 940	15 485 254
Osalus RVFis	3	1 440 277	1 426 497	1 426 497
SDRi konto RVFis	3	610	289	289
Muud nõuded RVFile	3	16 971	16 685	16 685
Kodumaised aktivad		259 593	253 102	253 788
Laenud ja muud nõuded	4	66 523	64 789	64 789
valitsusele		1 106	2 997	2 997
krediidiasutustele		8 208	9 830	9 830
muud		57 209	51 962	51 962
Aktsiad	5	73	308	308
Muud aktivad	6	4 631	4 215	24 833
Põhivarad	7	188 366	183 790	163 858
Kokku aktiva		16 381 942	17 220 403	17 220 403
PASSIVA				
Välispassivad		1 463 164	1 484 469	1 481 743
Välisvõlad		19 668	54 123	51 397
RVFi kroonikontod	3	1 441 279	1 429 394	1 429 394
Mitteresidentide kontod	8	2 217	952	952
Kodumaised passivad		12 031 648	13 344 756	13 347 482
Sularaha ringluses		8 066 512	7 277 353	7 277 353
Krediidiasutuste kontod ja muud jooksvad kohustused	9	3 843 820	5 929 717	5 929 717
krediidiasutuste kontod		3 714 887	5 718 485	5 718 485
muud		128 933	211 232	211 232
Konverteeritav välisvaluuta	3	7 801	7 322	7 322
Eraldised	10	79 553	97 700	97 700
Muud passivad	11	33 962	32 664	35 390
Omakapital		2 887 130	2 391 178	2 391 178
Kapital ja reservid	12	2 356 178	2 141 275	2 232 851
Kasum		530 952	249 903	158 327
Kokku passiva		16 381 942	17 220 403	17 220 403

*Muudetud võrreldavaks vastavalt 2001. aastal kasutatud arvestuspõhimõtetele

Selgitused lehekülgedel 96–110 on finantsaruande lahutamatud osad.

2001. JA 2000. AASTA KASUMIARUANDED (TUH KR)

	Kirje	2001	2000*	2000
Netointressid ja muu puhastulu välisaktivatelt ja -passivatelt	13	726 529	611 548	514 420
Netointressid ja muu puhastulu kodumaistelt aktivatelt ja passivatelt	14	-116 112	-131 046	-131 061
Intressid ja muud tulud		6 448	5 215	5 233
Intressid ja muud kulud		-122 560	-136 261	-136 294
Muud tegevustulud		-	-	1 579
Põhitegevuskulud	15	-163 352	-190 530	-186 542
personalikulu		-69 403	-66 244	-71 600
rahatähtede ja müntide valmistamine		-5 650	-20 174	-20 520
põhivara kulum		-23 568	-26 765	-26 765
remondikulu		-	-	-1 773
haldus- ja majanduskulu		-64 731	-77 347	-65 884
Kasum enne eraldisi ning erakordseid tulusid ja kulusid		447 065	289 972	198 396
Eraldised	10	-	-97 700	-97 700
Erakordsed tulud ja kulud	16	83 887	57 631	57 631
Kasum		530 952	249 903	158 327

*Muudetud võrreldavaks vastavalt 2001. aastal kasutatud arvestuspõhimõtetele

Selgitused lehekülgedel 96–110 on finantsaruande lahutamatud osad.

OMAKAPITALI MUUTUSTE ARUANNE (TUH KR)

	Kirje	Põhikapital	Reservkapital	Erireserv	Ümberhindlus- reservid	Perioodi kasum/kahjum	Kokku
Jääk 1999. aasta lõpul		100 000	480 000	1 605 234	35 441	-79 400	2 141 275
Investeeringute ümberhindlus	12	–	–	–	147 579	–	147 579
Ülekanded	12	–	–	129	-56 132	–	-56 003
1999. aasta kahjumi katmine	12	–	-79 400	–	–	79 400	0
2000. aasta kasum		–	–	–	–	158 327	158 327
Jääk 2000. aasta lõpul		100 000	400 600	1 605 363	126 888	158 327	2 391 178
Ülekanded	12	–	–	123 541	-123 541	–	0
2000. aasta kasumi jaotus	12	–	99 400	23 927	–	-123 327	0
Eraldised riigieelarvesse		–	–	–	–	-35 000	-35 000
2001. aasta kasum		–	–	–	–	530 952	530 952
Jääk 2001. aasta lõpul		100 000	500 000	1 752 831	3 347	530 952	2 887 130
2000. aasta lõpu korrigeerimine*							
Investeeringute ümberhindlus		–	–	–	-147 579	147 579	0
Ülekanded		–	–	–	56 003	-56 003	0
Jääk 2000. aasta lõpul*		100 000	400 600	1 605 363	35 312	249 903	2 391 178
Ülekanded		–	–	31 965	-31 965	–	0
2000. aasta kasumi jaotus	12	–	99 400	23 927	–	-123 327	0
Korrigeeritud kasumi jaotus*		–	–	91 576	–	-91 576	0
Eraldised riigieelarvesse		–	–	–	–	-35 000	-35 000
2001. aasta kasum		–	–	–	–	530 952	530 952
Jääk 2001. aasta lõpul		100 000	500 000	1 752 831	3 347	530 952	2 887 130

*Muudetud võrreldavaks vastavalt 2001. aastal kasutatud arvestuspõhimõtetele

Selgitused lehekülgedel 96–110 on finantsaruande lahutamatud osad.

SELGITUSED EESTI PANGA FINANTSARUANDE JUURDE

FINANTSARUANDE KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

ÜLDPÕHIMÕTTED

Finantsaruande koostamisel on lähtutud Eesti Panga seadusest ja Eesti Panga põhikirjast. Raamatu- pidamise seadusest, mis ei laiene Eesti Pangale, ja rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuspõhimõtetest on lähtutud niivõrd, kuivõrd need on sobivad ja kohandatavad keskpangale.

Finantsaruanne on koostatud lähtudes soetusmaksumuselt ja seda on korrigeeritud varade ja kohustuste ümberhindamistega, mida on lähemalt selgitatud arvestuspõhimõtetes.

Avaldatav Eesti Panga bilanss on üles ehitatud kujul, mis võimaldab eraldada välis- ja kodumaiseid varasid ja kohustusi. Peale selle võimaldab selline esitus jälgida Eesti krooni tagatust kulla ja konver- teeritava välisvaluutaga.

Vastavalt Eesti Panga seadusele ei maksa Eesti Pank tulumaksu ega muid majandustegevusega seotud makse riigieelarvesse ega kohalikesse eelarvetesse, välja arvatud füüsiliste isikutega seotud maksud.

Finantsaruanne on koostatud tuhandetes Eesti kroonides (tuh kr), kui ei ole eraldi viidatud mõnele teisele mõõtühikule.

MUUTUSED ARVESTUSPÕHIMÕTETES

2001. aasta algusest on toimunud järgmised muudatused arvestuspõhimõtetes, mis on mõjutanud panga 2001. aasta finantstulemit:

- Finantstehingutega seotud tulud ja kulud kajastatakse kasumiaruandes. 2000. aastal kajastati finantstehingute realiseeritud tulud ja kulud kasumiaruandes ning realiseerimata tulud ja kulud reservides.
- Tulud ja kulud finantstehingutelt kajastatakse kasumiaruandes alates tehingu toimumise päevast, mitte aga päevast, millal tehing kajastatakse bilansis, s.o arvelduspäevast.

Lisaks sellele on mõned bilansi- ja kasumiaruande kirjed ümberklassifitseeritud.

Finantsaruande paremaks mõistmiseks on 2000. a bilanss, kasumiaruanne ja omakapitali muutuste aruanne esitatud esialgsel ja võrreldaval kujul vastavalt 2001. aastal kasutatud arvestuspõhimõtetele, mis ei ole muutnud panga 2000. a omakapitali suurust ja bilansimahtu. Finantsaruande kirjetes on esitatud selgitused ja võrreldavad andmed 2000. aasta vastavate arvnäitajate kohta arvestades 2001. aastal kasutatud arvestuspõhimõtteid.

Arvestuspõhimõtete muudatuste eesmärk on senisest ulatuslikum keskpangale sobivate rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuspõhimõtete rakendamine panga finantsaruande koostamisel ning välisvaluutareservide juhtimisel kasutatud finantstehingute ning nendega seotud tulude ja kulude kajastamine võimalikult samaselt reservihalduspõhimõtetele.

Peamised arvestuspõhimõtted, mida kasutati Eesti Panga finantsaruande koostamisel, on toodud allpool.

TULUD JA KULUD

Tulud ja kulud on kajastatud kasumiaruandes arvestusperioodi jooksul tekkepõhiselt, sõltumata raha laekumisest või tasumisest.

VÄLISVALUUTA ARVESTUS EESTI KROONIDES

Välisvaluutas fikseeritud majandustehingute arvestust on peetud Eesti Vabariigis ametlikult kehtivas vääringus – kroonides. Tehingud arvestatakse arvelduspäeval kehtinud Eesti Panga valuutakursiga. Bilansis on välisvaluutas fikseeritud varad ja kohustused hinnatud bilansi kuupäeval kehtinud Eesti Panga valuutakursiga. Kõik ümberhindamise tulemusena tekkinud välisvaluutatulud ja -kulud on kajastatud kasumiaruandes.

2001. ja 2000. aasta 31. detsembril kasutati järgmisi valuutakursse:

	2001	2000
DEM	8,0000	8,0000
USD	17,6918	16,8198
SDR ¹	22,0901	21,8788
EUR	15,6466	15,6466

Seoses 12 riigi lõpliku üleminekuga eurole lõpetas Eesti Pank 1. märtsist 2002 euroalal käibelt kadunud rahvusvaluutade (sh Saksa marga) noteerimise.

KULD

Kulla kogus on hinnatud aasta lõpu turuväärtuses, mis on võrdne Eesti Panga poolt määratud Eesti krooni ja kulla vahelise päevakursiga. Kulla turuväärtuse muutus aruandeperioodi lõpul võrreldes selle algusega on kajastatud kasumiaruandes.

INVESTEERINGUD KONVERTEERITAVAS VÄLISVALUUTAS

Välisriikide võlakirjad ja muud noteeritavad väärtpaberid konverteeritavas välisvaluutas on kajastatud aasta lõpu turuväärtuses. Tulud ja kulud võlakirjade ümberhindamisest seoses nende turuväärtuse muutumisega on kajastatud kasumiaruandes.

¹ Laenamise erioigus (*Special Drawing Rights*; SDR) – RVFi arveldusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast koosnev korv, mis hõlmab USD, EUR, JPY ja GBP.

Repotehingud ehk väärtpaberite müügi- ja tagasiostutehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel võetud laenuna. Müügi- ja tagasiostuhinna vahe on kajastatud kasumiaruandes tekkepõhiselt intressikuluna.

Pöödrepitehingud ehk väärtpaberite ostu- ja tagasimüügitehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel antud laenuna. Ostu- ja tagasimüügihinna vahe on kajastatud kasumiaruandes tekkepõhiselt intressituluna.

TULETISTEHINGUD

Tuletistehinguid kasutatakse välisvaluutareservide juhtimisel ja need sisaldavad välisvaluuta forward-, swap- ja futuurtehinguid, mida kajastatakse bilansiväliselt. Nendelt saadud tulud ja kulud on kajastatud kasumiaruandes tekkepõhiselt.

INVESTEERINGUD AKTSIATESSE

Aktsiad on kajastatud soetusmaksumuses, mida on vähendatud nende väärtuse püsiva languse korral. Aktsiate müügitulud ja -kulud on kirjendatud kasumiaruandes pärast seda, kui kõik müügitingimused on täidetud.

PÕHIVARAD

Põhivarad on arvele võetud soetusmaksumusega alates 5 000 kroonist, millest on maha arvatud lineaarsel meetodil arvestatud kulum järgmiste määrade järgi, lähtudes varade eeldatavast kasutuseast:

	2001	2000
Hooned ja ehitised	3%	3%
Riistvara	33%	33%
Tarkvara	50%	50%
Muu põhivara	20%	20%

Rekonstrueeritud põhivarade soetusmaksumust on suurendatud rekonstrueerimiskulude võrra, kui on suurendatud hoonete ja ehitiste välismõõtmeid või muudetud olemasolevate hoonete ja ehitiste otstarvet. Muul juhul kajastuvad hoonete rekonstrueerimiskulud kasumiaruandes kuludena. Juhul kui on teada või on tõenäoline, et varade reaalkäärtus on madalam raamatupidamises kajastatud väärtusest, on need alla hinnatud.

Tervikpildi andmiseks panga investeringutest põhivarasse kajastatakse 2001. aastal põhivarade hulgas (bilansikirjel "Põhivarad") ka ettemakseid põhivara eest, mis varasematel aastatel kajastati bilansikirjel "Muud aktivad".

HINNANGUTE KASUTAMINE

Finantsaruande koostamine vastavalt hea raamatupidamistava nõuetele eeldab juhatusele hinnangute andmist selle kohta, mis mõjutavad Eesti Panga varasid ja kohustusi bilansikuupäeva seisuga ning tulusid ja kulusid aruandeperioodil. Need hinnangud põhinevad saadaoleval informatsioonil Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta finantsaruande kinnituspäeva seisuga.

LAENUDE JA MUUDE NÕUETE ERALDISED

Ebatõenäoliselt laekuvad laenud ning muud nõuded on alla hinnatud. Ebatõenäoliselt laekuvate laenude ning muude nõuete allahindamisel on moodustatud eraldised, mis on kirjendatud aruandeperioodi kuludena kasumiaruandes, vähendades samal ajal bilansis vastavat vara. Laenude ja muude nõuete arvestus jätkub kuni laenude ja muude nõuete laekumiseni või nende lõpliku mahakandmiseni. Laenude ja muude nõuete mahakandmine toimub ainult juhul, kui on kasutatud kõiki seadusandluses ette nähtud meetmeid nende kättesaamiseks.

KOHUSTUSED

Kõik teadaolevad kohustused ja eraldised kajastatakse bilansis, kui nende suurst on võimalik usaldusväärset hinnata ning nende realiseerumine on tõenäoline. Potentsiaalsed kohustused, käendused ja garantiid arvestatakse bilansiväliselt.

SULARAHA RINGLUSES

Sularaha ringluses hõlmab Eesti Panga poolt emiteeritud rahatähti ja münte nimiväärtuses, mis on kajastatud bilansis kohustusena sularaha hoidja suhtes. Sularaha valmistamise kulud kajastatakse kasumiaruandes sularaha saabumisel pankka.

PUHKUSETASU RESERV

Puhkusetasu kulu on kajastatud kohustuse tekkimise perioodil, see tähendab siis, kui töötajal tekib nõudeõigus. Väljateenitud puhkusetasu või selle muutus on kasumiaruandes kajastatud kuluna ning bilansis arvele võetud kohustusena.

BILANSIPÄEVAJÄRGSED SÜNDMUSED

Eesti Panga finantsaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsid ajavahemikul bilansipäevast (31. detsember 2001) kuni juhatuse poolt finantsaruande kinnitamise päevani (5. aprill 2002).

ERALDISED

Garantiide ja muude potentsiaalsete kohustuste realiseerumisest tulenevate kahjude katteks on moodustatud eraldised, mida kajastatakse kohustusena, juhul kui on peetud tõenäoliseks garantiide tingimustest või muude potentsiaalsete kohustuste realiseerumisest tulenevate kahjude väljamaksmist. Eraldised on kirjendatud aruandeperioodi kuludena.

Kirje 1 – Kuld

Eesti Panga kullareservide väärtuse muutusest annab ülevaate alljärgnev tabel:

	Kogus (untsides)	Untsi turuhind (kr)	Turuväärtus (tuh kr)
Jääk 1999. a lõpul	8 250,171	4 485,6969	37 008
Ümberhindlus	–	–	882
Jääk 2000. a lõpul	8 250,171	4 592,6530	37 890
Ümberhindlus	–	–	2 548
Jääk 2001. a lõpul	8 250,171	4 901,5180	40 438

Kirje 2 – Konverteeritav välisvaluuta

Kirjes sisalduvad Eesti Panga välisvaluutareservid konverteeritavas välisvaluutas, mille juhtimiseks kasutatakse järgmisi finantsinstrumente: nõudmiseni ja tähtajalised deposiidid, võlakirjad, välisvaluuta hetketehingud, repo- ja pöördrepitehingud ning tuletistehingud (forwardid, swapid ja futuurid).

tuh kr

	Jääk 2001. a lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3-12 kuud	1-3 aastat	3-5 aastat	üle 5 aasta
Konverteeritav välisvaluuta	14 624 053	8 262 882	0	2 891 469	1 914 973	1 554 729
Sularaha ja jooksevkontod	28 454	28 454	–	–	–	–
Tähtajalised deposiidid	100 653	100 653	–	–	–	–
Võlakirjad	11 233 407	4 872 236	–	2 891 469	1 914 973	1 554 729
Pöördrepitehingud	3 257 206	3 257 206	–	–	–	–
Tuletistehingute väärtuse muutus	4 333	4 333	–	–	–	–
	Jääk 2000. a lõpul	kuni 3 kuud	3-12 kuud	1-3 aastat	3-5 aastat	üle 5 aasta
Konverteeritav välisvaluuta	15 485 940	8 042 121	1 378 202	2 664 151	1 528 962	1 872 504
Sularaha ja jooksevkontod	44 643	44 643	–	–	–	–
Tähtajalised deposiidid	237 351	237 351	–	–	–	–
Võlakirjad	9 737 811	2 293 992	1 378 202	2 664 151	1 528 962	1 872 504
Pöördrepitehingud	5 465 449	5 465 449	–	–	–	–
Tuletistehingute väärtuse muutus	686	686	–	–	–	–

Välisvaluutareservide kahanemine 2001. aastal 0,9 miljardi krooni ulatuses oli tingitud peamiselt sellest, et rahapoliitika operatsioonilise raamistiku muutuse raames vähendasid krediidasutused keskpangas hoitavaid kohustuslikke reserve, asendades need kindlatele kvaliteedikriteeriumidele vastavate välisvaradega. Välisvaluutareserve suurendasid nendelt teenitud tulud.

Eesti Panga välisvaluutareservid peavad tagama ringluses oleva sularaha, raha krediidasutuste kontodel ning muud panga bilansilised kohustused. Seetõttu lähtutakse nende investeerimisel Eesti krooni kattevarale kehtestatud konservatiivsetest riskipiirangutest, mis seavad investeerimistulu teenimisel prioriteetideks vahendite säilivuse ja likviidsuse.

2001. aasta lõpul moodustasid eurodes nomineeritud finantsinstrumendid välisvaluutareservidest 81%. Kui siia lisada välisvaluuta swaptehingutest lisanduvad valuutaposisioonid, siis moodustas euro osakaal Eesti Panga välisvaluutareservides ca 100%.

	Jääk 2001. a lõpul		Jääk 2000. a lõpul	
	Konverteeritav välisvaluuta (tuh kr)	Struktuur	Konverteeritav välisvaluuta (tuh kr)	Struktuur
Kokku	14 624 053	100%	15 485 940	100%
EUR	11 857 572	81%	13 035 919	84%
USD*	2 758 161	19%	2 430 938	16%
DEM	901	0%	901	0%
Muud valuutad*	7 419	0%	18 182	0%
*Välisvaluuta swaptehingud (vt kirje 17)				
Kokku	3 072 925	100%	1 681 646	100%
EUR-USD	2 879 579	94%	1 681 646	100%
Muud	193 346	6%	–	–

Eesti Panga välisvaluutareservide juhtimise reeglid lubavad tehinguid sooritada üksnes rahvusvaheliste kõrge reitingutasemega pankade ja finantsinstitutsioonidega ning limiteerivad krediidiriski, mida Eesti Pank oma välisvarade juhtimisel võtta saab. Emitendirisk on lubatud rahvusvaheliste reitinguagentuuride

(S&P/Moody's) järgmiste minimaalsete krediitireitingute puhul – kuni üheaastase kestusega võlakirjade puhul A1 või P1, üle üheaastase kestusega võlakirjade puhul AA- või Aa3. Seetõttu olid Eesti Panga välisvaluutareservid 2001. aastal paigutatud juhtivate tööstusriikide võlakirjaturgudele keskmise tähtajaga 2,2 aastat.

Kirje 3 – Suhted Rahvusvahelise Valuutafondiga (RVF)

OSALUS RVFIS

Suhtes Eesti Vabariigi ja RVFi vahel tegutseb Eesti Pank fiskaalagendina ning RVFi kroonihoiuste ja võlakohustuste depositaarina. Igale RVFi liikmesriigile on kehtestatud kvoot, mis määrab tema osaluse (liikmemaksu) suuruse ja hääleõiguse RVFis ning võimalused laenu saada. RVFi liikmeks olek on kajastatud varades ja see võrdub liikmesriigi kvoodiga. Eesti Vabariik on tasunud oma liikmemaksu valitsuse võlakohustustega, mis on deponeeritud Eesti Pangas ja tagavad kohustused kirjel "RVFi kroonikontod".

tuh kr

Osalus RVFis (aktiva)	2001	2000
Jääk aasta algul	1 426 497	1 390 096
Kursivahed	13 780	36 401
Jääk aasta lõpul	1 440 277	1 426 497
RVFi kroonikontod (passiva)		
Jääk aasta algul	1 429 394	1 392 930
Arvestatud intressid	11 591	19 166
Kursivahed	13 741	36 443
Makstud intressid	-13 447	-19 145
Jääk aasta lõpul	1 441 279	1 429 394

SDRi KONTO RVFIS

Igale RVFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenu tehingute ja mitmesuguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja RVFi vahel.

tuh kr

SDRi konto RVFis	2001	2000
Jääk aasta algul	289	21 227
Arvestatud intressid ja muud tulud	947	962
Ostetud IMFilt SDRe	99 675	86 893
Laenu tagasimaksmine (STF)	-85 768	-86 898
Makstud intressid ja muud kulud	-14 583	-21 094
Kursivahed	50	-801
Jääk aasta lõpul	610	289

Aastatel 2000–2001 on Eesti Vabariigil allkirjutatud majanduspoliitiliste programmide alusel olnud võimalik vajadusel saada RVFist valmisolekulaenu (julgestuslaenu) kokku 29,4 miljoni SDRi ulatuses, sellest 2001. aastal 12,5 miljonit SDRi, mis oli mõeldud eelkõige maksebilansi lühiajaliseks toetuseks. Eesti Pank on tasunud saadaoleva julgestuslaenu tagatismaksud (intressid). Need on olnud 0,25% laenusummalt aastas.

MUUD NÕUDED RVFILE

Alates 1997. aasta märtsist kajastatakse sellel kirjel summasid, mille allikaks on valmisolekulaenu (*Stand-by Arrangement*; SBA) ja majandusarengu soodustamise sihtlaenu (*Systemic Transformation Facility*; STF) intressimääradele lisatud protsendimäär (praegusel hetkel ca 0,4%) ja mida RVF on reserveerinud oma finantsseisundi tugevdamiseks. Osaliselt on need summad ette nähtud Eesti

Vabariigi poolseks RVFi vaesuse vähendamise ja majanduskasvu toetamise krediidiliini (*Poverty Reduction and Growth Facility; PRGF*) finantseerimiseks.

tuh kr

Muud nõuded RVFi	2001	2000
Jääk aasta algul	16 685	15 327
Reserveerimine	135	973
Kursivahed	151	385
Jääk aasta lõpul	16 971	16 685

KONVERTEERITAV VÄLISVALUUTA

Konverteeritava välisvaluuta konto kajastab Eesti Vabariigi Valitsuse nõudmiseni hoiuseid Eesti Pangas. Selle konto kaudu teostatakse Eesti Vabariigile antud majandusarengu soodustamise sihtlaenu (STF) teenindamisega seotud tehinguid. Samuti sisalduvad kirjes need osad nõudest RVFi vastu, mis on seotud Eesti Vabariigi osalemisega RVFi vaesuse vähendamise ja majanduskasvu toetamise krediidiliinis. Eesti osaleb selles 2001. aastast.

tuh kr

Konverteeritav välisvaluuta	2001	2000
Jääk aasta algul	7 322	27 083
Reserveerimine	135	589
Kantud kontole	99 152	86 353
Arvestatud intressid	624	328
Kursivahed	163	-447
Laenu tagasimaksmine (STF)	-85 768	-86 898
Makstud intressid ja muud kulud	-13 827	-19 686
Jääk aasta lõpul	7 801	7 322

Aastail 1993–1995 andis RVF Eesti Vabariigi Valitsusele majandusarengu soodustamise sihtlaenu (*Systemic Transformation Facility; STF*) summas 429,2 miljonit krooni, mille Eesti Vabariigi Valitsus kommertsbankade kaudu välja laenas. Eesti Pank toimib laenu vahendamisel valitsuse agendina, sooritades vajalikud tehingud laenu teenindamisel. Laenu osteti välja Eesti Vabariigi Valitsuse võlakohustustega, mis on deponeeritud Eesti Pangas. Majandusarengu soodustamise sihtlaenu ei kajastu Eesti Panga bilansis. Laenu tagasimaksmise lõpptähtaeg on 2005. aasta jaanuaris. Sihtlaenu tagasimaksmist alustati 1998. aastal. Laenu jääk 2001. aasta lõpul oli 235,4 miljonit krooni.

Kirje 4 – Laenud ja muud nõuded

2001. aastal vähenesid laenud ja muud nõuded krediidiasutustele 2,2 miljoni krooni võrra. Vähenemise põhjuseks oli vahenduslaenude tagasimaksmine. Eesti Panga töötajatele antud laenud suurenesid 5,0 miljoni krooni võrra. Alljärgnevalt on toodud laenude ja muude nõuete detailsem liikumine koos täiendavate selgitustega:

tuh kr

	Jääk 2001. a lõpul	Vähene-mine	Suurene-mine	Jääk 2000. a lõpul	Vähene-mine	Suurene-mine	Jääk 1999. a lõpul
Kokku	66 523	-27 834	29 568	64 789	-34 264	34 960	64 093
Valitsusele	1 106	-13 482	11 591	2 997	-19 616	19 713	2 900
Intressid (STF laenult)	1 106	-13 482	11 591	2 997	-19 616	19 713	2 900
Krediidiasutustele	8 208	-2 723	1 101	9 830	-3 821	1 388	12 263
Eesti Ühis pangale	6 265	–	422	5 843	–	535	5 308
Vahenduslaenud	0	-2 588	–	2 588	-3 455	–	6 043
Intressid	1 943	-135	679	1 399	-366	853	912
Muud	57 209	-11 629	16 876	51 962	-10 827	13 859	48 930
Eesti Panga töötajatele	56 895	-8 821	13 851	51 865	-8 051	11 125	48 791
Intressid	314	-2 808	3 025	97	-2 776	2 734	139

VALITSUS

Siin kajastatakse majandusarengu soodustamise sihtlaenu (*Systemic Transformation Facility*; STF) arvestatud ja makstud intresse, mille maksetähtajad on veebruaris, mais, augustis ja novembris (vt kirje 3).

EESTI ÜHISPANK

Vastavalt Eesti Panga ja Põhja-Eesti Panga vahel sõlmitud varade nõudeõiguse kokkuleppele ja Ühispannaga sõlmitud deposiidilepingule kantakse Eesti Panga deposiidikontole Ühispannas 95% kokkuleppes tulenevate varade laekumisest saadud summadest, millest on maha arvatud selle summa sissenõudmiseks õigusabile tehtud kulutused. Deposiidid eest makstakse intressi 9% aastas. 2001. aastal laekus deposiidikontole 0,4 miljonit krooni, mis kajastati erakordsetes tuludes (vt kirje 16).

VAHENDUSLAENUD

2001. aasta novembris maksid Eesti krediidasutused Soome ekspordi krediteerimise organisatsiooni Vientiluotto OY poolt antud laenud täielikult tagasi. Nimetatud laene vahendas Eesti Pank.

LAENUD EESTI PANGA TÖÖTAJATELE

Eesti Panga töötajatele on antud kinnisvaraga tagatud eluasemelaene maksimaalselt 25 aastaks ja tarbimislaene tähtajaga kuni 2 aastat. Peale selle on antud õppelaene tähtajaga kuni 10 aastat. Vastavalt Eesti Panga seadusele oli Eesti Panga töötajatel ja nõukogu liikmetel keelatud võtta laenu mis tahes krediidasutusest peale Eesti Panga.

Kirje 5 – Aktsiad

Eesti Panga omanduses olevad aktsiad:

	Jääk 2001. a lõpul			Jääk 2000. a lõpul		
	Aktsiate arv	Osatähtsus (%)	Tuh kr	Aktsiate arv	Osatähtsus (%)	Tuh kr
Kokku			73			308
Rahvusvaheline Arvelduspang (BIS)						
Hääleõiguslikud aktsiad	200	M/A ¹	2	700	M/A	8
Tallinna Väärtpaberibörs (TVB)						
Aktsiad nimiväärtusega à 10 000 krooni	8	1,1	71	34	5,2	300

¹M/A - mitte arvestatud

TALLINNA VÄÄRTPAPERIBÖRS

Tallinna Väärtpaberibörsi (TVB) aktsionäride üldkoosolek kiitis 21. märtsil 2001 heaks uute aktsiate emissiooni Soome HEX Grupile. 2001. aasta mais müüs Eesti Pank HEX Grupile 26 TVB aktsiat hinnaga 45 000 krooni aktsia kohta. Eesti Panga omandusse jäi 8 aktsiat ja 1,1%line osalus TVBs. TVB aktsiate müügist teeniti erakordset kasumit 0,9 miljonit krooni (vt kirje 16).

RAHVUSVAHELINE ARVELDUSPANG (BIS)

Vastavalt Rahvusvahelise Arvelduspanga 8. jaanuari 2001. a erakorralise üldkoosoleku otsustele müüs Eesti Pank 2001. aastal temale kuuluvad 500 Rahvusvahelise Arvelduspanga hääleõiguseta aktsiat Rahvusvahelisele Arvelduspangale hinnaga 16 000 Šveitsi franki aktsia kohta. Hääleõiguseta aktsiate tagasimüümisel säilitas Eesti Pank oma senise staatuse ja õigused Rahvusvahelises Arvelduspangas, omades edaspidi 200 hääleõiguslikku aktsiat. Rahvusvahelise Arvelduspanga aktsiate müügist teeniti Eesti Pank erakordset kasumit 82 miljonit krooni (vt kirje 16 ja 17).

Kirje 6 – Muud aktivad

Sellel kirjel on kajastatud mitmesuguseid ettemakseid teenuste ja kaupade eest, mille kättesaamise tähtajad langevad 2002. aasta algusesse, ning muid käibevarasid.

Kirje 7 – Põhivarad

Põhivara soetamine ja kulumi arvestus 2001. ja 2000. aastal:

tuh kr

	Hooned	Riistvara	Inventar	Tarkvara	Transpordi- vahendid	Kokku
Soetusmaksumus						
Jääk 1999. a lõpul	136 512	45 183	75 517	15 568	4 479	277 259
Soetatud	1 473	4 348	1 593	1 541	–	8 955
Maha kantud, müüdüd	–	-5 819	-8 590	-1 594	-170	-16 173
Jääk 2000. a lõpul	137 985	43 712	68 520	15 515	4 309	270 041
Soetatud	4 676	9 259	3 461	4 657	–	22 053
Maha kantud, müüdüd	–	-3 390	-1 280	-2 228	-2 147	-9 045
Jääk 2001. a lõpul	142 661	49 581	70 701	17 944	2 162	283 049
Akumuleeritud kulum						
Jääk 1999. a lõpul	8 808	29 772	40 243	11 796	2 376	92 995
Arvestatud	4 120	8 747	10 269	3 003	625	26 764
Vähendatud	–	-5 768	-6 063	-1 576	-169	-13 576
Jääk 2000. a lõpul	12 928	32 751	44 449	13 223	2 832	106 183
Arvestatud	4 214	7 524	9 405	1 927	498	23 568
Vähendatud	–	-3 383	-1 217	-2 224	-1 733	-8 557
Jääk 2001. a lõpul	17 142	36 892	52 637	12 926	1 597	121 194
Jääkväärtus						
Jääk 1999. a lõpul	127 704	15 411	35 274	3 772	2 103	184 264
Jääk 2000. a lõpul	125 057	10 961	24 071	2 292	1 477	163 858
Jääk 2001. a lõpul	125 519	12 689	18 064	5 018	565	161 855
Ettemaksed põhivara eest						
Jääk 1999. a lõpul	447	–	11	10 788	–	11 246
Jääk 2000. a lõpul	1 253	–	227	18 452	–	19 932
Jääk 2001. a lõpul	2 991	–	5	23 515	–	26 511

Põhivarasid soetati 2001. aastal 22,1 miljoni krooni eest. 2001. aastal tehti ehitus- ja rekonstrueerimistööid Sakala tn 4 ning jätkati tehnoseadmete automaatjuhtimissüsteemi ehitust. Riistvara hanked sisaldavad arvuteid, servereid, printereid ja mitmesuguseid tarvikuid. Inventari hangetest moodustasid enamiku mitmesugused büroomasinad, turvaseadmed ning mööbel. Tarkvara hangetest olid olulisemad kulutused süsteemitarkvarale ning olemasoleva tarkvara täiendavate kasutajaliitsentside soetamine.

Erinevalt 2000. aastast kajastatakse 2001. aastal bilansikirjel "Põhivarad" ka ettemakseid põhivara eest. 2001. aasta lõpu seisuga oli selliseid ettemakseid tehtud peamiselt pankadevahelise arveldussüsteemi ja raamatupidamise tarkvara soetamiseks 23,5 miljoni krooni ulatuses, mis võetakse kasutusele 2002. a alguses.

Kirje 8 – Mitteresidentide kontod

Sellel kirjel on kajastatud Maailmapanga ja Põhjamaade Investeeringuspanga intressita nõudmiseni hoiuste kontosid, mille kaudu on toimunud nimetatud organisatsioonidelt Eesti Vabariigile antud välislaenu vahendus.

Kirje 9 – Krediidiasutuste kontod ja muud jooksvad kohustused

Sellel kirjel on kajastatud Eesti krediidiasutuste arvelduskontod Eesti Pangas. Eesti Pank tasustab kõiki krediidiasutuste poolt keskpanga arvelduskontodel hoitavaid vahendeid kuu keskmise saldo

ulatuses. Krediidiasutuste arvelduskontodel hoitava raha eest makstavaks intressimääraks on Eesti Pank kehtestanud aruandekuu viimasel pangapäeval kehtinud Euroopa Keskpanga deposiidiintressimäär, mis 2001. aastal langes vahemikus 3,75%–2,25% ja 2000. aastal tõusis vahemikus 2,00%–3,75% (vt kirje 14).

Krediidiasutuste arvelduskontodel hoitavad vahendid vähenesid 2001. aastal 2,1 miljardit krooni. Rahapoliitika operatsioonilise raamistiku muutusega võimaldati krediidiasutustel täita seni keskpangas hoitud kohustusliku reservi miinimumnõudest kindlatele kvaliteedikriteeriumidele vastavate välisvaradega – kuni 25% alates 2001. aasta jaanuarist ja kuni 50% alates 2001. aasta juulist.

Lisaks kajastati sellel kirjel Hoiuste Tagamise Fondi arvelduskontol olnud vahendeid, millele maksti intresse. Alates 2001. a juulist Hoiuste Tagamise Fondi vara Eesti Panga bilansis ei kajastata. Lepingujärgselt haldab Eesti Pank Hoiuste Tagamise Fondi varasid panga varadest selgelt eraldatuna (vt kirje 14).

Alates 2001. aasta lõpust kajastuvad sellel kirjel Finantsinspektsiooni Eesti Pangas avatud arvelduskontol olevad vahendid, mida finantsjärelevalve subjektid tasuvad järelevalvetasuna. Finantsinspektsiooni arvelduskontol olevatele vahenditele intresse ei maksta.

Kirje 10 – Eraldised

tuh kr

	Sampo Pank	Muud	Kokku
Jääk 1999. aasta lõpul	–	500	500
Moodustatud eraldised	97 700	–	97 700
Vähendatud eraldisi	–	-500	-500
Jääk 2000. aasta lõpul	97 700	–	97 700
Kaetud riskivarade realiseerimisest saadud kahjumit	-18 147	–	-18 147
Jääk 2001. aasta lõpul	79 553	–	79 553

SAMPO PANK (OPTIVA PANK)²

2000. aasta 29. juunil sõlmitud aktsiate ostu-müügilepingu alusel võttis Eesti Pank kohustuse osaleda Sampo Panga riskivarade realiseerimisest saadavas võimalikus kahjumis, mis jagatakse müüja ja ostja vahel suhtes 75:25. Riskivarad koosnevad Sampo Panga omanduses olevatest mittelikviidsetest aktiivsetest, mille turuväärtust enne nende müüki uuele investorile oli raske hinnata. Eesti Panga poolset väljamaksed lepingust tulenevate kohustuste alusel on limiteeritud aktsiate müügi hinna ning aktsiate ostu-müügilepingus ette nähtud tagamiskohustusega Sampo Panga riskivarade väärtuse võimaliku languse katteks (vt kirje 17).

Vastavalt sõlmitud lepingule pikendati 2001. aastal riskivarade realiseerimise lõpptähtaega kuni 2002. aasta lõpuni.

Kirje 11 – Muud passivad

Sellel kirjel kajastatakse Eesti Panga võlgnevusi mitmesuguste 2001. aasta majandustegevusega seotud arvelduste eest, mille maksetähtajad langesid 2002. aasta algusesse.

Lisaks on käesoleval kirjel kajastatud 1998. aasta 1. juunist kehtivuse kaotanud Eesti ühekrooniste müntide, mille väljalaskeaasta oli 1992, 1993 või 1995, väärtuse korvamise kohustus.

¹ 29. detsembril 2000 sai seoses omanikevahetusega Optiva Panga nimeks Sampo Pank; edaspidi kasutatakse nimetust Sampo Pank.

Kirje 12 – Kapital ja reservid

Kapital ja reservid jagunevad järgmiselt:

tuh kr

	Jääk 2001. a lõpul	2000. a kasumi jaotus	Üle- kanded	Jääk 2000. a lõpul	Ümber- hindlus	1999. a kahjumi katmine	Üle- kanded	Jääk 1999. a lõpul
Kokku	2 356 178	123 327	0	2 232 851	147 579	-79 400	-56 003	2 220 675
Põhikapital	100 000	–	–	100 000	–	–	–	100 000
Reservkapital	500 000	99 400	–	400 600	–	-79 400	–	480 000
Erireserv	1 752 831	23 927	123 541	1 605 363	–	–	129	1 605 234
Investeeringute ümberhindlus	0	–	-118 352	118 352	206 307	–	–	-87 955
Kulla ümberhindlus	0	–	-5 061	5 061	882	–	–	4 179
Põhivarade ümberhindlus	3 347	–	-128	3 475	–	–	-129	3 604
Kursivahed	0	–	–	0	-59 610	–	-56 003	115 613

Vastavalt Eesti Panga seadusele suunatakse vähemalt 25% aastakasumist nii põhikapitali kui ka reservkapitali suurendamiseks. Pärast nimetatud eraldiste tegemist võidakse osa kasumist Eesti Panga nõukogu otsusel suunata sihtkapitalide ja -fondide moodustamiseks ja täiendamiseks. Kasumi ülejääv osa kantakse riigieelarvesse.

Vastavalt Riigikogu 1996. aasta otsusele lubati Eesti Pangel jätkata reservkapitali suurendamist kuni 500 miljoni kroonini.

Seoses sellega, et 2001. aastast alates muudeti raamatupidamise põhimõtteid finantstehingutega seotud tulude ja kulude kajastamisel, kus enam realiseerimata tulused ja kulused reservides ei kajastata, korrigeeriti 2000. aasta lõpu võlakirjade ja kulla investeeringute ümberhindlusreservide jääke, kandes need erireservi summas 123,4 miljonit krooni (vt Omakapitali muutuste aruanne).

Põhivarade ümberhindluse reservis kajastub põhivarade ümberhindlus. Reservi on vähendatud ümberhindluse summa kulumi võrra, mis on kantud erireservi. Samuti korrigeeritakse reservi ümberhindatud varade võõrandamisel.

Kirje 13 – Netointressid ja muu puhastulu välisaktivatelt ja -passivatelt

Seoses arvestuspõhimõtete muutmisega on 2000. aasta netotulu välisaktivatelt ja -passivatelt esitatud võrreldavates näitajates.

tuh kr

	2001	2000
Kokku	726 529	611 548
Tulud		
Tähtajalised deposiidid	7 592	8 930
Võlakirjad	434 967	549 222
Pöördrepotehingud	145 687	151 704
Dividendid (BISi aktsiad)	741	2 396
Välisvaluuta swaptehingud	4 118	–
Kursikasumid	20 784	–
Muud tulud	116 909	2 439
Kulud		
Välisvaluuta swaptehingud	–	-39 883
Kursikahjumid	–	-58 725
Repotehingud	-3 156	-3 337
Muud kulud	-1 113	-1 198

Netointresside ja muu puhastulu ligi 19%lise kasvu põhjuseks võrreldes 2000. aastaga on olnud kursikahjumite ja välisvaluuta swapt tehingute kulude oluline vähenemine. Enamik 2001. a netotuludest on teenitud investeringutelt juhtivate tööstusriikide võlakirjadesse ja pöördrepitehingutelt.

Käesolev kirje sisaldab peamiselt realiseeritud netotulusid Eesti Panga välisvaluutareserve haldamisel sooritatud tehingutelt riiklike võlakirjadega, sh pöördrepitehinguid, kursikasumeid koos kulla hinnavahehedega, intressitulud tähtajalistelt deposiitidelt, tulusid välisvaluuta swapt tehingutelt ja dividende. Muud tulud sisaldavad välisvalduri poolt juhitud reservihalduse tulemust, millest enamiku moodustavad tulud riiklikelt võlakirjadelt. Kulud koosnevad repositehingute intressikuludest ja muudest kuludest, mis sisaldavad peamiselt RVFile makstud valmisolekulaenu intresse ja Vientiluotto OY'lt saadud vahenduslaenu intressikulud.

Kirje 14 – Netointressid ja muu puhastulu kodumaistelt aktivatelt ja passivatelt

Suure osa sellel kirjel moodustavad krediidasutuste arvelduskontodel hoitavate vahendite eest makstud intressid ning krediidasutuste arvelduskonto teenindamisega seotud tulud. Lisaks sellele on kirjel kajastatud intressitulud Eesti Panga töötajatele antud laenudelt, intressitulud ja hooldustasud Vientiluotto OY poolt antud ja Eesti Panga poolt krediidasutustele vahendatud laenudelt, majandusarengu soodustamise sihtlaenu (STF) agenditasud ning Hoiuste Tagamise Fondi arvelduskontol olnud vahendite makstud intressid.

tuh kr

	2001	2000
Kokku	-116 112	-131 046
Intressitulud	3 701	3 555
Intressikulud	-10 584	-3 919
Krediidasutuste hoiuste tasustamine ja teenustasud		
Intressikulud	-111 462	-132 342
Tulud arveldusteenustest	1 264	1 079
Muud tulud	1 483	581
Muud kulud	-514	-

Netointressid ja muu puhastulu on 2001. aastal suurenenud 14,9 miljonit krooni, võrreldes 2000. aastaga. Selle peamiseks põhjuseks on krediidasutuste arvelduskontodel hoitavatele vahendite makstud intressikulude vähenemine, mis oli seotud krediidasutuste hoiuste vähendamisega Eesti Pangas rahapoliitika operatsioonilise raamistikuga antud võimaluste piires ning Euroopa Keskpanga intressimäära langusega 2001. aastal (vt kirje 9).

Kirje 15 – Põhitegevuskulud

Põhitegevuskulud on 2001. aastal võrreldes eelmise aastaga ümber klassifitseeritud. 2000. aasta põhitegevuskulud on esitatud võrreldavana. Peamisteks erinevusteks on remondikulude ja muude tegevustulude (meenemüntide ja numismaatilis-bonistiliste toodete müügist saadud tulud, hoonete ja seadmete renditulud, tulud Eesti Panga trükiste müügist) kajastamine haldus- ja majanduskuludes. Varem esitati nimetatud kulud ja tulud eraldi kasumiaruande suhteliselt väiksemahuliste kirjetena. Samuti on haldus- ja majanduskulude alla toodud finantsvara (välisvaluutareserve) haldamisega seotud kulud, mis varasemal aastail kajastati välisaktivatelt ja -passivatelt saadud puhastuludes. Lisaks sellele on haldus- majanduskuludes kajastatud varem personalikuludes arvestatud koolitus- ja lähetuskulud. Ümberklassifitseerimise eesmärk on näidata üheliigilisi kulusid ja tulusid samal kasumiaruande kirjel.

2001. a põhitegevuskulud vähenesid 2000. aastaga võrreldes ca 14%. Oluliselt väiksemad olid 2001. aastal sularaha valmistamise kulud, õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulud ning amortisatsioonikulud.

Personalikulud on kasvanud 4,8%. Personalikulud sisaldavad endas peamiselt palgakulu koos maksudega. Tagatiste ja soodustuste kulu moodustavad panga töötajale makstavad ühekordsed toetused, osaluspensioni hüvitised ning eluasemelaenule arvestatud erisoodustuste maksukulu. 2001. aastal muutus juhtkonna transpordikulude hüvitamise poliitika. Nüüd on ette nähtud selliste kulude rahaline kompenseerimine, erinevalt varasemast korrast, kus pank rentis sõiduautosid.

tuh kr

	2001	2000
Personalikulud	-69 403	-66 244
Palgad	-50 416	-47 988
Tagatised ja soodustused	-1 760	-1 586
Sotsiaalmaksud	-17 227	-16 670

2001. aastal jätkas Eesti Pank osalemist oma töötajate ja Eesti Panga nõukogu liikmete investeeringutes vabatahtlikku pensionikindlustusse 0,4 miljoni krooni ulatuses (2000. aastal 0,3 miljonit krooni). Lisaks sellele maksab Eesti Pank kahele isikule teenetepensioni tunnustusena Eesti raha- ja pangasüsteemi arendamisel osutatud eriliste teenete eest. Teenetepensioni suurus on 1,6kordne Eesti keskmine palk kuus ja seda makstakse selle saaja vanaduspensioni ea saabumisest.

Rahatähtede ja müntide valmistamise kulud on 2001. aastal võrreldes 2000. aastaga vähenenud 14,5 miljonit krooni. 2001. aastal vermiti ühekrooniseid käibemüntide sularahavarude täiendamiseks ja sularahanõudluse rahuldamiseks. Käesoleval kirjel on samuti kajastatud eelmistel aastatel vermitud meenemüntide ning bonistiliste toodete (rahanäidiste esitlustaskud, rahatähtede esitlusalbumid ja esitlusvihikud) realiseerimisest saadud tulu.

Amortisatsioonikulud tervikuna on vähenenud. Selle põhjuseks oli täielikult kulunud põhivara väljalangemine, mis vähendas kulumi arvestusbaasi, ja põhivara soetamine peamiselt 2001. aasta II poolel.

Haldus- ja majanduskulud on võrreldes 2000. aastaga vähenenud 12,6 miljoni krooni võrra, millest enamiku moodustasid õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulud. Samuti vähenesid side- ja transpordikulud, mille põhjuseks oli eelkõige sideteenuste püsiühenduse soodustariifi kehtimahakkamine ning sõidukite rendilepingute lõppemine 2001. aasta keskel.

Kinnisvara remondi- ja halduskulud suurenesid 2001. aastal võrreldes 2000. aastaga peamiselt seoses Sakala tn 4 hoones teostatud remonditöödega – ruumide ettevalmistusega Finantsinspeksioonile ja hoone fassaadi korrastamisega. Väiksemas ulatuses tehti remonttöid Estonia pst 11 ja 13 hoonetes.

Enamiku avalike suhete alaste ja trükiste valmistamise kulude suurenemisest moodustasid kulutused turuinfo hangetele, Euroopa Liidu suunalisele Eestit tutvustavale selgitustööle ja euro sularaha kampaania käigus valmistatud täiendavatele trükistele.

tuh kr

	2001	2000
Haldus-ja majanduskulu	-64 731	-77 347
Kinnisvara remondi- ja halduskulud	-11 221	-7 792
Infotehnoloogia hoolduskulud	-6 941	-6 361
Side- ja transpordikulud	-6 213	-8 108
Avalikud suhted ja trükised	-5 651	-4 589
Õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulud	-2 892	-18 365
Koolitus- ja lähetuskulud	-7 162	-7 073
Finantsvara halduskulud	-12 772	-12 050
Muud kulud	-11 879	-13 009

Kirje 16 – Erakordsed tulud ja kulud

Sellel kirjel kajastatakse tulusid ja kulusid tehingutelt, mis on oma iseloomult ühekordsed ja erakordsed. 2001. aastal sisaldas see kirje järgmist:

	2001	2000
Kokku	83 887	57 631
Tulu BISi aktsiate müügist (vt kirje 5)	81 755	–
Tulu TVB aktsiate müügist (vt kirje 5)	941	–
Tulu lootusetute laenude laekumisest Eesti Hoiupangalt/Hansapangalt	62	661
Tulu lootusetute laenude laekumisest deposiidile Eesti Ühispanngas (vt kirje 4)	422	535
Tulu muudest lootusetute nõuete laekumisest	707	–
Tulu Optiva Panga aktsiate müügist	–	65 609
Optiva Panga riskivarade realiseerimisest saadud kahjude katmine	–	-9 674
Tulu eraldiste vähendamisest	–	500

tuh kr

Endise Eesti Hoiupangaga 1996. aastal sõlmitud tagatislepingu järgsetest laenudest kogusummas 74,4 miljonit krooni, millele Eesti Pank samal aastal omandas nõudeõiguse, laekus 2001. aastal 0,1 miljonit krooni.

Kirje 17 – Bilansivälised kontod

	Jääk 2001. a lõpul	Jääk 2000. a lõpul
Bilansivälised kohustused kokku	3 615 545	3 005 641
Tuletistehingud	3 293 983	2 554 114
Forwardtehingud	221 058	872 468
Välisvaluuta swapttehingud (vt kirje 2)	3 072 925	1 681 646
Tinglikud kohustused	321 562	451 527
Garantii Euroopa Investeerimispangale	102 428	119 991
Sampo Panga riskivarade katmise kohustus (vt kirje 10)	201 892	284 360
BISi aktsiate 75%line sissemaksmata osa (vt kirje 5)	12 881	42 827
Lepingulised kohustused sularaha valmistamiseks	4 361	4 349

tuh kr

TULETISTEHINGUD

Seisuga 31. detsember 2001 oli oma väärtuspäeva ootamas Eesti krediidasutustega 1995. aastal sõlmitud Eesti krooni ja Saksa marga vahelisi forwardtehinguid kogusummas 0,2 miljardit krooni (2000. aasta lõpul 0,9 miljardit krooni). Forwardtehingud olid sõlmitud Saksa markade müümiseks kursivahemikus 8,001–8,002 Eesti krooni. Tehingud lõpevad 2002. aasta märtsis.

Välisvaluutareservide juhtimisel kasutatavate lõpetamata välisvaluuta swapttehingute maht 2001. aasta lõpus ulatus 3,1 miljardi kroonini. Nende lõpptähtajad langesid 2002. a algusesse (vt kirje 2).

TINGLIKUD KOHUSTUSED

GARANTII EUROOPA INVESTEERIMISPANGALE

1995. aasta 27. novembril sõlmiti Euroopa Investeerimispanga, Eesti Panga ja Sampo Panga (Optiva Panga) vahel võlakohustuste uuendamise leping ja Euroopa Investeerimispanga ning Eesti Panga vahel garantiileping summas 10 miljonit eurot tähtajaga 2006. aastani. Sampo Panga laenuvõlgnevus Euroopa Investeerimispangale oli 2001. aasta lõpul 102,4 miljonit krooni (2000. aasta lõpul 120,0 miljonit krooni).

RAHVUSVAHELINE ARVELDUSPANK

Alates 1930. aastast eksisteerib tinglik kohustus Rahvusvahelise Arvelduspanga suhtes. See tinglik kohustus kujutab endast 75%list sissemaksmata osa Šveitsi kuldfrankides nomineeritud Rahvusvahelise Arvelduspanga aktsiate eest, mille summa bilansipäeval oli 12,9 miljonit krooni (vt kirje 5).

RAHATÄHTEDE JA MÜNTIDE VALMISTAMINE

2001. aasta lõpul ulatusid panga lepingulised kohustused sularaha valmistamiseks 2002. ja 2003. aastal 4,4 miljoni kroonini (2000. aasta lõpul 4,3 miljonit krooni).

AS PricewaterhouseCoopers
 Pärnu mnt. 15
 10141 Tallinn
www.pwcglobal.com/ee/
www.pwc.ee

Telefon (0) 6 141 800
 Faks (0) 6 141 900

AUDIITORI JÄRELDUSOTSUS

Riigikogule ja Eesti Panga nõukogule

Oleme auditeerinud Eesti Panga (panga) 31. detsembril 2001 lõppenud aasta kohta koostatud finantsaruannet, mis on esitatud lehekülgedel 92-110 ja mille eest vastutab panga juhtkond. Meie kohustus on avaldada auditi tulemustele tuginedes arvamust nimetatud finantsaruande kohta.

Sooritasime auditi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega. Nimetatud standardid nõuavad, et audit planeeritaks ja sooritataks viisil, mis võimaldaks põhjendatud kindlustundega otsustada, kas finantsaruanne on koostatud olulises osas korrektselt. Auditi käigus kontrollitakse väljavõtteliselt tõendusmaterjale, millel põhineb finantsaruandes esitatud informatsioon. Audit hõlmab ka kasutatud arvestuspõhimõtete ja juhtkonnapoolsete raamatupidamislike hinnangute kriitilist analüüsi ning seisukohavõttu finantsaruande esituslaadi suhtes tervikuna. Usume, et audit annab meile põhjendatud aluse arvamuse avaldamiseks.

Meie arvates kajastab ülalmainitud finantsaruanne olulises osas õigesti ja õiglaselt panga finantsseisundit seisuga 31. detsember 2001 ja 2001. aasta tegevuse tulemust kooskõlas Eesti Pangas rakendatud arvestuspõhimõtete ja Eesti Panga seadusega.

Urmas Kaarlep
 AS PricewaterhouseCoopers

Tiit Raimla
 Vannutatud audiitor

9. aprill 2002

2001. AASTA KROONIKA

1. JAANUAR

Alates 1. jaanuarist võisid Eesti pangad paigutada kuni neljandiku oma kohustuslikust reservist kõrge kvaliteediga, rahvusvahelistel turgudel kaubeldavatesse likviidsetesse võlakirjadesse.

* * * * *

Kreekast sai Euroopa Majandus- ja Rahaliidu 12. liige.

* * * * *

Eesti Panga **keskpangapoliitika osakonna** juhatajaks sai **Ilmar Lepik** ning **infotehnoloogia osakonna** juhatajaks **Ahti Roosa**.

4. JAANUAR

Rahvusvaheline reitinguagentuur Moody's Investors Service hindas Eesti riigireitingu väljavaate *stabiilseks*.

11. JAANUAR

Väärtpaberiinspeksiooni peadirektoriks kinnitati **Kristjan-Erik Suurväli**.

25. JAANUAR

Eesti Panga nõukogu kiitis heaks **panga strateegilise arengukava** ning **tegevuse põhisuunad aastaks 2001–2003**, milles on selgemalt rõhutatud Euroopa Liiduga seonduva prioriteetsust.

* * * * *

Eesti Panga nõukogu kiitis põhimõtteliselt heaks sihtasutuse **Strateegiliste Algatuste Keskus** loomise.

31. JAANUAR

Otepääl algas Eesti Panga majandusuurijate seitsmes teadusseminar.

19. VEEBRUAR

Eesti Panga president Vahur Kraft ja juhatuse liikmed kohustusid Saksa Liidupäeva rahanduskomisjoni delegatsiooniga.

20. VEEBRUAR

Eesti Panka saabus Venemaa Keskpanga pangajärelevalve delegatsioon.

21. VEEBRUAR

Eesti Panga rahvusvaheline osakond ja avalike suhete osakond reorganiseeriti **rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonnaks**, mida juhib **Tanel Ross**. Sularahaosakond ja turvaosakond reorganiseeriti **sularaha- ja turvaosakonnaks**, mida juhib **Rait Roosve**.

* * * * *

Eesti Panga muuseumis avati näitus "Pangakaardid Eesti panganduses 1992–2001".

22. VEEBRUAR

Eesti Panga Iseseisvussaaalis kirjutati alla Ernst Rudolf Jaaksoni stipendiumifondi üleandmislepingule. Fondi haldab Tartu Ülikooli Sihtasutus, mille esimees on Vahur Kraft.

23. VEEBRUAR

Eesti rahapoliitika stabiilsuse säilitamise eest autasustas **Vabariigi President Lennart Meri Eesti Vabariigi 83. aastapäeva puhul Eesti Panga presidenti Vahur Krafti Valgetähe II klassi ordeniga**.

* * * * *

Eesti Panka külastas Kõrgõzstani delegatsioon.

27. VEEBRUAR

Moodustati Eesti Panga **rahapoliitika komitee**. Komitee liikmeiks nimetati **Vahur Kraft, Rein Minka, Märten Ross, Andres Sutt, Andres Trink, Henn Oit, Ilmar Lepik, Tanel Ross** ning **Rait Roosve**. Ühtaegu lõpetati Eesti Panga maksekomitee, arenduskomitee, finantskomitee ja pangajärelevalve komitee tegevus.

12. MÄRTS

Eesti Pank avalikustas oma veebilehel Euroopa Keskpanga eesti keelde tõlgitud teabeväljaande "Euroopa ühiskraha euro". 23. märtsil valmis sellest trükis.

16. MÄRTS

Eesti Panga Pangainspeksioon ning Leedu Panga krediidiasutuste järelevalve osakond sõlmisid **pangajärelevalve alase koostöölepingu**.

18. APRILL

Majanduspoliitiliste konsultatsioonide pidamiseks saabus Eestisse Rahvusvahelise Valuutafondi korraline missioon.

* * * * *

Riias algas kaheksas Balti riikide keskpankade seminar. Põhilised arutlusteemad olid rahapoliitika, keskpanga välisvaluutareservide juhtimine ning avalikkussuhted.

* * * * *

Eesti Panga struktuuri optimeerimiseks moodustati majandusosakonna ning sekretariaadi baasil **haldusosakond**. Osakonna juhatajaks nimetati **Kristjan Kuk**.

19. APRILL

Eesti Panga nõukogu kiitis heaks **panga 2000. aasta aruande** ja esitas selle Riigikogule kinnitamiseks.

* * * * *

Eesti Panga nõukogu otsustas **jätkata senist Eesti Panga kasumijaotuse strateegiat**.

25. APRILL

Eesti Panga muuseumis avati Läti rahanäitus.

3. MAI

Eesti Pank korraldas oma 82. aastapäeval interneti kaudu reaajas pressikonverentsi üldhariduskoolide gümnaasiumiosa õpilastele.

9. MAI

Riigikogu võttis vastu **finantsinspektsiooni seaduse**. Auto- noomne ja oma eelarvega Finantsinspektsioon alustas Eesti Panga juures tööd 1. jaanuaril 2002.

10. MAI

Eestisse saabus Rahvusvahelise Valuutafondi andmeesis- tusstandardi rahvusvaheliste standardite ja hea tava alane missioon.

11. MAI

Tartus algas rahvusvaheline seminar "**Majandus- ja raha- liit: väljakutsed ja riskid**". Selle korraldasid Tartu Ülikool, TÜ Eurokolledž ja Eesti Pank Hansapanga ning Sampo Panga kaasabil.

14. MAI

Eesti Panga presidendi määrusega kehtestati **maksete ar- veldamise eeskiri**, mis jõustus 1. juulist 2001.

* * * * *

Eesti Panga ja Rahandusministeeriumi tippametnikega koh- tus Euroopa Komisjoni siseturu peadirektoraadi juht **John F. Mogg**.

24. MAI

Kuressaares algas **Eesti Panga ja Rahandusministeeriu- mi ühisseminar**. Keskenduti kahele põhiteemale – rahvus- vaheliste institutsioonide poolt algatatud standardid ja head tavad ning Eesti majanduspoliitika edasine areng.

29. MAI

Riigikogu kinnitas **Eesti Panga 2000. aasta aruande**.

8. JUUNI

Seoses euro sularaha eelseisva kasutuselevõtuga Euroo- pa Majandus- ja Rahaliidu liikmesriikides, moodustati Eesti Pangas töögrupp, kes prognoosis euro sularaha vajadust Eestis ning kavandas euro sularaha kasutuselevõtuga seot- tud riskide maandamist, hindas välisvaluuta käsitlemist, vedu ja muid tegevusi reguleerivaid normdokumente jmt. Gruppi juhtis asepresident **Rein Minka**.

11. JUUNI

Eestis algas kolmas **Balti keskpankade siseaudiitorite seminar**.

13. JUUNI

Eesti Panga Iseseisvussaadis kirjutati alla ühise tegutsemi- se leping, millega pandi alus **Strateegiliste Algatuste Kes- kuse** loomisele. Lepingule kirutasid alla Eesti Panga presi- dent **Vahur Kraft**, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees **Toomas Luman**, Tallinna Tehnikaülikooli rektor **Andres Keevallik** ning Tartu Ülikooli rektor **Jaak Aaviksoo**.

* * * * *

Riigikogu võttis vastu **Vabariigi Valitsuse seaduse ja Ees- ti Panga seaduse muutmise seaduse**. Muudatused jõus- tusid 1. jaanuaril 2002 ning on seotud Finantsinspektsiooni loomisega.

18. JUUNI

Eesti Panga president **Vahur Kraft** korraldas Eesti krooni taaskehtestamise 9. aastapäeva puhul **Maardu mõisas traditsioonilise vastuvõtu**.

27. JUUNI

Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) juhatus arutas **Eesti majanduspoliitilist olukorda**. Raportis konstateeriti, et Eesti on jätkuvalt siirdemajandusriikide esirinnas.

29. JUUNI

Eesti Panga nõukogu nimetas Finantsinspektsiooni nõuko- gu liikmeiks vannutatud audiitori **Ruut Mägi** ning Eesti Pan- ga asepresidendi **Andres Suti**. Ametikoha järgi kuuluvad inspektsiooni nõukokku rahandusminister **Siim Kallas** ja Eesti Panga president **Vahur Kraft**. Rahandusministeerium nimetas nõukogu liikmeteks **Matti Klaari** ja **Veiko Tali**.

1. JUULI

Alates 1. juulist 2001 võivad Eesti pangad paigutada kuni poole oma kohustuslikust reservist kõrge kvaliteediga, rah- vusvahelistel turgudel kaubeldavatesse likviidsetesse võla- kirjadesse.

2. JUULI

Tallinnas algas rahvusvaheline konverents “Ühendatud finantsjärelevalve ees seisvad ülesanded uuel aastatuhandel”, mille korraldasid Rahandusministeerium, Eesti Pank ja Maailmapank.

6. JUULI

Finantsinspektsiooni nõukogu kinnitas inspektsiooni ajutise juhatuse esimeheks Eesti Panga Pangainspektsiooni juhataja **Andres Tringi**.

30. JUULI

Reitinguagentuur Fitch hindas Eesti pikaajaliste välisvaluutakohustuste reitingu BBB+, lühiajaliste väliskohustuste reitingu F2 ja Eesti krooni pikaajalise reitingu A väljavaated *positiivseks*.

14. AUGUST

Ilmus *Eesti maksebilansi aastaraamat 2000*. Esimene taasiseseisvumisjärgne maksebilans valmis 1992. Omaette raamatuna ilmus aasta maksebilans esimest korda.

16. AUGUST

Eesti Panka külastas Saksamaa majandusminister **Hans Eichel**. Kohtumisel Eesti Panga presidendi **Vahur Krafti**, asepresidentide **Märten Rossi** ja **Andres Suti** ning spetsialistidega oli kõne all Eesti majanduse ja finantssektori valmisolek ühinemiseks Euroopa Liiduga.

22. AUGUST

Eesti Panka külastasid Belgia rahandusminister **Didier Reynders** ja Euroopa Keskpanka peadirektor **Pierre van der Haegen**. Kohtumisel Eesti Panga presidendi **Vahur Krafti**, asepresidentide **Märten Rossi** ja panga spetsialistidega oli põhiteemaks Eesti majanduse olukord ning ühinemine Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga.

26. AUGUST

Oulus algas **Eesti Panga ja Soome Panga üheksas ühisseminar**. Lisaks Soome ja Eesti majanduse ja finantssektori analüüsile kõneldi euro sularaha kasutuselevõttust ning majandusuuringute osakonna rollist keskpangas.

30. AUGUST

Reitinguagentuur Fitch tõstis Eesti pikaajaliste välisvaluutakohustuste reitingu ehk riigireitingu tasemele A-, lühiajaliste väliskohustuste reitingu tasemele F1 ja Eesti krooni pikaajalise reitingu tasemele A+.

13. SEPTEMBER

Eesti Panga president andis välja määruse valuuta ja väärt-paberite tollivormistuse korra kohta.

18. SEPTEMBER

Eesti Pangas toimus Riigikogu rahanduskomisjoni ja panga rahapoliitika komitee ühisistung.

20. SEPTEMBER

Eesti Pangas toimus seminar “Eurole üleminek ja Euro-süsteemi rahvusvaluutade käibelkadumine – mida see tähendab Eesti ja Euroopa jaoks?”

21. SEPTEMBER

Valijameeste kogu valis Eesti Vabariigi Presidendiks **Arnold Rüütli**.

* * * * *

Loodava Finantsinspektsiooni nõukogu kiitis heaks ajutise juhatuse poolt esitatud inspektsiooni strateegia aastaiks 2002–2003, organisatsiooni struktuuri põhimõtted ja nõukogu reglemendi.

27. SEPTEMBER

Seoses Finantsinspektsiooni loomisega ja vajadusega optimeerida panga struktuuri moodustati Eesti Pangas **finantsvahenduse osakond**. Selle juhatajaks nimetati **Sven Meimer**.

28. SEPTEMBER

Eesti Pank kiitis heaks tegevuskava Eesti pangasüsteemi usaldusvääruse tagamiseks seoses Ameerika Ühendriikide vastase terrorirünnakuga. Eesti kommerts pangad teatasid, et ükski neist ei ole kontode, laenude, investeerimis- ja personaal panganduse teenuste ega muude kliendisuhete kaudu seotud Ühendriikide presidendi 23. septembri korralduses nimetatud ettevõtete, organisatsioonide või eraisikutega.

3. OKTOOBER

Eesti Panga rahapoliitika komitee liikmeks nimetati äsjaloodud finantsvahenduse osakonna juhataja **Sven Meimer**.

4. OKTOOBER

Eesti Pank andis välja infovoldiku “Euroopas euro, Eestis kroon”.

8. OKTOOBER

Eesti Panga Pangainspektsioon registreeris **Pareks Banka** Eesti esinduse.

10. OKTOOBER

Maardu koolituskeskuses algas Inglise Panga ja Eesti Panga ühisseminar “Strateegia kujundamine ja plaanimine keskpangas”.

17. OKTOOBER

Riigikogu võttis vastu väärt-paberituru seaduse ja tolliseadustiku ning kinnitas 2000. aasta riigieelarve täitmise aruande.

19. OKTOOBER

Rahvusraamatukogus algas investeerimismess “Rahakompass 2001”. Eesti Panga president **Vahur Kraft** tutvustas messi avades Eestis esmakordselt euro pangatähti.

24. OKTOOBER

Eesti Panga muuseumis pandi välja **euro rahatähtede näidised**.

26. OKTOOBER

Maardu koolituskeskuses toimus **Balti riikide keskpankade statistikaseminar**.

29. OKTOOBER

Eestisse saabus Rahvusvahelise Valuutafondi Euroopa II osakonna direktor **John Odling-Smee**.

8. NOVEMBER

Eesti Pangas toimus infotund euro sularahast. Esinesid Soome Panga sularahaosakonna juhataja **Urpo Levo** ja turvaosakonna juhataja **Jyrki Ahvonen**.

12. NOVEMBER

Rahandusminister kinnitas Finantsinspeksiooni 2002. a eelarve järelevalvetasu mahuosa määrad.

14. NOVEMBER

Riigikogu otsustas nimetada audiitoriteks, kes kontrollivad Eesti Panga tegevust 2001. majandusaastal ning kinnitavad aastaaruande õigsust, audiitoräriühingu AS PricewaterhouseCoopers audiitorid **Urmas Kaarlep** ja **Tiit Raimla**.

20. NOVEMBER

Reitinguagentuur **Standard & Poor's (S&P)** tõstis Eesti pikaajaliste välisvaluutakohustuste reitingu ehk riigireitingu tasemelt **BBB+** tasemele **A-**. Lühiajaliste välisvaluutakohustuste ja Eesti krooni reitingu kinnitas S&P tasemel **A-2** ning Eesti krooni pikaajalise reitingu tasemel **A-**.

28. NOVEMBER

Allkirjastati **Eesti Panga ja Soome Panga vaheline leping**, mille kohaselt Soome keskpank tarnis Eesti keskpangale euro sularaha ja Eesti Pank edastas selle Eesti kommertspankadele.

3. DETSEMBER

Eesti Panga Pangainspeksioon registreeris **Norddeutsche Landesbank Girozentrale (Nord LB)** Eesti esinduse.

5. DETSEMBER

Riigikogu võttis vastu õigusaktides rahaühikute euroga asendamise seaduse.

7. DETSEMBER

Berlinis toimus **Euroopa Keskpanga, Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Liidu kandidaatriikide keskpankade juhtide tippkohtumine**.

* * * * *

Eesti Panga ning kuue Eestis tegutseva kommertspanga esindajad kirjutasid alla euro sularaha hankelepingule, mille alusel keskpank hankis kommertspankadele eurod.

10. DETSEMBER

Eesti Pangas toimus **Riigikogu Euroopa asjade komisjoni ja panga rahapoliitika komitee ühisistung**.

13. DETSEMBER

Riigikogu muutis krediidasutuste seadust. Muudatuste põhieesmärke oli tagada seaduse täielik koosõla Euroopa Liidu pangandusdirektiividega.

17. DETSEMBER

Finantsinspeksiooni nõukogu otsusega nimetati inspeksiooni juhatuse esimeheks **Andres Trink** ja juhatuse liikmeiks **Kristjan-Erik Suurväli**, **Kaido Tropp**, **Andres Kurgpõld** ning **Kilvar Kessler**.

18. DETSEMBER

Eesti Panga nõukogu otsustas võtta teadmiseks **Eesti Panga arengukava aastaiks 2002–2004**.

19. DETSEMBER

Riigikogu võttis vastu Eesti Vabariigi 2002. aasta eelarve. Selles on tulud ja kulud tasakaalus ning moodustavad 33 130 693 000 krooni.

EESTI PANGA MISSIOON, PEAEESMÄRGID JA ARENGUKAVA

EESTI PANGA MISSIOON

Tugevdada nii siseriiklikku kui ka rahvusvahelist usaldust Eesti raha ja rahasüsteemi püsivuse ning terviklikkuse vastu.

EESTI PANGA PEAEESMÄRGID

1. Eesti krooni väärtuse säilitamine ja täisväärtuslikkuse kindlustamine raha funktsioonide täitmisel.
2. Eesti finantssüsteemi turvalisuse ja stabiilsuse edendamine ning arengu toetamine.
3. Ühiskonna sularahanõudluse rahuldamine.

EESTI PANGA STRATEEGILINE ARENGUKAVA 2002–2004¹

Oma missiooni täitmiseks ja peaeesmärkide saavutamiseks on Eesti Panga põhitegevused:

I. RAHAPOLIITIKA

1. Rahapoliitika operatsioonilise raamistiku reformi jätkamine.
2. Valuutakomitee säilitamine Eesti ühinemiseni Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga.
3. Strateegia täpsustamine liitumiseks Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga.
4. Majanduse prognoosimise pidevaks muutmine ning valmisoleku tagamine selle operatiivseks ülevaatamiseks vastavalt majanduskeskkonna muutustele.

II. FINANTSSTABIILSUS

5. Osalemine finantsstabiilsuse kindlustamises läbi seadusest tulenevate koostöölepingute sõlmimise Finantsinspektsiooni ja Rahandusministeeriumiga.
6. Tegusa konkurentsi toetamine finantssektoris.
7. Pankadevahelise arveldussüsteemi täiustamine ja suurmaksete arveldamise reaalajaliseks muutmine.
8. Finantssektori regulatsiooni ajakohasuse ja rahvusvahelistele standarditele ning tavadele vastavuse tagamine.
9. Finantssektori turvameetmete süsteemi (*safety net*) täiustamine.
10. Finantssektori arengu kohta prognoosimeetodite ja -mudelite väljatöötamine ning rakendamine ja finantssektori tugevusanalüüside koostamine.

¹ Eesti Panga nõukogu võttis arengukava teadmiseks oma istungil 18. detsembril 2001.

III. SULARAHANÕUDLUSE RAHULDAMINE

11. Sularaha osatähtsuse vähendamine raharingluses.
12. Sularaha- ja turvateenuse kvaliteedi tagamine vastavalt ISO 9001:2000 standardile ning vastava kvaliteedisertifikaadi omandamine.
13. Uue kujundusega 25kroonise rahatähe trükkimine ja raharinglusse laskmine.
14. Eestile oluliste sündmuste puhul numismaatilis-bonistiliste toodete väljaandmine.

IV. ORGANISATSIOON JA KOOSTÖÖ

15. Välisreservide haldusega seonduva riskijuhtimise keskkonna arendamine ja tugevdamine kooskõlas Euroopa Liidu standarditega.
16. Konkureerivate välisvaldajate süsteemi loomine ja reservide sisemise investeerimiskeskonna täiustamine välisvaluutareservide juhtimise tulemuslikkuse parandamiseks.
17. Akadeemilise ja teoreetilise uurimissuuna süvendamisel uurimuste tulemushindamise süsteemi loomine.
18. Eesti Panga ettevalmistamine osavõtuks Euroopa Liidu institutsioonide vastavate komiteede ja töögruppide tööst.
19. Ettevalmistuste lõpuleviimine Euroopa Keskpanga raamatupidamise tehnilise reeglistiku, organisatsioonilise ülesehituse ja infosüsteemide rakendamiseks Eesti Pangas.
20. Euroopa Liidu standarditele vastava maksebilansistatistika koostamise meetodika väljatöötamine ja arendamine ning maksebilansi integreeritud infosüsteemi BOP FACTS kasutuselevõtmine.
21. Koostöö süvendamine ja kogemuste vahetamine teiste riikide keskpankadega.
22. Eesti Panga klientide ja koostööpartnerite teavitamine Eesti majandus-, raha- ja finantspoliitika olukorrast ning prioriteetidest ühetaoliselt, selgesõnaliselt ja tähtaegselt.
23. Eesti Panga töötulemuste parima võimaliku kooskõla saavutamine Eesti Panga klientide huvide ja soovidega, vastavusuuringute läbiviimine.
24. Rahvusvaheliselt tunnustatud siseauditi üldpõhimõtete ja standardite rakendamine Eesti Pangas.
25. Eesti Panga riskide ümberhindamine vastavalt riskihalduse uuendatud raammetoodikale.
26. Aktiivne osalemine Rahvusvahelise Valuutafondi Põhja- ja Baltimaade valijaskonna seisukohtade kujundamisel.
27. Uue Eesti Panga seaduse eelnõu ettevalmistamine Riigikogu menetlusse andmiseks.
28. Eesti Panga strateegia kujundamise, finantsjuhtimise ja tööplaanimise korralduse uuendamine.
29. Infotehnoloogilise infrastruktuuri muutmine elektroonse dokumendi kasutuselevõtuks. Sõnumiedastuse teenuse käivitamine.
30. Kliendisõbraliku siseteenuste elektroonilise vahendussüsteemi loomine.
31. Ülemineku jätkamine protsessikesksele töökorraldusele.

EESTI PANGA REGULAARSED INFOVÄLJUNDID

EESTI PANGA VEEBILEHT [HTTP://WWW.EE/EPBE/](http://www.ee/epbe/)

Info **Eesti Panga** kohta (strateegiline arengukava, juhtorganid, kommenteeritud finantsaruanded jpm), samuti **Eesti pangasüsteemi** kohta (k.a pankade avalike aruannete põhjal koostatud võrdlustabelid üksikute pankade kaupa).

Veebilehel on nii vanemad kui ka kehtivad **panganduse normdokumendid**, info **Eesti müntide ja rahatähtede** kohta (k.a soovitusel kolleksionääridele), **Eesti Panga trükised**, **Eesti rahapoliitikat iseloomustavad dokumendid, artiklid ja kõned**, mahukas **pangandus- ja muu makromajandusstatistika** (millest suur osa trükistena ei ilmu), **valuutade päevakursid**, info **Euroopa Liidu** ning ühisraha **euro** kohta, **raha- ja majanduspoliitiliste sündmuste kroonika**, **keskpanga kommentaarid** ning **vastused aktuaalsetele küsimustele**, tähtsamad **lingid** jmt. Veebilehel on ka **küsimuste ja vastuste rubriik** koos võimalusega pöörduda oma probleemiga vahetult vastava temaatikaga tegeleva asjatundja poole.

EESTI JA MAAILMA MAJANDUSE KVARTALIÜLEVAADE

Ülevaate kommentaaris väljendab Eesti Pank operatiivselt ja kokkuvõtlikult oma seisukohta tähtsamates majandus- ja pangapoliitilistes küsimustes. Ülevaadet tutvustatakse pressikonverentsil, seda saab lugeda veebilehel.

EESTI PANGA TRÜKISED

Aastaruanne

Sisaldab konkreetse kalendriaasta raha- ja majanduspoliitilise keskkonna analüüsi, ülevaate aasta jooksul toimunud muutustest reaalmajanduses, finantssektoris ja keskpangas endas, ülevaadet rahvusvahelisest koostööst, keskpanga finantsaruande jm.

Rahapoliitiline ülevaade (RPÜ)

Eesti Panga keskne perioodiline trükis, milles kindla süsteemi järgi analüüsitakse Eesti reaalmajanduses ja finantssektoris toimunud muutusi. RPÜ ingliskeelne versioon *Monetary Developments & Policy Survey* on Eestis suurima trükiarvuga ingliskeelne majandusväljaanne. RPÜ laiendab majanduse kvartaliülevaates edastatud teemasid ulatusliku analüüsi kaudu.

Eesti maksebilansi aastaraamat¹

Annab ülevaate Eesti välistajandustegevusest, sh riigi rahvusvahelisest investimispositsioonist ja välisvõlast. Sisaldab palju statistilist materjali.

Eesti maksebilanss

Ülevaade Eesti välistajandustegevusest kvartalite lõikes.

¹ Maksebilansi aastaraamat ilmub augustis, pärast seda, kui lõplikud andmed 2001. aasta kohta on selgunud.

Eesti Panga bülletään

Sisaldab tähtsamate raha- ja majanduspoliitiliste sündmuste kroonika, mahuka statistikaosa, kirjutisi Euroopa Liidu ning Majandus- ja Rahaliiduga seotud teemadel, ühekordseid majandusanalüüse, mündi- ja sedeliuudiseid jm.

Eesti Panga toimetised

Iga toimetis kujutab endast konkreetse majandusuuringu lühikokkuvõtet.

Statistikavalimik

Sisaldab panganduse ja reaalmajanduse alast statistikat. Soovijad saavad e-postiga valimiku pdf-versiooni.

Teabeleht

Teabelehe vormis avaldab keskpank kord kvartalis Eesti esialgse maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni kommentaari.

Kõik Eesti Panga perioodilised trükised ilmuvad **eesti ja inglise keeles**, v.a toimetised, mis üldjuhul ilmuvad selles keeles, milles uurimuse kokkuvõte on koostatud.

VÕIMALUS SAADA ÜHEKORDSET INFOT

Eesti Panga **infotelefon** on 6680 917;

e-posti aadress info@epbe.ee;

faks 6680 954;

veebilehel asub panga küsimuste-vastuste rubriik.

Tabel 1. Eesti majandusnäitajaid aastate lõikes

	Ühik	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Sisemajanduse koguprodukt									
1.1. jooksevhindades	mln kr	29 866,7	40 896,8	52 422,8	64 044,7	73 537,9	76 327,1	85 436,3	95 275,1
1.2. muut 1995. a püsihindades	%	-2,0	4,6	4,0	10,4	5,0	-0,7	6,9	5,4
2. Tootmine									
2.1. Tööstustoodangu müük (muut võrdlusperioodi püsihindades) ¹	%	-3,0	2,0	3,5	15,2	3,2	-1,7	12,8	6,9
3. Ehitus									
3.1. Ehitusettevõtete ehitustööd (jooksevhindades)	mln kr	4 203	6 252	8 235	10 868	15 898	12 785	14 442	16 694
3.2. Valminud eluruumide kasulik pind	tuh m ²	195,2	104,9	103,5	121,6	99,3	87,1	78,9	70,7
3.3. Valminud mitteeluhoonete kasulik pind	tuh m ²	–	–	201,7	201,1	413,9	303,9	324,2	309,1
4. Tarbimine									
4.1. Jaekaubandusettevõtete jaemüük	mln kr	9 031	12 022	15 261	18 557	20 848	21 819	22 850	27 018
4.2. Sõiduautode esmane arvelevõtmine	tk	51 217	44 471	35 621	35 303	32 589	24 242	22 125	25 725
5. Hinnad									
5.1. Tarbijahinnaindeks	%	47,7	29,0	23,1	11,2	8,2	3,3	4,0	5,8
5.2. Tootjahinnaindeks	%	36,3	25,6	14,8	8,8	4,2	-1,2	4,9	4,4
5.3. Eksportihinnaindeks	%	–	15,2	11,4	7,5	2,1	-0,4	7,8	32,9
5.4. Impordihinnaindeks	%	–	–	–	–	–	0,4	6,1	0,6
5.5. Ehitushinnaindeks	%	–	36,0	18,7	10,1	7,7	2,0	2,5	5,7
5.6. Eesti krooni reaalse efektiivse vahetuskursi (REER) indeks	%	10,9	18,0	9,7	3,3	10,4	7,3	-3,8	2,0
6. Tööturg ja palk									
6.1. Tööhõive määr (tööjõu-uuringute andmed)	%	64,8	61,8	61,3	58,8	58,1	55,7	55,1	55,6
6.2. Tootuse määr (tööjõu-uuringute andmed)	%	7,6	9,7	10,0	9,7	9,9	12,3	13,7	12,6
6.3. Keskmine brutopalk kuus	kr	1 734	2 375	2 985	3 573	4 125 (4 021)*	4 440	4 907	
7. Valitsussektori eelarve									
7.1. Tulud	mln kr	–	–	20 332,3	25 989,5	27 979,7	27 130,2	30 729,0	34 897,2
7.2. Kulud	mln kr	–	–	21 343,7	24 579,8	28 219,4	30 670,2	31 330,6	34 510,4
7.3. Ülejääk/puudujääk	mln kr	–	–	-1 011,4	1 409,7	-239,7	-3 540,0	-601,6	386,8
8. Veendus									
8.1. Reisijatevedu	mln reisijat	297,0	269,8	265,1	272,2	254,3	248,9	280,5	249,2
8.2. Kaubavedu	mln t	57,9	53,9	60,3	64,3	70,5	75,0	79,2	80,3
9. Turism ja teenindus									
9.1. Eesti reisifirmade poolt vastu võetud välituristid	tuh in	586,8	1 178,5	1 354,1	1 099,4	1 467,4	1 350,4	1 369,2	1 231,6
9.2. Eesti reisifirmade poolt välismaale lähetatud turistid	tuh in	64,6	101,6	216,9	267,7	289,0	292,6	359,2	263,9
9.3. Teenindusettevõtete poolt osutatud teenused	mln kr	1 176,5	1 865,7	2 682,0	3 348,6	4 922,2	5 555,7	6 140,6	
10. Väliskaubandus (põhiskaubandus, korrigeeritud Eesti Panga poolt)									
10.1. Eksport	mln kr	15 622,9	19 008,9	21 246,9	31 607,4	37 545,0	36 774,3	55 502,3	57 518,3
10.2. Import	mln kr	20 100,4	27 425,0	34 666,5	48 868,9	55 215,4	50 494,7	72 236,2	75 162,8
10.3. Saldo	mln kr	-4 477,5	-8 416,1	-13 419,6	-17 261,5	-17 670,4	-13 720,4	-16 733,9	-17 644,5
10.4. Saldo suhe eksporti	%	-28,7	-44,3	-63,2	-54,6	-47,1	-37,3	-30,1	-30,7
11. Maksebilanss									
11.1. Jooksevkonta saldo	mln kr	-2 145,6	-1 810,6	-4 806,9	-7 810,2	-6 760,2	-3 607,7	-5 443,1	-6 163,5
11.2. Jooksevkonta saldo suhe SKPsse	%	-7,2	-4,4	-9,2	-12,1	-9,2	-4,7	-6,4	-6,5
11.3. Otseinvesteeringute sissevool	mln kr	2 819,2	2 312,9	1 814,4	3 694,1	8 071,4	4 448,0	6 644,5	9 353,2
11.4. Otseinvesteeringute väljavool	mln kr	-29,8	-29,1	-484,5	-1 912,9	-81,7	-1 239,8	-1 043,1	-3 241,4
12. Rahvusvaheline investeerimispositsioon²									
12.1. Otseinvesteeringud Eestis	mln kr	–	–	–	-16 456,3	24 428,5	37 992,3	44 483,9	55 820,7
12.2. Koguvälisvõlg	mln kr	–	–	–	-36 726,6	38 887,7	43 832,8	50 577,8	57 990,6
12.2.1. Valitsussektor	mln kr	–	–	–	-2 761,1	3 129,1	3 711,1	3 249,9	2 985,6
13. Eesti krooni keskmine vahetuskursus Ameerika dollari suhtes (EEK/USD)									
	kr	12,970	11,464	12,031	13,881	14,065	14,695	16,980	17,479
14. Aastakeskmine rahvaarv									
	tuh in	1 499,3	1 483,9	1 469,2	1 458,0	1 449,7	1 442,4	1 369,3**	1 363,9

¹ 1994. a - tööstustoodanguindeks

² perioodi lõpu seisuga

* ümberarvestatud keskmine brutokuupalk ilma ravikindlustushüvitisteta; alates 1999. aastast ei sisalda keskmine brutokuupalk ravikindlustushüvitist

** arvutatud rahvastikusündmuste ning rahva ja eluruumide loenduse andmete alusel

– andmed puuduvad või pole kättesaadavad

Allikad: Eesti Statistikaamet, Eesti Riiklik Autoregistrikeskus, Eesti Pank, Rahandusministeerium

Tabel 2. Hinnaindeksid võrreldes eelmise aastaga (%)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Tarbijahinnaindeks	47,7	29,0	23,1	11,2	8,2	3,3	4,0	5,8
avatud sektoris	33,8	17,4	18,6	7,8	6,0	0,3	3,7	4,5
suletud sektoris	89,1	47,9	28,6	15,8	13,6	10,1	4,4	7,4
sh reguleeritud hinnad	98,9	49,7	26,2	14,3	13,4	10,6	4,0	9,8
mittereguleeritud hinnad	43,1	38,5	38,5	21,2	13,7	8,4	5,5	3,4
Eesti krooni reaalse efektiivse vahetuskursi (REER) indeks	10,9	18,0	9,7	3,3	10,4	7,3	-3,8	2,0
sh tööstusriikide valuutade suhtes	40,2	25,3	19,4	8,0	8,3	2,2	-0,3	4,8
siirdemajandusriikide valuutade suhtes	-30,6	5,1	-9,3	-6,3	17,0	18,6	-13,3	-6,6
sh Vene rubla suhtes	-37,0	4,1	-13,0	-5,0	29,4	34,4	-15,5	-12,9
Läti lati suhtes	-8,2	10,4	4,1	-6,6	3,6	-3,4	-9,7	3,4
Leedu liti suhtes	-24,9	5,1	-6,1	-11,5	1,6	-1,6	-10,9	1,0
Tootjahinnaindeks	36,3	25,6	14,8	8,8	4,2	-1,2	4,9	4,4
sh töötlevas tööstuses	36,9	18,9	14,7	7,4	3,0	-2,6	6,0	3,5
energeetikas ja mäetööstuses	35,5	56,6	15,8	14,6	8,0	2,4	0,5	7,7
Ekspordihinnaindeks	-	15,2	11,4	7,5	2,1	-0,4	7,8	32,9
Impordihinnaindeks	-	-	-	-	-	0,4	6,1	0,6
Ehitushinnaindeks	-	36,0	18,7	10,1	7,7	2,0	2,5	5,7

Tabel 3. Eesti maksebilanss (mln kr)¹

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Jooksevkonto	-2 146	-1 811	-4 807	-7 810	-6 760	-3 608	-5 443	-6 164
Kaubandusbilanss	-4 616	-7 616	-12 288	-15 653	-15 726	-12 097	-13 494	-13 809
Kaupade eksport f.o.b	15 829	19 428	21 833	31 847	37 786	36 995	56 013	58 640
Kaupade import f.o.b	-20 444	-27 044	-34 122	-47 499	-53 512	-49 092	-69 507	-72 450
Teenuste bilanss	1 363	4 330	6 245	8 233	8 049	8 342	9 190	9 838
Teenused: krediid	6 657	10 023	13 353	18 367	20 804	21 952	25 486	28 792
Teenused: deebet	-5 294	-5 693	-7 108	-10 134	-12 755	-13 610	-16 296	-18 954
Tulude bilanss	-378	28	26	-2 011	-1 164	-1 506	-3 483	-5 124
Tulud: krediid	483	728	1 353	1 594	1 872	1 964	2 008	2 698
Tulud: deebet	-861	-700	-1 326	-3 605	-3 036	-3 470	-5 649	-7 823
Ülekannete bilanss	1 486	1 446	1 210	1 620	2 080	1 654	2 344	2 932
Valitsusülekanded	1 411	1 154	1 005	1 333	1 553	1 415	1 900	2 456
Eraülekanded	75	293	205	287	527	238	443	476
Kapitali- ja finantskonto	2 221	2 836	6 396	10 953	6 870	5 917	7 512	5 341
Kapitalikonto	-8	-9	-8	-2	25	18	279	90
Finantskonto	2 230	2 845	6 404	10 955	6 845	5 899	7 234	5 251
Otseinvesteeringud	2 789	2 284	1 330	1 781	7 990	3 208	5 601	6 112
Välismaal	-30	-29	-485	-1 913	-82	-1 240	-1 043	-3 241
Eestis	2 819	2 313	1 814	3 694	8 071	4 448	6 645	9 353
Portfelliinvesteeringud	-183	-255	1 784	3 655	-23	156	1 855	1 975
Nõuded	-288	-382	-628	-2 319	-128	-1 895	573	182
Kohustused	105	127	2 413	5 974	105	2 051	1 282	1 793
Muud investeeringud	-377	817	3 290	5 519	-1 122	2 535	-223	-2 836
Pikaajaline kapital	76	824	1 766	3 542	472	2 113	-1 659	1 200
Rahandusinstiitutsioonid	3	140	-180	-290	-297	-4	-4	0
Valitsussektor	258	704	374	-51	63	140	-276	-128
Krediidiasutused	94	159	808	1 631	-113	858	-934	-337
Muud sektorid	-279	-180	764	2 252	820	1 120	-445	1 665
Lühiaajaline kapital	-453	-8	1 524	1 977	-1 594	421	1 436	-4 036
Rahandusinstiitutsioonid	84	-141	-41	-12	-3	-193	-118	-295
Valitsussektor	5	-5	-40	-346	-886	-790	538	-305
Krediidiasutused	-893	323	1 529	2 564	681	1 335	1 246	-2 667
Muud sektorid	352	-184	77	-229	-1 385	69	-229	-770
Vead ja täpsustused	320	175	-361	-372	17	-511	202	92
Üldbilanss	396	1 200	1 228	2 771	126	1 798	2 271	-730
Reservid	-396	-1 200	-1 228	-2 771	-126	-1 798	-2 271	730

¹ Vastavalt täiendava informatsiooni laekumisele on korrigeeritud eelnevate perioodide andmeid.

Tabel 4. Eestisse tehtud otseinvesteeringud tegevusalati (mln kr)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Rahandus	146	26	624	4 309	910	1 757	2 247
Veondus, laondus ja side	321	225	861	300	1 075	1 046	1 116
Tööstus	938	496	1 238	1 545	1 145	1 101	1 365
Kinnisvara-, üürimis- ja äriteenindus	53	127	168	424	263	1 249	677
Hulgi- ja jaekaubandus	823	895	553	942	443	421	1 367
Ehitus	6	39	63	161	25	197	209
Energeetika, gaasi- ja vesivarustus	18	-17	81	126	263	193	2 015
Muud	8	24	107	266	324	681	357
Kokku	2 313	1 814	3 694	8 071	4 448	6 645	9 353

Tabel 5. Eestisse tehtud otseinvesteeringud riigiti (mln kr)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Soome	193	629	1 129	1 741	1 713	2 600	2 457
Rootsi	1 141	180	366	4 780	1 435	2 645	2 282
Ameerika Ühendriigid	201	459	139	145	400	144	1 335
Suurbritannia	183	42	188	387	116	117	715
Saksamaa	56	80	188	225	60	195	109
Taani	80	168	213	469	309	109	67
Norra	57	76	748	232	191	52	-179
Muud riigid	402	181	724	93	225	783	2 568
Kokku	2 313	1 814	3 694	8 071	4 448	6 645	9 353

Tabel 6. Põhieksporti ja -impordi maht kaubagrupiti (mln kr)

	Eksport			Import			Saldo		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
Toidukaubad	3 237	3 779	4 627	5 461	6 182	7 063	-2 224	-2 402	-2 436
Mineraalsed tooted	915	1 306	1 215	3 044	4 416	4 617	-2 129	-3 109	-3 402
Keemiakaubad	2 432	3 283	3 614	6 450	8 051	8 864	-4 018	-4 768	-5 250
Garderoobikaubad	5 994	7 381	8 053	5 672	6 892	7 741	322	489	312
Puit, paber ja tooted nendest	7 585	8 747	8 761	2 642	3 508	3 929	4 943	5 238	4 832
Metallid ja metalltooted	2 840	3 855	3 945	4 125	5 872	6 116	-1 285	-2 018	-2 171
Masinaid ja seadmed	8 539	20 208	18 951	15 482	27 789	25 189	-6 943	-7 581	-6 238
Transpordivahendid	1 072	1 395	1 858	3 852	4 999	6 680	-2 780	-3 604	-4 822
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	2 781	3 640	4 662	1 289	1 628	1 940	1 492	2 012	2 722
Muud	1 380	1 907	1 832	2 477	2 898	3 025	-1 097	-991	-1 193
Kokku	36 774	55 502	57 517	50 495	72 236	75 163	-13 720	-16 734	-17 646

¹ esialgsed andmed

Tabel 7. Põhiekspordi ja -impordi struktuur kaubagrupiti (%)

	Eksport			Import		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
Toidukaubad	8,8	6,8	8,0	10,8	8,6	9,4
Mineraalsed tooted	2,5	2,4	2,1	6,0	6,1	6,1
Keemiakaubad	6,6	5,9	6,3	12,8	11,1	11,8
Garderoobikaubad	16,3	13,3	14,0	11,2	9,5	10,3
Puit, paber ja tooted nendest	20,6	15,8	15,2	5,2	4,9	5,2
Metallid ja metalltooted	7,7	6,9	6,9	8,2	8,1	8,1
Masinaid ja seadmed	23,2	36,4	32,9	30,7	38,5	33,5
Transpordivahendid	2,9	2,5	3,2	7,6	6,9	8,9
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	7,6	6,6	8,1	2,6	2,3	2,6
Muud	3,8	3,4	3,2	4,9	4,0	4,0
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ esialgsed andmed

Tabel 8. Põhiekspordi ja -impordi maht riigiti (mln kr)

	Eksport			Import			Saldo		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
1. Soome	8 239	17 393	19 411	18 624	27 151	22 547	-10 385	-9 758	-3 135
2. Rootsi	8 038	10 992	8 071	5 083	7 618	7 519	2 954	3 374	553
3. Saksamaa	2 997	4 563	3 997	4 806	6 856	8 397	-1 809	-2 293	-4 400
4. Läti	2 937	3 761	3 980	2 177	2 988	3 001	760	773	979
5. Suurbritannia	1 993	2 308	2 430	1 036	1 400	1 546	957	909	883
6. Taani	1 668	1 839	2 028	1 595	2 187	2 238	74	-348	-210
7. Leedu	1 200	1 487	1 725	1 055	1 418	2 284	145	69	-559
8. Holland	914	1 308	1 601	1 642	2 264	2 919	-728	-957	-1 318
9. Venemaa	1 915	1 083	1 575	3 956	5 755	5 842	-2 042	-4 672	-4 266
10. Itaalia	396	530	563	1 437	1 746	2 088	-1 040	-1 215	-1 524
Muud	5 982	8 058	9 866	9 085	12 854	16 784	-3 103	-4 796	-6 918
Vabatsoon ²	496	2 180	2 270				496	2 180	2 270
Kokku	36 774	55 502	57 517	50 495	72 236	75 163	-13 720	-16 734	-17 646

¹ esialgsed andmed² Vabatsoonid loodi 1999. aastal. Olemasoleva seadusandluse järgi pole võimalik vabatsoonis olevat kaupa määratleda riikide järgi.

Tabel 9. Põhiekspordi ja -impordi struktuur riigiti (%)

	Eksport			Import		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
1. Soome	22,4	31,3	33,7	36,9	37,6	30,0
2. Rootsi	21,9	19,8	14,0	10,1	10,5	10,0
3. Saksamaa	8,2	8,2	6,9	9,5	9,5	11,2
4. Läti	8,0	6,8	6,9	4,3	4,1	4,0
5. Suurbritannia	5,4	4,2	4,2	2,1	1,9	2,1
6. Taani	4,5	3,3	3,5	3,2	3,0	3,0
7. Leedu	3,3	2,7	3,0	2,1	2,0	3,0
8. Holland	2,5	2,4	2,8	3,3	3,1	3,9
9. Venemaa	5,2	2,0	2,7	7,8	8,0	7,8
10. Itaalia	1,1	1,0	1,0	2,8	2,4	2,8
Muud	16,3	14,5	17,2	18,0	17,8	22,3
Vabatsoon	1,3	3,9	3,9	0,0	0,0	0,0
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ esialgsed andmed

Tabel 10. Panganduslik ülevaade (mln kr)¹

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
VARAD							
Välisvarad (neto)	7 540,3	6 720,3	5 083,4	5 112,1	8 021,9	9 098,3	12 284,9
Välisvarad	10 385,2	11 943,5	18 978,4	17 389,6	22 106,1	25 898,8	30 048,6
Eesti Pank	6 688,0	7 954,2	10 900,8	10 908,7	13 334,2	15 539,9	14 573,2
Teised rahaasutused ²	3 697,2	3 989,4	8 077,7	6 480,9	8 771,9	10 358,9	15 475,5
Väliskohustused	-2 844,9	-5 223,2	-13 895,1	-12 277,6	-14 084,2	-16 800,5	-17 763,7
Eesti Pank	-1 150,7	-1 018,8	-804,7	-415,4	-402,3	-373,3	-253,9
Teised rahaasutused	-1 694,2	-4 204,4	-13 090,4	-11 862,2	-13 682,0	-16 427,2	-17 509,9
Kodumaised nõuded	6 057,4	11 663,5	20 796,6	24 222,7	26 541,6	33 758,4	41 994,3
Nõuded keskvalitsusele ³ (neto)	-1 501,3	-1 073,3	-2 262,9	-1 581,4	-964,9	-1 901,1	-1 872,4
Eesti Panga nõuded keskvalitsusele	48,2	48,5	4,1	3,0	3,1	3,2	1,3
Keskvalitsuse hoiused Eesti Pangas	-0,1	-0,3	-355,5	-6,4	-27,1	-7,2	-7,8
Teiste rahaasutuste nõuded keskvalitsusele	345,4	614,0	561,1	303,6	404,5	445,4	445,5
Keskvalitsuse hoiused teistes rahaasutustes	-1 894,8	-1 735,4	-2 472,6	-1 881,5	-1 345,4	-2 342,5	-2 311,4
Nõuded kohalikele omavalitsustele	303,9	159,9	547,2	651,5	767,6	822,9	1 296,9
Nõuded teistele finantsasutustele	732,2	2 139,7	5 231,0	6 337,1	6 489,5	12 370,5	16 106,7
Nõuded riiklikele ettevõtetele	334,5	304,6	328,6	225,8	372,5	262,7	141,8
Nõuded erasektorile	6 188,0	10 132,5	16 952,7	18 589,7	19 876,9	22 203,5	26 321,2
KOHUSTUSED							
Raha	8 620,7	11 289,7	13 998,0	13 119,8	17 335,5	20 869,3	24 948,2
Sularaha majanduses	3 803,6	4 268,5	4 588,5	4 538,6	5 711,3	6 201,3	6 951,9
Nõudmiseni hoiused	4 817,0	7 021,2	9 409,6	8 581,2	11 624,2	14 668,0	17 996,3
Poolraha	2 234,4	3 562,9	6 468,1	8 208,1	9 054,3	12 292,5	15 855,1
Tähtajalised ja säästuhoiused	1 107,0	2 032,3	3 341,0	4 859,0	5 232,9	5 887,5	8 831,0
Välisvaluutahoiused	1 127,4	1 530,6	3 127,2	3 349,1	3 821,5	6 405,0	7 024,1
Lühiajalised võlakirjad	-	-	44,8	85,9	266,3	296,5	508,9
Pikaajalised võlakirjad	14,0	67,5	70,0	65,6	113,0	41,5	14,1
Keskvalitsuse laenufondid ja välisabifondid	921,5	987,7	739,7	555,2	540,7	450,9	306,4
Kapital	2 723,7	3 845,3	7 253,6	10 121,8	10 600,8	10 759,2	13 322,2
Muud näitajad (neto)	-916,5	-1 369,2	-2 694,4	-2 821,6	-3 347,1	-1 853,2	-675,6

¹ Alates 2000. aasta oktoobrist avaldatakse panganduslikku ülevaadet Rahvusvahelise Valuutafondi soovitusi järgides. Olulisemad muudatused puudutavad Eesti Panga andmeid, kus vaadati ümber RVFi positsioonide kajastamine. Täiendavalt lisandus kodumaiste varade alla eraldiseisvana endisest üldvalitsuse kirjest rida "Nõuded kohalikele omavalitsustele". Kohustuste poolele on lisatud uusi ridu (nt "Kapital"), mis varem agregeeriti või kajastati koondnetokirje "Muud näitajad (neto)" koosseisus.

² Teised rahaasutused - krediidiasutused ning Eesti Panga poolt litsentseeritud hoiu-laenuühistud.

³ Keskvalitsus - keskvalitsus ja eelarvevälised fondid.

Tabel 11. Krediidiasutuste auditeerimata koondbilanss aasta lõpu seisuga (mln kr)

	31.12.96	Osa- tähtsus bilansi mahus	31.12.97	Osa- tähtsus bilansi mahus	31.12.98	Osa- tähtsus bilansi mahus	31.12.99	Osa- tähtsus bilansi mahus	31.12.00	Osa- tähtsus bilansi mahus	31.12.01	Osa- tähtsus bilansi mahus
VARAD												
Sularaha	955,6	4,2%	1 212,4	3,0%	1 065,0	2,6%	1 256,3	2,7%	1 335,2	2,3%	1 596,4	2,3%
Nõuded keskpangale	1 204,2	5,2%	3 035,3	7,5%	3 657,5	8,9%	4 853,5	10,3%	5 711,0	9,9%	3 781,9	5,5%
Nõuded krediitiasutustele	3 081,7	13,4%	3 582,8	8,8%	3 000,7	7,3%	3 295,5	7,0%	5 057,6	8,7%	9 040,9	13,2%
sh välisriikide krediitiasutustele	1 975,2	8,6%	3 220,0	7,9%	2 981,5	7,3%	3 228,9	6,9%	4 917,5	8,5%	8 801,1	12,9%
Nõuded klientidele	12 323,8	53,7%	21 315,6	52,5%	23 898,7	58,3%	26 666,7	56,7%	34 253,1	59,2%	40 714,9	59,5%
Nõuded valitsusele	170,7	0,7%	273,7	0,7%	277,4	0,7%	502,6	1,1%	863,8	1,5%	1 397,7	2,0%
sh keskvalitsusele	10,8	0,0%	12,4	0,0%	15,8	0,0%	145,0	0,3%	224,7	0,4%	247,2	0,4%
kohalikele omavalitsustele	159,9	0,7%	258,3	0,6%	259,2	0,6%	355,6	0,8%	626,6	1,1%	1 150,5	1,7%
Nõuded finantseerimisasutustele	1 798,5	7,8%	3 292,5	8,1%	4 292,5	10,5%	5 997,8	12,7%	10 553,0	18,3%	12 345,4	18,0%
Laenud riigi- ja kohaliku omavalitsuse äriühingutele	304,6	1,3%	312,7	0,8%	315,3	0,8%	285,1	0,6%	572,5	1,0%	149,6	0,2%
Laenud muudele äriühingutele	8 221,4	35,8%	13 242,6	32,6%	14 748,9	36,0%	14 488,7	30,8%	15 364,2	26,6%	17 584,9	25,7%
Laenud mittetulundusühingutele	10,7	0,0%	33,6	0,1%	33,1	0,1%	39,2	0,1%	92,6	0,2%	109,5	0,2%
Laenud eraisikutele	1 817,9	7,9%	4 160,5	10,3%	4 231,5	10,3%	5 353,3	11,4%	6 806,9	11,8%	9 127,8	13,3%
Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded	-248,8	-1,1%	-423,1	-1,0%	-951,0	-2,3%	-776,0	-1,6%	-532,2	-0,9%	-598,6	-0,9%
Väärtpaberid	3 481,8	15,2%	8 520,1	21,0%	6 345,8	15,5%	7 750,1	16,5%	8 324,3	14,4%	10 828,0	15,8%
Võlakirjad ja fikseeritud tulumääraga väärtpaberid	2 435,7	10,6%	5 644,0	13,9%	5 009,0	12,2%	5 856,9	12,4%	6 130,2	10,6%	7 198,3	10,5%
Aktsiad ja osad	1 046,2	4,6%	2 876,1	7,1%	1 336,8	3,3%	1 893,2	4,0%	2 194,1	3,8%	3 629,7	5,3%
Tütarettevõtjate aktsiad	368,0	1,6%	908,5	2,2%	970,0	2,4%	1 126,2	2,4%	1 472,4	2,5%	3 259,2	4,8%
Sidusettevõtjate aktsiad	92,5	0,4%	40,2	0,1%	47,0	0,1%	31,5	0,1%	57,8	0,1%	72,6	0,1%
Immateriaalne põhivara	39,4	0,2%	29,6	0,1%	1 362,0	3,3%	1 218,1	2,6%	835,8	1,4%	632,7	0,9%
Materiaalne põhivara	1 247,3	5,4%	1 378,1	3,4%	1 214,8	3,0%	1 383,3	2,9%	1 226,0	2,1%	1 064,5	1,6%
Muu vara	860,2	3,7%	1 931,7	4,8%	1 401,3	3,4%	1 423,3	3,0%	1 608,1	2,8%	1 350,2	2,0%
Varad kokku	22 945,3	100,0%	40 582,5	100,0%	40 994,9	100,0%	47 070,8	100,0%	57 819,0	100,0%	68 411,0	100,0%
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL												
Võlgnevus krediitiasutustele ja keskpangale	3 138,6	13,7%	6 743,4	16,6%	5 355,3	13,1%	6 239,7	13,3%	6 271,6	10,8%	6 449,0	9,4%
sh välisriikide krediitiasutustele	2 049,0	8,9%	6 264,2	15,4%	5 328,4	13,0%	6 135,6	13,0%	6 085,5	10,5%	6 052,8	8,8%
Võlgnevus klientidele	13 995,6	61,0%	21 400,7	52,7%	21 470,4	52,4%	26 430,7	56,2%	34 774,3	60,1%	42 698,5	62,4%
sh nõudmiseni hoiused	10 339,0	45,1%	14 500,1	35,7%	12 763,1	31,1%	16 627,2	35,3%	21 198,0	36,7%	26 762,2	39,1%
tähtajalised ja säästuhoiused	3 413,5	14,9%	6 765,5	16,7%	8 577,0	20,9%	9 553,1	20,3%	13 188,9	22,8%	15 382,3	22,5%
Võlgnevus valitsusele	2 477,4	10,8%	3 437,1	8,5%	2 422,1	5,9%	1 808,9	3,8%	2 681,4	4,6%	2 915,3	4,3%
sh keskvalitsusle	991,5	4,3%	1 648,1	4,1%	862,6	2,1%	1 252,8	2,7%	1 824,5	3,2%	1 737,6	2,5%
kohalikele omavalitsustele	727,4	3,2%	956,3	2,4%	530,1	1,3%	441,8	0,9%	314,0	0,5%	563,3	0,8%
Võlgnevus finantseerimisasutustele	520,8	2,3%	621,4	1,5%	1 411,8	3,4%	1 472,9	3,1%	1 951,1	3,4%	2 973,2	4,3%
Võlgnevus riigi- ja kohaliku omavalitsuse äriühingutele	684,9	3,0%	701,6	1,7%	634,6	1,5%	510,6	1,1%	497,4	0,9%	434,2	0,6%
Võlgnevus muudele äriühingutele	5 441,8	23,7%	8 798,9	21,7%	8 052,9	19,6%	10 927,6	23,2%	14 098,2	24,4%	17 060,0	24,9%
Võlgnevus mittetulundusühingutele	147,6	0,6%	338,2	0,8%	497,7	1,2%	676,5	1,4%	616,5	1,1%	1 012,5	1,5%
Võlgnevus eraisikutele	4 723,0	20,6%	7 503,4	18,5%	8 451,4	20,6%	11 034,2	23,4%	14 929,7	25,8%	18 303,4	26,8%
Valitsuse laenufondid ja välisabifondid	986,9	4,3%	738,9	1,8%	554,8	1,4%	539,7	1,1%	449,7	0,8%	306,4	0,4%
Väljaantud võlakirjad	535,5	2,3%	4 083,9	10,1%	3 923,2	9,6%	3 523,4	7,5%	5 192,5	9,0%	5 861,4	8,6%
Muud kohustused	1 712,7	7,5%	2 150,0	5,3%	1 752,1	4,3%	1 907,8	4,1%	2 762,6	4,8%	2 649,2	3,9%
Allutatud kohustused	258,3	1,1%	1 171,7	2,9%	1 157,4	2,8%	1 147,1	2,4%	1 028,3	1,8%	1 320,7	1,9%
Eraldised	86,4	0,4%	123,0	0,3%	124,0	0,3%	-	-	61,2	0,1%	46,4	0,1%
Aktsiakapital	1 502,0	6,5%	2 551,5	6,3%	6 142,2	15,0%	6 277,1	13,3%	5 927,9	10,3%	6 149,8	9,0%
Reservid	315,5	1,4%	518,5	1,3%	675,8	1,6%	706,9	1,5%	730,9	1,3%	731,7	1,1%
Kogu kasumi/kahjumi jääk	413,9	1,8%	1 100,9	2,7%	-160,4	-0,4%	298,4	0,6%	620,1	1,1%	2 197,9	3,2%
Kohustused ja omakapital kokku	22 945,3	100,0%	40 582,5	100,0%	40 994,9	100,0%	47 070,8	100,0%	57 819,0	100,0%	68 411,0	100,0%

Tabel 12. Krediidiasutuste poolt kaasatud hoiuste jääk ja kuukäive aasta lõpu seisuga (mln kr)

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Hoiuste jääk kokku	9 634,5	13 859,5	21 400,7	21 470,4	26 411,6	34 773,2	42 680,3
sh mitteresidendid	755,3	1 648,6	3 111,2	2 811,3	4 451,6	5 580,7	6 118,6
Nõudmiseni hoiused	7 814,6	10 377,8	14 500,1	12 763,1	16 627,2	21 198,0	26 762,2
sh mitteresidendid	607,3	1 267,2	2 158,1	1 482,3	2 500,0	3 058,2	3 684,6
Valitsus			1 830,3	1 365,8	978,8	1 201,0	1 641,5
Finantseerimisasutused			275,9	223,6	326,5	594,4	1 104,7
Äriühingud	5 901,5	7 031,2	7 367,9	6 258,4	8 445,5	10 591,3	12 866,0
Eraisikud	1 913,1	3 346,6	5 025,9	4 915,3	6 876,5	8 811,4	11 150,0
Muude hoiuste jääk kokku¹	1 819,9	3 481,7	6 900,6	8 707,3	9 784,4	13 575,2	15 918,0
sh mitteresidendid	148,0	381,5	953,1	1 329,0	1 951,6	2 522,5	2 434,0
Valitsus			1 606,8	1 056,3	830,1	1 480,4	1 273,8
Finantseerimisasutused			345,4	1 188,2	1 146,4	1 355,6	1 850,4
Äriühingud	1 031,1	2 060,5	2 132,6	2 429,1	2 973,6	4 004,3	4 628,1
Eraisikud	788,8	1 421,2	2 815,8	4 033,7	4 834,3	6 734,8	8 165,8
Muude hoiuste kuukäive kokku	564,8	3 108,5	6 477,0	17 518,2	8 640,9	12 576,2	12 953,9
sh mitteresidendid			1 065,8	2 145,6	1 288,2	2 315,3	2 603,8
Valitsus			1 780,9	3 633,8	1 121,7	3 625,9	2 223,1
Finantseerimisasutused			262,4	2 537,9	239,0	529,0	1 100,8
Äriühingud	427,7	2 922,9	3 782,7	10 291,0	6 351,4	7 055,6	7 838,1
Eraisikud	137,1	185,5	651,1	1 055,6	928,8	1 365,7	1 791,8
Hoiused valuutade järgi							
Jääk							
Nõudmiseni kroonihoiused	6 354,4	8 107,9	10 744,5	9 825,5	12 490,3	15 722,3	19 585,3
Nõudmiseni välisvaluutahoiused	1 460,2	2 270,0	3 755,6	2 937,6	4 136,9	5 475,6	7 177,0
sh DEM			861,0	764,9	652,3	492,5	4,2
EUR ²			-	-	240,3	754,2	1 879,4
FIM			150,9	195,4	192,3	235,0	1,0
SEK			83,9	84,7	104,8	132,4	138,6
USD			2 371,8	1 692,5	2 699,1	3 603,1	4 865,4
Muud			288,1	200,1	248,2	258,4	288,5
Muud kroonihoiused	1 473,7	2 766,0	4 871,1	5 572,1	5 713,4	7 242,8	10 243,5
Muud välisvaluutahoiused	346,2	715,7	2 029,4	3 135,2	4 071,0	6 332,4	5 674,5
sh DEM			532,5	1 685,3	1 620,7	1 408,5	18,0
EUR ²			-	-	191,0	747,7	2 223,5
FIM			24,7	53,5	36,7	119,6	1,6
SEK			62,7	107,6	43,9	96,8	124,5
USD			1 344,8	1 165,1	2 119,4	3 830,1	3 157,5
Muud			64,7	123,8	59,3	129,5	149,4
Kuukäive							
Kroonihoiused	400,8	1 125,1	3 958,9	12 375,7	4 206,5	6 395,1	6 743,3
Välisvaluutahoiused	163,9	1 983,4	2 518,2	5 142,6	4 434,5	6 181,1	6 210,5
sh DEM			588,5	2 243,9	677,9	752,5	36,9
EUR ²			-	-	767,4	1 760,3	2 839,2
FIM			66,5	209,8	20,0	121,2	28,4
SEK			128,3	71,8	19,4	235,3	221,5
USD			1 623,4	2 115,5	2 807,1	3 137,6	2 959,7
Muud			111,6	501,6	142,7	174,3	124,8

¹ Muud hoiused hõlmavad tähtjalisi, säästu- ja muid hoiuseid.² Kuni 1998. a lõpuni XEU, alates 1999. aastast EUR.

Alates 1. aprillist 1997 on võimalik eraldada kõiki kliendigruppe (enne jaotus: eraisikud ja juriidilised isikud), laene ja hoiuseid välisvaluutade lõikes (enne jaotus: kroon ja välisvaluuta) ning residentsust.

Tabel 13. Krediidiasutuste poolt kaasatud krooni- ja välisvaluutahoiuste jääk ja kuukäive tähtaja järgi (mln kr)

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Krooni- ja välisvaluutahoiuste jääk kokku	9 634,5	13 859,5	21 400,7	21 470,4	26 411,6	34 773,2	42 680,3
Nõudmiseni	7 814,6	10 377,8	14 500,1	12 763,1	16 627,2	21 198,0	26 762,2
Muud	1 819,9	3 481,7	6 900,6	8 707,3	9 784,4	13 575,2	15 918,0
Kroonihoiused kokku	7 828,1	10 873,9	15 615,6	15 397,6	18 203,7	22 965,1	29 828,8
Nõudmiseni	6 354,4	8 107,9	10 744,5	9 825,5	12 490,3	15 722,3	19 585,3
Muud	1 473,7	2 766,0	4 871,1	5 572,1	5 713,4	7 242,8	10 243,5
tähtajata ja nõudmiseni			2,3	0,0	7,2	14,1	28,9
kuni 3 kuud	469,6	800,6	1 799,0	1 984,7	1 830,3	2 256,7	3 074,3
3 kuni 6 kuud			475,8	615,2	718,1	913,4	1 493,3
6 kuni 12 kuud	678,6	1 428,5	1 804,6	2 373,3	2 463,4	3 085,2	4 526,4
üle 1 aasta	325,5	536,9	789,4	598,8	694,4	973,3	1 120,6
Välisvaluutahoiused kokku	1 806,5	2 985,7	5 785,1	6 072,8	8 207,9	11 808,0	12 851,4
Nõudmiseni	1 460,2	2 270,0	3 755,6	2 937,6	4 136,9	5 475,6	7 177,0
Muud	346,2	715,7	2 029,4	3 135,2	4 071,0	6 332,4	5 674,5
tähtajata ja nõudmiseni			0,4	0,0	-	-	0,0
kuni 3 kuud	167,8	269,9	965,2	1 358,4	1 666,6	2 932,0	2 619,7
3 kuni 6 kuud			395,9	347,4	416,9	668,2	528,6
6 kuni 12 kuud	167,5	430,8	505,1	695,1	920,1	1 432,0	1 507,2
üle 1 aasta	10,9	15,0	162,9	734,3	1 067,4	1 300,2	1 018,9
Muude krooni- ja välisvaluutahoiuste kuukäive kokku	564,8	3 108,5	6 477,0	17 518,2	8 640,9	12 576,2	12 953,9
Kroonihoiused kokku	400,8	1 125,1	3 958,9	12 375,7	4 206,5	6 395,1	6 743,3
tähtajata ja nõudmiseni			0,1	-	1,1	0,1	8,3
kuni 3 kuud	242,1	958,5	3 512,6	12 034,7	3 763,9	5 882,1	5 943,4
3 kuni 6 kuud			107,4	69,5	145,5	162,9	261,1
6 kuni 12 kuud	134,0	141,7	263,7	216,1	241,9	271,0	453,1
üle 1 aasta	24,7	24,9	75,0	55,5	54,0	79,1	77,4
Välisvaluutahoiused kokku	163,9	1 983,4	2 518,2	5 142,6	4 434,5	6 181,1	6 210,5
tähtajata ja nõudmiseni			313,0	-	-	-	-
kuni 3 kuud	123,7	1 888,5	2 031,8	4 428,6	4 202,8	5 791,5	5 959,8
3 kuni 6 kuud			48,3	167,0	69,3	114,3	58,4
6 kuni 12 kuud	39,4	91,3	102,5	156,2	149,4	189,1	137,9
üle 1 aasta	0,8	3,5	22,7	390,8	13,0	86,2	54,4

Tabel 14. Krediidiasutuste poolt antud laenude jääk ja kuukäive (mln kr)

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Laenujääk kokku	6 733,1	12 070,5	21 294,6	23 898,3	26 659,8	34 237,5	40 693,3
sh mitteresidendid	274,4	677,9	1 610,0	1 183,9	1 260,2	1 345,9	1 034,8
Valitsus			273,7	277,4	502,6	863,8	1 397,7
Finantseerimisasutused			3 271,5	4 292,2	5 990,9	10 537,4	12 323,8
Äriühingud	5 996,7	10 262,6	13 555,3	15 064,0	14 773,8	15 936,7	17 734,5
Eraisikud	736,4	1 807,8	4 194,1	4 264,6	5 392,5	6 899,5	9 237,3
Kuukäive kokku	952,7	2 385,0	1 833,3	1 595,2	3 447,9	3 526,8	5 113,3
sh mitteresidendid			133,6	58,3	191,4	446,1	142,7
Valitsus			17,8	32,3	144,9	60,2	268,1
Finantseerimisasutused			534,9	391,0	1 181,8	1 979,3	3 006,7
Äriühingud	870,9	2 207,4	1 118,3	1 057,4	1 927,2	1 268,0	1 479,7
Eraisikud	81,9	177,6	162,4	114,4	194,0	219,3	358,7
Laenud valuutade järgi							
Jääk							
Kroonilaenud	5 899,0	7 936,0	8 919,1	5 705,0	6 359,1	7 553,8	8 659,3
Välisvaluutalaenud	834,1	4 134,5	12 375,6	18 193,3	20 300,8	26 683,7	32 034,0
sh DEM			10 559,9	16 360,0	15 568,1	12 017,1	194,5
EUR ¹			-	-	2 291,4	11 126,7	28 846,7
FIM			105,6	153,6	131,3	113,2	-
SEK			7,4	52,2	28,0	22,6	9,5
USD			1 428,7	1 482,8	2 183,9	3 337,3	2 952,1
Muud			274,0	144,7	98,1	66,9	31,2
Kuukäive							
Kroonilaenud	852,6	1 168,8	906,5	393,5	614,2	396,5	107,7
Välisvaluutalaenud	100,1	1 216,3	926,8	1 201,7	2 833,7	3 130,3	5 005,6
sh DEM			780,9	1 143,7	1 230,4	103,1	3,3
EUR ¹			-	-	1 218,5	1 930,0	3 258,9
FIM			1,6	6,1	7,5	10,0	-
SEK			-	-	-	6,6	6,8
USD			144,2	37,0	376,0	1 076,1	1 581,1
Muud			0,2	14,9	1,3	4,6	155,5

¹ Kuni 1998. a lõpuni XEU, alates 1999. aastast EUR.

Tabel 15. Krediidiasutuste poolt antud krooni- ja välisvaluutalaenude jääk tähtaja järgi (mln kr)

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Krooni- ja välisvaluutalaenu kokku	6 733,1	12 070,5	21 294,6	23 898,3	26 659,8	34 237,5	40 693,3
Lühiajalised	2 194,3	3 114,9	4 888,1	3 201,0	3 828,4	4 752,1	5 531,1
Pikaajalised	4 538,8	8 955,6	16 254,1	20 697,2	22 828,8	29 482,3	35 159,1
Nõudmiseni ja tähtajata			152,5	0,0	2,6	3,1	3,1
Kroonilaenu kokku	5 899,0	7 936,0	8 919,1	5 705,0	6 359,1	7 553,8	8 659,3
Nõudmiseni ja tähtajata			83,2	-	0,4	0,5	0,4
Lühiajalised	1 878,0	1 989,0	2 625,8	1 182,0	1 049,6	1 539,0	1 766,2
kuni 3 kuud	329,2	459,2	1 210,1	517,9	372,9	178,2	120,6
3 kuni 6 kuud	294,2	278,8	552,3	162,4	207,9	152,3	215,0
6 kuni 12 kuud	1 254,6	1 251,0	863,5	501,6	468,8	1 208,6	1 430,6
Pikaajalised	4 021,0	5 947,0	6 210,0	4 523,0	5 309,0	6 014,2	6 892,8
1 kuni 2 aastat			1 397,2	1 036,5	729,8	756,1	1 060,9
2 kuni 3 aastat	2 059,1	2 703,2	971,7	535,7	626,8	1 039,7	897,3
3 kuni 5 aastat	1 201,0	1 876,8	2 110,7	1 329,2	1 258,5	1 308,9	1 805,1
5 kuni 10 aastat	760,9	1 367,0	1 231,2	1 003,4	1 546,8	1 383,2	1 244,3
üle 10 aasta			499,2	618,2	1 147,1	1 526,3	1 885,2
Välisvaluutalaenu kokku	834,1	4 134,5	12 375,6	18 193,3	20 300,8	26 683,7	32 034,0
Nõudmiseni ja tähtajata			69,2	0,0	2,2	2,6	2,7
Lühiajalised	316,3	1 125,9	2 262,3	2 019,1	2 778,8	3 213,1	3 764,9
sh DEM			1 536,7	1 718,6	1 803,0	777,7	35,5
EUR ¹			-	-	273,2	1 235,3	2 103,1
USD			609,3	228,1	643,6	1 100,4	1 595,2
kuni 3 kuud	52,8	326,0	485,9	373,0	742,5	619,6	935,8
3 kuni 6 kuud	47,0	264,4	517,7	410,8	1 027,8	558,6	795,3
6 kuni 12 kuud	216,5	535,5	1 258,7	1 235,2	1 008,5	2 034,9	2 033,8
Pikaajalised	517,8	3 008,6	10 044,1	16 174,2	17 519,8	23 468,1	28 266,3
sh DEM			8 998,2	14 641,5	13 762,9	11 238,5	159,0
EUR ¹			-	-	2 018,2	9 891,3	26 740,9
USD			784,5	1 254,7	1 540,3	2 235,1	1 356,9
1 kuni 2 aastat			1 787,9	2 614,3	2 459,4	2 341,7	2 602,5
2 kuni 3 aastat	205,9	952,9	1 228,6	2 128,2	1 658,8	2 606,9	2 167,7
3 kuni 5 aastat	161,7	797,6	2 318,1	4 040,5	4 593,1	5 852,3	5 849,0
5 kuni 10 aastat	150,1	1 258,0	3 661,6	5 484,0	5 960,7	8 530,9	11 671,9
üle 10 aasta			1 047,8	1 907,3	2 847,8	4 136,2	5 975,2

¹ Kuni 1998. a lõpuni XEU, alates 1999. aastast EUR.

Tabel 16. Tähtajaliste krooni- ja välisvaluutahoiuste kaalutud keskmine aastaintress

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Kroonihoiused kokku	7,21%	5,30%	12,15%	8,05%	3,25%	4,45%	3,01%
kuni 3 kuud	5,94%	4,71%	12,19%	7,94%	2,95%	4,37%	2,89%
3 kuni 6 kuud			11,09%	10,66%	4,36%	4,82%	3,60%
6 kuud kuni 1 aasta	9,22%	8,36%	12,43%	12,93%	6,12%	5,31%	4,02%
üle 1 aasta	8,73%	10,46%	10,78%	8,93%	8,88%	6,78%	4,46%
DEM			4,63%	4,69%	2,93%	4,51%	2,79%
kuni 3 kuud			4,37%	4,01%	2,89%	4,49%	2,74%
3 kuni 6 kuud			6,76%	6,71%	3,28%	4,64%	2,71%
6 kuud kuni 1 aasta			7,71%	8,10%	3,82%	4,71%	2,91%
üle 1 aasta			7,66%	5,83%	4,01%	4,54%	3,39%
EUR¹			-	-	3,03%	4,48%	2,72%
kuni 3 kuud			-	-	3,02%	4,46%	2,71%
3 kuni 6 kuud			-	-	3,30%	4,61%	3,01%
6 kuud kuni 1 aasta			-	-	3,51%	5,16%	3,04%
üle 1 aasta			-	-	3,77%	5,30%	3,35%
USD			5,84%	4,75%	5,11%	5,96%	1,81%
kuni 3 kuud			5,64%	4,71%	5,12%	5,91%	1,80%
3 kuni 6 kuud			6,82%	5,23%	5,52%	6,22%	1,59%
6 kuud kuni 1 aasta			8,13%	6,08%	4,83%	6,22%	2,06%
üle 1 aasta			9,94%	8,32%	6,33%	7,28%	2,14%

¹ Kuni 1998. a lõpuni XEU, alates 1999. aastast EUR.

Tabel 17. Krediidiasutuste poolt kuu jooksul antud krooni- ja välisvaluutalaenude kaalutud keskmine aastaintress tähtaja järgi

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01
Kroonilaenu kokku	15,92%	13,67%	17,79%	16,54%	8,62%	8,40%	9,79%
Lühiajalised	15,95%	13,51%	19,18%	16,67%	8,70%	7,62%	9,42%
kuni 3 kuud	15,50%	13,25%	19,83%	15,87%	8,24%	7,53%	9,39%
3 kuni 6 kuud	16,30%	13,80%	13,97%	17,62%	9,55%	6,94%	9,13%
6 kuud kuni 1 aasta	16,12%	13,75%	14,95%	17,07%	10,23%	8,41%	9,69%
Pikaajalised	15,84%	13,88%	11,17%	16,30%	8,56%	8,86%	10,14%
1 kuni 5 aastat	16,10%	14,31%	11,96%	16,55%	7,89%	8,23%	10,54%
5 kuni 10 aastat	12,99%	11,12%	10,92%	14,73%	9,02%	10,46%	9,43%
üle 10 aasta			7,37%	14,51%	10,60%	9,70%	9,67%
DEM			11,04%	11,05%	9,02%	10,39%	10,23%
Lühiajalised			10,09%	14,06%	9,84%	10,21%	12,00%
Pikaajalised			11,87%	10,53%	8,69%	10,42%	10,21%
EUR¹			-	-	7,08%	7,00%	5,57%
Lühiajalised			-	-	4,61%	6,27%	4,18%
Pikaajalised			-	-	7,86%	7,44%	6,45%
USD			11,56%	12,78%	10,06%	8,33%	3,18%
Lühiajalised			12,81%	12,50%	10,32%	8,34%	3,02%
Pikaajalised			9,25%	21,20%	9,13%	8,18%	6,42%

¹ Kuni 1998. a lõpuni XEU, alates 1999. aastast EUR.

Tabel 18. Pankadevaheline houseintress Talibid ja laenuintress Talibor (aasta ja kuu aritmeetilised keskmised)¹

	Talibid							Talibor						
	1 nädal	1 kuu	2 kuud	3 kuud	6 kuud	9 kuud	12 kuud	1 nädal	1 kuu	2 kuud	3 kuud	6 kuud	9 kuud	12 kuud
12.96	3,59%	4,81%		6,87%				4,59%	5,81%		7,87%			
12.97	12,33%	13,80%		14,77%				13,33%	14,80%		15,77%			
12.98		16,05%		16,40%	16,57%				18,15%		18,50%	18,67%		
12.99		3,35%	3,70%	4,09%	4,88%	5,13%	5,38%		4,32%	4,70%	5,09%	5,88%	6,22%	6,47%
12.00		4,78%	5,01%	5,14%	5,52%	5,86%	6,01%		5,78%	6,01%	6,14%	6,52%	6,87%	7,01%
01.01		4,77%	4,96%	5,09%	5,43%	5,77%	5,88%		5,77%	5,95%	6,08%	6,43%	6,78%	6,92%
02.01		4,74%	4,86%	4,97%	5,29%	5,67%	5,82%		5,72%	5,82%	5,95%	6,28%	6,67%	6,82%
03.01		4,72%	4,84%	4,96%	5,30%	5,64%	5,79%		5,67%	5,79%	5,92%	6,27%	6,62%	6,77%
04.01		4,59%	4,72%	4,85%	5,19%	5,49%	5,66%		5,51%	5,63%	5,77%	6,13%	6,43%	6,59%
05.01		4,39%	4,51%	4,65%	4,99%	5,27%	5,44%		5,34%	5,44%	5,59%	5,97%	6,26%	6,41%
06.01		4,28%	4,40%	4,57%	4,89%	5,19%	5,37%		5,25%	5,33%	5,50%	5,87%	6,17%	6,32%
07.01		4,28%	4,40%	4,57%	4,88%	5,20%	5,37%		5,23%	5,33%	5,50%	5,85%	6,17%	6,32%
08.01		4,28%	4,39%	4,55%	4,87%	5,19%	5,35%		5,17%	5,27%	5,43%	5,79%	6,11%	6,26%
09.01		3,95%	4,06%	4,22%	4,57%	4,78%	4,93%		4,70%	4,81%	4,97%	5,32%	5,53%	5,68%
10.01		3,67%	3,79%	3,93%	4,30%	4,42%	4,60%		4,42%	4,54%	4,68%	5,05%	5,17%	5,35%
11.01		3,33%	3,47%	3,61%	3,89%	4,13%	4,31%		4,07%	4,21%	4,35%	4,64%	4,88%	5,06%
12.01		3,17%	3,32%	3,46%	3,73%	3,97%	4,13%		3,72%	3,87%	4,02%	4,29%	4,55%	4,72%

¹ 1999. a jaanuari lõpuni avaldas Eesti Pank kõik kord nädalas fikseeritud intressimäärad. Et alates 8. veebruarist 1999 toimub Talibidi/Talibori fikseerimine igal tööpäeval, pole kõigi päevamäärade avaldamine statistika koondandmestus tehniliselt otstarbekas.

Tabel 19. Rahapakkumine (mln kr)¹

	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.03.01	30.06.01	30.09.01	31.12.01
M0	5 102,9	6 196,3	8 882,7	9 071,9	11 533,4	13 208,0	10 537,1	11 339,5	10 325,0	11 911,6
Ringlusse lastud sularaha	4 337,1	4 986,8	5 438,5	5 390,7	6 648,8	7 277,4	6 916,1	7 399,1	7 411,2	8 065,7
Sularaha majanduses	3 803,6	4 268,5	4 588,5	4 538,6	5 711,3	6 201,3	6 101,0	6 420,0	6 541,5	6 951,9
Rahaloomeasutuste kassajääk ²	533,5	718,3	850,1	852,1	937,4	1 076,1	815,1	979,1	869,7	1 113,8
Ringlusse lastud kontoraha ³	765,7	1 209,5	3 444,1	3 681,2	4 884,6	5 930,7	3 621,1	3 940,4	2 913,8	3 845,9
M1⁴	9 502,5	12 364,6	15 942,4	14 844,6	19 321,4	23 399,5	23 474,1	25 208,2	26 234,9	28 738,4
Sularaha majanduses	3 803,6	4 268,5	4 588,5	4 538,6	5 711,3	6 201,3	6 101,0	6 420,0	6 541,5	6 952,7
Nõudmiseni hoitud	5 698,8	8 096,1	11 354,0	10 306,0	13 610,1	17 198,2	17 373,2	18 788,2	19 693,4	21 785,7
sh kroonides	4 817,0	7 021,2	9 409,6	8 581,0	11 603,1	14 459,4	14 267,5	15 718,3	16 194,1	17 970,5
välisvaluutas	881,8	1 074,9	1 944,4	1 725,1	2 007,0	2 738,8	3 105,7	3 069,9	3 499,3	3 815,2
M2	10 821,1	14 850,6	20 465,6	21 327,7	26 338,8	32 953,2	34 677,4	36 629,2	37 765,4	40 778,1
M1	9 502,5	12 364,6	15 942,4	14 844,6	19 321,4	23 399,5	23 474,1	25 208,2	26 234,9	28 738,4
Tähtajalised, säästu- ja muud hoitud	1 318,7	2 486,0	4 523,2	6 483,0	7 017,4	9 553,7	11 203,3	11 421,0	11 530,5	12 039,7
sh kroonides	1 073,1	2 030,3	3 341,0	4 859,0	5 202,9	5 887,5	7 339,5	8 001,6	7 999,2	8 831,0
välisvaluutas	245,6	455,7	1 182,2	1 624,1	1 814,5	3 666,2	3 863,8	3 419,3	3 531,3	3 208,7

¹ Rahapakkumise näitajate arvutamisel on aluseks rahaloomeasutuste bilansid.

² Rahaloomeasutused (RA) – residentse krediidiasutused, nagu need on määratletud krediidiasutuste seaduses, samuti kõik teised residentse finantseerimisasutused, kelle tegevusalaks on hoiuste ja/või hoiustele samaste instrumentide kaasamine mitte-RAdele ning krediidide väljastamine ja/või investimine väärtpaperitesse. Eestis kuuluvad RAde hulka Eesti Pank, krediidiasutus, hoiu-laenuühistus ning Euroopa Keskpanka kriteeriumidele vastavad rahaturufondid. Eesti RAde nimekiri on internetis aadressil: <http://www.ecb.int/mfi/pdf/mfiac-es.pdf>

³ Ringlusse lastud kontoraha sisaldab krediidiasutuste ja mitteresidentide kroonihoiuseid Eesti Pangas.

⁴ Alates 2002. aasta jaanuarist muutis Eesti Pank rahaagregaatide mõisteid. Uutele mõistetele tuginedes arvutati ümber ka senised aegread. Muudatuste peamiseks eesmärgiks oli korrastada ja ühtlustada seni kasutuses olnud rahaagregaatide M1 ja M2 sisu (rahaagregaadid M0 definitsioonis muutsi ei toimunud). Muudatustest lähemalt aadressil: <http://www.ee/epbe/kommentaari/index.php3?location=arhiiv/30>

Rahaagregaatide M1 ja M2 uued definitsioonid:

M1: • sularaha majanduses (emiteeritud sularaha, millest on eraldatud krediidiasutuste ning HLÜde sularaha kassajääk)

• krediidiasutustesse, hoiu-laenuühistustesse ning Eesti Panka residentide (v.a keskvalitsus, eelarvevälised fondid, sotsiaalkindlustusfond ning rahaloomega tegelevad finantseerimisasutused) poolt Eesti kroonides ja välisvaluutas paigutatud nõudmiseni hoitud (ei sisalda Hoiuste Tagamise Fondi poolt Eesti Panka paigutatud hoiuseid).

M2: • M1

• krediidiasutustesse, hoiu-laenuühistustesse ning Eesti Panka residentide (v.a keskvalitsus, eelarvevälised fondid, sotsiaalkindlustusfond ning rahaloomega tegelevad finantseerimisasutused) poolt Eesti kroonides ja välisvaluutas paigutatud tähtajalised, säästu- ja muud hoitud (v.a repotehingud).